

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
(1920 - 1998)**

ve

**OSMANLI MECLİSİ MEBUSANI
(1877 - 1920)**

GENİŞLETİLMİŞ 2. BASKI

1998 - ANKARA

İhsan Ezherli

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
(1920 - 1998)
VE
OSMANLI MECLİSİ MEBUSANI
(1877 - 1920)**

**GENİŞLETİLMİŞ
İKİNCİ BASKI**

İHSAN EZHERLİ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

— Önsöz	XI
— Giriş	1
— Mondros Mütarekesi	2
— Mondros Mütarekesi (Silâh Bırakışımı Sözleşmesi)	2
— İzmir'in İşgali	4
— Amasya Tamimi (22 Haziran 1919)	6
— Erzurum Kongresi	6
— Erzurum Kongresi Beyannamesi (7 Ağustos 1919)	7
— Sivas Kongresi (4-11 Eylül 1919)	9
— Sivas Kongresi Beyannamesi	9
— Osmanlı Meclis-i Mebusanı Azaları Sicil Defterinde Mustafa Kemal Paşa ile ilgili sayfa	12
— Mustafa Kemal Paşa'ya ait seçim mazbatası	13
— Mustafa Kemal Paşa'nın doktor raporu	16
— Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis-i Mebusan Riyasetine el yazıları ile yazmış olduğu dilekçe	17
— Misâkı Millî	20
— (Ahd-ı Millî) Misâkı Millî Beyannamesi	21
— Ahd-ı Millî Beyannamesi'nin Meclis-i Mebusanda müzakeresinin sureti ..	22
— Misâkı Millî'nin sadeleştirilmiş şekli	24
— İstanbul'un işgali	25
— Türkiye Büyük Millet Meclisi ve yasamanın başlangıcı	25
— Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti namına intihab hakkındaki tebliğ (19 Mart 1920)	25
— Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışına doğru	27
— Mustafa Kemal Paşa ile Ankara Milletvekillerine ait seçim mazbatası ..	28
— Fevzi Paşa'nın seçim mazbatası	30
— Sinop Mebusu Şerif Bey'in seçim mazbatası	31
— Büyük Millet Meclisinin açılışı	32
— Hâkimiyeti Milliye Gazetesinde Meclis'in açılışına ilişkin haber	33
— Tetkiki Mezabıt Birinci Encümeni	35
— Tetkiki Mezabıt İkinci Encümeni	36
— Encümenlerin (Komisyonların) seçimi	38
— Lâyiha Encümeni	39
— İcra Encümeni	40
— Encümenlerin (Komisyonlar)'ın kaç üyeden teşekkül ettiği ve Encümen Başkanlarının isimlerini gösterir liste	41
— Büyük Millet Meclisinin Memlekete Beyannamesi	41
— İlk Hükümet	44

— Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin sureti intihabına dair kanun	45
— İlk Kanun Teklifi	46
— İcra Vekilleri Heyetleri	47
— Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri	48
— Başbakanlar tarafından kurulan Bakanlar Kurulları hakkında yapılan güvenoylamalarına verilen oyların sonuçları	53
— Anayasalarımız	60
— İstiklâl Mahkemeleri	65
— Ankara ve Eskişehir İstiklâl Mahkemeleri azaları	67
— Ankara 1. İstiklâl Mahkemesinin 1 Numaralı Kararı	70
— Ankara 1. İstiklâl Mahkemesinin 26 Numaralı Kararı	72
— İstiklâl Mahkemelerine ait dosyaların sayısı	73
— İstiklâl Mahkemeleri Karar Defterleri	73
— Divanı Âli (Yüce Divan)	76
— Türkiye Büyük Millet Meclisi (Yasama Organı)	86
— Seçimler ve Siyasî Partiler	88
— Yıllar itibariyle (1950, 1954, 1957) Milletvekili seçim sonuçları	101
— 15 Ekim 1961 Pazar günü yapılan Milletvekili seçim sonuçları	101
— 10 Ekim 1965 Pazar günü yapılan Milletvekili seçim sonuçları	102
— 12 Ekim 1969 Pazar günü yapılan Milletvekili seçim sonuçları	103
— 14 Ekim 1973 Pazar günü yapılan Milletvekili seçim sonuçları	104
— 5 Haziran 1977 Pazar günü yapılan Milletvekili seçim sonuçları	105
— 6 Kasım 1983 Pazar günü yapılan Milletvekili seçim sonuçları	106
— 29 Kasım 1987 Pazar günü yapılan 18. Dönem Milletvekili seçim sonuçları	106
— 20 Ekim 1991 Pazar günü yapılan 19. Dönem Milletvekili seçim sonuçları	108
— 24 Aralık 1995 Pazar günü yapılan 20. Dönem Milletvekili seçimi sonuçları	109
— 1950, 1954, 1957, 1961, 1965, 1969, 1973, 1977 seçimlerinde partilerin aldıkları oylar ve kazanılan milletvekili sayısı	111
— Milletvekili (1950, 1954, 1957, 1961) Seçimlerinde seçime katılan partiler ve aldıkları oylar	114
— Milletvekili (1965, 1969, 1973, 1977) seçimlerinde seçime katılan partiler ve aldıkları oylar	115
— Milletvekili (1983, 1987, 1991, 1995) seçimlerinde seçime katılan partiler ve aldıkları oylar	116
— (1961, 1964, 1966, 1968) Senato Üyesi seçimlerine katılan partiler, aldıkları oylar, kazanılan senatörlük	117
— (1973, 1975, 1977, 1979) Senato Üyesi seçimlerine katılan partiler, aldıkları oylar, kazanılan senatörlük	118

— Yasama ile ilgili genel bilgiler	119
— Kalkınma Planları	124
— İktüzükler	128
— Türkiye Büyük Millet Meclisinin yasama faaliyeti	137
— Türkiye Büyük Millet Meclisinin yasama çizelgesi (1-11)	140
— Millet Meclisi yasama çizelgesi (1-5)	142
— Millî Birlik Komitesi, Kurucu Meclis, Temsilciler Meclisi, Millî Güvenlik Konseyi, Danışma Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu yasama çizelgesi	144
— T.B.M. Meclisi Yasama Çizelgesi	145
— T.B.M.M. Yasama Çizelgesi (17, 18, 19, 20. Dönem)	146
— Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına I-XI. Dönemlerde verilen Kanun Tasarısı, Kanun Teklifi ve tezkereler. (23 Nisan 1920-25 Mayıs 1960)	146
— Millet Meclisine I. Dönemde (12). (26.10.1961-16.7.1965) yasama ve denetim konularında gelen işler	147
— Millet Meclisine II. Dönemde (13). (22.10.1965-13.6.1969) yasama ve denetim konularında gelen işler	147
— Millet Meclisine III. Dönemde (14). (22.10.1969-25.7.1973) yasama ve denetim konularında gelen işler	148
— Millet Meclisine IV. Dönemde (15). (24.10.1973-19.4.1977) yasama ve denetim konularında gelen işler	148
— Millet Meclisine V. Dönemde (16). (13.6.1977-12.9.1980) yasama ve denetim konularında gelen işler	149
— Türkiye Büyük Millet Meclisine 17. Dönemde yasama ve denetim konularında gelen işler	149
— Türkiye Büyük Millet Meclisine 18, 19. Dönemde yasama ve denetim konularında gelen işler	150
— Türkiye Büyük Millet Meclisine 20. Dönemde Yasama ve Denetim konularında gelen işler	151
— Türkiye Büyük Millet Meclisinin I-XI. Dönemlerinde kabul edilen kanunlar ve toplamına göre oranları. (23 Nisan 1920-25 Mayıs 1960) ..	151
— Millet Meclisinin I-V. (12-16). Dönemlerinde kabul edilen kanunlar ve toplamına göre oranları. (26 Ekim 1961-12 Eylül 1980)	152
— Türkiye Büyük Millet Meclisinin I-XI. Dönemlerinde Hükümsüz (Kadük) kalan tasarı, teklif, tezkere ve önergeler. (23 Nisan 1920-25 Mayıs 1960)	152
— Millet Meclisinin I-V. (12-16). Dönemlerinde Hükümsüz (Kadük) kalan tasarı, teklif, tezkere ve önergeler. (26 Ekim 1961-12 Eylül 1980) ..	153

— Türkiye Büyük Millet Meclisinin 17, 18, 19. Dönemlerinde Hükümsüz (Kadük) kalan tasarı, teklif, tezkere ve önergeler. (24.11.1983-4 Aralık 1995)	153
— Türkiye Büyük Millet Meclisinin I-XI. Dönemlerinde kabul edilen Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararları. (23 Nisan 1920-25 Mayıs 1960) 154	
— Millet Meclisinin I-V. (12-16). Dönemlerinde kabul edilen Millet Meclisi Kararları. (26 Ekim 1961-12 Eylül 1980)	154
— Dönemlere göre Türkiye Büyük Millet Meclisinin yaptığı birleşimler (İçtima-İn'ikad) ve oluşan ciltler. Dönem I-XI. (23 Nisan 1920-25 Mayıs 1960)	155
— Dönemlere göre Türkiye Büyük Millet Meclisinin (17, 18, 19. Dönem) yaptığı birleşimler ve oluşan ciltler. (24 Kasım 1983-4 Aralık 1995)	156
— Bir önceki döneme göre Milletvekillerinin yenilenme oranları	156
— Dönemler İtibariyle Üye Tam Sayıları	159
— Cumhurbaşkanları Seçimleri	160
— Cumhurbaşkanları	161
— Temsilciler Meclisi, Cumhuriyet Senatosu ve Danışma Meclisi Başkanları	162
— Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanları	163
— Yasama Dönemlerine göre Milletvekillerinin eğitim durumları	165
— Yasama Dönemlerine göre kadın Milletvekillerinin sayısı ve oranı	165
— İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi	166
— Bütçe Kanunu Tasarılarının Millet Meclisi Genel Kurulunda yıllara göre görüşme tutanaklarını gösterir çizelge	174
— Bütçe Kanunu Tasarılarının Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda yıllara göre görüşme tutanaklarını gösterir liste	176
— Bütçe Kanunu tasarılarının Cumhuriyet Senatosu ve Danışma Meclisi Genel Kurullarında yıllara göre görüşme tutanaklarını gösterir çizelge	179

OSMANLI MECLİSİ MEBUSANI

	<u>Sayfa</u>
— Osmanlı Devleti Parlamentosu	184
— Meclisi Umumî (Parlamento)	184
— Meclisi Mebusan	184
— Seçim Bölgeleri	187
— Mebus (Milletvekili) Listesi	187
— Osmanlı Meclisi Mebusan Yasama Çizelgesi	187
— Meclisi Mebusan Birinci Devre-i İçtimaiye	187
— Meclisi Mebusan İkinci Devre-i İntihabiye	188
— Meclisi Mebusan Üçüncü Devre-i İntihabiye	188
— Meclisi Mebusan Dördüncü Devre-i İntihabiye	189
— Birinci Devrenin gizli ve açık genel kurul toplantılarının adedini gösterir cetvel	189
— Meclisi Mebusan İkinci Devre-i İntihabiye Heyeti Umumiye İçtimaatı adedini gösterir cetvel	190
— Üçüncü Devre-i İntihabiye Zarfında vaki olan Heyeti Umumiye inikatları adedini gösterir cetvel	191
— Yeni harflerle baskısı yapılmış olan Meclisi Mebusan Zabıt Cerideleri ..	191
— Yeni harflerle baskısı yapılmış olan Meclisi Âyan Zabıt Cerideleri	193
— Yeni harflerle baskısı yapılmış olan Meclis-i Umumi Zabıt Cerideleri ...	195
— Yeni harflerle baskısı yapılmış olan, Meclis-i Mebusan Levayih ve Tekâlif-i Kanuniye ve Encümen mazbataları	196
— Birinci Devre Muvakkat Reis ve Kâtipler	197
— Birinci Devre Heyet-i İdare-i Daim Azaları	197
— Birinci Devre Kâtipler (Kâtip Üyeler)	198
— Birinci Devre İdare Memurları (İdare Amirleri)	198
— İkinci Devre Muvakkat Reis ve Kâtipler, Daimî Reis ve Kâtipler, İdare Memurları	199
— Üçüncü Devre-i İntihabiyedeki Divan-ı Riyaset Heyeti	200
— Üçüncü Devre-i İntihabiyedeki Kâtipler	201
— Dördüncü Devre Başkanlık Divanı, Seçilen Başkanlık Divanı, İdareci Üyeler (Kestörler)	202
— Meclisi Mebusan Üyelerinin İsimleri (Dönem 1-4)	203
— Bibliyografya	221
.....	226

ALFABETİK DİZİN (İÇİNDEKİLER)

Sayfa

A

- Amasya Tamimi6
- Anayasalarımız60

B

- Bütçe Kanunu Tasarılarının Millet Meclisi Genel Kurulunda yıllara göre görüşme tutanaklarını gösterir çizelge174
- Bütçe Kanunu Tasarılarının Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda yıllara göre görüşme tutanaklarını gösterir liste176
- Büyük Millet Meclisinin Memlekete Beyannamesi41

C

- Cumhurbaşkanları161
- Cumhurbaşkanları Seçimleri160

E

- Erzurum Kongresi Beyannamesi (7 Ağustos 1919)7

F

- Fevzi Paşa'nın seçim mazbatası30

G

- Güvenoylamaları sonuçları (Bakanlar Kurulları)53

H

- Hâkimiyeti Milliye Gazetesinde Meclis'in açılışına ilişkin haber33

İ

- İcra Encümeni40
- İlk Hükümet44
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi166
- İlk Kanun Teklifi46
- İstiklâl Mahkemeleri65
- İzmir'in işgali4

K

- Kadın Milletvekillerinin oranları165
- Kadük (Hükümsüz) olan tasarı, teklif, tezkere ve önergeler (1920-1995)153
- Kararlar (1920-1980)154

L

- Lâyiha Encümeni39

M

- Meclisi Mebusan Üyelerinin İsimleri (Dönem 1-4)203
- Milletvekillerinin eğitim durumları165
- Milletvekili seçim sonuçları101-109

— Milletvekillerinin yenilenme oranları	156
— Misakı Millî Beyannamesi (Ahd-ı Millî)	21
— Mustafa Kemal Paşa ile Ankara Milletvekillerine ait seçim mazbatası	28
— Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis-i Mebusan Riyasetine el yazıları ile yazmış olduğu dilekçe	17
— Mustafa Kemal Paşa'nın doktor raporu	16
— Mustafa Kemal Paşa'ya ait seçim mazbatası	13
— Mondros Mütarekesi	2

O

— Osmanlı Devleti Parlamentosu	184
— Osmanlı Meclisi Mebusanı Yasama Çizelgesi	187

S

— Seçimler ve Siyasi Partiler	88
— Senato Üyesi seçimleri	117-118
— Sivas Kongresi Beyannamesi	9

Ş

— Şerif Bey'in seçim mazbatası (Sinop Mebusu)	31
---	----

T

— Tasarı, Teklif ve Tezkereler	146
— Temsilciler Meclisi, Cumhuriyet Senatosu ve Danışma Meclisi Başkanları	162
— Tetkiki Mezabıt Birinci Encümeni	35
— Tetkiki Mezabıt İkinci Encümeni	36
— Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanları	163
— Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri	48

Ü

— Üye Tam Sayıları	159
--------------------	-----

Y

— Yasama Organı (Türkiye Büyük Millet Meclisi)	86
— Yasama ve denetim konularında gelen işler (1961-1995)	150
— Yüce Divan (Divanı Ali)	76

Ö N S Ö Z

Siyasal tarihimizde anayasal ve parlamentolu yaşamımız 122 yıllık bir süreci kapsıyor. Bu sürecin “Kanun-i Esasi” başlıklı ilk yazılı anayasası 23 Aralık 1876 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ne var ki, bu anayasa halk iradesine dayalı bir hareketin sonucunda oluşmamıştır; egemenlik kayıtsız ve koşulsuz Osmanlı Padişahına aittir. Yasama ve yürütme yetkisi padişahındır, özgürlükler büyük ölçüde kısıtlı ve yargı güvencesi yoktur.

Ancak, bütün eksikliklerine karşın, bu anayasa ilk yazılı hukuk belgesidir ve meşrutiyet yönetimine geçişi başlatmış olması nedeniyle önemli bir gelişme sayılmıştır.

1876 Anayasası’nın yürürlüğe girişinden üç ay sonra ise, ilk Türk Parlamentosu, “**Meclis-i Umumi**” adı altında ve iki meclisli olarak 20 Mart 1877’de açılmıştır.

1876’dan 1920’ye kadar geçen dönemde, yaşanan savaşlar ve dış gelişmeler içerisinde, ülkedeki aydınların öncülüğünde yönetime karşı giderek artan bir muhalefet oluşmuştur.

Birinci Dünya Savaşı’nın yenilgisi sonucunda ise, ulusun ve ülkenin varlığı, yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Bu durum karşısında ulusun genelini kapsayan ve ulusu karamsarlık ortamından kurtaran ilk büyük hareket **Mustafa Kemal Atatürk**’le başlamıştır.

Bir umut ışığı olarak ortaya çıkan Mustafa Kemal, kurtuluş için belirlediği “**Ulusal Birlik**” ve “**Vatan Bütünlüğü**” görüşlerini, “**Ulusal Egemenlik**” ilkesi ile bezemiş, bütünleştirmiş ve özdeşleştirmiştir.

Mustafa Kemal’in bu anlayışı ve başarıyla sürdürdüğü mücadele bütün ulus tarafından inançla benimsenmiştir.

Sonuçta, 23 Nisan 1920 tarihinde Büyük Atatürk’ün öncülüğünde, ulus temsilcilerinden oluşan ilk Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmıştır.

Böylece gerçek anlamda halk iradesine dayalı ve demokrasi ile buluşan yeni Türkiye Devleti kurulmuş oluyor ve gerçekleşiyordu.

Bu kitapta, Ulusal Kurtuluş Savaşını yöneterek Türk Ulusunun özgürlük ve bağımsızlığını sağlayan, Devletimizi kuran, Cumhuriyeti ilân eden, devrimleri ve çağdaşlaşma atılımlarını gerçekleştirerek, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasiyi toplumsal yaşamımızın

vazgeçilmez yönetim biçimi olarak yerleştiren Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki yasama ve denetim etkinliklerine ilişkin rakamsal bilgiler de verilmektedir.

Ayrıca, bu kitapta Osmanlı döneminin son Meclis-i Mebusan'ı hakkında bilgiler de yer almakta, yakın tarihimizin önemli olaylarından İstiklâl Mahkemelerinin üyeleri ve kararları ile 1920 sonrası kurulan hükümetler de açıklanmaktadır.

1920-1998 dönemini kapsayan bu değerli çalışmayı Meclisimizin arşiv kayıtlarına dayanarak hazırlayan, yararlanmaya sunan, başta Sayın İhsan EZHERLİ olmak üzere, emeği geçen kişileri kutlarım.

Hikmet ÇETİN
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı

GİRİŞ

Türkler, tarih boyunca aralıksız olarak bağımsız devletler ve imparatorluklar kurmuşlar, her zaman özgür olarak yaşamışlardır. Kurulan bu devletlerin yıkılış nedenleri arasındaki benzerlikler her zaman aynı olmuştur. Yıkılışın başlıca nedeni, dış düşmanca çeşitli yollarla devlet otoritesinin zaafa uğratılmasıdır.

Osmanlı İmparatorluğundan Türkiye Cumhuriyetine geçiş de bu tarihin kaderin son bir defa daha tekrarlanmasıdır.

Amma bu geçiş kolay olmamıştır. Batı emperyalizmine ve sömürgeciliğine karşı Türk Milleti sonu tam bir zaferle biten soylu kavgayı Meclis'i ile birlikte vermiştir.

Birinci Dünya Savaşı öncesinde, Osmanlı İmparatorluğu tüm çabalara rağmen, kalkınmasını başaramamış, sanayiden yoksun, borçlu, zayıf ve iç kargaşalar içinde çırpınmaktaydı.

Artık devrini tamamlamış, yıkılmaya yüz tutmuştu.

Birinci Dünya Savaşı, denizaşırı sömürge imparatorlukları dışındaki imparatorlukların yıkılması ile sonuçlandı. Savaş sonrasında Avrupa ve Asya haritalarında çok büyük değişiklikler oldu.

İmparatorluk olarak dağılan devletlerin Avrupa kıtası üzerindeki yaşamları biçim değiştirerek sürüp giderken Türkler, Avrupa kıtasından sadece imparatorluk olarak değil, soy ve ulus olarak da atılmak isteniyordu.

Bizim Cumhuriyet Tarihimize ve ebedî istiklâlimize onurlu bir başlangıç olan ilk Meclis hangi ortam içinde toplandı?. Hangi zor şartlar içinde açıldı?. Bunu bilmek kadar; endişe verici şartlar içinde "Kuvâyı Milliye Ruhunu" hatırlamak ve hatırlatmak da her aydın Türk'ün görevidir.

Atatürk, Millî Mücadeleyi yalnız ordularla yapıp kazanmadı. Millî Kurtuluş davasını millet temsilcilerinden meydana gelmiş Büyük Millet Meclisi ile yürüttü. Bu tutumunu da ölünceye kadar değiştirmede. Kurtuluş Savaşının, zaferlerin ve inkılâpların şerefini de ona mal etti. Türkiye Büyük Millet Meclisini her zaman, devleti oluşturan müesseselerin en üstünde gördü ve gösterdi.

Bu durum, zaten Türk Milletinin yüksek karakteri ve tarihin gerçeği ile de bağdaşıyor.

Türklerdeki devleti mukaddes bilme anlayışı, onların tarih boyunca daima özgür olmalarını sağlamıştır.

Özgürlük bir bütündür. Bireyleri hür olmayan, insan onuruna ve şerefine saygı göstermeyen, idarecileri idare edilenlerin seçimine dayanmayan milletlerin yönetimleri devamlı olamaz.

Tarih boyunca özgür yaşamış Büyük Türk Milletine bu duygular ve prensipler doğrultusunda, belirli hudutlar içinde sonsuza kadar yaşayacak; “Ulusal Egemenliğe dayanan, tam bağımsız yeni bir Türk Devleti” hedefi gösterilmiştir. Kuşkusuz bunu millet yapacaktır. Zaten, devletin özü de, milletin egemen iradesidir.

İşte Osmanlı İmparatorluğunun son devirlerinde başlayan ve yıkılışı ile sonuçlanan olaylar zinciri, Türklerin bağımsızlık mücadelesine başlayışları ve milletin egemenliğini temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin tarihî faaliyetlerinin belgesel anlatımı...

MONDROS MÜTAREKESİ

Birinci Dünya Savaşı sonrası Müttefikleriyle beraber Türklerin yenilmesi ve yöneticilerinin de Mondros Mütarekesini imzalamaları (30 Ekim 1918) Osmanlı İmparatorluğunun da sonu olmuştur. Mütareke, imzalanışının ertesi günü yürürlüğe girdi.

Mütarakenin şartları çok ağırdı. Görünürde vatan için bütün ümit ve kurtuluş kapıları kapanmıştı.

MONDROS MÜTAREKESİ

“SİLÂH BIRAKIŞIMI SÖZLEŞMESİ”

(Armistice Convention)

Mondros, 30 Ekim 1918

(Metin)

İngiltere Hükümetinin, Müttefikleriyle anlaşmış olarak, yetkili kıldığı İngiltere’nin Akdeniz Donanması Başkomutanı Sayın Oramiral Sir Arthur Cough Calthorpe ile, Türk Hükümetinin yetkili kıldığı Donanma Bakanı Sayın Rauf Bey, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Sayın Reşad Hikmet Bey ve Genelkurmay’dan Yarbay Sadullah Bey arasında kararlaştırılıp bağtılanan Silâh Bırakışımı koşulları :

1. Çanakkale ve Karadeniz Boğazlarının açılması ve Karadeniz’e geçişin sağlanması; Çanakkale ve Karadeniz Boğazları kalelerinin Müttefiklerce işgal edilmesi.

2. Türk sularındaki tüm mayın tarlalarının torpido kovanlarının ve öteki engellerin yerlerinin gösterilmesi ve bunların taranması ya da kaldırılması için, istemde bulunulunca, yardım edilmesi.

3. Karadeniz’deki mayınlara ilişkin eldeki tüm bilgilerin verilmesi.

4. Müttefik savaş tutsakları ve gözaltında bulundurulanan ya da tutsak olan Ermenilerin tümünün İstanbul’da toplanarak, hiçbir koşula bağlı olmaksızın, Müttefiklere teslim edilmesi.

5. Sınırların denetlenmesi ve iç güvenliğin sağlanması için gerekli olan askerî birlikler dışında, Türk Ordusunun gecikmeksizin terhis edilmesi (Birliklerin insan gücü ve konusu, daha sonra, Müttefiklerce, Türk Hükümetine danışılarak, saptanacaktır.)

6. Türk karasularında ya da Türkiye'nin işgalindeki sularda bulunan tüm savaş gemilerinin teslim edilmesi; Türk karasularında kolluk ya da benzeri amaçlar için gerekli görülebilecek belirli küçük gemiler dışında, anılan gemilerin gösterecek Türk limanında ya da limanlarında gözetimine alınması.

7. Müttefiklerin, kendi güvenliklerini tehdit edecek herhangi bir durum ortaya çıkarsa, herhangi bir stratejik noktayı işgal etme hakkı bulunması.

8. Şu sırada Türk işgali altında olan tüm limanların ve barınakların Müttefik gemilerince özgürce kullanılması ve düşman tarafından kullanılmasının önlenmesi. Özdeş koşullar, ticaret ve Ordunun terhis amaçları için Türk sularında bulunan Türk ticaret gemilerine de uygulanacaktır.

9. Tüm Türk limanlarında ve tersanelerinde her türlü gemi onarımı kolaylıklarından yararlanılması.

10. Toros tünel sisteminin Müttefiklerce işgali.

11. Kuzey-Batı İran'daki Türk Birliklerinin gecikmeksizin savaş öncesi sınırların gerisine çekilmeleri için daha önce verilmiş bulunan buyruk yerine getirilecektir.

Kafkasların (Trans-Caucasia, Maverai-i Kafkas) bir bölgesinin, Türk Birliklerince boşaltılması daha önce buyrulmuş bulunmaktadır; bu bölgenin geri kalan bölümünün boşaltılmasına, oradaki durum Müttefiklerce incelendikten sonra, gerek görülürse, girişilecektir.

12. Türk makamlarının haberleşmeleri dışında, tüm telsiz telgraf ve kablo istasyonlarının Müttefiklerce denetim altına alınması.

13. Denizciliğe, askerliğe ve ticarete ilişkin her türlü gereçlerin yok edilmesinin önlenmesi.

14. Ülkenin gereksinimleri karşılandıktan sonra, Müttefiklere Türk kaynaklarından kömür, akaryakıt ve deniz gereçleri satın alma kolaylıkları gösterilmesi.

• Bu nesnelerden hiçbirini ihraç edilmeyecektir.

15. Kafkasya demiryollarının şu sırada Türk denetimi altında bulunan bölümlerini de kapsamak üzere, tüm demiryollarında, halkın gereksinimleri gereği gibi göz önünde tutulmak koşuluyla, Müttefik makamlarının bunları tümüyle diledikleri gibi kullanabilmeleri amacıyla, Müttefik Denetleme görevlilerinin yerleştirilmesi.

Bu hüküm Batum'un Müttefiklerce işgalini de kapsar. Türkiye, Bakû'nun Müttefiklerce işgaline hiçbir biçimde karşı çıkmayacaktır.

16. Hicaz'da, Asir'de, Yemen'de, Suriye'de ve Irak'da tüm garnizonların en yakın Müttefik komutanına teslim olmaları ve, 5 inci Maddede öngörülen düzenin korunması için gerekenler dışında, tüm Birliklerin Kilikya'dan çekilmesi.

17. Trablus ve Bingazi'deki tüm Türk Subaylarının en yakın İtalyan garnizonuna teslim olmaları. Bunlar teslim olma buyruğuna uymazlarsa, Türkiye bu subaylara ikmal gönderilmesini ve kendileriyle haberleşmenin kesilmesini sağlamayı yükümlenir.

18. Mısırata'yı da kapsamak üzere, Trablus ve Bingazi'de işgal edilen tüm limanların en yakın Müttefik garnizonuna teslimi.

19. Denizci, asker ve sivil Almanların ve Avusturyalıların bir ay içinde Türk ülkelerinden çıkartılması, uzak bölgelerdekilerin de olanaklı en erken bir tarihte çıkartılması.

20. Beşinci Madde uyarınca terhis edilecek Türk Ordusunun, taşıtlarıyla birlikte, araç ve gereçlerinin, silâhlarının ve cephanesinin kullanılış biçimi konusunda verilebilecek buyrukların yerine getirilmesi.

21. Müttefiklerin çıkarlarını korumak için Türk Donatım (İşe) Bakanlığına bir Müttefik temsilcinin atanması. Bu temsilciye, işbu amacın gerektirdiği tüm bilgilerin verilmesi.

22. Türk tutsaklarının Müttefik Devletler buyruğunda tutulması. Askerlik çağı dışındaki Türk sivil tutsakların salıverilmesi konusu göz önünde tutulacaktır.

23. Türkiye bakımından Merkez Devletleri (Almanya, Avusturya) ile tüm ilişkilerin kesilmesi zorunluğu.

24. Altı Ermeni ilinde (Vilâyatı sitte) karışıklık çıkarsa, Müttefikler bu illerin herhangi bir bölümünü işgal etme hakkını ellerinde tutarlar.

25. Müttefiklerle Türkiye arasında düşmanca eylemler 31 Ekim 1918 Perşembe günü, yerel saatle öğleden başlamak üzere, duracaktır.

Limni'de, Mondros Limanında, İngiltere Krallığının Agamemnon Savaş Gemisinde, 30 Ekim 1918'de, iki örnek olarak imzalanmıştır.

ARTHUR CALTHORPE

HÜSEYİN RAUF,
REŞAD HİKMET,
SADULLAH

İZMİR'İN İŞGALİ

Mondros Mütarekesinin imzalanmasından altıbuçuk ay sonra 15 Mayıs 1919 sabahı Yunan askerleri İzmir'i işgale başladılar.

İzmir'in işgalinden sonra elinden silâhı alınmış olan halka görülmemiş işkence başladı. Bu durum memleketimizin her yerinde protesto ediliyordu.

Türk Milletinin bütünüyle yokedileceğini herkes anlamıştı. Bu son derece ümitsiz şartlar içinde "Kuvayı Milliye Ruhu" canlanmaya, kökleşmeye başladı. Türk Milleti, yeni bir devlet kurma mücadelesine başlamalıydı. Yokedilme hakikatini gören Anadolu insanı her tarafta baş kaldırmıştı. Kendisini engin imanıyla, kendi silâhından başka hiç bir şey kurtaramazdı.

İzmir'in işgali faciasının ertesi günü 16 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Paşa yanındakilerle beraber akşam üzeri Bandırma Vapuru ile İstanbul'dan ayrılmıştı.

İZMİR'İN İŞGALİNDEN İSTANBUL'UN İŞGALİNE KADAR

Mondros Mütarekesi ile İzmir'in işgali arasında geçen zaman, bilinçlenme ve olayları dikkatle gözetleme süresidir diyebiliriz. Bu sürede geçen olaylar, vatani kurtaracak vasıtaları ve kuvvetleri derhal faaliyete geçirmek yolunda millî duyguları yeterli ölçüde ikaz etmiştir.

Memleketin vatansever aydınları olayları soğukkanlılıkla izliyorlardı. Artık geniş ölçüde faaliyet dönemi açılıyordu.

Kurtuluş Savaşındaki Anadolu Basını da, bütün imkânsızlıklar içinde halkı bilinçlendiriyor ve duygularını biliyordu.

Bu durumda İstanbul Hükümeti bu soylu, bu onurlu isyan karşısında susacağına, millî sahnenin kahramanlarına hücum ediyor, her tarafa korkutucu ve caydırıcı ölüm haberleri yağıdırıyordu.

Kendisinden korkulan Mustafa Kemal Paşa, Anadolu'dan İstanbul'a çağırılıyor, arkadaşları ile birlikte İstanbul Hükümetince "isyancıdır" diye niteleniyor, tutuklanmaları emrediliyordu. Fakat, Millet, Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde tek bir vücut halinde birleşmişti.

1919 senesinin yaz mevsimi süresince bütün memlekette millî kurtuluş fikirleri billûrlaşıyordu.

Bu sıralarda yapılan Paris Kongresinde Ferit Paşa talihsiz bir şekilde doğu vilâyetlerinin Ermenistan hudutları içinde kaldığını ve güney hudutlarımızın Toroslardan başladığını kabul ediyordu. Bu durum yurtseverler için bardağı taşıran son damla oldu. Bu ateşin öfkesi ile eylem safhasına fiilen geçiliyordu.

12 Haziranda Amasya'ya gelen Mustafa Kemal Paşa'yı halk coşkun bir sevgi gösterisi ile karşıladı. Mustafa Kemal Paşa, hükümet konağı salonunda; "Hep beraber aziz vatanımızı ve istiklâlimizi kurtarmak için bütün gayretimizle çalışacağız" dedi.

AMASYA TAMİMİ

14 Haziran 1919'da Amasya'da Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kuruldu.

Bu dernek faaliyetleri içinde Mustafa Kemal Paşa 21/22 Haziran 1919'da Amasya Tamimini (Genelgesini) yayınladı.

Bu Genelge ile, Mustafa Kemal Paşa, Anadolu İhtilâli stratejisinin ilk adımını atmış, kurtuluş meşalesini ateşlemiştir.

Amasya Tamimi, düşüncenin belge ile eyleme geçişidir. Bağımsızlık bildirisiidir. Millet egemenliğinin dile gelişidir. Padişaha karşı koyma, saltanatı hiçe saymadır.

23 Haziranda İstanbul Hükümeti, Mustafa Kemal Paşayı görevinden aldığını ve hiç bir resmî sıfatının kalmadığını açıklamıştı.

AMASYA TAMİMİ (1)

(22 Haziran 1919)

1. Vatanın tamamiyeti, milletin istiklâli tehlikededir. Hükümeti merkeziyemiz, İtilâf Devletlerinin tesir ve murakabesi altında mahsur bulunduğu, deruhte ettiği mes'uliyetin icabatını ifa edememektedir. Bu hal, milletimizi madum tanıttırıyor. Milletın istiklâlini gene milletın azmü kararı kurtaracaktır. Milletın halü vaz'ını derpiş etmek ve sadayı hukukunu cihana işittirmek için, her türlü tesir ve murakabeden azade bir heyeti milliyenin vücudu elzemdir. Bunun için bilmuhabere her taraftan vaki olan teklif ve arzuyu millî üzerine Anadolunun bilvücu en emin mahalli olan Sivas'ta millî bir kongrenin serian in'ikadı takarrur etmiştir. Bunun için tekmi vilâyatı Osmaniyenin her livasından ve fırka ihtilâfı nazarı dikkate alınmaksızın muktedir ve milletin itimadına mazhar üç kadar zatın sürati mümkinine ile yetişmek üzere hemen yola çıkarılması icabetmektedir. Her ihtimale karşı bunun bir sırrı millî halinde tutularak dağdağaya mahal verilmemesi ve lüzum görülen mahallerde seyahatin mütenekkiren icrası lâzımdır.

2. Vilâyatı Şarkiyemiz namına 10 Temmuzda Erzurum'da in'ikadı mukarrer kongre için vilâyatı mezkûrenin Müdafaai Hukuku Milliye ve Reddi İlhak Cemiyetlerinden müntehap âzalar zaten Erzurum'a müteveccehen yola çıkarılmışlardır. O vakte kadar vilâyatı sairemizin murahasları da Sivas'a vâsıl olabileceklerinden Erzurum Kongresinin âzası da tensib edeceği zamanda içtimai umumiye dahil olmak üzere Sivas'a hareket edecektir.

3. İşbu mevadda göre murahasların Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyetleri ve belediye riyasetleri ve saire ile intihabı ile tahrikleri hakkındaki delâleti aliyeyi vatanperverlerini ve isimleriyle zamanı hareketlerinin iş'arını istirham eylerim.

4. Bu telgrafın vusulünün hemen iş'ar buyurulması rica olunur.

MUSTAFA KEMAL

ERZURUM KONGRESİ

Amasya Tamiminin ikinci maddesine göre Erzurum Kongresinin 10 Temmuzda toplanması gerekiyordu. 13 günlük bir gecikmeyle 23 Temmuz 1919'da açılmıştır. Mustafa Kemal Paşa 14 Temmuz 1919'da askerlikten istifa etmiş Erzurum Müdafaai Hukuk Cemiyetinin başına geçmişti.

Açılan Kongre, Mustafa Kemal Paşayı başkan seçti. 5 Ağustos 1919'da oturumları tamamlanan kongre, Mustafa Kemal Paşayı Heyeti Temsiliye başkanlığına seçti. 7 Ağustos 1919 tarihinde yayınlanan bildirge ile kongre sona erdi.

Kongrece yayınlanan bildirge (tamim) bir başlangıçtan sonra on maddeyi ihtiva ediyor.

Erzurum Kongresi millî kurtuluşun ruhudur. Türk istiklâlinin bir programıdır.

(1) Kemal Atatürk, *Nutuk, İstanbul 1973, Cilt 3. Sah. 915-916.*

Erzurum Kongresi dağılınca Mustafa Kemal Paşa, Heyeti Temsiliye Re-
isi sıfatıyla doğu vilâyetlerinde örgütleme faaliyetlerini yürüttü.

ERZURUM KONGRESİ BEYANNAMESİ (1)

(7 Ağustos 1919)

Erzurum Şarki Anadolu Müdafaayı Hukuk Cemiyeti :

Mütarekenin akdini müteakip gittikçe artan ahdsikenane muamelât ve İzmir, Antalya, Adana ve havalisi gibi aksamı mühimmei memalikimizin fiilen işgali ve Aydın vilâyetinde ika edilen tahammülsüz Yunan fecaii ve Ermenilerin Kafkasya dahilinde hudutlarımıza kadar dayanan katliam ve imhayı islâm siyaseti ile istilâ hazırlıkları ve Karadeniz sahilinde Pontus hayalini tahakkuk ettirmek gâyesi ile hazırlıklar yapılması ve sırf bu maksatla Rusya sahillerinden akın akın muhacir namı altında gelen yabancı Rumların, bu meyanda müsellâh eşkiya çetelerinin sevk ve cem edilmesi gibi hadisât karşısında mukaddes vatanın inkisam ve inhilâl tehlikesini gören milletimiz hiçbir iradei milliyeye istinat etmeyen hükûmeti merkeziyemizin bu âlâm ve fecayie çaresâz olamayacağına emsalî meşumesi ile kani ve bir çok müessirat tahdında ihtimal ki daha elim ve gayri kabili hazım ve kabul mukarrerata serfuru edeceğinden tamamiyle endişenak bulunuyor.

Binaenaleyh, kendisini en yakın ve en hunin tehlikeler karşısında gören Şarki Anadolu vilâyatının mukaddesatını bizzat muhafaza gayesi ile her taraftan vicdanı millîden doğmuş cemiyetlerin iştiraki ile ahiren münakid olan Erzurum Kongresi 7 Ağustos 1335 tarihinde mesaisine hitam vererek bilütfihî Teâlâ berveçhi âti mukarreratı itihaz etti :

1. Trabzon ve Canik Sancağı ile Vilâyatı Şarkıye namını taşıyan Erzurum, Sivas, Diyarbakır, Mamuretülaziz, Van, Bitlis Vilâyâtı ve bu saha dahilindeki elviyei müstakile hiçbir sebep ve bahane ile yekdiğerinden ve camiai Osmaniye'den ayrılmak imkânı tasavvur edilmeyen bir küldür. Sadet ve felâkette iştiraki tammi kabul ve mukadderatı hakkında aynı maksadı hedef ittihaz eyler. Bu sahada yaşayan bilcümle anasırı İslâmiye yekdiğerine karşı müteakabil bir hissi fedakârî ile meşhun ve vaziyeti ırkıye ve içtimaiyelerine riayetkâr öz kardeşirler.

2. Osmanlı vatanının tamamayiti ve istiklâli millimizin temini ve Makamı Saltanat ve Hilâfetin masuniyeti için Kuvvayı Milliyeyi amil ve iradei milliyeyi hakim kılmak esastır.

3. Her türlü işgal ve müdahale Rumluk ve Ermenilik teşkili gayesine matuf telâkki edileceğinden müttehiden müdafaa ve mukavemet esası kabul edilmiştir. Hakimiyeti siyasiye ve muvazenei içtimaiyeyi muhil olacak surette anasırı hristiyaneye yeni bir takım imtiyaz itası kabul edilmeyecektir.

4. Hükûmeti merkeziyenin bir tazyiki düveli karşısında buraları terk ve ihmal iztirarında kalması ihtimaline göre Makamı Hilâfet ve Saltanata merbutiyeti ve mevcudiyeti ve hukuku milliyeyi kâfil tedâbir ve mukarrerat ittihaz olunmuştur.

(1) Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hatıraları*, İstanbul 1953, Sah. 120-122; Nurettin Peker, *İstiklâl Savaşı*, İstanbul 1955, Sah. 87-89.

5. Vatanımızda ötedenberi birlikte yaşadığımız anâsırı gayri müsli-
menin kavânini Devleti Osmaniye ile müeyyed hukuku müktesibelerine
temamiyle riayetkârız. Mal ve can ve ırzlarının masuniyeti zaten muktezâ-
yı dinîye ve ananâtı millîye ve esasatı kanuniyemizden olmakla, bu esas
Kongremizin kanaatı umumîyesiyle de teyyîd eylemiştir.

6. Düveli İtilâfiyece mütarekenin imza olunduğu 30 Teşrinievvel
1334 tarihindeki hududumuz dahilinde kalan ve her mıntokasında olduğu
gibi Şarkî Anadolu vilâyetlerinde de ekseriyeti kahireyi islâmlar teşkil
eden ve harsî, iktisadî kardeş olan din ve ırkdaşlarımızla meskûn memali-
kimizin mukasemesi nazariyesinden bilküllîye sarfınazarla, mevcudiyeti-
mize hukuku tarihiye, ırkîye ve dinimize riayet edilmesine ve bunlara mu-
gayir teşebbüslerin terviç olunmamasına ve bu suretle temamiyle hakku
adle müstenit bir karara intizar olunur.

7. Milletimiz insanî, asrî gayeleri tebcil ve fennî, sınaî ve iktisadî hal
ve ihtiyacımızı takdir eder. Binaenaleyh devlet ve milletimizin dahilî ve
haricî istiklâl ve vatanımızın tamamisi mahfuz kalmak şartıyla, 6 ncı mad-
dede musarrah hudut dahilinde, milliyet esaslarına riayetkâr ve memleke-
timize karşı istilâ emeli beslemeyen herhangi devletin fennî, sınaî, iktisadî
muavenetini memnuniyetle karşılarız ve bu şeraiti âdile ve insaniyeyi
muhtevi bir sulhun da acilen takarrürü selâmeti beşer ve sükûnu âlem na-
mına ahasşü amâlî milliyemizdir.

8. Milletlerin kendi mukadderatını bizzat tayin ettiği bu tarihî devir-
de, hükûmeti merkeziyemizin de, irade-i millîyeye tâbi olması zaruridir.
Çünkü irade-i millîyeye gayri müstenit herhangi bir heyeti hükûmetin indî
ve şahsî mukarreratı milletçe muta olmadıktan başka, haricen de muteber
olmadığı ve olamayacağı, şimdiye kadar mesbuk ef'al ve netayıç ile sabit
olmuştur. Binaenaleyh, milletin içinde bulunduğu hali zecrat ve endişeden
kurtulmak çarelerine bizzat tevessülüne hacet kalmadan hükûmeti merke-
ziyemizin Meclisi Milliye hemen ve bilâifatefân toplanması ve bu suretle
mukadderatı millet ve memleket hakkında ittihaz eyleyeceği bilcümle mu-
karreratı Meclisi Millinin murakebesine arz etmesi mecburidir.

9. Vatanımızın maruz kaldığı âlâm ve hadisat ile ve tamamen aynı
maksatla vicdanı milliden doğan cemiyetlerin ittihat ve ittifakından hâsıl
olan kitle-i umumîye bu kerre (Şarkî Anadolu Müdafaa Hukuk Cemiyeti)
unvanı ile tevsim olunmuştur. İşbu cemiyet, her türlü fırkacılık cereyanla-
rından külliyyen âridir.

Bilcümle islâm vatandaşları cemiyetin azai tabiiyesindendir.

10. Kongre tarafından müntehap bir (Heyeti Temsiliye) kabul ve köy-
lerden bilittibar vilâyet merakizine kadar mevcut teşkilâtı millîye tevhid ve
teyid olunmuştur.

Erzurum Kongre Heyeti

SİVAS KONGRESİ

(4-11 Eylül 1919)

Mustafa Kemal Paşa 29 Ağustos 1919 tarihinde Sivas'a gitmek üzere Erzurum'dan ayrıldı. 2 Eylül 1919'da arkadaşları ile birlikte Sivas'a geldi. Büyük bir coşku ile karşılandı.

Anılan kongre 4 Eylül'de başladı. Mustafa Kemal Paşa açış konuşmasını yaptı ve kongre reisi seçildi.

Bu kongre, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışından önceki son kongredir. Bu kongreye Heyeti Temsiliyeden beş, Heyeti Temsiliyece seçilen bir ve diğer illerden gelen otuzsekiz kişi katılmıştır.

Mustafa Kemal Paşanın yaptığı açış konuşmasında belirlediği gibi, Sivas Kongresinin amacı; "Millî Birliği tamamlamak, memleketi düşman istilâsından kurtarmak, sonra da tarih boyunca bağımsız ve özgür yaşamış bir ulusun hakkı olan modern devleti kurma" yolundaki prensip kararlarını tespit etmektir.

Sivas Kongresinin kapanışı münasebetiyle 10 maddelik bir beyanname yayınlanmıştır.

SİVAS KONGRESİ BEYANNAMESİ (1)

Millî Mücadele tarihimizin en mühim siyasî vesikalarından biri olan beyanname 11 Eylül 1919'da neşir ve ilân edilmiştir.

"1. Devleti Osmaniye ile Düveli İtilâfiye arasında mün'akit mütarekenamenin imza olunduğu 30 teşrinievvel 1334 tarihindeki hudutlarımız dahilinde kalan ve her noktası İslâm ekseriyeti kahiresi ile meskûn olan Memaliki Osmaniye gayri kabili tecezzi ve hiç bir sebeple iftrak kabul etmez bir küle teşkil eder. Memaliki mezkûrede yaşayan bilcümle anasırı İslâmiye yekdiğerine karşı hürmeti müteakile ve fedakârlık hissiyatı ile meşhun ve hukuku ırkiye ve içtimaiyeleriyle muhitlerine tamamiyle riayetkâr öz kardeşlerdir.

2. Camiâi Osmaniye'nin tamamiyeti ve istiklâli millimizin temini ve makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın masuniyeti için Kuvayi Milliye'yi âmil ve iradei milliyeyi hâkim kılmak, esası kat'idir.

3. Memâliki Osmaniye'nin herhangi bir cüz'üne karşı vâki olacak müdahale ve işgale ve bilhassa vatanımız dahilinde müstakil birer Rumluk ve Ermenilik teşkili gayesine matuf harekâta karşı Aydın, Manisa, Balıkesir cephelerinde mücadeleti milliyede olduğu gibi müttahiden müdafaa ve mukavemet esası meşru kabul edilmiştir.

4. Ötedenberi aynı vatan içinde birlikte yaşadığımız bilcümle anasırı gayri müslimenin her türlü müsavâtı hukukiyeleri tamamiyle mahfuz olduğundan, anasırı mezkûreye hâkimiyeti siyasiye ve muvazenei içtimaiyemizi zi ihlâl edecek imtiyazat itası kabul edilmeyecektir.

(1) Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hâtıraları*, İst. 1953 Say., 167-168

5. Hükümeti Osmaniye bir tazyiki haricî karşısında memleketimizin herhangi bir cüz'ünü terk ve ihmal etmek ızdıranda bulunduğu takdirde makamı hilâfet ve saltanatla vatan ve milletin masuniyet ve tamamîyetini kâfil her türlü tedbir ve mukarrerat ittihaz olunmuştur.

6. Düveli İtilâfiyece mütarekenamenin imza olunduğu 30 teşrinievvel 1334 tarihindeki hududumuz dahilinde azîm ekseriyeti İslâmiye ile meskûn olan ve harsî ve medenî faikiyeti Müslümanlara ait bulunan vahdeti mülkiyemizin taksimi nazariyesinden bülkülliyeye feragatle bu topraklar üzerindeki hukuku tarihiye, ırkiye, diniye ve coğrafiyemize riayet edilmesine ve buna mugayir teşebbüsatin iptaline ve bu suretle hakkı adle müstenit bir karar ittihaz olunmasına intizar ederiz.

7. Milletimiz insanî, asrî gayeleri tebcil ve fennî, sınaî ve iktisadî hal ve ihtiyacımızı takdir eder. Binaenaleyh, devlet ve milletimizin dahilî ve haricî istiklâli ve vatanımızın tamamîyeti mahfuz kalmak şartıyla altıncı maddede müsarrâh hudut dahilinde milliyet esaslarına riayetkâr ve memleketimize karşı istilâ emeli beslemeyen herhangi devletin fennî, sınaî, iktisadî muavenetini memnuniyetle karşılarız ve bu şeraiti âdile ve insaniyeyi muhtevî bir sulhün de acilen takarrürü selâmeti beşer ve sükûnu âlem namına ahası âmalî milliyemizdir.

8. Milletlerin kendi mukadderatını bizzat tâyin ettiği bu devirde hükümeti merkeziyemizin de iradei milliyeye tâbî olması zaruridir. Çünkü, iradei milliyeye gayri müstenit herhangi bir heyeti hükûmetin indî ve şahsî mukarreratı milletçe muta olmadıktan başka haricen de muteber olmadığı ve olmayacağı şimdiye kadar mesbuk ef'al ve netayıç ile sabit olmuştur. Binaenaleyh milletin içinde bulunduğu hali ducret ve endişeden kurtulmak çarelerine bizzat tevessüle hacet kalmadan hükûmeti merkeziyemizin meclisi millîyi hemen ve bilâ ifatei ân toplaması ve bu suretle mukadderatı millet ve memleket hakkında ittihaz eyliyeceği bilcümle mukarreratı meclisi millînin murakabesine arzemesi mecburidir.

9. Vatan ve milletimizin mâruz kaldığı mezalim ve âlâm ile ve tamamen aynı gaye ve maksatla vicdanı millîden doğan vatanî ve millî cemiyetlerin ittihadından mütehassil kütleye umumiye bu kere (Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti) namıyla tevsim olunmuştur. Bu cemiyet her türlü fırkacılık cereyanlarından ve ihtirasatı şahsiyeden külliyyen müberra ve münezzehtir. Bilcümle Müslüman vatandaşlarımız bu cemiyetin âzayı tabiiyesindendirler.

10. Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin 4 Eylül 1335 tarihinde Sivas şehrinde in'ikat eden umum kongresi tarafından maksadı mukaddesi takip ile teşkilâtı umumiyei idare için bir (Heyeti Temsiliye) intihap edilmiş ve köylerden vilâyet merkezlerine kadar bilcümle teşkilâtı millîye takviye ve tevhit olunmuştur."

Yukarıdaki kongre kararları incelendiğinde Erzurum Kongresi kararlarıyla aslında pek mühim farklar olmadığı görülür. Çünkü, Millî davanın esasları değişmemiştir. Fakat, Sivas Kongresinde bütün yurt kapsam içine alınmıştır.

Sivas Kongresinden sonra bütün Anadolu'da kutsal bir birlik oluştu. Bu birliğin fiilî gücü "Heyeti Temsiliye"nin ellerine verildi.

Bütün halk ve yabancı devletler Anadolu İhtilâlcilerinin siyasal bakımdan inkâr edilmez bir güç olduğunu anladılar. Heyeti Temsiliye de işinin çok güç olduğu bilincindeydi.

Osmanlı Meclisi Mebusanı için 7 Kasım 1919'da yapılan seçimlerde Mustafa Kemal Paşa da Erzurum Milletvekilliğine seçildi.

12/13 Kasım 1919'da Mustafa Kemal Paşa, Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya şu telgrafı çekti. "... Teşkilâtı Milliyeye, karşı düşüncede bulunanlar ancak memleket ve millete düşman olanlardır."

Böylece stratejide bir adım daha ilerleme oluyordu. 18 Aralık 1919'da Mustafa Kemal Paşa bütün tehlikeleri göz önünde tutarak Heyeti Temsiliye üyeleri ile birlikte Sivas'tan Ankara'ya doğru hareket etti.

27 Aralık 1919'da Ankara'ya ulaşıldı. Bundan böyle Heyeti Temsiliye merkezinin Ankara olduğuna dair bütün teşkilâta telgraf çekildi.

Sivas Kongresinden alınan yetkiyle, millî teşkilâtın güçlenmesine özen gösterilerek çalışılıyordu.

Bu sırada Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin teşkilâtı ve nüfuzu bütün memlekete yayılmıştı. 10 Ocak 1920 tarihinden itibaren bu cemiyetin yayın organı olan "Hâkimiyeti Milliye" gazetesi çıkmaya başladı.

Millet büyük bir alâka ile seçimlere katılıyordu.

3 Ocak 1920'den itibaren Osmanlı Meclisine katılacak olan mebuslar gruplar halinde Ankara'ya gelmeye ve Mustafa Kemal Paşa ile görüşmeye başladılar.

Bu arada yoğun bir şekilde Millî ayaklanmayı güçlendirme ile ilgili hazırlıklar yaptılar.

Mustafa Kemal Paşa, hastalığını bahane ederek bu Meclise katılmadı.

در رنج دوره انتخاب
۱۴ فروردین ۱۳۳۵ - ۱۱ ماه ۱۳۳۵

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بجوش

اسی
مکتبہ

دائرة انتخابیه
و خدمت مردم

[illegible]

پہلے سے وہیں پہنچے ہوئے تھے۔

$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$
 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$

۱- فردوس سبزه قلعه انجمن احباب ایدیه قلعه کایان در سوخته
خان احمد و کایت اولاد قلعه حبیبیه و ایدیه قلعه کایان
قلعه بتکلیه
برخی نسخیه
دولتیه

Handwritten signature and date: 1951

MECLİS-İ MEBUSAN
TETKİK-İ İNTİHAB NETİCESİNİ MÜBEYYİN
MAZBATADIR
(NİZAMNAME-İ DAHİLÎ. Madde : 27)

Evrakı intihabiyesi tedkik edilen mebûsun

Daire-i intihabiyesi : Erzurum merkez livası.

İsmi : Mustafa Kemal Paşa

Nizamname-i Dahilînin Yirmi yedinci maddesi mucibince lieclittetkik birinci şubeye isabet eden mezabıt-ı intihabiyeden “Erzurum merkez livasının” mebusu, Mustafa Kemal Paşa Efendinin mazbata ve evrak-ı mütenevvia-i intihabiyyesine madde-i mezkûre ahkâmına tevfikân mezkûr şubede teşekkül eden encümenimizde, mütalâa ve tetkik olundukta :

Mazbata-i intihabiyede hiç bir ta’lil mevcut olmadığı gibi bir gûnâ şikâyet dahî vâki olmadığından müşarünileyhin livây-ı mezkûr mebusluğuna kabulünü müttefikan teklif eyleriz.

Birinci Şube Üçüncü	Aza	Aza	Aza	Aza
Encümen Reisi				

Erzurum mebusluğuna intihab edilen Mustafa Kemal Paşa’nın mebusluğuna mani ahval ve şikâyet olmamağla hey’et-i umumiyyeye arz edilmek üzere makam-ı riyâset-i celileye takdim.

Birinci Şube Reisi	2 Şubat 1336
Celâlettin Arif	

Mebusluğu hey’et-i umumiyece kabul olundu.

9 Şubat 1336

Birinci Reis Vekili
Hüseyin Kâzım

از کلام او انصاف است که میگوید: «دو سه شمشیر است که در دستش است و در دستش است و در دستش است»

١٠٠
١٠١
١٠٢
١٠٣
١٠٤
١٠٥
١٠٦
١٠٧
١٠٨
١٠٩
١١٠

١١١
١١٢
١١٣
١١٤
١١٥
١١٦
١١٧
١١٨
١١٩
١٢٠

١٢١
١٢٢
١٢٣
١٢٤
١٢٥
١٢٦
١٢٧
١٢٨
١٢٩
١٣٠

١٣١
١٣٢
١٣٣
١٣٤
١٣٥
١٣٦
١٣٧
١٣٨
١٣٩
١٤٠

١٤١
١٤٢
١٤٣
١٤٤
١٤٥
١٤٦
١٤٧
١٤٨
١٤٩
١٥٠

١٥١
١٥٢
١٥٣
١٥٤
١٥٥
١٥٦
١٥٧
١٥٨
١٥٩
١٦٠

١٦١
١٦٢
١٦٣
١٦٤
١٦٥
١٦٦
١٦٧
١٦٨
١٦٩
١٧٠

١٧١
١٧٢
١٧٣
١٧٤
١٧٥
١٧٦
١٧٧
١٧٨
١٧٩
١٨٠

١٨١
١٨٢
١٨٣
١٨٤
١٨٥
١٨٦
١٨٧
١٨٨
١٨٩
١٩٠

١٩١
١٩٢
١٩٣
١٩٤
١٩٥
١٩٦
١٩٧
١٩٨
١٩٩
٢٠٠

٢٠١
٢٠٢
٢٠٣
٢٠٤
٢٠٥
٢٠٦
٢٠٧
٢٠٨
٢٠٩
٢١٠

٢١١
٢١٢
٢١٣
٢١٤
٢١٥
٢١٦
٢١٧
٢١٨
٢١٩
٢٢٠

٢٢١
٢٢٢
٢٢٣
٢٢٤
٢٢٥
٢٢٦
٢٢٧
٢٢٨
٢٢٩
٢٣٠

٢٣١
٢٣٢
٢٣٣
٢٣٤
٢٣٥
٢٣٦
٢٣٧
٢٣٨
٢٣٩
٢٤٠

٢٤١
٢٤٢
٢٤٣
٢٤٤
٢٤٥
٢٤٦
٢٤٧
٢٤٨
٢٤٩
٢٥٠

٢٥١
٢٥٢
٢٥٣
٢٥٤
٢٥٥
٢٥٦
٢٥٧
٢٥٨
٢٥٩
٢٦٠

٢٦١
٢٦٢
٢٦٣
٢٦٤
٢٦٥
٢٦٦
٢٦٧
٢٦٨
٢٦٩
٢٧٠

٢٧١
٢٧٢
٢٧٣
٢٧٤
٢٧٥
٢٧٦
٢٧٧
٢٧٨
٢٧٩
٢٨٠

٢٨١
٢٨٢
٢٨٣
٢٨٤
٢٨٥
٢٨٦
٢٨٧
٢٨٨
٢٨٩
٢٩٠

٢٩١
٢٩٢
٢٩٣
٢٩٤
٢٩٥
٢٩٦
٢٩٧
٢٩٨
٢٩٩
٣٠٠

٣٠١
٣٠٢
٣٠٣
٣٠٤
٣٠٥
٣٠٦
٣٠٧
٣٠٨
٣٠٩
٣١٠

٣١١
٣١٢
٣١٣
٣١٤
٣١٥
٣١٦
٣١٧
٣١٨
٣١٩
٣٢٠

٣٢١
٣٢٢
٣٢٣
٣٢٤
٣٢٥
٣٢٦
٣٢٧
٣٢٨
٣٢٩
٣٣٠

٣٣١
٣٣٢
٣٣٣
٣٣٤
٣٣٥
٣٣٦
٣٣٧
٣٣٨
٣٣٩
٣٤٠

٣٤١
٣٤٢
٣٤٣
٣٤٤
٣٤٥
٣٤٦
٣٤٧
٣٤٨
٣٤٩
٣٥٠

٣٥١
٣٥٢
٣٥٣
٣٥٤
٣٥٥
٣٥٦
٣٥٧
٣٥٨
٣٥٩
٣٦٠

٣٦١
٣٦٢
٣٦٣
٣٦٤
٣٦٥
٣٦٦
٣٦٧
٣٦٨
٣٦٩
٣٧٠

٣٧١
٣٧٢
٣٧٣
٣٧٤
٣٧٥
٣٧٦
٣٧٧
٣٧٨
٣٧٩
٣٨٠

٣٨١
٣٨٢
٣٨٣
٣٨٤
٣٨٥
٣٨٦
٣٨٧
٣٨٨
٣٨٩
٣٩٠

٣٩١
٣٩٢
٣٩٣
٣٩٤
٣٩٥
٣٩٦
٣٩٧
٣٩٨
٣٩٩
٤٠٠

٤٠١
٤٠٢
٤٠٣
٤٠٤
٤٠٥
٤٠٦
٤٠٧
٤٠٨
٤٠٩
٤١٠

٤١١
٤١٢
٤١٣
٤١٤
٤١٥
٤١٦
٤١٧
٤١٨
٤١٩
٤٢٠

٤٢١
٤٢٢
٤٢٣
٤٢٤
٤٢٥
٤٢٦
٤٢٧
٤٢٨
٤٢٩
٤٣٠

٤٣١
٤٣٢
٤٣٣
٤٣٤
٤٣٥
٤٣٦
٤٣٧
٤٣٨
٤٣٩
٤٤٠

٤٤١
٤٤٢
٤٤٣
٤٤٤
٤٤٥
٤٤٦
٤٤٧
٤٤٨
٤٤٩
٤٥٠

٤٥١
٤٥٢
٤٥٣
٤٥٤
٤٥٥
٤٥٦
٤٥٧
٤٥٨
٤٥٩
٤٦٠

٤٦١
٤٦٢
٤٦٣
٤٦٤
٤٦٥
٤٦٦
٤٦٧
٤٦٨
٤٦٩
٤٧٠

٤٧١
٤٧٢
٤٧٣
٤٧٤
٤٧٥
٤٧٦
٤٧٧
٤٧٨
٤٧٩
٤٨٠

٤٨١
٤٨٢
٤٨٣
٤٨٤
٤٨٥
٤٨٦
٤٨٧
٤٨٨
٤٨٩
٤٩٠

٤٩١
٤٩٢
٤٩٣
٤٩٤
٤٩٥
٤٩٦
٤٩٧
٤٩٨
٤٩٩
٥٠٠

٥٠١
٥٠٢
٥٠٣
٥٠٤
٥٠٥
٥٠٦
٥٠٧
٥٠٨
٥٠٩
٥١٠

٥١١
٥١٢
٥١٣
٥١٤
٥١٥
٥١٦
٥١٧
٥١٨
٥١٩
٥٢٠

٥٢١
٥٢٢
٥٢٣
٥٢٤
٥٢٥
٥٢٦
٥٢٧
٥٢٨
٥٢٩
٥٣٠

٥٣١
٥٣٢
٥٣٣
٥٣٤
٥٣٥
٥٣٦
٥٣٧
٥٣٨
٥٣٩
٥٤٠

٥٤١
٥٤٢
٥٤٣
٥٤٤
٥٤٥
٥٤٦
٥٤٧
٥٤٨
٥٤٩
٥٥٠

٥٥١
٥٥٢
٥٥٣
٥٥٤
٥٥٥
٥٥٦
٥٥٧
٥٥٨
٥٥٩
٥٦٠

٥٦١
٥٦٢
٥٦٣
٥٦٤
٥٦٥
٥٦٦
٥٦٧
٥٦٨
٥٦٩
٥٧٠

٥٧١
٥٧٢
٥٧٣
٥٧٤
٥٧٥
٥٧٦
٥٧٧
٥٧٨
٥٧٩
٥٨٠

٥٨١
٥٨٢
٥٨٣
٥٨٤
٥٨٥
٥٨٦
٥٨٧
٥٨٨
٥٨٩
٥٩٠

٥٩١
٥٩٢
٥

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

Bimennihil-kerfım icra kılınan işbu 1335 senesi intihabında sabık Üçüncü Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin 268 rey alarak Erzurum Merkez Sancağı mebusluğuna intihabı tahakkuk eylemekle işbu mazbata tanzim kılındı.

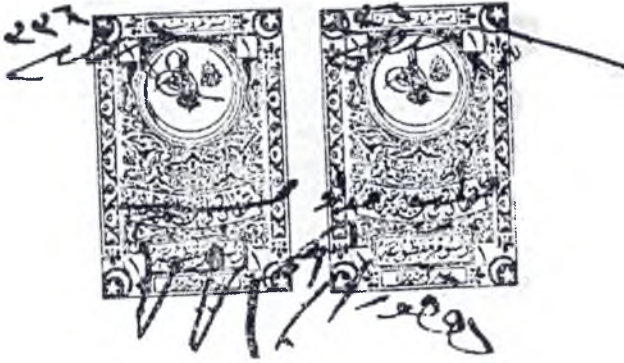
Heyeti Teftiſhiye Reisi

Mühür		Aza	Aza	Aza	Aza	Aza
Aza	Aza	Aza	Aza	Aza	Aza	Aza

Müşarünileyh Mustafa Kemal Paşa'nın 268 rey ile ihraz-ı ekseriyyet ederek Erzurum Mebusluğuna intihab olunduğu heyeti teftişiyenin işbu mazbatasından anlaşılmakla tasdik olunur.

Erzurum Valisi	Kadı	Defterdar	Mektubî
Mühür			
Maarif Müdürü	Ziraat Müdürü	Müftü	
Aza	Aza	Aza	Aza

ارزروم مبعوض مصطفى كمال پاشا حضرتلرينين دۇچار اولدۇكلاري
iltihab-ı kilve ve huveyza-i eyser dolayısıyla elyevm tarafımdan tedavî edil-
mekte olduğunu ve halî hazır-ı sıhhîsi seyahate gayrı müsait bulunduğunu
mübeyyin işbu rapor ita kılındı.

“Erzurum Mebusu Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin dūçar oldukları il-
tiḥab-ı kilve ve huveyza-i eyser dolayısıyla elyevm tarafımdan tedavî edil-
mekte olduğunu ve halî hazır-ı sıḥḥîsi seyahate gayrı müsait bulunduğunu
mübeyyin işbu rapor ita kılındı.

Tabibi Müdavi. Dr. İbrahim Şahab

15 Şubat 1336

Atatürk'ün; (Mustafa Kemal Paşa'nın) Osmanlı Meclis-i Mebusanı azaları özlük dos-
yasındadır. T.B.M.M. Arşivi, Dosya No. 622

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN "HASTALIĞINDAN DOLAYI
BUGÜNLERDE HAREKETİNE İMKÂN OLMAYIP İZİNLİ
SAYILMASINA DAİR MECLİS-İ MEBUSAN RİYASETİNE"
KENDİ EL YAZILARI İLE YAZMIŞ OLDUĞU DİLEKÇEDİR

مجلس مبعوثان ریاسته جلیه

خبر منی در کونده مرکز اسناد برسد . تا زود در ایستگاه ۳۳-۳۴

کتابت محمد باقر بن عبد الله / ۲۲/۱۰/۱۳۰۴

از روی نسخه بایگ - ۷۸۹

Atatürk'ün (Mustafa Kemal Paşa'nın) Osmanlı Meclis-i Mebusanı azaları özlük dosyasındadır. T.B.M.M. Arşivi, Dosya No. 622

Meclis-i Mebusan

Zabıt Ceridesi

Devre IV

İçtima I

Sekizinci İnikat

9 Şubat 1336 Pazartesi

RAHMİ BEY (Tekfurdağı) – Erzurum Mebusu Mustafa Kemal Paşa'nın mazbata ve evrak-ı müteferria-i intihabiyyesi şubece kıraat edilerek müşarü-nileyhin mebusiyeti kabul ve tasdik edilmiş.

REİS – Kabul buyuruluyor mu efendim?

Mustafa Kemal Paşa'nın Erzurum Mebusluğu tasdik olunmuştur.

Meclis-i Mebusan On Üçüncü İnikat Zabıtnamesi

رحمی بك (تكفور طانی) — ارضروم مبعوثی مصطفی كال
باشاك مضبطه واوراق متفرعة انتخابیسی شعبهجه قرائت ایدیلدرك
مشارالبك مبعوثی قبول و تصدیق ایدلش .
رئیس — قبول بو بودیلوری اقدیم ؟
مصطفی كال باشاك ارضروم مبعوثی تصدیق اولونمشر .

23 Şubat 1336 Pazartesi Sayfa : 148

REİS – Diğerini de okuyunuz :

Meclis-i Mebusan Riyâset-i Celilesine

Hastalığıma binaen bu günlerde hareketime imkân yoktur. Mezun adde-dilmekliğimi istirham eylerim.

Erzurum Mebusu

Mustafa Kemal

REİS – Kabul buyuruluyor mu? (Kabul sadaları)

Şu halde, Mustafa Kemal Paşa ile Rafet Beyin mezuniyeti Meclis-i Âlice kabul olundu.

رئیس — دیگر ندہ او قویکیز :

مجلس مہوتان و ہست جلیست

بخت لہنہ بناء بوکونلردہ حرکتہ امکان یوقدر . مآذون عد

ارضروم مہوت

ایدلککمی احترام ایلم .

مصطفی کال

رئیس — قبول ہوویریلورمی ! (قبول صداری)

شو حالہ مصطفی کال پاشا ایہ رأفت بکک مآذونینی مجلس عالیجہ

قبول اولوندو .

İstanbul'da son Osmanlı Meclisi Mebusanı'nın açılış töreni 12 Ocak 1920 Pazartesi günü saat 14.00'te yapıldı.

Meclis, Müdafai Hukuk Cemiyeti ile bağlantısını koruyarak ciddiyetle vazifesine başlamıştı. İlk konuşmalardan itibaren bütün hareketleri ve ifadeleri ile Meclisin gösterdiği millî karşı koyma Saraydan, İngilizlerin karargâhına kadar hoşnutsuzluk doğuruyordu.

Mecliste üyelerin büyük çoğunluğundan meydana gelmiş kuvvetli bir muhalif grup oluşmuştu. Meclis, Erzurum ve Sivas Kongrelerinin aldığı kararlar doğrultusunda "Misâkı Millî" metnini kabul ediyordu.

Hainler artık her şeyi anladılar. Bir taraftan Padişah Meclisi küçük görürken, diğer taraftan İngiliz işgal kuvvetleri karargâhı Meclisin itimat ettiği kabineye hücumla başlamıştı. Milletin sevdiği ve tuttuğu bir bakanın değiştirilmesi ya da istifasının Meclisçe sağlanması gerekirken, İngilizlerin ısrarlı talebi üzerine Harbiye Nazırı ve Erkânı Harbiyeyi Umumiye Reisi çekilmeye mecbur oldu.

Meclisin seçtiği, Meclisin kendi içinden çıkardığı hükümetten Millî Cephehelerin kaldırılması, millî hareketin kınanması konusunda resmen tedbir alınması isteniyordu. Görünürde kabineye yapılan bu teklif, doğrudan doğruya Meclise ve onu gönderen millete idi. Millet bunu hiç bir zaman kabul edemedi. Bu doğrudan doğruya Millî Cepheye yöneltilmiş adı ve alçak bir darbeydi.

3 Mart 1920'de Ali Rıza Paşa kabinesi istifa etti. Yeni kabineyi 8 Mart 1920'de Salih Paşa kurdu. Harbiye Nazırlığına yine Fevzi (Çakmak) Paşa getirilmişti. 15 Martta İtilâf Devletleri asker ve sivil olmak üzere 150 Türk aydınını tevkif ettiler. Yine bu gün, Türkiye'nin genel durumu hakkında işgal kuvvetleri generalleri gizli bir rapor hazırlamışlar ve bu raporlarında... "Bütün politik kudretin milliyetçi liderde (Mustafa Kemal Paşa'da), halkın çoğunluğunun harplerden yorgun olduğunu, bununla birlikte vatanlarını korumak için savaşacaklarını vurgulamışlar, bütün ordu birliklerinin milliyetçilerle birleştiğini ifade ederek" durumu en doğru biçimde değerlendirmişlerdir.(1)

MİSÂKİ MİLLÎ

Mustafa Kemal Paşa'nın Erzurum ve Sivas Kongrelerinde oluşturduğu düşünceleri içeren Misâkı Millî'yi Osmanlı Meclisi Mebusanı 28 Ocak 1920 tarihinde kabul etti. Misâkı Millî, Millî Mücadelenin, Cumhuriyetin ve yasanın temel taşıdır. Bugünkü Türkiye'nin sınırları bu belgeye göre çizilmiştir. Misâkı Millî, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Woodrow Wilson'un daha Birinci Cihan Savaşının ortasında, savaştan sonra kurulacak barışa temel olmak üzere ileri sürdüğü ilkelere de uyuyordu.

(1) Erol Uluben, *İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye*. 1967.

“AHD-I MİLLÎ”

Mîsâkı Millî Beyannamesi (1)

(28 Ocak 1920)

Osmanlı Meclisi Mebusan azaları, istiklâli Devlet ve İstikbâli milletin, haklı ve devamlı bir sulhe nailiyet için ihtiyar edebileceği fedakârlığın haddi âzamîsini mutazammın olan esasatı atıyeye temammî riayetle mümkünüttemin olduğunu ve esasatı mezkûre haricinde payidar bir Osmanlı saltanat ve cemiyetinin devamı vücudu gayrı mümkün bulunduğunu kabul ve tasdik eylemişlerdir :

Madde 1. – Devleti Osmanîyenin munhasıran arap ekseriyetiyle meskûn olup 30 Teşrinievvel 1334 tarihli mütarekenin hini aktinde muhasım orduların işgali altında kalan aksamının mukadderatı, ahalisinin serbestçe beyan edecekleri ârâye tevfikân tayin edilmek lâzım geleceğinden mezkûr hattı mütareke dahilinde dinen, ırkan ve aslen müttehit ve yekdiğerine karşı hürmeti mütেকabile fedakârlık hissiyatıyla meşhun ve hukuku ırkiye ve içtimaiyeleriyle şeraiti muhtiyelerine tamamiyle riayetkâr Osmanlı islâm ekseriyetle meskûn bulunan aksamın hey’eti mecmuası hafiyen veya hükmen hiç bir sebep tefrik kabul etmez. (Alkışlar)

Madde 2. – Ahalisi ilk serbest kaldıkları zamanda arayı ammeleriyle ana vatana iltihak etmiş olan elviyei selâse için ledelicap tekrar serbestçe arayı ammeye müracaat edilmesini kabul ederiz.

Madde 3. – Türkiye sulhüne tâlik edilen Garbî Trakya vaziyeti hukukeyesinin tespiti de sekenesinin kemalfi hürriyetle beyan edecekleri araya teb’an vakî olmalıdır. (Bravo sadaları)

Madde 4. – Makarrı Hilâfeti İslâmiye ve payitahtı saltanatı seniyye ve merkezi hükümeti Osmanîye olan İstanbul şehri ile Marmara Denizinin emniyeti her türlü halelden masun olmalıdır. Bu esas mahfuz kalmak şartıyla Akdeniz ve Karadeniz boğazlarının ticaret ve münakalâtı âleme küşadı hakkında bizimle sair bilûmum âlâkadar devletlerin müttefikân verecekleri karar muteberdir. (Alkışlar)

Madde 5. – Düveli İtilâfiye ile muhasımları ve bazı müşarikleri arasında takarrür eden esasatı ahtiye dairesinde ekalliyetler hukuku, -memaliki mütécaviredeki müslûman ahalinin de aynı hukukdan istifade etmeleri emniyesiyle- tarafımızdan teyid ve temin edilecektir.

Madde 6. – Millî ve iktisadî inkişafatımız dairei imkâne girmek ve daha asrî bir idareî muntazama şeklinde tedviri umura muvaffak olabilmek için, her devlet gibi bizim de temini esbabı inkişafatımızda istiklâl ve serbestii tammeye mazhar olmamız üssülesası hayat ve bekamızdır. Bu sebeple siyasî, adlî, malî ve saire inkişafatımıza mâni kuyuda muhalifiz. (Sürekli alkışlar)

Tahakkuk edecek düyûnatımızın şeraiti tesviyesi de bu esasata mugayir olmayacaktır.

(1) Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, Dördüncü Devre-i İntihabiye Birinci İctima, 11 inci İnîkad. 17 Şubat 1920 Salı. Sayfa : 115.

عصری براداریه منتظمه شکسته تدویر امورده موفق اوله بیلک ایچون
مردولتی یزیده تأمین اسباب انکشافاتیزده استقلال و سربستی نامه
مظهر اوله من اسالاس حیات و حیاتدور . (تذلل آقیشل)
بوسیله سیاسی عدل و مال و سائر انکشافاتیزه مانع قیوده
عناقلز . (دوایل سورمکی آقیشل)
تحقیق ایدمچک دیوناغیزک شرائط تسویه سیه ده بواساساته . نایر
اولیه جعفر . ۲۸ کانون ۱۳۳۶
افندیلر

۲۸ کانون ثانی ۱۳۳۶ تاریخده پوتون تورک و عثمانی تیبانی تشکیل
ایدن اراد ملتک انتخابیه بورایه کونلردیکی پوتون محبتلریک ، پوتون
نارس دولت و ملت و دینی مدافعه و محافظه ایچون اتحاد و اتقاق ایدن
مردم آرقداشلرک بوراده کورنیزکری هنرم وایعنا ، توفیقات الیه
دائما قبول ایدمچک ، و دایما دایما موفق ایدمچک . (سورمکی
آقیشل)

رئیس — یونی قبول ایدییور و بیکسز انندم ! (عمرآه و متغنا قبول
مداری) اوجده اعجاب ایدن عثانه تبلیغ ایدمچکز انندم .

ایران مل اولق اوزره پوتون مجلس میملاتی تشکیل ایدن مردم
و قاضی محترمه ملت مبداء کتیر دکاری شویران ملی شهید اوتوبه جیرو بونک
پوتون مضطرب بشرینه بر یوم حضور و یرمک ایچون بوجدل موی
مبداء کتیر و نهایت قائلرک نتیجه انسانلری بیجهتمک و اسیر
باشماق ایستمدکلی اعلان ایدن پوتون اورودا دول شندهسی
بارشتر لویه تبلیغی تحلیف ایدیورم : (براووسمداری و آقیشل)

« عهد ملی » ساتناماسی صورتی

« عثمانی مجلس میملاتی اعصاری استقلال دول واستقبال
ملتک ، عقل و دواصل بر سلسله ثالثیت ایچون اختیار ایدمچک
دما کارلک حد اعتدلیسین مشتمل اولان اساسات آتییه نامی و مانته
تمکن اتانین اولدینی و اساسات مذکوره خارجهده پادشاه بر عثمانی
سلطنت و جمیتک دوام وجودی غیر ممکن بولدینی قبول و تصدیق
ایشلردور :

رنجی ماده — دولت عثمانیه که منحصر اهراب اکثریتیه سکون
اروب ۳۰ تیرین اول ۱۹۱۸ ق.میل مشارکک حین عتفده غلام
اردولک اشغالی آتیده اولان انسانک مقدرا ل اعالینک سرده نجه
بیسان ایدمچکری آرایه توقیفاً لاین ایدلک لازم کله چکندن
مذکور خط نازک داخل و خارجهده دینا ، مرعا ، املا ، متحد
ویکدیکریه قارش حرمت متقابل و ندا کارلک حیاتییه مشحون
و حقوق حقیقه و واجبیایلیک شرائط محیطیه برینه تدایه و ریاضتکار
عثمانی اسلام اکثریتیه سکون بولان اقسامک حیث جموعهسی
حقیقاً واً حکماً هیچ برسیله حقوق قبول ایتمز برکادر . (آقیشل)
ایکینجی ماده — اعالیسی ایلتسربست فالق قری زمانده گرای
ماداریه آنار و طنه الحاق ایتمش اولان الویه لته ایچون قی ایجاب
تکرار سربسته آرای عامیه مراجعت ایدلسنی قبول ایدیز .

اوچونجی ماده — ترکیا صلحه لایق ایدیلان غریب تراکیا و شیت
حقویکسک تیتیوه سکنتسک کال حربنه بیان ایدمچکری
آرایه شیا واقع اولمیدور . (براووسمداری)

دورنچی ماده — مفر خلافت اسلام و پای تخت سلطنت سینه
و مرکز حکومت عثمانیه اولان استانبول شهریه مرمره دکارتک
امینی مردول خلدن مصون اولالمیدور . بواساس محفوظ قائل شرطیه
آزده کوزومد کیز و غارتلرک تجارت و مضافات ماله کنادی حقدیه بزمه
سائر المعلوم علان و اردو تارک متفقاً و بره چکری قرار مدمرد . (آقیشل)
بشنجی ماده — دول اتلافیه ایله عاصملری و پیش مشارکری
گرمده قمر ایدن اساسات عریبه داره منده اقلیتلر حقوق — عک
شمارهده ل سلمان اهللکده عین حقوقدن استفاده ایتیری
انتیسیله — طرفزدن تأیید و تأمین ایدمچکدر .
آتشی ماده — ملی و اقتصادی انکشافاتیزه دائره انکشاف کیرمک و دعا

Not : “Ahdı Millî Beyannamesi”, Meclisi Mebusanın dördüncü devre’i intihabiyesi-
nin birinci içtımının, 17 Şubat 1920 “1336” tarihli onbirinci birleşiminde okunmuş ve
kabul edilmiştir.)

“MİSAKİ MİLLÎ’NİN” SADELEŞTİRİLMİŞ ŞEKLİ

ULUSAL AND (MİSAK-I MİLLÎ) (1)

İstanbul 28 Ocak 1920

(Metin)

Aşağıda imzaları bulunan Osmanlı Millet Meclisi (Meclisi Mebusan) üyeleri, Devletin bağımsızlığının ve ulusun geleceğinin, haklı ve sürekli bir barışa kavuşmak için katlanabilecek özverinin en fazlasını gösteren aşağıdaki ilkelere eksiksiz uyulmasıyla sağlanabileceğini ve bu ilkeler dışında sağlam bir Osmanlı Saltanatı ve toplumunun varlığının sürdürülmesinin olanak dışı bulunduğunu kabul ederek, şunları onaylamışlardır :

Madde 1. – Osmanlı Devletinin, özellikle Arap çoğunluğunun yerleşmiş olduğu, 30 Ekim 1918 günkü Silâh Bırakışımı (Mondros Mütarekesi) yapıldığı sırada, düşman ordularının işgali altında kalan kesimlerinin (o sırada Hatay ve Musul bölgesi Türk egemenliği altında idi) geleceğinin, halklarının serbestçe açıklayacakları oy uyarınca belirlenmesi gerekir; söz konusu Silâh Bırakışımı çizgisi içinde, din, soy ve amaç birliği bakımlarından birbirine bağlı olan, karşılıklı saygı ve özveri duyguları besleyen soy ve toplum ilişkileri ile çevrelerinin koşullarına saygılı Osmanlı-İslâm çoğunluğunun yerleşmiş bulunduğu kesimlerin tümü, ister bir eylem, ister bir hükümle olsun, hiç bir nedenle, birbirinden ayrılmayacak bir bütündür.

Madde 2. – Halkı, özgürlüğe kavuşunca, oylarıyla Anavatana katılmış olan üç il (Elviye-i Selâse yani Kars, Ardahan ve Batum Livaları) için gerekirse yeniden halkın serbest oyuna başvurulmasını kabul ederiz.

Madde 3. – Türkiye ile yapılacak barışa değin ertelenen Batı Trakya’nın hukuksal durumunun belirlenmesi de, halkının özgürce açıklayacağı oya göre olmalıdır.

Madde 4. – İslâm Halifeliğinin ve Yüce Saltanatın merkezi ve Osmanlı Hükümetinin başkenti olan İstanbul kenti ile Marmara Denizinin güvenliği her türlü tehlikeden uzak tutulmalıdır. Bu ilke saklı kalmak koşulu ile, Akdeniz ve Karadeniz Boğazlarının dünya ticaret ve ulaşımına açılması konusunda, bizimle birlikte, öteki tüm Devletlerin oybirliği ile verecekleri karar geçerlidir.

Madde 5. – Müttefik Devletler ile düşmanları ve onların kimi ortakları arasında yapılan andlaşmalardaki ilkeler çerçevesinde, azınlıkların hakları, komşu ülkelerdeki Müslüman halkların da özdeş haklardan yararlanma umudu ile, bizce de benimsenip güvence altına alınacaktır.

Madde 6. – Ulusal ve ekonomik gelişmemize olanak bulunması ve daha çağdaş biçimde, düzenli bir yönetimle işlerin yürütülmesini başarmak için, her devlet gibi, bizim de gelişmemiz koşullarının sağlanmasında, bütünüyle bağımsızlığa ve özgürlüğe kavuşmamız ana ilkesi varlık ve geleceğimizin temelidir. Bu nedenle siyasal, yargısal, parasal vb. alanlarda gelişmemizi önleyici sınırlamalara (Kapitülasyonlar) karşıyız. Saptanacak borçlarımızın ödenmesi koşulları da bu ilkelere aykırı olmayacaktır.

(1) İsmail Soysal, *Türkiye’nin Siyasal Andlaşmaları. Türk Tarih Kurumu Basınevi Ank. 1983, S. 15-16.*

İSTANBUL'UN İŞGALI

16 Mart 1920 tarihinde İstanbul sabah saat ondan itibaren resmen işgal edilmeye başlanmıştı. Aynı gün, Mustafa Kemal Paşa'nın millete hitabı şuydu: "... Bugün İstanbul'u zorla işgal etmek suretiyle Osmanlı Devletinin 700 senelik hayat ve hâkimiyetine son verildi. Yani bugün Türk Milleti medenî kabiliyetinin, hayat ve istiklâl hakkının ve bütün istikbalinin müdafaasına davet edildi." (1)

İmparatorluğun idare merkezi işgal edilip vatandan ayrılırken, bu aşağılık tecavüze karşı koyan askerlerimiz şehit ediliyordu. Millî iradenin timsali olan Meclise doğrudan doğruya tecavüz ediliyor, üyeleri tutuklanıyor, düşünceleriyle bu duruma karşı koyan aydınlar da zindanlara atılıyordu.

16 Mart faciasının başlangıcı ile en mantıklı ve en meşrû çare bulundu. İstanbul'daki Meclisi Mebusandan kurtulup gelebilecek mebusların da katılmasıyla Anadolu ve Rumeli'de yeniden yapılacak seçimlerle Ankara'da yeniden bir meclisin toplanmasına karar verildi. Böylece Ankara ön plana çıkıyordu.

İstanbul'daki vatanseverler daha İstanbul'un işgali ile birlikte Ankara'ya akın akın gelmeye başlamışlardı. Geçen her yeni günler zarfında Ankara'ya birkaç mebus geliyordu.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ VE YASAMANIN BAŞLANGICI

Yasamanın şekillenmesi 19 Mart 1920 tarihinde başlar. Bu tarihte Mustafa Kemal Paşa, Ankara'da toplanacak meclis için seçim yapılmasını bir yazı ile illere ve komutanlıklara bildirdi. Bu milletin iradesini egemen kılmak için ilk adımı.

"Vilâyetlere ve Müstakil Livalara ve Kolordu Kumandanlıklarına" diye başlayıp yıkılmış bir devletin yeniden kurulması, özgürlüğün elde edilmesi için, Ankara'da her çeşit yetkiyi eline alacak bir meclisin toplanacağı bildirilmiş, seçimlerin ne şekilde yapılacağı da 12 madde içinde özetlenmişti.

ANADOLU VE RUMELİ MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ NAMINA İNTİHAP HAKKINDAKİ TEBLİĞ (2)

(19 MART 1920)

Vilâyetlere ve Müstakil Livalara ve Kolordu Kumandanlarına

Merkezi Devletin dahi, Düveli İtilâfiye tarafından resmen işgali, kuvvei teşriye ve adliye ve icraiye ibaret olan kuvayi milliyet devleti muhtel etmiş ve bu vaziyet karşısında ifayı vazifeye imkân göremediğini hükûmete resmen tebliğ ederek, Meclisi Mebusan dağılmıştır. Şu halde, makarri Devletin masuniyetini, milletin istiklâlini ve Devletin tahlisini temin edecek tedabiri teemmül ve tatbik etmek üzere millet tarafından, selâhiyeti fevkalâdeyi haiz bir meclisin, Ankara'da içtimaa daveti ve dağılmış olan

(1) *Nutuk*, Cilt. 1, Say. 418 - 419.

(2) *Kemal Atatürk, Nutuk, İstanbul 1961. Cilt 1, Sah. 421 - 422.*

mebusandan Ankara'ya gelebileceklerin dahi bu meclise iştirak ettirilmesi zaruri görülmüştür. Binaenaleyh, zirde dercedilen talimat mucibince intihabatın icrası hakimiyet ve reviyeti vatanperveranelerinden muntazardır.

1. Ankara'da salâhiyeti fevkalâdeye malik bir meclis umuru milleti tedvir ve mürakabe etmek üzere içtima edecektir.

2. Bu meclise aza olarak intihap olunacak zevat, mebusan hakkında-ki şeraiti kanuniyeye tabidir.

3. İntihabatta livalar esas ittihaz edilecektir.

4. Her livadan beş aza intihap olunacaktır.

5. Her liva, kazalarından celbedeceği müntehibi sanilerden ve merkezi liva müntehibi sanilerinden ve liva idare ve belediye meclisleriyle liva müdafai hukuk hey'eti idarelerinden ve vilâyetlerde merkezi vilâyet hey'eti merkeziyelerinden ve vilâyet idare meclisiyle merkezi vilâyet belediye meclisinden ve merkezi vilâyet ile merkez kazası ve merkeze merbut kaza müntehibi sanilerinden mürekkep bir meclis tarafından aynı günde ve aynı celsede icra edilecektir.

6. Bu meclis azalığına her fırka, zümre ve cemiyet tarafından namzet gösterilmesi caiz olduğu gibi, her ferdin de bu mücahede mukaddeseye fiilen iştiraki için müstakillen namzetliğini istediği mahalde ilâna hakkı vardır.

7. İntihaba her mahallin en büyük mülkiye memuru riyaset edecek ve selâmeti intihaptan mes'ul olacaktır.

8. İntihap reyi hafî ve ekseriyeti mutlaka ile icra ve tasnifi ârâ meclisin içlerinden intihap edeceği iki zat tarafından fakat huzuru mecliste ifa edilecektir.

9. İntihap neticesinde bilûmum azanın imza veya zat mühürlerini muhtevi üç nüsha mazbata tanzim olunacak, bir nüshası mahallinde alıkonularak diğer iki nüshasının biri intihap olunan zata tevdi ve diğeri meclise irsâl olunacaktır.

10. Azaların alacakları tahsisat, bilâhare meclisce takarrür ettirilecektir. Ancak azimet harcırahları intihap meclislerinin masarfı zaruriye hesabıyla takdir edeceği miktar üzerinden mahalleri hükümetlerince temin olunacaktır.

11. İntihabat, nihayet on beş gün zarfında ekseriyetle Ankara'da içtima temin edebilmek üzere itmam olunarak azalar tahrik ve netice azanın isimleriyle birlikte derhâl işar edilecektir.

12. Telgrafın saati vusulü bildirilecektir.

Haşiye : Kolordu kumandanlarına, vilâyata, müstakil livalara tebliğ olunmuştur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Bu tamimle kumandanlar ve valiler yeniden mebus seçmeye başladılar.

21 Nisan 1920 tarihinde de Mustafa Kemal, illere Meclisin 23 Nisan'da açılacağını bir genelge ile bildirdi. Altı maddeden oluşan bu genelge ile de Meclisin ne zaman ve ne şekilde açılacağı belirlenmişti.

Tehlikelerle çevrili millet her tarafta çok kısa bir sürede seçimleri bitirmiş ve seçtiklerini Ankara'ya göndermişti.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN AÇILIŞINA DOĞRU

Her çeşit hazırlıklar tamamlandı. Türk Milletinin tarihinde yeni bir devir açılıyordu. Özgürlüğün kazanılması Meclisle olacaktı.

23 Nisan'da Ankara gerçekten tarihî bir olaya hem şahit oluyor, hem de sahne oluyordu.

Bütün bu olaylar harikalarla dolu olan tarihimizde milletin yaşamaya verdiği önemin ve özgürlük tutkusunun bir delilidir.

Bugün millet tehlikeler sağnağına tutulan ve yokedilmek istenen varlığını kurtarmak için Meclisini açılıyordu.

Millet Meclisinin Ulus Meydanındaki İttihat ve Terakki Kulübü binasında açılmasına karar verildi.

23 Nisan 1920'de Meclisin açılışını bizzat gören o günkü gazeteci, tarihçi E. Behnan Şapolyo şöyle diyor : (1)

“Bina henüz tamamlanmamıştı. Kiremetleri bile döşenmemişti. Pek çok noksanları vardı. Kiremit yetmedi. Ankaralılar kendi çatılarından kucak kucak kiremit taşıyarak çatıyı kapattılar. Bu manzara çok anlamlıdır. ... Mecliste mebusların oturacağı sıra bile yoktu. Ankara Muallim Mektebinin tatbikat okuluna ait sıralar getirildi. O tarihte Ankara'da elektrik de yoktu. Kahvelerin birinden alınan petrol lambası asılarak aydınlatma sorunu da halledildi. Salonun koridoruna mebusların su içmesi için üç küp konuldu, üzerlerine maşraba bırakıldı. Sokağa bakan ilk oda da Riyaset (Başkanlık) odası yapıldı. Daha sonra meşhur Hattat Hulûsi Efendinin yazdığı “Hâkimiyet Milletindir” tabelâsı kürsünün arkasına asıldı...”

(1) ŞAPOLYO, Enver Behnan. *Mustafa Kemal ve Birinci Büyük Millet Meclisi Tarihçesi*. Ankara. 1969

MUSTAFA KEMAL PAŞA İLE ANKARA MİLLETVEKİLLERİNE
AİT SEÇİM MAZBATASI

تاریخ یا شماره	موضوع یا شرح
۱	موضوع یا شرح
۲	موضوع یا شرح
۳	موضوع یا شرح
۴	موضوع یا شرح
۵	موضوع یا شرح
۶	موضوع یا شرح
۷	موضوع یا شرح
۸	موضوع یا شرح
۹	موضوع یا شرح
۱۰	موضوع یا شرح
۱۱	موضوع یا شرح
۱۲	موضوع یا شرح
۱۳	موضوع یا شرح
۱۴	موضوع یا شرح
۱۵	موضوع یا شرح
۱۶	موضوع یا شرح
۱۷	موضوع یا شرح
۱۸	موضوع یا شرح
۱۹	موضوع یا شرح
۲۰	موضوع یا شرح
۲۱	موضوع یا شرح
۲۲	موضوع یا شرح
۲۳	موضوع یا شرح
۲۴	موضوع یا شرح
۲۵	موضوع یا شرح
۲۶	موضوع یا شرح
۲۷	موضوع یا شرح
۲۸	موضوع یا شرح
۲۹	موضوع یا شرح
۳۰	موضوع یا شرح
۳۱	موضوع یا شرح
۳۲	موضوع یا شرح
۳۳	موضوع یا شرح
۳۴	موضوع یا شرح
۳۵	موضوع یا شرح
۳۶	موضوع یا شرح
۳۷	موضوع یا شرح
۳۸	موضوع یا شرح
۳۹	موضوع یا شرح
۴۰	موضوع یا شرح
۴۱	موضوع یا شرح
۴۲	موضوع یا شرح
۴۳	موضوع یا شرح
۴۴	موضوع یا شرح
۴۵	موضوع یا شرح
۴۶	موضوع یا شرح
۴۷	موضوع یا شرح
۴۸	موضوع یا شرح
۴۹	موضوع یا شرح
۵۰	موضوع یا شرح

[illegible][illegible]

MUSTAFA KEMAL PAŞA İLE ANKARA MİLLETVEKİLLERİ'NE
ÂİT SEÇİM MAZBATASI

Makarr-ı Hilâfet-i İslâmiyye ve Paytaht-ı Saltanat-ı Osmaniiyenin düveli itilâfiyye tarafından resmen işgâli Kuvve-i Teşriiyye ve Adliyye ve İcraiyyeden ibaret olan Kuva-yı selâse-i Devleti muhtel etmiş ve Meclis-i Mebusânın bu vaziiyet karşısında ifâ-yı vazifeye imkân görmediğini Hükümet-i Merkeziyyeye tebliğ ile dağılmış bulunmasından dolayı Makam-ı Hilâfet ve Saltanatın masuniyyet-i istiklâlini ve Devlet-i Osmaniiyenin tahlisini te'min edecek tedabir-i teemmül ve tatbik etmek üzere millet tarafından selâhiyyet-i fevkâlâdeyi haiz bir Meclisin Ankara'da ictima'ına lüzum-u âcîl hâsıl olmasına mebni 1338 Senesi Receb-i şerifinin yedisine ve onuna müsadif 1336 senesi Şehr-i Martın 27 nci Cumartesi ve 30 uncu Salı günleri Meclis-i İdare-i Vilâyat ve belediye ve Müdafaa-i Hukuk Azaları ve Ankara ve Keskin ve Bâlâ ve Haymana ve Nallıhan ve Yabanâbât (Kızılcahamam) ve Beypazarı ve Ayaş kazaları müntehib-i sânileri hazır oldukları halde İntihab-ı Mebusan Kanununun tayin ettiği usul ve şerait dairesinde icra kılınan intihab neticesinde namzetlerden bâlâda esamisi muharrer Mustafa Kemal Paşa 140 ve Ali Fuat Paşa 132 ve Kınacızâde Şâkir Efendi 122 ve Beynâmlı Hacı Mustafa Efendi 80 ve Şeyhzâde Şemsettin Efendi 79 rey ile ihraz-ı ekseriyyet ettikleri tevdi' edilen mazbata münderecatından anlaşıldığını ve binaenaleyh Meclis-i Mezkûr azalığına intihab olunduklarını mübeyyin işbu mazbata tanzim kılındı.

1 Nisan 1336

Ankara Vali Vekili	Defterdar	Kadı				
Mektubici Vekili	Maarif Müdürü	Ser Mühendis	Ziraat Müdürü			
Müftü	Metropolit Vekili	Aza	Aza	Aza	Aza	
Heyeti Teftişîye ve Belediye Reisi	Aza	Aza	Aza	Aza	Aza	Aza

SINOP MEBUSU ŞERİF BEY'İN SEÇİM MAZBATASI

نمایندگی	۶۶	نمایندگی	۶۶
نمایندگی	۶۶	نمایندگی	۶۶
نمایندگی	۶۶	نمایندگی	۶۶
نمایندگی	۶۶	نمایندگی	۶۶
نمایندگی	۶۶	نمایندگی	۶۶

صحت قیام نام معطف ملک پاشا حضرت به مقام و در پیکار ...
 و اینجمله ایدیه و هدیه و ...
 بالادریه اسب ...
 ایدیه از آستانه ...

نمایندگی ...
 نمایندگی ...
 نمایندگی ...

نمایندگی ...
 نمایندگی ...
 نمایندگی ...

نمایندگی ...
 نمایندگی ...
 نمایندگی ...
 نمایندگی ...
 نمایندگی ...
 نمایندگی ...
 نمایندگی ...

نمایندگی ...
 نمایندگی ...
 نمایندگی ...
 نمایندگی ...

نمایندگی ...
 نمایندگی ...
 نمایندگی ...

BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN AÇILIŞI

Bütün bu hazırlıklar tamamlandıktan sonra Millet Meclisinin açılış merasimi başladı. Açılış, haftada iki defa çıkan Millî Mücadelenin yayın organı 28 Nisan 1336 (1920 Çarşamba) günkü Hâkimiyeti Milliye Gazetesinden izleyelim.

“Bir ay zarfında ve fevkalâde bir surette icra kılınan intihabat neticesinde teayyün eden mebuslar peyderpey Ankara’da toplanıyorlar, işgal ve esaret altına geçen ve dehşetli bir tazyik altına alınan İstanbul’dan kaçabilen diğer mebuslar dahi yine Ankara’da onlara iltihak ediyorlardı.

Nihayet Büyük Millet Meclisinin 23 Nisan Cuma günü küşad edilmesi karargâr olarak o gün mebusanı kîram ile beraber küçük büyük bilumum memurini hükümet ve eşrafı ahali-i memleket Hacı Bayramı Velî Camii Şerifinde toplanmaya müsaraat bir cemaati kübrâ ile cuma namazının edasından sonra önde lihye-i saadet (sakalı şerîf) ve sancâk-ı şerîfi hamil bir heyet-i ulemâ ve meşayih, tekbir ve tehlîller ile Kulûbü mü’minîne ruhanî feyizler saçtıkları halde alay ile Büyük Millet Meclisi dairesine muvasalat olunmuştur.

Meclisi âlinin kapısında belîğ bir dua ile kurbanlar zebhini müteakip herkes içeriye dahil olmuş ve lihye-i saadet ile sancak-ı şerîf kemalî ihtiram ile kürsi-i riyaset üzerine vaz olunarak zaten cami-i şerifte başlamış olan hatmi Kur’an ile Buhar-i Şerîf kıraatinin son kısımları teyemmünen orada ikmal edilmiş ve bunu da hal ve zamanın muktezasına tamamen mutabık bir duayı müteakip Reis-i Sin (en yaşlı üye) Sinop Mebusu Şerif Bey riyaset mevkiine çıkmasıyla Büyük Millet Meclisi açılmıştır.”

Yukarıda belirtildiği gibi 23 Nisan 1920 tarihinde Büyük Millet Meclisi Cuma günü saat 13.45’te bu şekilde açıldı.

Mecliste 337 milletvekili bulunması gerekirken ilk toplantıya 115 kişi katılabilmişti.

Meclisin açılışı en yaşlı üye (Reisi Sin) sıfatıyla Sinop Mebusu Şerif Beyin, Meclisi açma konuşmasıyla oldu.

چهارشنبه ۲۸ نisan ۱۳۳۶

امروز در این روز جمعه و امروز در این روز جمعه

تحت سر پرده ۳۰۰ نفر

هفته در این روز جمعه و امروز در این روز جمعه

۲۵ و پنجشنبه - ۲۵

سازمان انتشارات و مطبعات دولتی و مطبعات دولتی

آدمی و غیره - ۲۵ و پنجشنبه - ۲۵

مسکونی: ملک اوردن و مطبعات دولتی و مطبعات دولتی

آل قری

۱۳۰۱ - ۱۳۰۲

بویوک ملت مجلسی

۱- بر این طریقه و فوق العاده بر صورت
اجرا قیام انجمن تبه...
موتورای در پی آ...
اشمال و اسارت آ...
آله...
موتورای در پی آ...
ایستادوری...
۲۳- نisan ۲۸...
اولاد اوگون...
کوجوک...
و انهراف...
سازمان...
کمری...
...

او کاه...
رهنت...
موتورای...
الان...
مواست...
ملخ...
الح...
ساحق...
اوز...
باشلاش...
آله...
ایستاد...
مطابق...
مید...
پوزوک...
پوزوک...
و ک...
اجتماع...
ایک...
پوزوک...
خسته...
خات...

28 Nisan 1920 (1336) tarihli Çarşamba günkü Hâkimiyeti Milliye Gazetesinde Meclisin açılışına ilişkin haber.

Reisi Sin Sinop Mebusu Şerif Beyin Meclisi açma nutku : (1)

“Huzzarı kıram! İstanbul’un muvakkat kaydiyle kuvayı ecnebiye tarafından işgal olunduğu ve bütün esasatıyla makamı hilâfet ve merkezi Hükümetin istiklâli iptal edildiği malûmunuzdur. Bu vaziyete serfuru etmek, milletin tekelif olunan ecnebi esaretini kabul etmesi demektir. Ancak istiklâli tam ile yaşamak azmi katisinden olan minelezel hür ve serazat milletimiz esaret vaziyetini kemalî şiddet ve katiyetle reddetmiş ve derhal vekillerini toplama-

ya başlayarak Meclisi Âlinizi vücuda getirmiştir. Bu Meclisi Âlinin Reisi Sin sıfatiyle ve tevfiği İlâhî ile milletimizin dahilî ve haricî, istiklâli tam dahilinde mukadderatını bizzat deruhte ve idare etmeye başladığını bütün cihana ilân ederek Büyük Millet Meclisini küşadeyliyorum.”

Daha sonra Mustafa Kemal Paşa Meclisin hangi azalardan teşekkül edeceğine dair beyanatta bulundu.

Mustafa Kemal Paşa (Ankara)’nın Meclisin hangi âzalardan teşekkül edeceğine dair beyanâtı :

“Meclisi Âliniz malûmu âlileri selâhiyeti fevkalâdeyi haiz olarak yeniden intihabedilen Mebusanı Kıram ile duçarî taarruz olan makarrı saltanattan tahlisi nefis ile buraya gelen Mebusanı Kıramdan mürekkeptir. Tahlisi nefsedip gelebilecek olan mebusan ile birlikte bir Meclisi Âli vücuda getirilmesi ancak yeni intihabedilen tarzı intihabta mevzuubahs olmuştur. Bu anda Meclisimiz münakittir. Evvelce intihabedilen mebusanın dahi aynı derece selâhiyette ifayı vazife etmesinin mebusanın tarzı intihabından daha ziyade şümüllü olduğu için bunun muvafık olacağı kanaatindeyim. Bu hususu teyid etmek isterim. (Muvafık, muvafık sadaları)” (1)

Bu konuşmadan sonra seçimlere geçildi. Mustafa Kemal Paşanın önerisi ile Muhittin Baha Bey (Bursa), genel kurulun önerisi ile de Kütahya Mebusu Cevdet Bey Divan Kâtipliklerine seçildiler ve kürsüdeki yerlerini aldılar. Daha sonra milletvekillerinin mazbatalarını incelemek üzere onbeşer kişilik iki encümen seçimi kura ile yapıldı. 24 Nisan 1920’de toplanılmak üzere Meclis saat 14.30’da tatil edildi.

T.B.M.M. Arşivinin Dönem 1, Toplantı 1, Esas No. 9, Şube ve Encümenler Defterinin Birinci İçtima senesine ait bölümünden çıkarılmış olan; Tetkiki Mezabıt Birinci Encümeni ile Tetkiki Mezabıt İkinci Encümenine seçilen üyeler ile seçim bölgelerini gösteren listeler :

(1) T.B.M.M. Zabıt Ceridesi Dev. 1, İçtima Senesi 1, Cilt 1, Üçüncü Basılış, Ankara 1959, sayfa 2.

(Birinci İçtima Senesi)

<u>İsim</u>	<u>Seçim Bölgesi</u>	<u>Mülâhazat</u>
1. Hüsrev Sami Bey	Eskişehir	23.4.1920
2. Süleyman Sırrı Bey	Yozgat	23.4.1920
3. Necip Efendi	Denizli	23.4.1920
4. Abdülhalim Çelebi Ef.	Konya	23.4.1920
5. Şerif Bey	Sinop	23.4.1920
6. Refik Bey	Konya	23.4.1920
7. Şeyh Seyfi Efendi	Kütahya	23.4.1920
8. Halil Bey	Ertuğrul	23.4.1920
9. Ferit Bey	Çorum	23.4.1920
10. Nebil Efendi	Karahisarısahip	23.4.1920
11. Miralay İsmet Bey	Edirne	23.4.1920
12. Mustafa Bey	Gümüşhane	23.4.1920
13. Şükrü Bey	Karahisarısahip	23.4.1920
14. Haşim Bey	Çorum	23.4.1920
15. Mehmet Niyazi Bey	Eskişehir	23.4.1920

برخی از اینها عبارتند از:

ردیف	موضوعه	تاریخ	محل	ملاحظات
۱	...	...	...	...
۲	...	...	...	...
۳	...	...	...	...
۴	...	...	...	...
۵	...	...	...	...
۶	...	...	...	...
۷	...	...	...	...
۸	...	...	...	...
۹	...	...	...	...
۱۰	...	...	...	...
۱۱	...	...	...	...
۱۲	...	...	...	...
۱۳	...	...	...	...
۱۴	...	...	...	...
۱۵	...	...	...	...
۱۶	...	...	...	...
۱۷	...	...	...	...
۱۸	...	...	...	...
۱۹	...	...	...	...
۲۰	...	...	...	...

T.B.M.M. ARŞİVİ Dönem. 1,
Toplantı. 1. Esas No. : 9
Şube ve Encümenler
Defteri (25.4.1336).

TETKİKİ MEZABIT İKİNCİ ENCÜMENİ
(Birinci İçtima Senesi)

İsim	Seçim Bölgesi	Mülâhazat
1. Mustafa Kemal Paşa	Ankara	23.4.1920
2. Şemsettin Efendi	Ankara	23.4.1920
3. Haydar Bey	Kütahya	23.4.1920
4. Sabit Bey	Kayseri	23.4.1920
5. Şevket Bey	Sinop	23.4.1920
6. Halil İbrahim Bey	Isparta	23.4.1920
7. Cevdet Bey	Kütahya	23.4.1920
8. Sırrı Bey	İzmit	23.4.1920
9. Eyüp Sabri Bey	Eskişehir	23.4.1920
10. Halil İbrahim Efendi	Eskişehir	23.4.1920
11. Hakkı Behiç Bey	Kırşehir	23.4.1920
12. Müfid Efendi	Kırşehir	23.4.1920
13. Yusuf Bey	Denizli	23.4.1920
14. Hamdi Efendi	Diyarbakir	23.4.1920
15. Tefvik Efendi	Çankırı	23.4.1920

قوة مضابط اللجنة الخمسة

برگزاری نهم

T.B.M.M. Arşivi Dönem 1,
Toplantı 1. Esas No. : 9
Şube ve Encümenler
Defteri (25.4.1336)

Büyük Millet Meclisinin açılması ile Anadolu İhtilâli başlamış oluyordu. Türk milleti sevinç içindeydi. Artık bütün dünyanın gözleri de Ankara'ya çevrilmişti. Ankara hem padişaha hem de işgalcilere karşı isyan bayrağını açmış oluyordu.

24 Nisan 1336 (1920) günü ikinci birleşim saat onda yine en yaşlı üye Şerif Beyin başkanlığında açıldı. Bir önceki birleşimde kurulmuş olan komisyonlar tarafından mazbataları tetkik edilen üyelerin mebuslukları kabul edildi.

Bundan sonra Mustafa Kemal Paşa kürsüye geldi, Mütarekeden Erzurum Kongresinin toplanmasına kadar geçen süre içindeki olaylar hakkında beyanatta bulundu. Birinci oturuma 11.30'da ara verildi. İkinci oturumda da, Erzurum Kongresinden İstanbul'un işgaline kadar cereyan eden olaylar anlatıldı. Alınan millî önlemler dile getirildi. Saat birde de ikinci oturuma ara verildi.

Saat üçte başlayan üçüncü oturumda İstanbul'un işgalinden Meclisin açılışına kadar geçen süre içindeki olaylar dile getirildi. Meclisin yönetimi fiilen ele geçirdiğini, Meclis Başkanlığına getirilecek başkanın milletvekilleri içinden seçilecek kabine üyelerinin de başkanı olup hükümetin kurulması konusunda şifahen genel kurula teklifte bulundu. Bu konunun genel kurulda tartışılmasının önemine de değindi. İç olaylara ait açıklama yapmak istediğini belirterek, bunun için gizli celse yapılmasını önerdi.

Dördüncü oturum gizli olarak yapıldı. Beşinci oturum 17.30'da açıldı. Mustafa Kemal Paşa bu oturumda 120 reyden 110 rey alarak Meclis Başkanlığına seçildi. Celâlettin Arif Bey İkinci Reisliğe, Abdülhalim Çelebi de Birinci Reis Vekâletine seçildiler. Bu oturumda Türkiye Büyük Millet Meclisinin millet ve devletin kurtuluşunu hedef aldığına ve çalışmalarını bu yönde yapacağına ait bir tamim ve tebliğ hazırlanıp millete duyurulmasına ilişkin karar oybirliği ile kabul edildi.

25.4.1920 tarihli üçüncü birleşimin ikinci oturumunda da Kırşehir Mebusu Cemalettin Efendi İkinci Reis Vekâletine seçildi. Üçüncü oturumda Divanı Riyaset Kâtipliklerine Haydar Bey (Kütahya), Refik Bey (Konya), Muhittin Baha Bey (Bursa), Cevdet Bey (Kütahya), Dördüncü Oturumda da Rasim Bey (Sivas), Feyyaz Bey (Yozgat), İdare Amirliğine (İdare Memurluğuna) da Emir Paşa (Sivas) ve İbrahim Süreyya Bey (Saruhan) seçildiler. Böylece Başkanlık Divanı seçimleri tamamlanmış oldu.

ENCÜMENLERİN (KOMİSYONLARIN) SEÇİMİ

Erzurum Mebusu Celâlettin Arif Beyin takrirleri gereğince; Meclisin işlerini düzenlemek, icraî etkinliğini sağlamak amacıyla 15 kişiden kurulu bir Lâyiha Encümeni ile diğer 6 kişilik İcra Encümeninin seçimine geçildi.

Üçüncü Birleşimin 5 inci Oturumunda yapılan seçimle, muvakkat İcra Encümeni (Geçici İcra Komisyonu)na üyeler seçildi.

Seçilen bu muvakkat İcra Encümeni Türkiye'nin ilk kabinesi (Hükümeti)dir.

26.4.1920 tarihli 4 üncü Birleşimde Meclisi Mebusan Nizamname-i Dahilisinin değiştirilerek uygulanması kabul edildi. (Türkiye Büyük Millet Meclisinin 7 numaralı kararıdır.)

İhtisas komisyonlarının seçilmesi kararlaştırıldı. 27 Nisan 1920 tarihli 5 inci Birleşimde de Komisyon seçimleri tamamlandı. Seçimleri tamamlanan komisyonların isimleri aşağıya çıkarılmıştır.

İLK ENCÜMENLER (KOMİSYONLAR)

1. – Şer'îye ve Evkaf,
2. – Hariciye,
3. – Maarif,
4. – Adliye ve Mezahib,
5. – Dahiliye ve Emniyeti Umumiye ve Posta ve Telgraf,
6. – Maliye ve Rüsumat,
7. – Ticaret ve Ziraat ve Orman ve Maadin ve Umuru İktisadiye,
8. – Müdafaai Milliye,
9. – Nafia,
10. – İrşat,
11. – Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye.

Yukarıda isimleri geçen 11 encümenin seçimi kararlaştırılmış, üyeler birbirlerini tanımadıklarından ihtisaslarına göre hangi encümene seçileceği kendi isteklerine bırakılmıştır.

LÂYİHA ENCÜMENİ
(Birinci İhtima Senesi)

İsim	Seçim Bölgesi	Mülâhazat
1. Dr. Rıza Nur Bey	Sinop	25.4.1920
2. Celâleddin Arif Bey	Erzurum	25.4.1920
3. Yusuf Kemal Bey	Kastamonu	25.4.1920
4. Yunus Nadi Bey	İzmir	25.4.1920
5. Hamdullah Subhi	Antalya	25.4.1920
6. Hakkı Behiç Bey	Denizli	25.4.1920
7. Sırrı Bey	İzmit	25.4.1920
8. Refik Bey	Konya	25.4.1920
9. Şeyh Servet Efendi	Bursa	25.4.1920
10. Haydar Bey	Kütahya	25.4.1920
11. Emir Paşa	Sivas	25.4.1920
12. Abdülhalim Çelebi Efendi	Konya	25.4.1920
13. Besim Atalay Bey	Kütahya	25.4.1920
14. Ahmet Ferit Bey	İstanbul	25.4.1920
15. Abdülkadir Kemâlî Bey	Kastamonu	25.4.1920

۱۳۳۹ / ۱ / ۱۰ **لایحه انتخابی** بزرگتر از سنه ۱۳۳۹

دفعه	اسم
۱	رضا خانبه
۲	محمد وادیه خانبه
۳	یوسف کادربه
۴	یونس نادوبه
۵	حمید خانبه
۶	عقود لاجه
۷	سریجه
۸	رفیق خانبه
۹	شیخ شریفه
۱۰	حیدر خانبه
۱۱	ایرانیات
۱۲	حیدر خانبه
۱۳	سید احمد خانبه
۱۴	فرید خانبه
۱۵	جبار خانبه

T.B.M.M. Arşivi Dönem 1,
Toplantı 1, Esas No. : 9
Şube ve Encümenler Defteri
(25.4.1336)

(Birinci İçtima Senesi)

1. Reisi Tabîî				
M. Kemal Paşa	Ankara		Teklifin kabulüyle seçimsiz	
2. Celâleddin Arif Bey	Erzurum	71	25.4.1920	1.
3. Câmî Bey	Aydın	66	25.4.1920	1.
4. Bekir Sami Bey	Amasya	58	25.4.1920	1.
5. Fevzi Paşa	Kozan	58	25.4.1920	2.
6. Hamdullah Suphi Bey	Antalya	47	25.4.1920	3.
7. Hakkı Behiç Bey	Denizli	40	25.4.1920	3.
8. İsmet Bey				
Erkânî Harbiye Reisi	Edirne		Reis Paşanın teklifiyle seçimsiz	

برخی از اینها

ردیف	نام	تاریخ	ملاحظات
۱	آقای محمد علی	۱۳۰۵/۱/۱۵	تعلیمات عمومی
۲	آقای محمد علی	۱۳۰۵/۱/۱۵	تعلیمات عمومی
۳	آقای محمد علی	۱۳۰۵/۱/۱۵	تعلیمات عمومی
۴	آقای محمد علی	۱۳۰۵/۱/۱۵	تعلیمات عمومی
۵	آقای محمد علی	۱۳۰۵/۱/۱۵	تعلیمات عمومی
۶	آقای محمد علی	۱۳۰۵/۱/۱۵	تعلیمات عمومی
۷	آقای محمد علی	۱۳۰۵/۱/۱۵	تعلیمات عمومی
۸	آقای محمد علی	۱۳۰۵/۱/۱۵	تعلیمات عمومی
۹	آقای محمد علی	۱۳۰۵/۱/۱۵	تعلیمات عمومی
۱۰	آقای محمد علی	۱۳۰۵/۱/۱۵	تعلیمات عمومی

T.B.M.M. Arşivi Dönem I, Toplantı 1, Esas No. : 9
Şube ve Encümenler Defteri (25.4.1336)

**ENCÜMENLER (KOMİSYONLAR)'IN KAÇ KİŞİDEN
TEŞEKKÜL ETTİĞİ VE ENCÜMEN BAŞKANLARININ
İSİMLERİNİ GÖSTERİR LİSTEDİR.**

<u>Komisyonun İsmi</u>	<u>Kaç üye olduğu</u>	<u>Komisyon Başkanı</u>
1. Dahiliye Encümeni	26	Nazım Bey (Tokat)
2. Nafia Encümeni	5	Rüştü Bey (Kastamonu)
3. İktisat Encümeni	19	Yunus Nadi Bey (İzmir)
4. Sıhhiye Encümeni	7	Asım Bey (Amasya)
5. Maliye Encümeni	13	Ferit Bey (Çorum)
6. Maarif Encümeni	10	Hamdullah Suphi Bey (Antalya)
7. Adliye Encümeni	25	Celâlettin Arif Bey (Erzurum)
8. Mütadai Milliye Encümeni	22	Fevzi Paşa (Kozan)
9. Şer'îye Encümeni	19	Müfit Efendi (Kırşehir)
10. Hariciye Encümeni	5	Bekir Sami Bey (Tokat)
11. İrşat Encümeni	25	Yunus Nadi Bey (İzmir)
12. Kanunu Esasi Encümeni	20	Abdullah Azmi Ef. (Eskişehir)

T.B.M.M. Arşivi, Dönem I, Toplantı I, Esas No. : 9.

Şube ve Encümenler Defteri (25.4.1336)

Üçüncü Birleşimin altıncı oturumunda Hamdullah Subhi Bey (Antalya), daha önceki birleşimde alınan karar gereğince hazırlanan bildiriyi okudu. Bu bildiri, Hâkimiyeti Milliye Gazetesinin 28 Nisan 1920 Çarşamba günü nüshasında yayımlandı.

Büyük Millet Meclisinin memlekete beyannamesi

Anadolu'nun her köşesinden gelen vekillerinizin teşkil ettiği Büyük Millet Meclisi olanı biteni dinleyip anladıktan sonra millete hakikati söylemeye lüzum gördü. İngilizler tarafından satın alınan ve milleti birbirine düşürmek maksadını güden bazı hainler sizi aldatmak için türlü türlü yalanlar söylüyorlar. İzmir vilâyetinin, Antalya'nın, Adana'nın, Anteb'in ve Maraş ve Urfa havalisinin düşmanlar tarafından işgali üzerine silâhına sarılan milletdaş ve dindaşlarımızı yine size mahvettirmek için Padişah ve Halifeye isyan sözünü ortaya atıyorlar. Millet Meclisi Halife ve Padişahımızı düşman tazyikinden kurtarmak, Anadolu'nun şunun bunun elinde parça parça kalmasına mani olmak, payitahtımızı yine anavatana bağlamak için çalışıyor. Biz vekilleriniz Cenabıhak ve Resulüekremi namına yemin ederiz ki Padişaha ve Halifeye isyan sözü bir yalandan ibarettir ve

bundan maksat vatani müdafaa eden kuvvetleri aldatılan müslümanların elleriyle mahvetmek ve memleketi sahipsiz ve müdafaasız bırakarak elde etmektir. Hind'in Mısır'ın başına gelen halden mübarek vatanımızı kurtarmak için İngiliz casuslarının sizi aldatmak üzere uydurdıkları yalana inanmayın! İzmir'ini, Adana'sını, Urfa ve Maraş'ını elhâsıl vatanın düşman istilâsına uğramış kısımlarını müdafa edenleri din ve milletlerinin şerefi için kan döken kardeşlerinizi arkadan size vurdurmak isteyen alçakları dinlemeyin ve onları Millet Meclisinin kararı üzerine cezalandıracak olanlara yardım edin. Tâ ki, din son yurdunu kaybetmesin. Tâ ki, milletimiz köle olmasın. Biz birlik oldukça düşman üzerimize gelmeyeceğini resmen ilân etti. Onun candan özlediği aramızda nifak ve şikaktır. Allahın lâneti düşmana yardım eden hainlerin üzerine olsun ve tefiki, Halife ve Padişahımızı, millet ve vatani kurtarmak için çalışanların üzerinden eksik olmasın.

بويولك ملت مجلسناك حمله كته بيان نامه سی
 آناطولینك هر كوشه سندن كان و كیلار كزك تشكیل ایتدیكى بويولك ملت
 مجلسی، اولانی بیتنی دیکله یوب آکلادندن صوكره، البته حقیقی سـویلكه
 لزوم كوردی. انكایزل طرفندن، ساتون انسان و ملت بربرینه دوشورمك
 مقصدینی كوده ن بعضی خائشر سزی آلداتمق ایچون درلودرلو بالانر سولیورلر.
 ازیرولا پتنك، انطالیه نك، اطنه نك، عینتاب و مصرعش و اورفه حرالیسك دشمنلر
 طرفندن اشغالی اوزرینه سلاحنه ساریلان لنداش و دینداشلیكری ینه سزه عمو
 ایتدیرمك ایچون پادشاه و خلیفه به عصیان سوزینی اوردیه آیورلر. ملت مجلسی
 خلیفه و پادشاهمزی دشمن تفضیتندن قورقاروق، آناطولینك پارچه پارچه
 شونك بونك الذده قالمه سته مانع اولمق، پای تختی ینه اتنا وطنه باغلاوق
 ایچون چالییورر. بز و کیلاریكز جناب حق و رسول اکرمی امنه یمین ایدر زكه
 پادشاهه خلیفه به عصیان سوزی بریالاندن عبارتدر و بوندن مقصد وطنی
 مدافعه ایدن قوتلری، ایدایلان مسلمانلرك الاريله عوایتمك و مملكتی صاحبز

مدافعه سز براقه ق الده ايتمكدر. هندك، مصرك باشنه كلن حالدن مبارك
 وطنمى قورنارمق ايچون انكليز جاسوسلرينك سزى الداتمق اوزره
 اويدوردقلى يالانه اينانمايك ! ازىيرنى، ابله سنى، اورفه وصرعنى،
 الحاصل وطنك دشمن استيلاسته ارضراش قىملرينى مدافعه ايدنلرى،
 دين وملتلىرىنى شرفى ايچون قان دركن قارده شلىرىكىزى ارقه دن سزه
 ووردىرمق ايستىن آچاقلىرى ديكلمه ييك واولرى ملت بچىنىڭ قارارى
 اوزرىنه جزالاندىردىق اولانلار ياردىم ايدك، تاكه دين صوك يوردىنى غائب
 ايتمه سون، تاكه ملتىز كوله اولماسىن. بىر برك اولدقجه دشمن اوزرىمزه
 كلمه يه جكنى رسماً اعلان ايتدى. اونك جاندىن اوزله دىكى آرامزده نفاق
 وشقاقدر. اللهمك لنتى دشمنه ياردىم ايدن خائىرك اوزرىنه اولسون ورحمت
 وتوفىق خليفه وپادشاهمىزى، ملت و وطنى قورنارمق ايچون چالشانلرك
 اوزرىدن اكىك اولماسىن .
 بويوك ملت مجلسى امريله

رئيس
 مصطفى كمال

Hakimiyeti Milliye, 28 Nisan 1336 Çarşamba

İLK HÜKÜMET

2 Mayıs 1920'de Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin seçilmesine dair 3 numaralı Kanunu kabul ederek ilk İcra Vekillerini seçip Hükümeti kesin olarak kurduktan sonra Mustafa Kemal, Büyük Millet Meclisi Reisi sıfatıyla İcra Vekilleri Heyeti toplantılarına da başkanlık etmeye başladı.

20 Ocak 1921 tarihinde Teşkilatı Esasiye Kanunu ile İcra Vekilleri Heyeti Reisliği makamı ihdas edilip Fevzi Paşa bu göreve seçilinceye kadar İcra Vekilleri Heyeti Reisliğini bizzat yaptı. 5 Mayıs 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk kabinesi Mustafa Kemal Paşanın Başkanlığında toplandı. Bu toplantı haberini Hâkimiyeti Milliye Gazetesi 9 Mayıs 1920 Pazar nüshasının ikinci sayfasında şu şekilde vermişti:

“İLK VEKİLLER MECLİSİ”

“Vekiller Meclisi geçen çarşamba günü badezzuhr (öğleden sonra) ilk defa Mustafa Kemal Paşanın riyaseti altında -hükümet konağında ayrılan daire-i mahsusada- toplanarak geç vakte kadar müzakere icrasına devam etmiştir. Milletin kendi iradesi ile kendi mükedderatına bilfiil vaz'iyed (el koymasını) etmesini gösteren bu hadise tarihimizin mühim bir fasıl başıdır.”

پنجوار ۹ مایس ۱۳۳۹
 دور تحریر: ایچون جیلت تحریریه، دیور لکچره
 ایچون دیورستورک مراحت لکچره
 قلمچی: حریر، ۱ غرورندو.
 هفته ده ایک دفعه نشر لوتور.

ونجیت - ووردو ۲۸
 صاحب امتیاز و مدیر مسئول: وجیت زحدری
 مدیر: لکچره، - دیور لکچره
 ملکی: ملکی ارادستنی سا کم قیلشدر.
 آفر آفر
 [۱۶۰] غرورندو

ایک وکیفر علی
 وکیفر علی: کین جهارسته کور لمدالطیر
 ایک دمهصلتی کل شلتکه: ایسه لمد
 حکومت و اعاده ایلان داز مخصوصه
 غولایون کچ وقلادار. لکچره لحراب
 دوام ایستدر. ملکی گندی آرادسته گندی
 طدرت باقمل و صیرد اجاستی کور. دن
 وصاده یارخسرتک هم وفضل باشدو.

Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin Sureti İntihabına Dair Kanun

(Ceridei Resmîye ile neşir ve ilânı : 7 Şubat 1337 - No. 1)

No.
3

BİRİNCİ MADDE – Şerîye ve Evkaf, Sıhhiye ve muaveneti içtimaiye, İktisat (Ticaret, Sanayi, ziraat, orman ve maadin), maarif, adliye ve mezahip, maliye ve rûsumat ve defteri hakani, nafia, dahiliye (Emniyeti umumiye, posta ve telgraf), Müdafaa-i milliye, Hariciye ve Erkânı harbiye-i umumiye işlerini görmek üzere Büyük Millet Meclisinin onbir zattan mürekkep bir İcra Vekilleri Heyeti vardır.

İKİNCİ MADDE – İcra Vekilleri Büyük Millet Meclisinin ekseriyeti mutlakası ile aralarından intihap olunur.

ÜÇÜNCÜ MADDE – Her vekil deruhde ettiği umurun ifasında mensup olduğu encümenin rey-i istişarisini alabilir.

DÖRDÜNCÜ MADDE – İcra Vekilleri arasında çıkacak ihtilâfı Büyük Millet Meclisi halleder.

2 Mayıs 1336 ve 2 Şaban 1338

	<u>Tarih</u>	<u>No</u>	<u>Makam</u>
Büyük Millet Meclisi			
Riyasetinden tebliği :	3 Mayıs 1336	19	Bilûmum vilâyata, müstakil livalara, kolordulara
	<u>Cilt</u>		<u>Sayfa</u>
Meclis zabıt ceridelerindeki	1	24:36,38:43,55,58:62,172:181,	
müzakerat fihristi :		190:211,219	
İşbu kanunun alâkadar olduğu			
diğer kanunlar :		47,244,429,432,454,491,539	

İCRA VEKİLLERİ HEY'ETLERİ

I inci İcra Vekilleri Heyeti (I inci Bakanlar Kurulu)

I inci İcra Vekilleri Heyeti Reisi : Mustafa Kemal Paşa
Başlama Tarihi : 3 Mayıs 1920
Ayrılış Tarihi : 24 Ocak 1921
Toplantı Yılı : I

II nci İcra Vekilleri Heyeti (II nci Bakanlar Kurulu)

II nci İcra Vekilleri Heyeti Reisi : Fevzi Paşa (Çakmak)
Başlama Tarihi : 24 Ocak 1921
Ayrılış Tarihi : 16 Mayıs 1921
Toplantı Yılı : I, II

III üncü İcra Vekilleri Heyeti (III üncü Bakanlar Kurulu)

III üncü İcra Vekilleri Heyeti Reisi : Fevzi Paşa (Çakmak)
Başlama Tarihi : 19 Mayıs 1921
Ayrılış Tarihi : 10 Temmuz 1922
Toplantı Yılı : II, III

IV üncü İcra Vekilleri Heyeti (IV üncü Bakanlar Kurulu)

IV üncü İcra Vekilleri Heyeti Reisi : Hüseyin Rauf Bey (Orbay)
Başlama Tarihi : 12 Temmuz 1922
Ayrılış Tarihi : 14 Ekim 1923
Toplantı Yılı : III, IV

Bu Hükümetler Siyasî Tarihimizde Meclis Hükümetleri olarak anılmakta olup esas çekirdeği İcra Encümenidir.

T.C. HÜKÜMETLERİ

Sıra No.	Hükümetler Başlama Tarihi Bitiş Tarihi	Hükümet Programının Mecliste Okunuşu	Hükümet Programının Görüşülmesi ve Güven Oylaması
1	I. İnönü Hükümeti 29.10.1923 6.3.1924	D. 2 C. 3 T.1 B. 44 (30.10.1923)	D. 2. C. 3. T. 1 B. 44 (30.10.1923)
2	II. İnönü Hükümeti 6.3.1924 22.11.1924	D. 2 C. 7 T. 2 B. 5 (6.3.1924)	D. 2 C. 7 T. 2 B. 5 (6.3.1924)
3	Okyar Hükümeti 22.11.1924 4.3.1925	D. 2 C. 10 T. 2 B. 11 (22.11.1924)	D. 2 C. 10 T. 2 B. 11 (22.11.1924)
4	III. İnönü Hükümeti 4.3.1925 1.11.1927	D. 2 C. 15 T. 2 B. 69 (4.3.1925)	D. 2 C. 15 T. 2 B. 69 (4.3.1925)
5	IV. İnönü Hükümeti 2.11.1927 27.9.1930	D. 3 C. 1 T. 1 B. 2 (2.11.1927)	D. 3 C. 1 T. 1 B. 2 (2.11.1927)
6	V. İnönü Hükümeti 27.9.1930 4.5.1931	D. 3 C. 21 T. 3 B. 84 (2.10.1930)	D. 3 C. 21 T. 3 B. 84 (2.10.1930)
7	VI. İnönü Hükümeti 4.5.1931 1.3.1935	D. 4 C. 1 T. Fev. B. 1 (4.5.1931)	D. 4 C. 1 T. Fev. B. 2 (9.5.1931)
8	VII. İnönü Hükümeti 1.3.1935 1.11.1937	D. 5 C. 1 T. Fev. B. 1 (1.3.1935)	D. 5 C. 1 T. Fev. B. 2 (7.3.1935)
9	I. Bayar Hükümeti 1.11.1937 11.11.1938	D. 5 C. 20 T. 3 B. 1 (1.11.1937)	D. 5 C. 20 T. 3 B. 3 (8.11.1937)
10.	II. Bayar Hükümeti 11.11.1938 25.1.1939	D. 5 C. 27 T. 4 B. 4 (14.11.1938)	D. 5 C. 27 T. 4 B. 4 (14.11.1938)
11	I. Saydam Hükümeti 25.1.1939 3.4.1939	D. 5 C. 29 T. 4 B. 26 (25.1.1939)	D. 5 C. 29 T. 4 B. 28 (27.1.1939)

Sıra No.	Hükümetler Başlama Tarihi Bitiş Tarihi	Hükümet Programının Mecliste Okunuşu	Hükümet Programının Görüşülmesi ve Güven Oylaması
12	II. Saydam Hükümeti 3.4.1939 9.7.1942	D. 6 C. 1 T. Fev. B. 1 (3.4.1939)	D. 6 C. 1 T. Fev. B. 2 (10.4.1939)
13	I. Saraçoğlu Hükümeti 9.7.1942 9.3.1943	D. 6 C. 27 T. 3 B. 76 (3.8.1942)	D. 6 C. 27 T. 3 B. 77 (5.8.1942)
14	II. Saraçoğlu Hükümeti 9.3.1943 7.8.1946	D. 7 C. 1 T. Fev. B. 2 (15.3.1943)	D. 7 C. 1 T. Fev. B. 3 (17.3.1943)
15	Peker Hükümeti 7.8.1946 9.9.1947	D. 8 C. 1 T. Olğ. B. 2 (12.8.1946)	D. 8 C. 1 T. Olğ. B. 3 (14.8.1946)
16	I. Saka Hükümeti 10.9.1947 10.6.1948	D. 8 C. 6 T. 1 B. 83 (8.10.1947)	D. 8 C. 6 T. 1 B. 85 (13.10.1947)
17	II. Saka Hükümeti 10.6.1948 16.1.1949	D. 8 C. 12 T. 2 B. 69 (9.6.1948)	D. 8 C. 12 T. 2 B. 73 (18.6.1948)
18	Günaltay Hükümeti 16.1.1949 22.5.1950	D. 8 C. 15 T. 3 B. 33 (17.1.1949)	D. 8 C. 15 T. 3 B. 36 (24.1.1949)
19	I. Menderes Hükümeti 22.5.1950 9.3.1951	D. 9 C. 1 T. Olğ. B. 3 (29.5.1950)	D. 9 C. 1 T. Olğ. B. 4, 5 (31.5.1950) B. 5 (2.6.1950)
20	II. Menderes Hükümeti 9.3.1951 17.5.1954	D. 9 C. 6 T. 1 B. 58 (30.3.1951)	D. 9 C. 6 T. 1 B. 59 (2.4.1951) B. 59 (2.4.1951)
21	III. Menderes Hükümeti 17.5.1954 9.12.1955	D. 10 C. 1 T. Fev. B. 3 (24.5.1954)	D. 10 C. 1 T. Fev. B. 4 (26.5.1954) B. 4 (26.5.1954)
22	IV. Menderes Hükümeti 9.12.1955 25.11.1957	D. 10 C. 8 T. 2 B. 14 (14.12.1955)	D. 10 C. 8 T. 2 B. 15 (16.12.1955) B. 15 (16.12.1955)
23	V. Menderes Hükümeti 25.11.1957 30.5.1960	D. 11 C. 1 T. 1 B. 10 (4.12.1957)	D. 11 C. 1 T. 1 B. 10 (4.12.1957) B. 10 (4.12.1957)

Sıra No.	Hükümetler Başlama Tarihi Bitiş Tarihi	Hükümet Programının Mecliste Okunuşu	Hükümet Programının Görüşülmesi ve Güven Oylaması
24	I. Gürsel Hükümeti 30.5.1960 4.1.1961	M. B. K.	M. B. K.
25	II. Gürsel Hükümeti 5.1.1961 20.11.1961	M. B. K.	M. B. K.
26	VIII. İnönü Hükümeti 20.11.1961 25.6.1962	D. 1 C. 1 T. 1 B. 13 (27.11.1961)	D. 1 C. 1 T. 1 B. 15 (30.11.1961) B. 16 (2.12.1961)
27	IX. İnönü Hükümeti 25.6.1962 25.12.1963	D. 1 C. 6 T. 1 B. 108 (2.7.1962)	D. 1 C. 6 T. 1 B. 109 (5.7.1962) B. 110 (7.7.1962)
28	X. İnönü Hükümeti 25.12.1963 20.2.1965	D. 1 C. 24 T. 3 B. 20 (30.12.1963)	D. 1 C. 24 T. 3 B. 23 (2.1.1964) B. 25 (4.1.1964)
29	Ürgüplü Hükümeti 20.2.1965 27.10.1965	D. 1 C. 36 T. 4 B. 65 (26.2.1965)	D. 1 C. 37 T. 4 B. 66, 67 (1.3.1965) B. 69 (4.3.1965)
30	I. Demirel Hükümeti 27.10.1965 3.11.1969	D. 2 C. 1 T. 1 B. 5 (3.11.1965)	D. 2 C. 1 T. 1 B. 6, 7, 8, 9 (6.11.1965) B. 10 (11.11.1965)
31	II. Demirel Hükümeti 3.11.1969 6.3.1970	D. 3 C. 1 T. 1 B. 4 (7.11.1969)	D. 3 C. 1 T. 1 B. 5 (10.11.1969) B. 6 (12.11.1969)
32	III. Demirel Hükümeti 6.3.1970 12.3.1971	D. 3 C. 3 T. 1 B. 53 (9.3.1970)	D. 3 C. 3 T. 1 B. 54 (12.3.1970) B. 55 (15.3.1970)
33	I. Erim Hükümeti 26.3.1971 11.12.1971	D. 3 C. 12 T. 2 B. 80 (2.4.1971)	D. 3 C. 12 T. 2 B. 81 (5.4.1971) B. 82 (7.4.1971)
34	II. Erim Hükümeti 11.12.1971 22.5.1972	D. 3 C. 19 T. 3 B. 16 (16.12.1971)	D. 3 C. 19 T. 3 B. 18 (20.12.1971) B. 19 (22.12.1971)

Sıra No.	Hükümetler Başlama Tarihi Bitiş Tarihi	Hükümet Programının Mecliste Okunuşu	Hükümet Programm Görüşülmesi ve Güven Oylaması
35	Melen Hükümeti 22.5.1972 15.4.1973	D. 3 C. 24 T. 3 B. 94 (29.5.1972)	D. 3 C. 24, 25 T. 3 B. 96 (1.6.1972) B. 98 (5.6.1972)
36	Talû Hükümeti 15.4.1973 26.1.1974	D. 3 C. 36 T. 4 B. 97 (20.4.1973)	D. 3 C. 36 T. 4 B. 98 (24.4.1973) B. 99 (26.4.1973)
37	I. Ecevit Hükümeti 26.1.1974 17.11.1974	D. 4 C. 1 T. 1 B. 35 (1.2.1974)	D. 4 C. 1 T. 1 B. 36, 37 (4.2.1974) B. 38 (7.2.1974)
38	Irmak Hükümeti 17.11.1974 31.3.1975	D. 4 C. 7 T. 2 B. 9 (24.11.1974)	D. 4 C. 7 T. 2 B. 10 (27.11.1974) B. 11 (29.11.1974)
39	IV. Demirel Hükümeti 31.3.1975 21.6.1977	D. 4 C. 11 T. 2 B. 61 (6.4.1975)	D. 4 C. 11 T. 2 B. 63 (9.4.1975) B. 65 (12.4.1975)
40	II. Ecevit Hükümeti 21.6.1977 21.7.1977	D. 5 C. 1 T. 1 B. 8 (28.6.1977)	D. 5 C. 1 T. 1 B. 11 (1.7.1977) B. 12 (3.7.1977)
41	V. Demirel Hükümeti 21.7.1977 5.1.1978	D. 5 C. 1 T. 1 B. 23 (27.7.1977)	D. 5 C. 1 T. 1 B. 24 (30.7.1977) B. 25 (1.8.1977)
42	III. Ecevit Hükümeti 5.1.1978 12.11.1979	D. 5 C. 2 T. 1 B. 91 (12.1.1978)	D. 5 C. 1 T. 1 B. 92 (15.1.1978) B. 93 (17.1.1978)
43	VI. Demirel Hükümeti 12.11.1979 12.9.1980	D. 5 C. 13 T. 3 B. 6 (19.11.1979)	D. 5 C. 13 T. 3 B. 7 (22.11.1979) B. 8 (25.11.1979)
44	B. Ulusu Hükümeti 22.9.1980 13.12.1983	M. G. Konseyinde (27.9.1980 tarihinde okunmuştur)	M. G. Konseyinde (30.9.1980 tarihinde görüşülmüş ve güven- oyu almıştır)
45	I. T. Özal Hükümeti 13.12.1983 21.12.1987	D. 17 C. 1 T. 1 B. 10 (19.12.1983)	D. 17 C. 1 T. 1 B. 11 (22.12.1983) B. 12 (24.12.1983)

Sıra No.	Hükümetler Başlama Tarihi Bitiş Tarihi	Hükümet Programının Mecliste Okunuşu	Hükümet Programının Görüşülmesi ve Güven Oylaması
46	II. T. Özal Hükümeti 21.12.1987 31.10.1989	D. 18 C. 1 T. 1 B. 3 (25.12.1987)	D. 18 C. 1 T. 1 B. 4 (28.12.1987) B. 6 (30.12.1987)
47	Yıldırım Akbulut Hükümeti 9.11.1989 23.6.1991	D. 18 C. 33 T. 3 B. 30 (10.11.1989)	D. 18 C. 33 T. 3 B. 31 (13.11.1989) C. 34 B. 33 (15.11.1989)
48	I. A. Mesut Yılmaz Hükümeti 23.6.1991 20.11.1991	D. 18 C. 61 T. 4 B. 129 (30.6.1991)	D. 18 C. 61 T. 4 B. 130 (3.7.1991 Olg.) B. 131 (5.7.1991 Olg.)
49	VII. S. Demirel Hükümeti 20.11.1991 16.5.1993	D. 19 C. 1 T. 1 B. 7 (25.11.1991)	D 19 C. 1 T. 1 B. 8 (28.11.1991) B. 9 (30.11.1991)
50	I. Tansu Çiller Hükümeti 25.6.1993 5.10.1995	D. 19 C. 37 Y.Y.:2 B. 119 (30.6.1993)	D. 19 C. 37, 38 Y.Y.:2 B. 121 (3.7.1993) B. 122 (5.7.1993)
51	II. Tansu Çiller Hükümeti (Kabul edilmedi) 5.10.1995 30.10.1995	D. 19 C. 94 Y.Y.:5 B. 5 (10.10.1995)	D. 19 C. 94 Y.Y.:5 B. 8 (13.10.1995) B. 9 (15.10.1995)
52	III. Tansu Çiller Hükümeti 30.10.1995 6.3.1996	D. 19 C. 95 Y.Y.:5 B. 19 (31.10.1995)	D. 19 C. 96 Y.Y.:5 B. 22 (3.11.1995) B. 24 (5.11.1995)
53	II. A. Mesut Yılmaz Hükümeti 6.3.1996 28.6.1996	D. 20 C. 2 Y.Y.:1 B. 20 (7.3.1996)	D. 20 C. 2 Y.Y.:1 B. 21 (10.3.1996) B. 22 (12.3.1996)
54	Necmettin Erbakan Hükümeti 28.6.1996 30.6.1997	D. 20 C. 7 Y.Y.:1 B. 70 (3.7.1996)	D. 20 C. 8 Y.Y.:1 B. 72 (6.7.1996) B. 73 (8.7.1996)
55	III. A. Mesut Yılmaz Hükümeti 30.6.1997	D. 20 C. 30 Y.Y.:2 B. 116 (7.7.1997)	D. 20 C. 30 Y.Y.:2 B. 119 (10.7.1997) B. 120 (12.7.1997)

Kısaltmalara ait açıklamalar.

(C) Cilt

(B) Birleşim

(O) Oturum

(D) Dönem

(T) Toplantı

(Y.Y.) Yasama Yılı

(F) Fevkalade

(Olg.) Olağanüstü

**BAŞBAKANLAR TARAFINDAN KURULAN BAKANLAR KURULLARI
HAKKINDA YAPILAN GÜVEN OYLAMALARINA VERİLEN OYLARIN
SONUÇLARI**

I. İNÖNÜ HÜKÜMETİ (1)

30 . 10 . 1923

Üye sayısı	:	—
Oy verenler	:	166
Kabul edenler	:	166
Reddedenler	:	—
Çekinserler	:	—
Geçersiz oylar	:	—
Oya katılmayanlar	:	—
Açık üyelikler	:	—

II. İNÖNÜ HÜKÜMETİ (2)

6 . 3 . 1924

(Riyaseti Cumhur Tezkeresi ile)

Üye sayısı	:	—
Oy verenler	:	—
Kabul edenler	:	—
Reddedenler	:	—
Çekinserler	:	—
Geçersiz oylar	:	—
Oya katılmayanlar	:	—
Açık üyelikler	:	—

OKYAR HÜKÜMETİ (3)

22 . 11 . 1924

(Riyaseti Cumhur Tezkeresi ve Meclisin
Kabulü ile)

Üye sayısı	:	—
Oy verenler	:	—
Kabul edenler	:	—
Reddedenler	:	—
Çekinserler	:	—
Geçersiz oylar	:	—
Oya katılmayanlar	:	—
Açık üyelikler	:	—

III. İNÖNÜ HÜKÜMETİ (4)

4 . 3 . 1925

Üye sayısı	:	—
Oy verenler	:	179
Kabul edenler	:	153
Reddedenler	:	23
Çekinserler	:	2
Geçersiz oylar	:	—
Oya katılmayanlar	:	—
Açık üyelikler	:	—

IV. İNÖNÜ HÜKÜMETİ (5)

2 . 11 . 1927

(Riyaseti Cumhur Tezkeresi ve Meclisin
Kabulü ile)

Üye sayısı	:	—
Oy verenler	:	—
Kabul edenler	:	—
Reddedenler	:	—
Çekinserler	:	—
Geçersiz oylar	:	—
Oya katılmayanlar	:	—
Açık üyelikler	:	—

V. İNÖNÜ HÜKÜMETİ (6)

2 . 10 . 1930

Üye sayısı	:	316
Oy verenler	:	261
Kabul edenler	:	249
Reddedenler	:	12
Çekinserler	:	—
Geçersiz oylar	:	—
Oya katılmayanlar	:	53
Açık üyelikler	:	—

VI. İNÖNÜ HÜKÜMETİ (7)

9 . 5 . 1931

Üye sayısı	:	317
Oy verenler	:	287
Kabul edenler	:	287
Reddedenler	:	—
Çekinserler	:	—
Geçersiz oylar	:	—
Oya katılmayanlar	:	2
Açık üyelikler	:	10

VII. İNÖNÜ HÜKÜMETİ (8)

7 . 3 . 1935

Üye sayısı	:	399
Oy verenler	:	343
Kabul edenler	:	343
Reddedenler	:	—
Çekinserler	:	—
Geçersiz oylar	:	—
Oya katılmayanlar	:	56
Açık üyelikler	:	—

I. BAYAR HÜKÜMETİ (9)

8 . 11 . 1937

Üye sayısı	: 399
Oy verenler	: 364
Kabul edenler	: 364
Reddedenler	: —
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 32
Açık üyelikler	: 3

II. BAYAR HÜKÜMETİ (10)

14 . 11 . 1938

(Başbakan istifa ediyor. Cumhurbaşkanı İsmet Paşa tarafından yeniden seçiliyor)

Üye sayısı	: —
Oy verenler	: —
Kabul edenler	: —
Reddedenler	: —
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: —
Açık üyelikler	: —

I. SAYDAM HÜKÜMETİ (11)

27 . 1 . 1939

Üye sayısı	: 399
Oy verenler	: 341
Kabul edenler	: 341
Reddedenler	: —
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 57
Açık üyelikler	: 1

II. SAYDAM HÜKÜMETİ (12)

10 . 4 . 1939

Üye sayısı	: 424
Oy verenler	: 389
Kabul edenler	: 389
Reddedenler	: —
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 35
Açık üyelikler	: —

I. SARAÇOĞLU HÜKÜMETİ (13)

5 . 8 . 1942

Üye sayısı	: 429
Oy verenler	: 381
Kabul edenler	: 381
Reddedenler	: —
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 45
Açık üyelikler	: 3

II. SARAÇOĞLU HÜKÜMETİ (14)

17 . 3 . 1943

Üye sayısı	: 455
Oy verenler	: 425
Kabul edenler	: 425
Reddedenler	: —
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 30
Açık üyelikler	: —

PEKER HÜKÜMETİ (15)

14 . 8 . 1946

Üye sayısı	: 465
Oy verenler	: 431
Kabul edenler	: 378
Reddedenler	: 53
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 30
Açık üyelikler	: 4

I. SAKA HÜKÜMETİ (16)

13 . 10 . 1947

Üye sayısı	: 465
Oy verenler	: 411
Kabul edenler	: 362
Reddedenler	: 49
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 54
Açık üyelikler	: —

II. SAKA HÜKÜMETİ (17)

18 . 6 . 1948

Üye sayısı	: 465
Oy verenler	: 348
Kabul edenler	: 308
Reddedenler	: 40
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 104
Açık üyelikler	: 13

GÜNALTA Y HÜKÜMETİ (18)

24 . 1 . 1949

Üye sayısı	: 465
Oy verenler	: 391
Kabul edenler	: 349
Reddedenler	: 42
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 68
Açık üyelikler	: 6

I. MENDERES HÜKÜMETİ (19)

2 . 6 . 1950

Üye sayısı	: 487
Oy verenler	: 282
Kabul edenler	: 282
Reddedenler	: —
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 192
Açık üyelikler	: 9

II. MENDERES HÜKÜMETİ (20)

2 . 4 . 1951

Üye sayısı	: 487
Oy verenler	: 396
Kabul edenler	: 346
Reddedenler	: 50
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 73
Açık üyelikler	: 18

III. MENDERES HÜKÜMETİ (21)

26 . 5 . 1954

Üye sayısı	: 541
Oy verenler	: 520
Kabul edenler	: 491
Reddedenler	: 27
Çekinserler	: 2
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 17
Açık üyelikler	: 4

IV. MENDERES HÜKÜMETİ (22)

16 . 12 . 1955

Üye sayısı	: 541
Oy verenler	: 455
Kabul edenler	: 398
Reddedenler	: 57
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 75
Açık üyelikler	: 11

V. MENDERES HÜKÜMETİ (23)

4 . 12 . 1957

Üye sayısı	: 610
Oy verenler	: 536
Kabul edenler	: 403
Reddedenler	: 133
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 66
Açık üyelikler	: 8

I. GÜRSEL HÜKÜMETİ (24)

M. B. K.

30 . 5 . 1960

Millî Birlik Komitesinin 27 Numaralı
tebliği.

II. GÜRSSEL HÜKÜMETİ (25)

M. B. K.

(5.1.1961 Devlet Başkanlığı yazısı ile)

VIII. İNÖNÜ HÜKÜMETİ (26)

2 . 12 . 1961

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 351
Kabul edenler	: 269
Reddedenler	: 4
Çekinserler	: 78
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 98
Açık üyelikler	: 1

IX. İNÖNÜ HÜKÜMETİ (27)

7 . 7 . 1962

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 397
Kabul edenler	: 259
Reddedenler	: 134
Çekinserler	: 4
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 50
Açık üyelikler	: 3

X. İNÖNÜ HÜKÜMETİ (28)

4 . 1 . 1964

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 401
Kabul edenler	: 225
Reddedenler	: 175
Çekinserler	: 1
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 40
Açık üyelikler	: 9

ÜRGÜPLÜ HÜKÜMETİ (29)

4 . 3 . 1965

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 432
Kabul edenler	: 231
Reddedenler	: 200
Çekinserler	: 1
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 5
Açık üyelikler	: 13

I. DEMİREL HÜKÜMETİ (30)

11 . 11 . 1965

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 434
Kabul edenler	: 252
Reddedenler	: 172
Çekinserler	: 10
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 15
Açık üyelikler	: 1

II. DEMİREL HÜKÜMETİ (31)

12 . 11 . 1969

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 428
Kabul edenler	: 263
Reddedenler	: 165
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 22
Açık üyelikler	: —

III. DEMİREL HÜKÜMETİ (32)

15 . 3 . 1970

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 404
Kabul edenler	: 232
Reddedenler	: 172
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 45
Açık üyelikler	: 1

I. ERİM HÜKÜMETİ (33)

7 . 4 . 1971

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 370
Kabul edenler	: 321
Reddedenler	: 46
Çekinserler	: 3
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 75
Açık üyelikler	: 5

II. ERİM HÜKÜMETİ (34)

22 . 12 . 1971

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 349
Kabul edenler	: 301
Reddedenler	: 45
Çekinserler	: 3
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 93
Açık üyelikler	: 8

MELEN HÜKÜMETİ (35)

5 . 6 . 1972

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 290
Kabul edenler	: 262
Reddedenler	: 4
Çekinserler	: 24
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 151
Açık üyelikler	: 9

TALÛ HÜKÜMETİ (36)

26 . 4 . 1973

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 357
Kabul edenler	: 261
Reddedenler	: 94
Çekinserler	: 2
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 79
Açık üyelikler	: 4

I. ECEVİT HÜKÜMETİ (37)

7 . 2 . 1974

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 377
Kabul edenler	: 235
Reddedenler	: 136
Çekinserler	: 2
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: —
Açık üyelikler	: —

IRMAK HÜKÜMETİ (38)

29 . 11 . 1974

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 378
Kabul edenler	: 17
Reddedenler	: 358
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 70
Açık üyelikler	: 2

IV. DEMİREL HÜKÜMETİ (39)

12 . 4 . 1975

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 442
Kabul edenler	: 222
Reddedenler	: 218
Çekinserler	: 2
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 5
Açık üyelikler	: 3

II. ECEVİT HÜKÜMETİ (40)

3 . 7 . 1977

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 448
Kabul edenler	: 217
Reddedenler	: 229
Çekinserler	: 2
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 2
Açık üyelikler	: —

V. DEMİREL HÜKÜMETİ (41)

1 . 8 . 1977

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 448
Kabul edenler	: 229
Reddedenler	: 219
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 2
Açık üyelikler	: —

VI. DEMİREL HÜKÜMETİ (43)

25 . 11 . 1979

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 438
Kabul edenler	: 229
Reddedenler	: 208
Çekinserler	: 1
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 9
Açık üyelikler	: 3

BÜLENT ULUSU HÜKÜMETİ (44)

30 . 9 . 1980

(Millî Güvenlik Konseyinin 30 Eylül 1980 Salı günü 5 inci Birleşiminde Bakanlar Kurulu güvenoyu almıştır.)

III. ECEVİT HÜKÜMETİ (42)

17 . 1 . 1978

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 447
Kabul edenler	: 229
Reddedenler	: 218
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: —
Açık üyelikler	: —

TURGUT ÖZAL HÜKÜMETİ (45)

24 . 12 . 1983

Üye sayısı	: 400
Oy verenler	: 393
Kabul edenler	: 213
Reddedenler	: 115
Çekinserler	: 65
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 6
Açık üyelikler	: 1

II. TURGUT ÖZAL HÜKÜMETİ (46)

30 . 12 . 1987

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 443
Kabul edenler	: 290
Reddedenler	: 153
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 7

YILDIRIMAKBULUT HÜKÜMETİ (47)

15 . 11 . 1989

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 373
Kabul edenler	: 278
Reddedenler	: 95
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 73
Açık üyelikler	: 4

I. A. MESUT YILMAZ HÜKÜMETİ (48) VII. SÜLEYMAN DEMİREL HÜKÜMETİ (49)

5 . 7 . 1991

30 . 11 . 1991

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 418
Kabul edenler	: 265
Reddedenler	: 153
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 21
Açık üyelikler	: 11

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 444
Kabul edenler	: 280
Reddedenler	: 164
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 6
Açık üyelikler	: —

I. TANSU ÇİLLER HÜKÜMETİ (50)

5 . 7 . 1993

II. TANSU ÇİLLER HÜKÜMETİ (51)

15 . 10 . 1995

(Kabul Edilmemiştir.)

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 432
Kabul edenler	: 247
Reddedenler	: 184
Çekinserler	: 1
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 15
Açık üyelikler	: 3

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 421
Kabul edenler	: 191
Reddedenler	: 230
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 7
Açık üyelikler	: 22

III. TANSU ÇİLLER HÜKÜMETİ (52)

5.11.1995

II. A. MESUT YILMAZ HÜKÜMETİ (53)

12.3.1996

Üye sayısı	: 450
Oy verenler	: 415
Kabul edenler	: 243
Reddedenler	: 172
Çekinserler	: —
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 13
Açık üyelikler	: 22

Üye sayısı	: 550
Oy verenler	: 544
Kabul edenler	: 257
Reddedenler	: 207
Çekinserler	: 80
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 6
Açık üyelikler	: —

NECMETTİN ERBAKAN HÜKÜMETİ (54)

8.7.1996

III. A. MESUT YILMAZ HÜKÜMETİ (55)

12.7.1997

Üye sayısı	: 550
Oy verenler	: 544
Kabul edenler	: 278
Reddedenler	: 265
Çekinserler	: 1
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 6
Açık üyelikler	: —

Üye sayısı	: 550
Oy verenler	: 539
Kabul edenler	: 281
Reddedenler	: 256
Çekinserler	: 2
Geçersiz oylar	: —
Oya katılmayanlar	: 9
Açık üyelikler	: 2

ANAYASALARIMIZ

23 Nisan 1920 tarihinden, 24.9.1982 tarihine kadar Türkiye’de dört Anayasa kabul edilmiştir. Bunlar :

1. – 20.1.1337 (1921) tarih ve 85 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanunu,
2. – 20.4.1340 (1924) tarih ve 491 sayılı Teşkilâtı Esasiye Kanunu (24 Anayasası)
3. – 9.7.1961 tarih ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (61 Anayasası)
4. – 7.11.1982 tarih ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (82 Anayasası)dır.

1. Teşkilâtı Esasiye Kanunu (Kanun No. : 85, 20.1.1337 (1921))

Bu Kanun 23 maddeden meydana gelmiştir, ayrıca bir münferid maddesi vardır. Müzakeresi T.B.M.M. Birinci Döneminin 4, 5, 6, 7 nci cilt Tutanak Dergilerindedir. 1-7 Şubat 1337 tarihli Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

29 Ekim 1923 tarih ve 364 sayılı Kanunla tadil edilmiştir.

2. Teşkilâtı Esasiye Kanunu (Kanun No. : 491, 20.4.1924)

Bu Kanun 105 maddeden meydana gelmiştir. Bu Kanunun müzakeresi T.B.M.M.’nin 2 nci Devre, I inci İçtima yılına ait tutanak dergilerinin 7 nci ve 8 inci ciltlerinde müzakere edilmiş ve tümü 43 üncü İçtimain I inci celsesinde kabul edilmiştir. Bu Anayasada beş kez değişiklik yapılmıştır. Bunlar;

- a) 10.4.1928 tarih ve 1222 sayılı Kanun,
- b) 10.12.1931 tarih ve 1893 sayılı Kanun,
- c) 5.12.1934 tarih ve 2599 sayılı Kanun,
- d) 5.2.1937 tarih ve 3115 sayılı Kanun,
- e) 29.11.1937 tarih ve 3272 sayılı Kanunlardır. Ayrıca, 10.1.1945 tarih ve 4695 sayılı Kanunla dili sadeleştirilmiştir.

3. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Kanun No. : 334, Kabul Tarihi : 9.7.1961)

Bu Kanun başlangıcı ile beraber 6 kısım içinde 157 maddeden meydana gelmiştir. 20.7.1961 tarih ve 10859 sayılı Resmî Gazete ile ilân edilmiştir. Bu Anayasada yedi kez değişiklik yapılmıştır. Bunlar;

- a) 6.11.1969 tarih ve 1188 sayılı Kanun (R. G. 12.11.1969 - 13349)
- b) 17.4.1970 tarih ve 1254 sayılı Kanun (R. G. 22.4.1970 - 13478)
- c) 17.4.1970 tarih ve 1255 sayılı Kanun (R. G. 22.4.1970 - 13478)
- d) 30.6.1971 tarih ve 1421 sayılı Kanun (R. G. 2.7.1970 - 13883)
- e) 20.9.1971 tarih ve 1488 sayılı Kanun (R. G. 22.9.1971 - 13964)

f) 15.3.1973 tarih ve 1699 sayılı Kanun (R. G. 20.3.1973 - 14482)

g) 16.4.1974 tarih ve 1801 sayılı Kanun (R. G. 22.4.1974 - 14866)

Bu Kanuna ait tutanaklar :

Bu Kanunun müzakerelerini gösteren tutanakların Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi cilt ve sayfa numaraları

Cilt	Sayfa
	Birinci müzakere
1	589
2	362:391,397:419,419:444,448:467,467:482, 483:495,499:519,519:527,665:683,683:697, 698:713
3	3:21,21:36,37:49,55:73,73,89,90:103,111: 126,127:144,144:160,168:186,187:202,203: 214,219:238,238:253,253:266,272:290,291: 315,316:326,329:349,349:370,370:384,384: 414,416:418,420:443,444:461,461:476,476: 494,497:499,504:522,522:541,541:553,554: 574
4	2:22,22:34,34:54,54:64,68:92,94:118,118: 138,138:152,153:177,181:203,204:222,223: 239,239:257,261:282,282:305,306:308,320: 322,329:352,352:368,368:370,371:385,389: 411,412:427,428:443,447:449,450:453,457: 465,465:472
	İkinci Müzakere
4	477:491,492:505,506:532,533:535,539:565, 566:586,587:602,607:637,638:649,650:673, 677:679
	M. B. Komitesinden gelen değiştirgenin müzakeresi
5	437:459,459:460,461:473,474:487,487:500, 502:504,505:507,508:510
	Kurucu Meclis Tutanak Dergisi
2	88:103,104:105,109:110,111:113

[Birleşim : 34:37, 40:60, 70 - 35 ,35'e ek, 35'e 2, 3, 4 üncü ek Sıra Sayılı Basmayazılar Temsilciler Meclisi 34, 47, 58 inci Birleşim Tutanak dergilerine bağlıdır.]

[Birleşim : Kurucu Meclis : 14, 15 - 35'e 5 inci ek Sıra Sayılı Basmayazı Kurucu Meclis 14 üncü Birleşim Tutanak Dergisine bağlıdır.]

4. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Kanun No. : 2709 Kabul Tarihi: 7.11.1982)

Bu Kanun yedi kısım, 177 madde ve 16 geçici maddeden meydana gelmiştir. 2709 sayılı Kanun olup, 7.11.1982 tarihinde kabul edilmiş, 9 Kasım 1982 tarih ve 17863 mükerrer sayılı Resmî Gazetede neşir ve ilân edilmiştir.

**7 Kasım 1982 Tarihinde Halkoyu ile Kabul Edilen
Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**

(Resmî Gazete ile yayımı : 20.10.1982 Sayı : 17844)

Halkoyu Kabul Tarihi : 7.11.1982 17863 Mükerrer

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI

(Kurucu Mecliste Kabul Tarihi : 18.10.1982; Halkoyuna Sunulmak Üzerre Tasarının Resmî Gazetede İlanı : 20.10.1982 - 17844 Kanunun Halkoyu ile Kabul Tarihi : 7.11.1982; Halkoyu Sonucunun Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi : 9.11.1982 - 17863 Mükerrer)

BU KANUNA AİT TUTANAKLAR

Danışma Meclisi		
Cilt	Birleşim	Sayfa
7	119	2,3:6
	120	11:69
	121	72:135
	122	139:194
	123	197:279
	124	283:366
	125	368:449
	126	452:525
	127	529:627,628:629
	128	632:718
	8	129
	130	21:102
	131	104:185
8	132	188:266
	133	269:337
	134	341:445
	135	448:524
	136	526:623
		626:722

Cilt	Birleşim	Sayfa
9	137	2:79
	138	83:110,112:157
	139	161:258
	140	260:355
	141	358:438
	142	440:539
	143	543:568
	144	571:667
	145	671:748
	146	750:849
10	147	2:100
	148	103:198
	149	201:243
	150	246:351
	151	355:435
	152	438:472
	153	481:532
	154	536:616,617:668 (İkinci Gör.)
	155	671:756,757:810
	156	813:845,872:891

I. – Gerekçeli 166 ve 1, 2, 3, 4 üncü Ek, S. Sayılı Basmayazı Danışma Meclisinin 156 ncı Birleşimine, 450 S. Sayılı Basmayazı Millî Güvenlik Konseyinin 118 inci Birleşim tutanağına bağlıdır.

II. – Bu Kanunu; Danışma Meclisi Anayasa; Millî Güvenlik Konseyi Anayasa komisyonları görüşmüştür.

III. – Esas No. : Danışma Meclisi 1/463, Millî Güvenlik Konseyi 1/397

Anayasa, 17.5.1987 tarih ve 3361 Sayılı; “7.11.1982 tarih ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 67, 75, 175 inci Maddelerinin Değiştirilmesi ve Geçici 4 üncü Maddesinin Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun”, (“6.8.1988 tarih ve 3467 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 127 nci Maddesinin 3 üncü Fıkrasının Değiştirilmesine ve Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun”, bu Kanun 25.9.1988 günü yapılan halk oylaması sonunda reddedilmiştir. Reddine ilişkin Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığının 277 No.lu kararı 1.10.1988 tarih ve 19946 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır), 8.7.1993 tarih ve 3913 sayılı; “2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 133 üncü Maddesinin Değiştirilmesiyle İlgili Kanun”, 23.7.1995 tarih ve 4121 sayılı; “7.11.1982 Tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Başlangıç Metni ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun”lar ile değişikliğe tabi tutulmuştur.

4121 SAYILI KANUNA AİT TUTANAKLAR

Türkiye Büyük Millet Meclisi		
	Cilt	Sayfa
Birinci görüşmeye ait tutanaklar	22	3
	62	115
	88	122
		123
		364:400,403:426
	89	124
		7:16, 18:36, 41:72, 75:81
		126
		180:241,243:251, 256:273
		127
İkinci görüşmeye ait tutanaklar		296:307,313:336, 338:375, 376:383, 385:393
		128
		424:481, 484:492, 496:519
		129
		540:615, 617, 621
	90	131
		118:171, 176:199
		132
		213:324
	90	134
		572:590, 601:602
		135
		634:673
	91	136
		52
		137
		176
		138
		311
	92	143
		467
	93	145
		124:162
		146
		219:314

I. – Gerekçeli 861 S. Sayılı Basmayazı Türkiye Büyük Millet Meclisi-
nin 123 üncü Birleşim tutanağına bağlıdır.

II. – Bu Kanunu; Türkiye Büyük Millet Meclisinin Anayasa Komisyonu
görüşmüştür.

III. – Esas No. : 2/1007, 1110, 1312

İSTİKLÂL MAHKEMELERİ

Hukukî Dayanağı :

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 29 Nisan 1920 tarihinde kabul ettiği Hıyaneti Vatanîye Kanunu ile 11 Eylül 1920’de kabul ettiği Firariler Hakkında Kanun ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin 18 Eylül 1920 tarihinde aldığı 45 numaralı : “Muhtelif menatıkta İstiklâl Mahkemeleri teşkili hakkındaki” karardır.

Ne Maksatla Kuruldu :

En güç durumlarda hiçbir şeyden yılmadan savaşılan milletimizin ilk ve son hedefi kurtuluş ve özgürlüktü. Milletimiz yoksulluk, mahrumiyet ve fedakârlıklar pahasına kurtulmaya çalışırken içimizde öyle bedbahtlar vardı ki, yapılan mücadelenin büyüklüğünü ve soyluluğunu anlamak şöyle dursun, bu mücadeleye karşı çıkıyorlar, suikastlerle baltalamaya çalışıyorlardı. Kurtuluş Mücadelesini durdurmak bir yana, yavaşlatmak bile vahim sonuçlar doğurabiliyordu.

O kara günlerde kaynağını dış düşmandan alan, düşmanla işbirliği yapan, hain kaynaklardan kaynaklanan, ordumuzun moral gücünü zayıflatacak, milletimizin maneviyatını kıracak adi propagandalara karşı koymak gerekiyordu.

Onun için memleketin ve milletin her türlü maddî ve manevî gücünü her ne şekilde olursa olsun kırmak isteyenlere acımasızca davranmak lâzımdı.

Kutsal davanın gerçekleşmesi için, yüreğinde inkılâp ateşi yanan ilk Meclis üyeleri, vatan aleyhine olan direnişlerin şiddetle cezalandırılması taraftaydı.

İstiklâl Mahkemeleri başlangıçta yalnızca kaçak (ordudan firar) suçlarına bakmak için kurulmuşlardı. Zaman içinde yetkileri, vatana ihanet, casusluk, yolsuzluk, ayaklanma, eşkiyalık, saldırı, bozgunculuk gibi suçlara da bakacak şekilde genişletildi.

İstiklâl Mahkemeleri Bölgeleri ve Üye Seçimi :

18 Eylül 1920’de Erkânı Harbiyeyi Umumiye Reisi İsmet Paşanın imzasını taşıyan tezkere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verildi. Bu tezkerede bölgeler belirlenmişti. (1)

Teklifte belirlenen 14 İstiklâl Mahkemesinden 7’sinin (1 - Kastamonu, 2 - Eskişehir, 3 - Konya, 4 - Isparta, 5 - Ankara, 6 - Kayseri, 7 - Sivas) acele olarak diğer 7’sinin de sonradan kurulması isteniyordu.

1.10.1920 tarihinden 12.3.1922 tarihine kadar 12 İstiklâl Mahkemesi kurulmuştur. T.B.M.M. İstiklâl Mahkemeleri evrakı kataloğuna göre, kurulan İstiklâl Mahkemelerinin isimleri aşağıda gösterildiği gibidir.

(1) T.B.M.M. Zabıt Cer. 2. C. C. 4, 5, S. 141-172.

1. Amasya,
2. 1 inci Ankara,
3. 2 nci Ankara,
4. El Cezire,
5. Eskişehir,
6. Isparta,
7. İstanbul,
8. Kastamonu,
9. Konya,
10. Pozantı,
11. Şark,
12. Yozgat.

1.10.1920 tarihinden 31.7.1922 tarihine kadar bu mahkemelerde 59 164 kişi muhakeme edilmiştir. Bunlardan 11 744 kişi haklarında ademi mesuliyet ve beraat kararı verildi. 1 054 kişi idam edildi ve 2 696 kişi hakkında da müeccelen idam kararı verildi.

Bundan başka 243 gıyaben idam, 1 786 kal'abent ve kürek cezaları verilmiştir. İstiklâl Mahkemelerinde toplam 41 678 kişi tecziye edilmiştir.

İstiklâl Mahkemelerindeki Suçların Çeşitleri :

- a) Ahzu - gasp,
- b) Âsilere dehalet,
- c) Asker ailesini dağa kaldırma,
- d) Askerî eşyayı satmak, çalmak, saklamak,
- e) Şüpheli şahıs,
- f) Casusluk,
- g) Düşmana iltihak, amâline hizmet,
- h) Emniyeti suiistimal,
- i) Firar,
- j) Firara yataklık, firara sebebiyet,
- k) İsyan,
- l) Vatana hıyanet,
- m) Komünistlik,
- n) Katil,
- o) Rüşvet, şekavet.

(İstiklâl Mahkemelerindeki suçların çeşitleri; T.B.M.M. Arşivi. İstiklâl Mahkemeleri Karar Defterlerinden çıkarılmıştır.)

**İSTİKLÂL MAHKEMELERİNİN ÜYELERİ, REİS, AZA, KAÇ OYLA
SEÇİLDİKLERİ**

1. Ankara İstiklâl Mahkemesi :

Üyenin ismi	Seçim bölgesi	Kazandığı rey	Görevi
Kılıç Ali Bey	Ayıntab	58	Âzâ
İhsan Bey	Cebelibereket	45	Reis
Hüseyin Bey	Elaziz	41	Âzâ
Cevdet Bey	Kütahya	61	Âzâ

Bu İstiklâl Mahkemesi 1.10.1920 tarihinde kurulmuş, 31.7.1922 tarihinde kaldırılmıştır.

2. Eskişehir İstiklâl Mahkemesi :

Üyenin ismi	Seçim bölgesi	Kazandığı rey	Görevi
Rasih Efendi	Antalya	65	Âzâ
Muhittin Baha Bey	Bursa	73	Âzâ
Haydar Bey	Kütahya	54	Âzâ
Yusuf Bey	Denizli	41	Reis

Bu İstiklâl Mahkemesi 5.10.1920 tarihinde kurulmuş, 19.2.1921 tarihinde kaldırılmıştır.

3. Konya İstiklâl Mahkemesi :

Üyenin ismi	Seçim bölgesi	Kazandığı rey	Görevi
Tevfik Efendi	Kengiri (Çankırı)	73	Âzâ
Osman Nuri Bey	Bursa	57	Reis
Hacı Tahir Efendi	Isparta	31	Âzâ

Bu İstiklâl Mahkemesi 1.10.1920 tarihinde kurulmuş, 18.2.1921 tarihinde kaldırılmıştır.

ANKARA VE ESKİŞEHİR İSTİKLÂL MAHKEMELERİ ÂZÂLARI

بریں اصناف									
رقم	وٹھاری	اسی	داروہ انجالیسی	نارنجی	انجالی	سنگری	دھڑا	خوجا	وٹھاری
۱	پنڈ	پنچھی پٹ	چناب						۱۰
۲		۱۰	چوہر پٹ						۲۰
۳		حسبہ پٹ	الفرز						۳۰
۴		چوہر پٹ	کونہ						۴۰

Ankara İstiklâl Mahkemesi

رقم	وطنیت	اسم	مادرزادہ	تاریخ	انتظامی	تاریخ	مقام	تاریخ	مقام	تاریخ	مقام
۱	پاکستان	محمد علی	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان
۲	پاکستان	محمد علی	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان
۳	پاکستان	محمد علی	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان
۴	پاکستان	محمد علی	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان
۵	پاکستان	محمد علی	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان
۶	پاکستان	محمد علی	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان
۷	پاکستان	محمد علی	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان
۸	پاکستان	محمد علی	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان
۹	پاکستان	محمد علی	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان
۱۰	پاکستان	محمد علی	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان	۱۹۴۷	پاکستان

Eskişehir İstiklal Mahkemesi

Ankara ve Eskişehir İstiklâl Mahkemeleri üyeleri. T.B.M.M. Arşivi
İstiklâl Mahkemeleri Âzâ İntihab Defteri, Esas No. 674, Rumuz, IV - 14 - b.

4. Isparta İstiklâl Mahkemesi :

Üyenin ismi	Seçim bölgesi	Kazandığı rey	Görevi
Hamit Bey	Biga	76	Reis
Hamdi Bey	Biga	41	Âzâ
Hüsrev Sami Bey	Eskişehir	73	Âzâ
Tahsin Bey	Maraş	49	Âzâ

Bu İstiklâl Mahkemesi 9.10.1920 tarihinde kurulmuş, 23.3.1921 tarihinde kaldırılmıştır.

5. Sivas İstiklâl Mahkemesi :

Üyenin ismi	Seçim bölgesi	Kazandığı rey	Görevi
Mustafa Necati Bey	Saruhan	89	Âzâ
Emin Bey	Canik	55	Reis
Necati Bey	Bursa	56	Âzâ
Mustafa Zeki Bey	Dersim	44	Âzâ

Bu İstiklâl Mahkemesi 20.10.1920 tarihinde kurulmuş, 15.3.1921 tarihinde kaldırılmıştır.

6. Kastamonu İstiklâl Mahkemesi :

Üyenin ismi	Seçim bölgesi	Kazandığı rey	Görevi
Refik Şevket Bey	Saruhan	89	Âzâ
Dr. Fikret Bey	Kozan	37	Âzâ
Yusuf Ziya Bey	Bitlis	51	Âzâ
Necip Bey	Mardin	30	Reis

Bu İstiklâl Mahkemesi 10.1.1921 tarihinde kurulmuş, 17.2.1921 tarihinde kaldırılmıştır.

7. Pozantı İstiklâl Mahkemesi :

Üyenin ismi	Seçim bölgesi	Kazandığı rey	Görevi
Atıf Bey	Bayezit	37	Âzâ
Abdülkadir Kemâli Bey	Kastamonu	60	Reis
Şevki Bey	İçel	48	Âzâ
Sırrı Bey	Ergani	31	Âzâ

İstiklâl Mahkemelerinin Çalışma Şekli:

Olağanüstü yetkilerle önceleri üç, sonraları dört üye ve bir savcıdan kurulan İstiklâl Mahkemeleri kararları katî idi. Kararlara itiraz edilemiyor ve temyiz edilemiyordu. Mahkemeler Meclise bağlıydı. Yargı yetkisini Meclis adına kullanıyorlardı. Üyeleri milletvekiliydi.

Hükümleri de milletin karşısında veriliyordu. Bu durum İstiklâl Mahkemeleri için bir itimat ve emniyet unsuruydu.

İstiklâl Mahkemelerinin vatan görevinde, vatanın kurtuluşu ve özgürlüğü konusunda en ağır hükümlerini verirken hiç kimsenin etkisi altında bulunmadığına, elindeki delilleri titizlikle değerlendirdiğine pek çok örnekler vardır. Mahkemelerin çalışmalarında en büyük yardımcıları asker ve sivil görevlilerdi.

İstiklâl Mahkemeleri Meclis adına yargı görevini üstlenmiş olup, Türk İnkılâbının temel taşlarından biriydi.

Ankara - I inci İstiklâl Mahkemesinin Karar Defterinden Alınmış İki Örnek

(I numaralı karar ve 26 numaralı karar)

(Ankara - I inci İstiklâl Mahkemesi Karar Defteri, T.B.M.M. Arşivi Esas No. : 537, Rumuz IV - 2, b - I)

ANKARA - I. İSTİKLÂL MAHKEMESİNİN

BİR NUMARALI KARARI

Ahvali hazıra dolayısıyla kendilerine tebliğat ve merasimi sairei kanuniye icrası adîmül imkân bulunmuş olan İstanbul Hükümeti Sadrazamı Ferit, Ayândan Hadi, Rıza Tevfik, Bern Sefiri Reşat Halis haklarındaki muhakemenin giyaben icrasına müttefikan karar verildikten sonra icabı keyfiyyet müzakere olundukta :

Tafsilâtı ol babdaki zabıtnamede mukarrer olduğu üzere bunların istiklâli vatan ve hilâfet maksadiyle müteşekkil umum milletin mukadderatına vâzı'ulyed bulunan Büyük Millet Meclisinin gaye ve amaline münafi ve izin ve ruhsatına gayrı mukarın bir surette "Sevr Sulh Muahdesi"ni düşmanlarla bil-müzakere imza ettikleri ve bu yüzden bir çok memalikin düşmanlar eline geçerek memleketlerimizin tahribine ve efradı Osmaniye'nin katl-ü-imha ve ırzlarının pâymâl ve mallarının yağmasını tahsil ve küllü yevmin müslimîn ve tebaai Osmaniye beyninde kıtal tertip eyledikleri derececi sübuta varmış olduğundan merkumân haklarında Kanunu Cezanın "49 ve 50 ve 54" üncü madde zeyli fıkrâi ülasına ve Hıyaneti Vataniye Kanununun "1.", "2." madde-lerine tevfi kanun idamlarına giyaben ve müttefikan karar verildi.

YİRMİALTI NUMARALI KARARI

9 Kânunuevvel 1336

[illegible]

İSTİKLÂL MAHKEMELERİNE AİT DOSYALARIN SAYISI

1. Amasya	1-76	
2. Ankara I	1-83	1 112
3. Ankara II	1-351	
4. Elcezire	1-12	
5. Eskişehir	1-19	273
6. Isparta	1-13	141
7. İstanbul	1-5	
8. Kastamonu	1-145	1 612
9. Konya	1-107	1 387
10. Pozantı	1-8	137
11. Şark	1-109	798
12. Yozgat	1-34	831

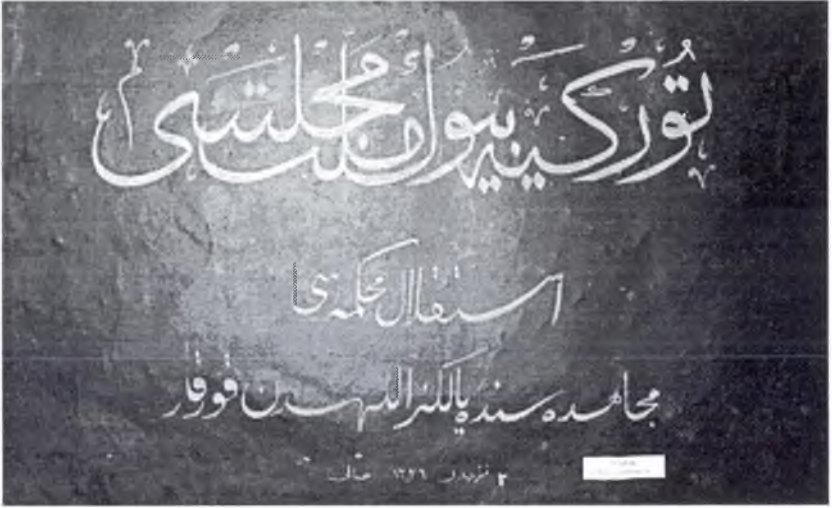
Toplam 962 adet dosya vardır. Bu dosyalar içinde de toplam olarak 6 291 adet fişlenmiş ve fihristi çıkarılmış zarf bulunmaktadır.

İSTİKLÂL MAHKEMELERİ KARAR DEFTERLERİ

Karar Defteri

Mahkemenin Adı	Sayısı	Tarihi
1. Amasya	425	30.10.1336 - 5.10.1337
2. Amasya	—	6.10.1337-27.12.1337
3. 1. Ankara	699	30.10.1336 - 10.9.1337
4. 1. Ankara	700-845	10.9.1337 - 30.7.1338
	1-240	
5. 2. Ankara (Efrat)	167	25.3.1341 - 6.1.1927
6. 2. Ankara (Efrat)	1-609	28.3.1341 - 6.8.1341
7. 2. Ankara	1-155	31.12.1341 - 4.1.1927
8. Kastamonu	1-143	16.10.1336 - 18.1.1337
9. Kastamonu	—	12.8.1337 - 22.10.1337
10. Kastamonu	585-1 871	21.1.1338 - 6.6.1338
11. Kastamonu	—	2.1.1338 - 30.7.1338
12. Kastamonu	1 384 - 2 715	22.10.1337 - 5.12.1337
13. Kastamonu (Efrat)	2 716 - 3 371	6.12.1337 - 8.2.1338
	1 - 584	
14. Kastamonu (Efrat)	3 372 - 3 450	12.9.1337 - 1.8.1338
	1 872 - 2 256	
15. Konya	1 - 216	22.11.1336 - 18.9.1337
16. Konya	223 - 1 045	15.9.1337 - 21.3.1338
17. Konya	1 046 - 1 269	23.3.1338 - 17.6.1338
18. Elcezire	—	16.3.1339 - 13.5.1339
19. Eskişehir	—	20.10.1336 - 17.2.1337
20. Isparta	—	21.10.1336 - 22.2.1337
21. İstanbul	1-6	27.12.1339 - 5.2.1340
22. Şark	1 - 926	16.4.1341 - 1.3.1927
23. Yozgat	—	2.10.1337 - 26.7.1338

İSTİKLÂL MAHKEMELERİNİN ORJİNAL
TABELÂLARI

Fot.1 "Türkiye Büyük Millet Meclisi İstiklâl Mahkemesi, Mücadelesinde Yalnız Allah'tan Korkar."

Fot.2 "Türkiye Büyük Millet Meclisi İstiklâl Mahkemesi"

Fot.3 "Türkiye Büyük Millet Meclisi Ankara İstiklâl Mahkemesi"

Şark
İstiklâl Mahkemesi
Salonu
1341

Şark
İstiklâl Mahkemesi
Müdde-i Umumiliği
1341

Şark
İstiklâl Mahkemesi
Müdde-i Umimiliği Kalemî
1341

DİVANI ÂLİ (YÜCE DİVAN)

Anayasanın 100 üncü maddesi Başbakan ve bakanlar hakkında Meclis Soruşturmasının ne şekilde yapılacağını belirledikten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisinin gerek gördüğü takdirde Yüce Divana sevk kararının ancak üye tamsayısının salt çoğunluğu ile alınabileceğini ifade etmiştir.

23 Nisan 1920 tarihinden itibaren günümüze kadar Meclis Soruşturması sonucu Yüce Divana sevk kararı verilenler ve sonuçları :

1. Cebelibereket Milletvekili ve Bahriye Eski Bakanı İhsan Eryavuz, 24.12.1927 - Yavuz harp gemisinin tamiri meselesi - tarihinde Yüce Divana sevk edildi. Sonuç olarak İhsan Eryavuz ile Bilecik Milletvekili Dr. Fikret hüküm giydiler.

2. Gaziantep Milletvekili ve Ticaret Eski Bakanı Ali Cenani - 10.3.1928 un ve zahire fiyatlarının yükselmesini önlemek için Ticaret Bakanlığı emrine verilen 500 000 liranın sarf sureti - olay yine Yüce Divana bırakıldı ve Ali Cenani'nin hüküm giymesıyla sonuçlandı.

3. Bahriye Eski Nazırı Mahmut Muhtar (Paşa) Katırcıoğlu - 24.4.1928 İngiltere'de Times Iron Works fabrikalarına kefaletsiz ödenen 20 000 İngiliz lirası - Yüce Divan kuruldu ve (Paşa) tazminat ödemeye hüküm giydi.

4. Kayseri Milletvekili ve Gümrük Tekel Eski Bakanı Suad Hayri Ürgüplü - 16.8.1946 - Tekel - İdaresinde yapılan yolsuzluklar - Yüce Divan kuruldu ve Bakanın beraat ettiği adı geçen Divanın 26.11.1946 tarihinde okunan tezkeresinden anlaşıldı.

5. Eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur, Yüce Divana 7 Şubat 1964 tarihinde sevk edildi ve beraatine karar verildi.

6. Sosyal Güvenlik Eski Bakanı Hilmi İşgüzar; 2 Şubat 1981 tarihinde Yüce Divana sevk edilmiş, Yüce Divanca (Yüce Divan; Esas Sayı : 1981/1, Karar Sayısı : 1982/2, Karar Tarihi : 12.4.1982) ağır hapis ve ağır para cezası ile cezalandırılmasına 13 Nisan 1982 gününde hükmedilmiştir.

7. Gümrük Tekel Eski Bakanı Tuncay Mataracı; 23 Nisan 1981 tarihinde Yüce divana sevk edilmiş, Yüce Divanca, (Esas Sayısı : 1981/2, Karar Sayısı : 1982/1) ağır hapis ve para cezası ile cezalandırılmasına 16.3.1982 gününde hükmedilmiştir.

8. Bayındırlık Eski Bakanı Şerafettin Elçi; 17 Mart 1982 tarihinde Yüce Divana sevk edilmiş, Yüce Divanca, (Esas Sayısı : 1982/1, Karar Sayısı : 1983/2) yeter delil elde edilemediğinden 12 Nisan 1983 tarihinde beraatine karar verilmiştir.

9. Bayındırlık Eski Bakanı Selâhattin Kılıç 17 Mart 1982 tarihinde Yüce Divana sevk edilmiş, Yüce Divanca, (Esas Sayısı : 1982/2, Karar Sayısı :

1983/2, Karar Günü : 9.3.1983) yeter delil elde edilemediğinden beraatine 9.3.1983 gününde karar verilmiştir.

10. Devlet Eski Bakanı İsmail Özdağlar 15.5.1985 tarihinde Yüce Divana sevk edilmiş, Yüce Divanca, (Esas Sayısı : 1985/1, Karar Sayısı : 1986/1, Karar Günü : 14.2.1986) iki yıl süre ile hapis ve 30 000 TL. ağır para cezası mahkûmiyetine karar verilmiştir.

Sabık Bahriye Vekili Cebelibereket Mebusu İhsan Beyin Masuniyeti Teşriyesinin Refile Divanı Âliye Sevki Hakkında

(Resmî Gazete ile neşir ve ilânı : 30 Kânunusani 1928 - Sayı : 801)

No.

394

Sabık Bahriye Vekili ve Cebelibereket Mebusu İhsan Beyin, vekâleti esnasındaki efal ve harekâtı kendisinin malî ve cezaî mesuliyetini mucip olduğu görüldüğünden, mumaileyhin masuniyeti teşriyesinin refile Ankara'da teşkil edilecek Divanı Âliye sevki ve Tahkikat Encümeni mazbatası ile zabıtnamelerinin ve bilcümle evrakı tahkikiyenin dahi Divanı Âliye tevdi ve teslimi, encümen mazbatasında alâkadarlıkları zahire çıkarılanlardan mevkuf ve gayri mevkuf olanlar hakkında da Divanı Âlice muamelei kanuniye ifası, Heyeti Umumiyenin 26 Kânunusani 1928 tarihli otuz altıncı inikadının birinci celsesinde takarrür etmiştir. (Cilt 1 - S. 176 : 195 ve Cilt 2 - S. 16, 56, 58 : 105)

Ticaret Vekili Gaziantep Mebusu Ali Cenani Beyin Masuniyeti Teşriyesinin Refile Divanı Âliye Sevki Hakkında

(Resmî Gazete ile neşir ve ilânı : 17 Nisan 1928 - Sayı : 866)

No.

414

Sabık Ticaret Vekili Gaziantep Mebusu Ali Cenani Beyin masuniyeti teşriyesinin refile Ankara'da müteşekkil Divanı Âliye sevki ve Tahkikat Encümeni mazbatası ile zabıtnamelerinin mebhus divana tevdi, Heyeti Umumiyenin 14 Nisan 1928 tarihli 61 inci inikadının birinci celsesinde takarrür etmiştir. (Cilt 3 - S. 132, 143 : 143 : 150)

Esbak Bahriye Nazırı Mahmut Muhtar Paşanın Divanı Âliye Sevki Hakkında

(Resmî Gazete ile neşir ve ilânı : 2.6.1929 - Sayı : 1205)

No.

511

Esbak Bahriye Nazırı Mahmut Muhtar Paşanın, Seyrisefain namına Anadolu Demiryolu Kumpanyasından istikraz yolu ile alınan yirmi bin İngiliz li-

rasını, mukavelelerinde açıkça yazılı kefaleti yaptırıp almaksızın aciz halinde bir şirkete vererek gerek bu parayı gerek mukavele icabı faiz ve tazminatını tahsili mümteni bir borç haline getirmek ve bu suretle Hazine hakkını ziyaa uğratmak gibi malen mes'uliyeti müstelzim bir hareketi olduğuna binaen, bu borçların yapılan ve yapılacak olan bütün masarifle birlikte kendisinden tahsili maksadile, evrakının tevdi için Teşkilâtı Esasiye Kanununun altmış yedinci maddesi hükmünce, Divanı Âlinin teşkili lazım geldiğine Heyeti Umumiyenin yetmiş üçüncü in'ikadının birinci celsesinde karar verilmiştir. (Cilt 3 - Sayfa 264 ve Cilt 6 - Sayfa 67, 83 : 84 ve Cilt 8 - Sayfa 26, 33 : 40 ve Cilt 12 - Sayfa 94, 170 : 185)

30.5.1929

Gümrük ve Tekel Eski Bakanı Suad Hayri Ürgüplü ile Diğer Şahıslar Hakkında Son Tahkikat Açılmasına ve Yüce Divan Kurulmasına Dair

(Resmî Gazete ile ilânı : 13.11.1947 - Sayı : 6753)

No.

1567

İstanbul'da Tekel Genel Müdürlüğü ile Kibrit ve Çakmak Tekeli Geçici İşletmesinde; tutkal, Yunanistan'a satılacak kibrit, İyidere Kereste Fabrikasının satın alınması, tomruk ihaleleri ve kahve satın alınması işlerinden ötürü sorumluluğu görülen Gümrük ve Tekel Eski Bakanı Suad Hayri Ürgüplü ile diğer şahıslar hakkında son tahkikatın açılmasına ve Anayasanın 67 ve İçtüzüğün 176 ncı maddeleri gereğince yargılamaları yapılmak üzere Ankara'da Yüce Divan kurulmasına karar vermiştir. (Cilt : 1 - Sayfa : 77:78, 78, 324, 372 ve Cilt : 2 - Sayfa : 51, 55:68 ve Cilt : 4 - Sayfa 145 : 146 ve Cilt : 6 - Sayfa : 287 : 288 ve Cilt : 7 - Sayfa : 8, 31:33, 43:70)

10.11.1947

Eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur'un Yüce Divana Sevki Hakkında

(Resmî Gazete ile yayımı : 18.2.1964 - Sayı : 11634)

Karar No.

91

Transeksport İhracat Firması delâletile İngiliz Firması Bunge'ye satışı yapılan 52 500 ton arpanın satışından dolayı Eski Ticaret Bakanı Mehmet Baydur'un Yüce Divan'a sevkine dair Soruşturma Komisyonunca hazırlanan ilişikteki rapor Genel Kurulun 7.2.1964 tarihli toplantısında kabul edilmiştir.

7 Şubat 1964

**Sosyal Güvenlik Eski Bakanı Hilmi İşgüzar'ın Yüce Divan'a Sevki
Hakkında**

(Resmî Gazete ile yayımı : 5.2.1981 Sayı : 17242)

Karar No.
8

Kabul tarihi
2.2.1981

Sosyal Güvenlik Eski Bakanı Hilmi İşgüzar ve Bakana tebean (9/1) Esas Numaralı Soruşturma Komisyonu raporunda belirtilen kişilerin; rüşvet almak, rüşvet vermek, memuriyet görevini kötüye kullanmak, sahte evrak düzenlemek suçlarından yargılanarak haklarında uygulanması istenilen Türk Ceza Kanununun 213/2, 225, 220, 226, 240, 342, 65/3 ve 80 inci maddeleri uyarınca cezalandırılmak üzere Anayasanın 90 ıncı maddesine göre Yüce Divana sevkleri Millî Güvenlik Konseyinin 2 Şubat 1981 tarihli 37 nci Birleşiminde kararlaştırılmıştır.

Birleşim Tarih
37 2.2.1981

Esas No. : 9/1
S. Sayısı : 135

**Gümrük ve Tekel Eski Bakanı Tuncay Mataracı'nın Yüce Divan'a
Sevki Hakkında**

(Resmî Gazete ile yayımı : 25.4.1981 Sayı : 17321)

Karar No.
12

Kabul tarihi
23.4.1981

Gümrük ve Tekel Eski Bakanı Tuncay Mataracı ile Bakanın suç teşkil eden fiillerine çeşitli sıfatlarla iştirak etmiş bulunan ve 9/2 Esas Numaralı Komisyon Raporunun değişik metninde isimleri yazılı Şerafettin Elçi, Suat Sürmen, Salih Zeki Rakıcıoğlu, Köksal Mataracı, Şahin Balta, Zeki Göktürk, Paşa Ali Alaman, Nuri Akbulut, Nihat Karadereli, Vural Kazmaz, Rahim Meydan, Harun Gürel, Ali Galip Kayıran, Yusuf Yaman, Uğurcan Elmas, Şaban Eyüpoğlu, Ali Yıldız, Halil İbrahim Demir, Hakkı Kalkavan, Salih Aydın ve Abuzer Uğurlu'nun, rüşvet almak rüşvet vermek, rüşvete aracılık etmek ve memuriyet görevini kötüye kullanmak suçlarından yargılanarak, haklarında uygulanması istenilen T.C.K. nun 36, 64, 65, 80, 213, 220, 225, 226, 240 ve 6136 Numaralı Kanunun 12 ve 13 üncü maddeleri uyarınca cezalandırılmak üzere Yüce Divan'a sevkleri Anayasanın 90 ıncı, 2324 Numaralı Anayasa Düzeni Hakkında Kanunun 2 nci maddeleri gereğince Millî Güvenlik Konseyinin 23 Nisan 1981 tarihli 50 nci Birleşiminde kararlaştırılmıştır.

Birleşim Tarih
50 23.4.1981

Esas No. : 9/2
S. Sayısı : 176

Bayındırlık Eski Bakanı Şerafettin Elçi'nin Yüce Divana Sevki Hakkında

(Resmî Gazete ile yayımı : 19.3.1982 Sayı : 17638)

Karar No.

24

Kabul Tarihi

17.3.1982

Bayındırlık Eski Bakanı Şerafettin Elçi ile Bakanın suç teşkil eden fiillerine çeşitli sıfatlarla iştirak etmiş bulunan ve 9/14 Esas Numaralı Soruşturma Komisyonu Raporunda adları yazılı Mehmet Badur, Mehmet Nimet Kılıçer, Yaşar Çehreli, Nurcan Çehreli, Adnan Midyat, Nuri Geboloğlu ve Vedat Geboloğlu'nun memuriyet görev ve nüfuzunu kötüye kullanmak, rüşvet almak rüşvet vermek ve rüşvete aracılık etmek suçlarından yargılanarak, haklarında uygulanması istenilen Türk Ceza Kanununun 240, 213, 225, 226, 220, 79 ve 80 inci maddeleri uyarınca cezalandırılmak üzere Yüce Divana sevkleri Anayasanın 90 ıncı, 2324 numaralı Anayasa Düzeni Hakkında Kanunun 2 nci ve Millî Güvenlik Konseyi Yasama Görevleri İçtüzüğü'nün 20 nci maddeleri gereğince Millî Güvenlik Konseyinin 17 Mart 1982 tarihli 99 uncu Birleşiminde kararlaştırılmıştır.

Birleşim

Tarih

99

17.3.1982

Esas No. : 9/14

S. Sayısı : 364

Bayındırlık Eski Bakanı Selahattin Kılıç'ın Yüce Divana Sevki Hakkında

(Resmî Gazete ile yayımı : 19.3.1982 Sayı : 17638)

Karar No.

25

Kabul Tarihi

17.3.1982

Bayındırlık eski Bakanı Selahattin Kılıç ile Bakanın suç teşkil eden fiillerine çeşitli sıfatlarla iştirak etmiş bulunan ve 9/15 Esas Numaralı Soruşturma Komisyonu Raporunda adları yazılı Teoman Güzey, Okay Fehmi Kurçeren, Feridun Önen, Nurettin Aksu, Edip Turanlı, Tuğrul Okan, Erdoğan Suat Taftalı, Ahmet Erçin ve Nurettin Çarmıklı'nın memuriyet görevini kötüye kullanmak, rüşvet almak rüşvet vermek suçlarından yargılanarak, haklarında uygulanması istenilen Türk Ceza Kanununun 240, 213/2, 225, 220, ve 80 inci maddeleri uyarınca cezalandırılmak üzere Yüce Divana sevkleri Anayasanın 90 ıncı, 2324 numaralı Anayasa Düzeni Hakkında Kanunun 2 nci ve Millî Güvenlik Konseyi Yasama Görevleri İçtüzüğü'nün 20 nci maddeleri gereğince Millî Güvenlik Konseyinin 17 Mart 1982 tarihli 99 uncu Birleşiminde kararlaştırılmıştır.

Birleşim

Tarih

99

17.3.1982

Esas No. : 9/15

S. Sayısı : 363

**Manisa Milletvekili ve Devlet Eski Bakanı İsmail Özdağlar'ın
Yüce Divana Sevk Kararı**

Karar No.
19

Karar Tarihi
15.5.1985

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 10.1.1985 tarihli ve 14 numaralı kararı ile kurulan (9/328) Esas Numaralı Meclis Soruşturması Komisyonunun 11.5.1985 tarihli ve Esas : 9/328, Karar : 19-115 sayılı raporu; Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 15.5.1985 tarihli 99 uncu Birleşiminde görüşülerek, Manisa Milletvekili ve Devlet eski Bakanı İsmail Özdağlar'ın :

1. – Bakanlık görevini kötüye kullanarak UM Denizcilik Ticaret Anonim Şirketi sahibi Uğur Mengencioğlu'nun gemilerine fazla fiyatla akaryakıt nakli sağlamak suretiyle Devleti zarara uğrattığı; bazı bürokratları bu işlere engel olacağı gerekçesiyle görevden almayı düşündüğü yolundaki iddialarla ilgili eylemi tahakkuk etmediğinden ve suç niteliğinde görülmediğinden, bu konulardan dolayı Yüce Divana sevkine mahal olmadığına,

2. – UM Denizcilik Ticaret Anonim Şirketi sahibi Uğur Mengencioğlu'ndan haksız menfaat sağladığı ve bu cümleden olarak 25 000 000 lira rüşvet aldığı iddiası konusunda elde edilen deliller mahkemece takdir olunarak eylemine uyan T.C.K. nun 211 inci maddesi delaletiyle 213 ve 225 inci maddelerine göre muhakeme edilmek üzere Anayasanın 100 üncü maddesi uyarınca Yüce Divana sevkine,

30 çekimser ve 3 red oyuna karşı 311 kabul oyuyla karar verilmiştir.

(Resmî Gazete ile yayımı : 17.5.1985 Sayı : 18757)

Birleşim

Tarih

99

15.5.1985

Esas No. : 9/328

S. S.Sayı : 314

**Manisa Milletvekili ve Devlet eski Bakanı İsmail Özdağlar Hakkında
Yüce Divanca verilen 14.2.1986 günlü, E. 1985/1, K. 1986/1 sayılı Karar**

YÜCE DİVAN KARARI

Esas Sayısı : 1985/1

Karar Sayısı : 1986/1

Karar Günü : 14.2.1986

Gereği görüşülüp düşünüldü :

Ayrıntıları ve dayanakları gerekçeli kararda gösterileceği üzere :

1. – Sanık Manisa Milletvekili ve Devlet eski Bakanı İsmail Özdağlar'ın UM Denizcilik Ticaret A.Ş. Ortağı ve Yönetim Kurulu Başkanı Uğur Menge-

necioğlu'ndan 25 milyon lira alarak haksız menfaat sağladığı sabit olmuş ise de, paranın hangi nedenle alındığı ve bir rüşvet anlaşmasına dayalı olduğu konularında yeterli delil elde edilmemiş. Bu nedenle, hareketine uyan Türk Ceza Kanununun 240/1 inci maddesi gereğince takdiren ve teşdiden iki yıl süre ile hapis ve 30 bin lira ağır para cezası ile mahkûmiyetine, aynı madde uyarınca iki yıl süre ile memuriyetten yoksun kılınmasına OYÇOKLUĞUYLA, sürücü ehliyetnamesinin geri alınmasına gerek olmadığına, kanunî ve takdirî tahfif sebebi bulunmadığına, 281 410 lira tutarındaki yargılama giderlerinin bu sanıktan alınmasına OYBİRLİĞİYLE,

14.2.1986 gününde kesin olarak karar verildi ve hazır bulunan sanıklar ile vekillerinin yüzlerine karşı açıkça okunup anlatıldı.

Başkan	Başkanvekili	Üye
H. Semih Özmert	Orhan Onar	Necdet Darıcıoğlu
Üye	Üye	Üye
Yekta Güngör Özden	Muammer Turan	Mehmet Çınarlı
Üye	Üye	Üye
Selâhattin Metin	Servet Tüzün	Mahmut C. Cuhruk
Üye	Üye	
Mustafa Şahin	Adnan Kükner	

T.B.M.M. KARARI

Manisa Milletvekili İsmail Özdağlar'ın Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeliğinin Düştüğüne Dair

Türkiye Büyük Millet Meclisinin, 5.3.1986 Çarşamba günü 75 inci Birleşiminde; Manisa Milletvekili İsmail Özdağlar'ın milletvekilliğinden istifa önergesi okundu.

Anayasanın 84 üncü maddesi gereğince yapılan açık oylama sonucunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinin düştüğü açıklandı.

T.B.M.M. KARARI

Manisa Milletvekili İsmail Özdağlar'ın Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeliğinin Düştüğüne Dair

Karar No. : 28

Karar Tarihi : 5.3.1986

Manisa Milletvekili İsmail Özdağlar'ın milletvekilliğinden istifa etmesi nedeniyle, Anayasanın 84 üncü maddesi gereğince, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinin düşmesine, Genel Kurulun 5.3.1986 tarihli 75 inci Birleşiminde, (7) red, (52) çekimser ve (277) kabul oyu ile karar verilmiştir. ⁽¹⁾

(1) Resmî Gazete, 7.3.1986 - 19040

Bayındırlık ve İskân Eski Bakanlıkları İstanbul Milletvekili İsmail Safa Giray ve Aydın Milletvekili Cengiz Altunkaya'nın Yüce Divana Sevkine; 30 Ekim 1989 Tarihinde Yayımlanan 89/14657 Sayılı Kararda İmzaları Bulunan Bakanlar Kurulu Üyeleri İle Eski Başbakan Yıldırım Akbulut ve Bayındırlık ve İskân Eski Bakanı Hüsamettin Örüç'ün Yüce Divana Sevkine Mahal Olmadığına Dair

(Resmî Gazete ile yayımı : 24.1.1993 Sayı : 21475)

Karar No.

211

Karar Tarihi

20.1.1993

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 18.2.1992 tarihli ve 161 numaralı Kararı ile kurulan (9/1) Esas Numaralı Meclis Soruşturması Komisyonunun 9.11.1992 tarihli ve esas 9/1, Karar 6 Sayılı Raporu; Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 20.1.1993 tarihli 57 nci Birleşiminde görüşülerek;

I. Bayındırlık ve İskân eski Bakanı ve İstanbul Milletvekili İsmail Safa Giray'ın, Devlet İhale Kanununa aykırı işlemlerinden dolayı keyfi uygulamalara sebebiyet verdiği ve ayrıca 89/14657 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararını imzalamak suretiyle haksız ödemelere sebebiyet vererek Devleti zarara uğrattığı ve bu eylemlerine uyan Türk Ceza Kanununun 240 ve 80 inci maddelerine göre muhakeme edilmek,

II. Bayındırlık ve İskân eski Bakanı ve Aydın Milletvekili Cengiz Altunkaya'nın, Devlet İhale Kanunu ile 180 Sayılı Bayındırlık ve İskân Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye aykırı işlemlerinden dolayı keyfi uygulamalara sebebiyet verdiği ve ayrıca, 89/14657 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararını imzalamak suretiyle haksız ödemelere sebebiyet vererek Devleti zarara uğrattığı ve bu eylemlerine uyan Türk Ceza Kanununun 240 ve 80 inci maddelerine göre muhakeme edilmek,

Üzere Anayasanın 100 üncü maddesi uyarınca Yüce Divana sevklerine,

III. 30 Ekim 1989 tarihinde yayımlanan 89/14657 Sayılı Kararnamede imzaları bulunan; Devlet eski Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ali Bozer, Devlet eski bakanları Kâmrân İnân, Güneş Taner, Cemil Çiçek, Işın Çelebi, Mehmet Yazar, Saffet Sert, İsmet Özarslan, Ercüment Konukman, İlhan Aşkın, Adalet eski Bakanı Mahmut Oltan Sungurlu, İçişleri eski Bakanı Abdülkadir Aksu, Dışişleri eski Bakanı Ahmet Mesut Yılmaz, Maliye ve Gümrük eski Bakanı Ekrem Pakdemirli, Millî Eğitim eski Bakanı Avni Akyol, Sağlık eski Bakanı Halil Şıvgın, Ulaştırma eski Bakanı Cengiz Tuncer, Tarım Orman ve Köyîşleri eski Bakanı Lütfullah Kayalar, Çalışma ve Sosyal Güvenlik eski Bakanı İmren Aykut, Sanayi ve Ticaret eski Bakanı Şükrü Yürür, Enerji ve Tabii Kaynaklar eski Bakanı Fahrettin Kurt, Kültür eski Bakanı Namık Kemal Zeybek ve Turizm eski Bakanı İlhan Aküzüm'ün,

IV. 30 Ekim 1989 tarihinde yayımlanan 89/14657 Sayılı Kararnamede imzaları bulunmayan ve eyleme iştirak ettikleri kanıtlanamayan eski Başbakan Yıldırım Akbulut ve Bayındırlık ve İskân eski Bakanı Hüsamettin Örüş'ün,

Yüce Divana sevklerine mahal olmadığına,

Karar verilmiştir.

BU KARARA AİT TUTANAKLAR

Türkiye Büyük Millet Meclisi

<u>Cilt</u>	<u>Birleşim</u>	<u>Sayfa</u>
27	57	468:498, 503:505, 530:535, 536:541, 542:547

YÜCE DİVAN

Esas Sayısı : 1993/1

Karar Sayısı : 1995/1

Karar Günü : 12.4.1995

HÜKÜM

Ayrıntıları ve dayanakları gerekçeli kararda gösterileceği üzere;

I. Sanıklardan;

A. İsmail Safa GİRAY'a yüklenen;

1. Devlet İhale Kanununa aykırı işlemlerden dolayı keyfi uygulamalara sebebiyet vererek görevi kötüye kullanma ve görevi ihmal etme suçları sabit görülmediğinden, sanığın Beraatine, Yekta GÜNGÖR Özden, Ahmet N. SEZER, Yalçın ACARGÜN ile Ali HÜNER'in "Sanığın Türk Ceza Yasası'nın 240 ve 80. maddeleri uyarınca cezalandırılması gerektiği" yolundaki karşıoy-ları ve OYÇOKLUĞU ile,

2. 89/14657 sayılı Bakanlar Kurulu kararını imzalamak suretiyle haksız ödemelere sebebiyet verip Devleti zarara uğratarak görevi kötüye kullanma ve görevi ihmal etme suçları sabit görülmediğinden, (Yekta Güngör ÖZDEN, Yalçın ACARGÜN ve Ali HÜNER'in değişik gerekçeleriyle) sanığın BERA-ETİNE, Ahmet N. SEZER'in "Sanığın Türk Ceza Yasası'nın 240. madesi uyarınca cezalandırılması gerektiği" yolundaki karşıoyu ve OYÇOKLUĞU ile,

B. Cengiz ALTINKAYA'ya yüklenen;

1. Devlet İhale Kanununa aykırı işlemlerden dolayı keyfi uygulamalara sebebiyet vererek görevi kötüye kullanma ve görevi ihmal etme suçları sabit görülmediğinden, sanığın BERATİNE, Yekta Güngör ÖZDEN, Ahmet N. SEZER, Yalçın ACARGÜN ile Ali HÜNER'in "Sanığın Türk Ceza Yasası'nın 240. ve 80. maddeleri uyarınca cezalandırılması gerektiği" yolundaki karşıoy-ları ve OYÇOKLUĞU ile,

2. 89/14657 sayılı Bakanlar Kurulu kararını imzalamak suretiyle haksız ödemelere sebebiyet verip Devleti zarara uğratarak görevi kötüye kullanma ve görevi ihmal suçları sabit görülmediğinden (Ali HÜNER'in değişik gerekçesiyle) sanığın BERATİNE, Yekta Güngör ÖZDEN, Ahmet N. SEZER İLE Yalçın ACARGÜN'ün "Sanığın Türk Ceza Yasası'nın 240. maddesi uyarınca cezalandırılması gerektiği" yolundaki karşıoyları ve OYÇOKLUĞU ile,

3. 180 sayılı Bayındırlık ve İskân Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararnameye aykırı işlemlerinden dolayı keyfi uygulamalara sebebiyet vererek görevi kötüye kullanma ve görevi ihmal suçları sabit görülmediğinden, sanığın BERATİNE, Yekta Güngör ÖZDEN, Ahmet N. SEZER ile Yalçın ACARGÜN'ün "Sanığın Türk Ceza Yasası'nın 230. ve 80. maddeleri uyarınca cezalandırılması gerektiği" yolundaki karşıoyları ve OYÇOKLUĞU ile

Esas Sayısı : 1993/1

Karar Sayısı : 1995/1

II. Sanıkların neden oldukları ileri sürülen zararları için davaya katılanların yetkili mahkemelere başvurmakta serbest olduğuna OYBİRLİĞİ ile,

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Yardımcıları ile davaya katılanların vekilleri ve sanıklar vekillerinin ve yüzlerine karşı 12 Nisan 1995 gününde kesin olarak verilen karar açıkça okunup anlatıldı. 12.4.1995

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye	Üye	
Ali HÜNER	Lütfi F. TUNCEL	

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ (YASAMA ORGANI)

Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi'nindir. Bu yetki devredilemez. Bu yetkiyi kullanmak üzere kurulan ilk Türkiye Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920 günü Ankara'da Mustafa Kemal Atatürk'ün bir söylevi ile açılmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi 1960 yılına kadar tek meclis olarak görevine devam etmiş ve 27 Mayıs 1960 günü iktidarı ele alan Millî Birlik Komitesi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerini de yüklenmiştir. Ancak bu dönem uzun sürmemiş ve bunu 6 Ocak 1961 gününden itibaren Kurucu Meclis dönemi izlemiştir. Dokuz buçuk ay süren Kurucu Meclis döneminde yeni Anayasa ve yeni Seçim Yasası çıkarılmış; yasama yetkisi yeniden, yeni kurulan Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisi'ne devredilmiştir. 25 Ekim 1961 günü ilk toplantısını yapan yeni parlamentonun başlıca özelliği iki meclisli olmasıdır.

İki meclisli Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görevi ve yetkileri 12 Eylül 1980 gününe değin devam etmiştir.

12 Eylül 1980'de Türk Silahlı Kuvvetleri Türk Milleti adına hareket ederek "emir ve komuta zinciri içinde ve emirle" 12 Eylül 1980 harekâtını gerçekleştirmiştir. Parlamento feshedilmiş ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu'nun) görev ve yetkilerinin Millî Güvenlik Konseyi'nce; Cumhurbaşkanı'nın görev ve yetkilerinin de Konsey Başkanı olan Devlet Başkanı'nca üstlenilmesi 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun'la düzenlenmiştir.

29 Haziran 1981 tarih ve 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanun'la Kurucu Meclis Kurulmuştur.

Kurucu Meclis'in görevleri; yeni Anayasa'yı ve Anayasa'nın Halkoyuna sunulmuş yavasını hazırlamak; Halkoyuna sunulan ve kabul edilince kesinleşerek, geçici hükümlerine göre yürürlüğe girecek olan Anayasa'nın ilkelerine uygun Siyasî Partiler Yasası'nı hazırlamak; Yeni Anayasa'nın ve Siyasî Partiler Yasası'nın hükümlerini gözönünde tutarak Seçim Yasası'nı hazırlamak; Millî Güvenlik Konseyi'nce kararlaştırılacak tarihte yapılacak genel seçimlerle Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulup fiilen göreve başlayıncaya kadar, yasama görevlerini yerine getirmektir.

Kurucu Meclis; adı geçen yasalarla birlikte, ülkenin ihtiyacı olan birçok yasaları da hazırlamış ve yürürlüğe koymuştur.

Kurucu Meclis; Millî Güvenlik Konseyi ile Danışma Meclisi'nden oluşur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, genel seçimle belirlenen 550 Milletvekili'nden kuruludur. 30 yaşını doldurmuş ve milletvekili seçilmesine, 1982 Anayasası'nın 76. maddesinde belirtilmiş olan engelleri bulunmayan her Türk vatandaş milletvekili seçilebilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin seçimleri beş yılda bir yapılır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkileri 1982 Anayasası'nın 87, 88, 89, 90, 91 ve 92 nci maddelerinde belirtilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin genel olarak görev ve yetkileri şunlardır :

- a) Yasa koymak, değiştirmek ve kaldırmak;
- b) Bakanlar Kurulu'nu ve Bakanları denetlemek;
- c) Bakanlar Kurulu'na belli konularda "Kanun Hükmünde Kararname" çıkarma yetkisi vermek;
- d) Bütçe ve kesin hesap yasa tasarılarını görüşmek ve kabul etmek;
- e) Para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek;
- f) Uluslararası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak;
- g) Anayasa'nın 14. maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasa'nın öteki maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı, Meclis üyeleri arasından seçilen Meclis Başkanı, Başkanvekilleri, Kâtip üyeler ve İdare Amirlerinden oluşur.

1982 Anayasası'na göre Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekilleri'nin, Kâtip Üyelerinin ve İdare Amirlerinin sayısı, seçim derecesi, oylama sayısı ve yöntemleri, Meclis İç Tüzüğü'nde belirlenir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ GENEL SEKRETERLİĞİ

13.10.1983 tarih ve 2919 sayılı "Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği Teşkilât Kanunu", 18 Ekim 1983 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı'na bağlı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği, üç Genel Sekreter Yardımcısı, Hukuk Müşavirliği, Genel Sekreter İdarî Şubesi, Sivil Savunma Uzmanlığı, Satınalma Komisyonu Başkanlığı, Dış İlişkiler ve Protokol Müdürlüğü'nden meydana gelir. Özel Kalem Müdürlüğü ve Özel Müşavirler görev yönünden doğrudan Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı'na, idarî yönden ise TBMM Genel Sekreterliği'ne bağlıdır.

TBMM Genel Sekreterliği :

"Anayasa ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne verilen yetki ve görevlerin ifasında, Başkanlık Divanı'na, Komisyonlara ve TBMM üyelerine her türlü idarî desteği sağlamak"la görevlidir.

SEÇİMLER VE SİYASÎ PARTİLER

23 Nisan 1920 günü Ankara'da çalışmalarına başlayan Büyük Millet Meclisi, livalardan seçilen beşer mebus ile eski Meclis-i Mebusan'dan Ankara'ya gelebilenlerin katılmasıyla toplanmıştı. Bu grubun toplanmasını sağlayan gelişme, Mustafa Kemal'in "Heyeti Temsiliye" namına müstakil livalara, vilayetlere ve kolordu komutanlıklarına gönderdiği bir telgrafla başlatılmıştı.

Eski İntihabı Mebusan Kanununun getirdiği iki dereceli seçim sistemi ve yalnız erkeklerin seçime katılma (seçme ve seçilme) hakkı Cumhuriyet döneminde de uzun bir süre devam etmişti. Eski durumun sürdürüldüğü 3 Nisan 1339 (1923) tarih ve 320 sayılı "İntihabı Mebusan Kanunu Muvakkatının Bazı Mevaddını Muaddil Kanun"da her "20 000 nüfusu zükûrda bir nefer olmak üzere..." denilerek belirtilmişti.

Seçim Kanununda ilk önemli değişiklik, kadınlara seçme ve seçilme hakkını veren ve ilk kez 1935 genel seçimlerine katılmalarını sağlayan 5 Ocak 1934 tarih ve 2598 sayılı kanunla yapılmıştı. Bu arada her 40 000 nüfus için bir mebus seçilmesi kararlaştırılmış, seçmen yaşı da 18'den 22'ye çıkarılmıştı.

14 Aralık 1942 tarih ve 4320 sayılı Seçim Kanunu, iki dereceli seçim sistemini devam ettiren son kanun olmuş, iki dereceli seçim sistemi 1943'de son kez uygulanmıştır.

Bu kanun 5 Haziran 1946 tarih ve 4918 sayılı kanunla iptal edilmiş ve tek dereceli sistemi geçilmiştir. 21 Temmuz 1946 genel seçimlerinde de seçmenler buna göre oy kullanmışlardır.

1950 Seçimleri ise, 16 Şubat 1950 tarih ve 5545 sayılı yeni seçim kanununa göre yapılmıştır. Bu kanunda seçimlerin genel ilkesi şöyle belirlenmişti : "Milletvekili seçimi tek dereceli ve ekseriyet usulüne göre genel, eşit gizli oyyla yapılır. Oy serbest ve şahsidir. Oyların sayılması ve ayrılması açıktır. Her il bir seçim çevresi, nüfusta 150'nin üstünde olan her köy, kasaba ve mahalle bir seçim bölgesidir."

27 Mayıs 1960'dan sonra yeni anayasayı hazırlamakla görevlendirilen Kurucu Meclis bünyesinde bulunan Temsilciler Meclisinin üyeleri, 13 Aralık 1960 tarih ve 158 sayılı "Temsilciler Meclisi Seçim Kanununu" uyarınca seçilmişlerdir. Böylece kurulan Kurucu Meclisin çalışma süresi içinde kabul ettiği 137 kanun arasında en önemlilerini Anayasa ve seçimlerle ilgili üç kanun oluşturmuştur.

1961 Anayasası, seçimle ilgili genel ilkeleri 55 inci maddesinde belirtmiştir. Bu maddeye göre : Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme ve seçilme hakkına sahiptir. Seçimler, serbest, eşit, gizli, tek dereceli genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılır.

Bu ilkelere dayalı olarak hazırlanan "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun" 298 sayı ile kabul edilerek 2 Mayıs

1961'de yayınlanmıştır. Bu kanunda, 5545 sayılı Seçim Kanununun yürürlükten kaldırıldığı ve özel kanunlara göre yapılacak Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosu, İl Genel Meclisleri, Belediye Meclisleri, Muhtarlar ve İhtiyar Heyetleri seçimlerinde bu kanun hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Bundan başka 304 sayılı Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Seçimi Kanunu ve 306 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu kabul edilmiş ve 30 Mayıs 1961 günü yayınlanarak yürürlüğe konmuştur.

1982 Anayasası, Siyasî Haklar ve Ödevler bölümünde seçme, seçilme ve siyasî faaliyette bulunma haklarına ve siyasî partilerle ilgili hükümlere yer vermiştir.

Anayasanın 67 nci maddesinde vatandaşların kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasma katılma hakkında sahip olduğu;

Seçimlerin ve halkoylamasının serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılacağı;

Yirmibir yaşını dolduran her Türk vatandaşının seçme ve halkoylamasına katılma hakkına sahip olduğu;

Bu hakların kullanılmasının kanunla düzenleneceği;

Silah altında bulunan er ve erbaşılarla, askerî öğrencilerin, ceza ve tevkifevlerinde bulunan tutukluların ve hükümlülerin oy kullanamayacağı belirtilmiştir.

Siyasî partilerle ilgili hükümlerin yer aldığı 68 ve 69 uncu maddelerde ise, parti kurma, partilere girme ve partilerden çıkma; siyasî partilerin uyacağı esaslar yer almıştır.

Anayasanın 68 inci maddesinde; vatandaşların siyasî parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden çıkma hakkına sahip olduğu, parti üyesi olabilmek için 18 yaşının ikmalinin şart olduğu;

Siyasî partilerin, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları olduğu;

Siyasî partilerin önceden izin almadan kurulacakları ve Anayasanın ve kanun hükümlerinin içinde faaliyetlerini sürdürecekleri;

Siyasî parti tüzük ve programlarının, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamayacakları;

Sınıf veya zümre egemenliğini veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayan siyasî partiler kurulamayacağı;

Siyasî partilerin yurt dışında teşkilatlanıp faaliyette bulunamayacakları, kadın kolu, gençlik kolu ve benzeri şekilde ayrıcalık yaratan yan kuruluşlar meydana getiremeyecekleri, vakıf kuramayacakları;

Hâkimlerin ve savcılarının, yüksek yargı organı mensuplarının, Yüksek Öğretim Kurumlarındaki öğretim elemanlarının, Yüksek Öğretim Kurulu üyelerinin, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlilerinin, öğrencilerin ve Silahlı Kuvvetler mensuplarının siyasî partilere giremeyecekleri belirtilmiştir.

Anayasasının “Siyasî partilerin uyacakları esaslar”ı belirleyen 69 uncu maddesi ise şöyledir :

Siyasî partilerin uyacakları esaslar

MADDE 69. — (23.7.1995-4121) Siyasî partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir.

Siyasî partiler, ticarî faaliyetlere girişemezler.

Siyasî partilerin gelir ve giderlerinin amaçlarına uygun olması gereklidir. Bu kuralın uygulanması kanunla düzenlenir. Anayasa Mahkemesince siyasî partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun tespiti, bu hususun denetim yöntemleri ve aykırılık halinde uygulanacak yaptırımlar kanunda gösterilir. Anayasa Mahkemesi, bu denetim görevini yerine getirirken Sayıştaydan yardım sağlar. Anayasa Mahkemesinin bu denetim sonunda vereceği kararlar kesindir.

Siyasî partilerin kapatılması, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır.

Bir siyasî partinin tüzüğü ve programının 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı verilir.

Bir siyasî partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak, onun bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verilir.

Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz.

Bir siyasî partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmî Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar.

Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddî yardım alan siyasî partiler temelli olarak kapatılır.

Siyasî partilerin kuruluş ve çalışmaları, denetlenme ve kapatılmaları ile siyasî partilerin ve adayların seçim harcamaları ve usulleri yukarıdaki esaslar çerçevesinde kanunla düzenlenir.

Bu prensipler çerçevesinde 10.6.1983 tarih ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunla 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanunun maddelerinde bulunan “Cumhuriyet Senatosu’na ilişkin Hükümler”i madde metinlerinden çıkarılmıştır. Ayrıca, yeni Milletvekili Seçimi Kanunu ile 298 sayılı Kanunun bazı maddelerinde de gerekli değişiklikler yapılmıştır.

– Seçimlerin Genel Yönetimi ve Denetimi :

– Yüksek Seçim Kurulu :

Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır.

Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili her türlü şikayet ve itirazları inceleme, kesin karara bağlama, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulu’nundur. Yüksek Seçim Kurulu’nun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.

Yüksek Seçim Kurulu Ankara’dadır. Her il seçim çevresinde bir İl Seçim Kurulu, her ilçede bir İlçe Seçim Kurulu (nüfusu 200 bin’i aşan ilçelerde ikinci bir ilçe seçim kurulu kurulabilir), seçim bölgelerinde de her sandık için bir Sandık Kurulu görev yapar.

Yüksek Seçim Kurulu, 7 asil ve 4 yedek üyeden oluşur. Üyelerin 6’sı Yargıtay, 5’i Danıştay Genel Kurullarınca kendi üyeleri arasından seçilir. Bu üyeler, kendi aralarından bir Başkan ve bir Başkanvekili seçer, Yüksek Seçim Kurulu üyelikleri seçimi 6 yılda bir yenilenir.

– İl Seçim Kurulu :

298 sayılı kanunun 17.5.1979 tarih ve 2234 numaralı kanunla değiştirilmiş şekline göre, İl Seçim Kurulu, 2 yılda bir Ocak ayının son haftasında, il merkezinde görev yapan en yüksek dereceli üç yargıçtan kurulur. Bunlardan derecesi en yüksek olanı kurulun başkanıdır. Kurulun yargıçlardan 2 de yedek üyesi vardır. Bu suretle kurulan İl Seçim Kurulu 2 yıl süreyle görev yapar. Kurul başkanlığı ile asil ve yedek üyelikler için, aynı derecedeki yargıçlar arasında en kıdemlisi, kıdemde eşitlik halinde en yaşlısı görevlendirilir.

– İlçe Seçim Kurulu :

2234 sayılı Kanuna göre İlçe Seçim Kurulu, 2 yılda bir Ocak ayının son haftasında bir başkan ile 6 asil ve 6 yedek üyeden kurulur ve 2 yıl süreyle görev yapar. İlçedeki en yüksek dereceli yargıç, kurulun başkanıdır. İlçede aynı derecede birkaç yargıç bulunduğu takdirde en kıdemlisi, kıdemde de eşitlik halinde, en yaşlısı seçim kuruluna başkanlık eder.

– Sandık Kurulu :

2234 sayılı Kanuna göre Sandık Kurulu bir başkan ile 6 asıl ve 6 yedek üyeden kurulur. Bu kurul asıl üyeleri ile toplanır.

İlçe Seçim Kurulu Başkanı, İlçe Seçim Kurulu'na siyasî partiler dışından getirilen asıl üyeler ile görüşerek sandığın kurulacağı seçim bölgesi içindeki veya dışındaki seçmenler arasından iyi ün sahibi olmakla tanınmış, okur yazar kimselerden, kurula bağlı seçim bölgelerindeki sandıklardan her biri için birer kişi olmak üzere bir liste düzenler. Kurulun, siyasî partilerden seçilmiş asıl üyelerinden her biri de, İlçe Seçim Kurulu Başkanı'nca belirlenecek süre içinde, yukarıdaki fıkrada gösterilen nitelikte birer liste düzenleyerek başkanlığa verir. Düzenlenen listeler de her sandık için adı önerilen başkan adayları arasında ad çekilerek Sandık Kurulu Başkanları belirlenir.

**298 SAYILI KANUNA EK VE DEĞİŞİKLİK GETİREN
MEVZUATIN YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ TARİHİNİ GÖSTERİR LİSTE**

Kanun <u>No.</u>	<u>Farklı Tarihte Yürürlüğe Giren Maddeler</u>	Yürürlüğe <u>giriş tarihi</u>
306	—	30.5.1961
347	—	17.8.1961
356	—	29.8.1961
533	—	20.2.1965
656	—	20.7.1965
1700	—	30.3.1973
1783	—	8.7.1973
2181	—	28.2.1979
2234	—	30.5.1979
2812	—	7.4.1983
2839	—	13.6.1983
3270	—	15.4.1986
3330	—	4.3.1987
3377	—	3.6.1987
3403	—	11.9.1987
KHK-290	—	20.10.1987
3420	—	13.4.1988

Kanun No.	Farklı Tarihte Yürürlüğe Giren Maddeler	Yürürlüğe giriş tarihi
3488	—	27.10.1988
3617	—	27.3.1990
KHK-455	—	18.9.1991
3959	—	30.12.1993
3969	—	18.2.1994
4125	—	28.10.1995
KHK/572	—	6.6.1997
4265	—	11.6.1997

298 SAYILI KANUNDA EK VE DEĞİŞİKLİK YAPAN MEVZUATIN YÜRÜRLÜKTEN KALDIRDIĞI KANUN VE HÜKÜMLERİ GÖSTERİR LİSTE

Yürürlükten Kaldırılan Kanun veya Kanun Hükümleri	Yürürlükten Kaldıran Mevzuatın Tarihi	Sayısı	Maddesi
– 26.4.1961 tarih ve 298 sayılı Kanunun 48 inci ve 61 inci maddeleri,	17.5.1979	2234	5
– 25.5.1961 tarih ve 306 sayılı Kanunun 25, 26 ve 28 inci maddeleri.	17.5.1979	2234	5
– 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 52 nci maddesinin 3377 sayılı Kanunla değişik son fıkrası	10.9.1987	3403	2
– 2972 sayılı Mahallî İdareler ve Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Hakkında Kanunun 10 uncu maddesinin (c) bendi	31.3.1988	3420	8
– 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun Geçici 5, 6, 7, 8, 9, 10 uncu Maddeleri	27.10.1988	3488	1
– 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 5 inci maddesinin üçüncü fıkrası, 78 inci maddesinin altıncı fıkrası.	28.12.1993	3959	1,10

Yürürlükten Kaldırılan Kanun
veva Kanun Hükümleri

Yürürlükten Kaldırılan Mevzuatın
Tarihi Savısı Maddesi

– 298 sayılı Seçimlerin Temel Hüküm-
leri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Ka-
nunun 5 inci maddesinin üçüncü fıkrası
78 inci maddesinin altıncı fıkrası

28.12.1993

3959

1,10

SİYASÎ PARTİLER

1945 yılında çok partili döneme geçildikten sonra da siyasî partiler siya-
sî hayatın önemli ve vazgeçilmez unsurları haline gelmişlerdir.

Siyasî partilerin kuruluş ve faaliyetleri, denetleme ve kapatılmaları 1982
Anayasası'nın 68. ve 69 uncu maddelerindeki esaslar dairesinde 22.4.1983 ta-
rih ve 2820 Sayılı Siyasî Partiler Kanunu ile düzenlenmiştir.

24 Nisan 1983 günü yayınlanarak yürürlüğe giren 2820 Sayılı Siyasî Par-
tiler Kanunu ile bu partilerin çalışmaları düzenlenmektedir. Bu kanun, siyasî
partileri şu şekilde tanımlamış bulunmaktadır :

Siyasî partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve ma-
hallî idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri
doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile millî iradenin oluşması-
nı sağlayarak demokratik bir devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş
medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göster-
mek üzere teşkilâtlanan tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır.

Siyasî partilerin teşkilâtı, merkez organları ile il ve ilçe teşkilâtından ve
Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki parti grubundan ibarettir.

Siyasî partiler, milletvekili seçilme yeteneğine sahip en az 30 Türk vatan-
daşı tarafından kurulur.

Siyasî partilerin genel merkezleri Başkent Ankara'da bulunur.

Siyasî partilerin en yetkili organları, Büyük Kongreleridir.

Siyasî partilerin merkez teşkilâtı ise; Büyük Kongre, Genel Başkanı,
Merkez Karar ve Yönetim Kurulu, Merkez Disiplin Kurulu ve Küçük Kong-
re'den ibarettir.

**2820 SAYILI KANUNA EK VE DEĞİŞİKLİK GETİREN
MEVZUATIN YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ TARİHİNİ GÖSTERİR LİSTE**

Kanun		Yürürlüğe
<u>No.</u>	<u>Farklı Tarihte Yürürlüğe Giren Maddeler</u>	<u>giriş tarihi</u>
2839	—	13.6.1983
3032	—	9.7.1984
3270	—	15.4.1986
3349	—	22.4.1987
3370	—	26.5.1987
3377	—	3.6.1987
3420	—	13.4.1988
3470	—	1.1.1988
		tarihinden geçerli
		olmak üzere
		13.8.1988
3648	—	25.5.1990
3673	—	2.11.1990
3789	—	28.3.1992
3821	—	3.7.1992
3945	—	28.12.1993
4125	—	28.10.1995

**2820 SAYILI KANUNDA EK VE DEĞİŞİKLİK YAPAN MEVZUATIN
YÜRÜRLÜKTEN KALDIRDIĞI KANUN VE HÜKÜMLERİ GÖSTERİR
LİSTE**

Yürürlükten Kaldırılan Kanun veya Kanun Hükümleri	Yürürlükten Kaldıran Mevzuatın		
	<u>Tarihi</u>	<u>Sayısı</u>	<u>Maddesi</u>
– 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun :			
a) 18 inci maddesi			
b) 119 ve Geçici 1 inci maddeleri (Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Geçici 4 üncü maddesinin yürürlükten kaldırıldığı tarihte)	21.5.1987	3370	9
– 2972 sayılı Mahallî İdareler ve mahalle Muhtarları ve İhtiyar Heyetleri Hakkında Kanunun 10 uncu maddesinin (c) bendi	31.3.1988	3420	
– 22.4.1983 tarih ve 2820 sayılı Siyasî Partiler Kanununun 15 inci maddesinin ikinci fıkrası, 19 uncu maddesinin altıncı fıkrası ile 20 nci maddesinin onuncu fıkrasındaki birinci cümleler hariç bu fıkraların diğer hükümleri	17.5.1990	3648	1

VIII. DÖNEM PARTİLER

Seçim : 21 Temmuz 1946

1. — Olağanüstü Toplantı (5 Ağustos 1946-31 Ekim 1946)

Olağanüstü Toplantı başında Büyük Millet Meclisinde Partili ve Bağımsız Milletvekillerinin sayısı (465) olup bunlardan (397)'si Cumhuriyet Halk Partisine, (61)'i Demokrat Partiye mensup ve (7)'si de Bağımsızdır.

Bu Toplantı sonunda, her parti kısmında belirtildiği üzere C.H. Partisi üye sayısı (395), Demokrat Parti üye sayısı (57) ve Bağımsızlar sayısı da (7) olmuştur. (6) Milletvekilliği de açıktır.

2. — Birinci Toplantı (1 Kasım 1946-31 Ekim 1947)

Birinci Toplantı başında Büyük Millet Meclisinde partili ve bağımsız Milletvekillerinin sayısı (459) olup bunlardan (395)'i Cumhuriyet Halk Partisine, (57)'si Demokrat Partiye mensup ve (7)'si de bağımsızdır.

(6) Milletvekilliği de açıktır.

Bu toplantı sonunda, her parti kısmında belirtildiği üzere C.H. Partisi Üye sayısı (403), Demokrat Parti Üye sayısı (54) ve Bağımsızlar sayısı da (8) olmuştur.

TBMM Yıllık. Ankara Türkiye Büyük Millet Meclisi Basımevi.
Sayfa 894; 903, 1.XI.1948

IX. DÖNEM PARTİLER

Seçim : 14 Mayıs 1950

İÇTİMA : F. (22.V.1950-14.VII.1950)

Fevkalâde toplantı başında Büyük Millet Meclisinde partili ve müstakil milletvekillerinin adedi (474)'tür. Bunlardan (397)'si Demokrat Partiye, (69)'u Cumhuriyet Halk Partisine, (1)'i Millet Partisine mensup olup (7)'si de müstakildir.

(13) milletvekilliği de açıktır.

Bu toplantı sonunda, her parti kısmında belirtildiği üzere Demokrat Parti aza adedi (393), Cumhuriyet Halk Partisi aza adedi (67), Millet Partisi aza adedi (1) ve müstakiller adedi de (9) olmuştur.

Açık milletvekilliği de (17)'dir.

İÇTİMA : 1. (1.XI.1950-10.VIII.1951)

1 inci Toplantı başında Büyük Millet Meclisinde partili ve müstakil milletvekillerinin adedi (470)'tir. Bunlardan (393)'ü Demokrat Partiye, (67)'si Cumhuriyet Halk Partisine, (1)'i Millet Partisine mensup olup (9)'u müstakildir. (17) milletvekilliği de açıktır.

Bu toplantı sonunda, her parti kısmında da belirtildiği üzere Demokrat Parti aza adedi (411), Cumhuriyet Halk Partisi aza adedi (60), Millet Partisi aza adedi (1) ve müstakiller adedi de (12) olmuştur.

Açık milletvekilliği de (3)'tür.

İÇTİMA : 2. (1.XI.1951-20.VI.1952)

2 nci Toplantı başında Büyük Millet Meclisinde partili ve müstakil milletvekillerinin adedi (484)'tür. Bunlardan (411)'i Demokrat Partiye, (60)'ı Cumhuriyet Halk Partisine, (1)'i Millet Partisine mensup olup (12)'si de müstakildir.

(3) mebusluk da açıktır.

Bu toplantı sonunda, her parti kısmında belirtildiği üzere Demokrat Parti aza adedi (407), Cumhuriyet Halk Partisi aza adedi (53), Millet Partisi aza adedi (4), Türkiye Köylü Partisi aza adedi (4) ve müstakiller adedi de (9) olmuştur.

Açık milletvekilliği de (10)'dur.

İÇTİMA : 3. (1.XI.1952-23.VII.1953)

3 üncü Toplantı başında Büyük Millet Meclisinde partili ve müstakil mebusların adedi (477)'dir. Bunlardan (407)'si Demokrat Partiye, (53)'ü Cumhuriyet Halk Partisine, (4)'ü Millet Partisine, (4)'ü Türkiye Köylü Partisine mensup olup (9)'u da müstakildir.

(10) mebusluk da açıktır.

Bu toplantı sonunda, her parti kısmında belirtildiği üzere Demokrat Parti aza adedi (388), Cumhuriyet Halk Partisi aza adedi (52), Millet Partisi aza adedi (2), Türkiye Köylü Partisi aza adedi (6) ve müstakiller adedi de (18) olmuştur.

Açık mebusluk da (21)'dir.

İÇTİMA : 4. (1.XI.1953-12.3.1954)

4 üncü Toplantı başında Büyük Millet Meclisinde partili ve müstakil mebusların adedi (466)'dir. Bunlardan (388)'i Demokrat Partiye, (52)'si Cumhuriyet Halk Partisine, (2)'si Millet Partisine, (6)'sı Türkiye Köylü partisine mensup olup (21)'i de müstakildir.

(21) mebusluk da açıktır.

Bu toplantı sonunda, her parti kısmında da belirtildiği üzere Demokrat Parti aza adedi (385), Cumhuriyet Halk Partisi aza adedi (52), Cumhuriyetçi Millet Partisi aza adedi (2) Türkiye Köylü Partisi aza adedi (6) ve müstakiller adedi de (20) olmuştur.

Açık mebusluk da (22)'dir.

X. DÖNEM PARTİLER

Seçim : 2 Mayıs 1954

TBMM

Mürettep aza adedi

541

İÇTİMA : F. (14.V.1954-5.VII.1954)

Fevkalâde toplantı başında Büyük Millet Meclisinde partili ve müstakil mebusların adedi (537)'dir. Bunlardan (488)'i Demokrat Partiye, (31)'i Cumhuriyet Halk Partisine, (5)'i Cumhuriyetçi Millet Partisine mensup olup (13) üye müstakildir.

4 mebusluk da açıktır.

Bu toplantı sonunda, her parti kısmında belirtildiği üzere Demokrat Parti aza adedi (489) Cumhuriyet Halk Partisi aza adedi (30), C. Millet Partisi aza adedi (5), müstakiller adedi (10) olmuştur.

Açık mebusluk (7)'dir.

İÇTİMA : I. (21.V.1955-12.IX.1955)

1 inci toplantı başında Büyük Millet Meclisinde partili ve müstakil mebusların adedi (534)'tür. Bunlardan (489)'u Demokrat Partiye, (30)'u Cumhuriyet Halk Partisine, (5)'i Cumhuriyetçi Millet Partisine mensup olup (10)'u müstakildir.

(7) mebusluk açıktır.

Bu toplantı sonunda, her parti kısmında belirtildiği üzere Demokrat Parti aza adedi (467), Cumhuriyet Halk Partisi (30), Cumhuriyetçi Millet Partisi (4) ve müstakiller adedi de (30) olmuştur.

Açık mebusluk (10)'dur.

İÇTİMA : 2 (1.XI.1955-1.IX.1956)

2 nci toplantı başında Büyük Millet Meclisinde partili ve müstakil mebusların adedi (531)'dir. Bunlardan (467)'si Demokrat Partiye, (30)'u Cumhuriyet Halk Partisine, (4)'ü Cumhuriyetçi Millet Partisine mensup olup (30)'u müstakildir.

(10) mebusluk açıktır.

Bu toplantı sonunda, her parti kısmen de belirtildiği üzere Demokrat Parti aza adedi (448), Cumhuriyet Halk Partisi (31), Cumhuriyetçi Millet Partisi (4), Hürriyet Partisi (29) ve müstakiller adedi (13)'tür.

Açık mebusluk (16)'dır.

İÇTİMA : 3 (1.XI.1956-11.IX.1957)

3 üncü toplantı başında Büyük Millet Meclisinde partili ve müstakil mebusların adedi (525)'dir. Bunlardan (448)'i Demokrat Partiye, (31)'i Cumhuriyet Halk Partisine, (4)'ü Cumhuriyetçi Millet Partisine, (29)'u Hürriyet Partisine mensup olup (13)'ü müstakildir.

(16) mebusluk açıktır.

Bu toplantı sırasında her parti kısmında belirtildiği üzere Demokrat Parti aza adedi (440), Cumhuriyet Halk Partisi (32), Cumhuriyetçi Millet Partisi (4), Hürriyet Partisi (33) ve müstakiller adedi (14)'tür.

Açık mebusluk (18)'dir.

TBMM YILLIK. Türkiye Büyük Millet Meclisi Matbaası 1955.

Sayfa. 996-997.

XI. DÖNEM PARTİLER

(1.11.1957)

Seçim : 27 Ekim 1957

TBMM

Mürettep Aza Adedi

610

419	Demokrat Parti
173	Cumhuriyet Halk Partisi
4	Cumhuriyetçi Millet Partisi
4	Hürriyet Partisi
2	Müstakiller

602

8 Açık

610

TBMM ALBÜM. Türkiye Büyük Millet Meclisi Matbaası Ankara. 1958
Devre. XI, İctima. 1, Sayfa : 165.

**YILLAR İTİBARIYLA (1950, 1954, 1957) MİLLETVEKİLİ
SEÇİM SONUÇLARI**

	1950		1954		1957	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Nüfus	20 947 188		23 433 030		25 498 226	
Seçmenler	8 905 743	42.5	10 262 063	43.8	12 078 623	47.4
Oy Kullanan Seçmenler	7 953 085	89.3	9 095 617	88.6	9 250 949	76.6
Muteber Oy	—		—		—	

Siyasî Partiler :

A. P.	—		—		—	
C.H.P.	3 176 561	39.9	3 161 696	34.8	3 753 136	40.6
C.K.M.P.	—		—		—	
C.M.P.	—		434 085	4.8	652 064	7.0
D.P.	4 241 393	53.3	5 151 550	56.6	4 372 621	47.3
K.P.	—		57 011	0.6	350 597	3.8
M.P.	250 414	3.1	—		—	
T.İ.P.	—		—		—	
Y.T.P.	—		—		—	
Bağımsızlar	383 282	4.8	137 318	1.5	4 994	0.1

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü 1950-1965 Milletvekili ve 1961, 1964 Cumhuriyet Senatosu Üye Seçimleri Sonuçları, Yayın No. : 513. Ankara-1966

14 Mayıs 1950 tarihinden evvel Türkiye’de yapılmış olan Milletvekili seçimleri hakkında güvenilir malûmat mevcut olmadığı gibi bu seçimler hakkında tahmini rakamlar müstesna istatistikleri bihakkın ilgilendirecek rakamlar neşredilmemiştir. Birinci defa olarak yayınlanan 14 Mayıs 1950 tarihli seçimlere ait bilgiler yayın şubemiz tarafından seçimlerin tanzimini ve idaresini deruhte etmiş olan Adalet Bakanlığından temin edilmiştir.

15 EKİM 1961 GÜNÜ YAPILAN MİLLETVEKİLİ SEÇİM SONUÇLARI

Türkiye genelinde,

Seçmen sayısı 12 925 395

Oyunu kullanan seçmen sayısı 10 522 716

Geçerli oy sayısı 10 138 035

Geçersiz oy sayısı 384 681

Katılma oranı % 81.41

Geçerli oyların seçime katılan siyasî partilere ve bağımsız adaylara göre dağılımı,

Adalet Partisi 3 527 435

Cumhuriyet Halk Partisi 3 724 752

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi 1 415 390

Yeni Türkiye Partisi 1 391 934

Bağımsızlar 81 732

10 EKİM 1965 PAZAR GÜNÜ YAPILAN MİLLETVEKİLİ SEÇİM SONUÇLARI

Siyasî partilerin il seçim çevreleriyle Millî Seçim Çevresinde kazandıkları milletvekili sayısı ile gerek parti listelerinde ve gerekse doğrudan doğruya bağımsız olarak seçilen milletvekili sayısı.

	İl seçim çevrelerinden <u>seçilenler</u>	Millî Seçim çevresinden <u>seçilenler</u>	<u>Toplam</u>
Adalet Partisi	204	36	240
Cumhuriyet Halk Partisi	102	32	134
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	—	11	11
Millet Partisi	6	25	31
Türkiye İşçi Partisi	1	13	14
Yeni Türkiye Partisi	3	16	19
Parti listesinde bağımsız	1	—	1
TOPLAM	317	133	450

Türkiye itibariyle seçmen sayısı, oyunu kullanan seçmen sayısı katılma oranı, geçerli oy pusulası sayısı ve siyasî partilerle bağımsızların aldıkları geçerli oy sayıları.

Seçmen Sayısı	13 679 753
Oyunu kullanan seçmen sayısı	9 748 678
Katılma oranı	% 71,26
Geçerli oy sayısı	9 307 563
Adalet Partisinin aldığı geçerli oy sayısı	4 921 235
C.H.P. nin aldığı geçerli oy sayısı	2 675 785
C.K.M.P. aldığı geçerli oy sayısı	208 696
Millet Partisinin aldığı geçerli oy sayısı	582 704
T.İ.P. aldığı geçerli oy sayısı	276 101
Y.T.P. aldığı geçerli oy sayısı	346 514
Bağımsızların aldığı geçerli oy sayısı	296 528

Siyasî partilerle bağımsızların aldıkları geçerli oy sayılarının geçerli oy sayısına olan oranı.

Adalet Partisi	% 52,87
Cumhuriyet Halk Partisi	% 28,75
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	% 2,24
Millet Partisi	% 6,26
Türkiye İşçi Partisi	% 2,97
Yeni Türkiye Partisi	% 3,72
Bağımsızlar	% 3,19
	100,00

12 EKİM 1969 GÜNÜ YAPILAN MİLLETVEKİLİ SEÇİM SONUÇLARI

Türkiye itibarıyla seçmen sayısı, oyunu kullanan seçmen sayısı, seçime katılma oranı, geçerli oy pusulası sayıları ile siyasî partilerle bağımsızların toplam olarak aldıkları geçerli oy sayıları.

Seçmen sayısı	14 788 552
Oyunu kullanan seçmen sayısı	9 516 035
Seçime katılma oranı	% 64,35
Geçerli oy pusulası sayısı	9 086 296
A.P. sinin geçerli oy pusulası sayısı	4 229 712
B.P. sinin geçerli oy pusulası sayısı	254 695
C.H.P. sinin geçerli oy pusulası sayısı	2 487 006
G.P. sinin geçerli oy pusulası sayısı	597 818
M.P. sinin geçerli oy pusulası sayısı	292 961
M.H.P. sinin geçerli oy pusulası sayısı	275 091
T.İ.P. sinin geçerli oy pusulası sayısı	243 631
Y.T.P. sinin geçerli oy pusulası sayısı	197 929
(189) bağımsız adayın aldıkları geçerli oy pusulası sayısı	511 023

Türkiye itibarıyla toplam olarak siyasî partilerle bağımsızların aldıkları geçerli oy pusulalarının geçerli oy pusulaları toplamına olan oranı.

Adalet Partisi	% 46.53
Birlik Partisi	% 2.80
Cumhuriyet Halk Partisi	% 27.36
Güven Partisi	% 6.58
Millet Partisi	% 3.22
Milliyetçi Hareket Partisi	% 3.03
Türkiye İşçi Partisi	% 2.68
Yeni Türkiye Partisi	% 2.18
Bağımsızlar	% 5.62
	100.00

Siyasî partilerle bağımsızların kazandıkları Milletvekili sayısının Türkiye itibarıyla Milletvekili sayısına olan oranı.

Adalet Partisi	% 56.89
Birlik Partisi	% 1.78
Cumhuriyet Halk Partisi	% 31.78
Güven Partisi	% 3.33
Millet Partisi	% 1.33
Milliyetçi Hareket Partisi	% 0.22
Türkiye İşçi Partisi	% 0.44
Yeni Türkiye Partisi	% 1.33
Bağımsızlar	% 2.89

14 EKİM 1973 PAZAR GÜNÜ YAPILAN MİLLETVEKİLİ SEÇİM SONUÇLARI

Genel Milletvekili Seçimi yapılan bütün illerdeki seçmen sayısı, oy kullanan seçmen sayısı, seçime katılma oranı, geçerli oy pusulası sayılarıyla siyasi partilerle bağımsızların toplam olarak aldıkları geçerli oy sayıları.

Seçmen sayısı	16 798 164
Oy kullanan seçmen sayısı	11 223 843
Seçime katılma oranı	% 66,82
Geçerli oy pusulası sayısı	10 723 658
Adalet Partisinin aldığı geçerli oy pusulası sayısı	3 197 897
Cumhuriyet Halk Partisinin aldığı geçerli oy pusulası sayısı	3 570 583
Cumhuriyetçi Güven Partisinin aldığı geçerli oy pusulası sayısı	564 343
Demokratik Partinin aldığı geçerli oy pusulası sayısı	1 275 502
Millet Partisinin aldığı geçerli oy pusulası sayısı	62 377
Millî Selâmet Partisinin aldığı geçerli oy pusulası sayısı	1 265 771
Milliyetçi Hareket Partisinin aldığı geçerli oy pusulası sayısı	362 208
Türkiye Birlik Partisinin aldığı geçerli oy pusulası sayısı	121 759
(183) bağımsızın aldığı geçerli oy pusulası sayısı	303 218

Genel Milletvekili seçimi yapılan bütün illerde toplam olarak siyasi partilerle bağımsızların aldıkları geçerli oy pusulalarının geçerli oy pusulaları toplamına olan oranı :

Adalet Partisi	% 29,82
Cumhuriyet Halk Partisi	% 33,30
Cumhuriyetçi Güven Partisi	% 5,27
Demokratik Parti	% 11,89
Millet Partisi	% 0,58
Millî Selâmet Partisi	% 11,80
Milliyetçi Hareket Partisi	% 3,38
Türkiye Birlik Partisi	% 1,14
(183) bağımsızın	% 2,82

5 HAZİRAN 1977 PAZAR GÜNÜ YAPILAN MİLLETVEKİLİ SEÇİM SONUÇLARI

Milletvekili seçimi yapılan 67 ilde tüm seçmen sayısı, oy kullanan seçmen sayısı, seçime katılma oranı, geçerli oy pusulası sayıları ile siyasî partilerle bağımsızların toplam olarak aldıkları geçerli oy pusulaları :

Seçmen sayısı	21 207 303
Oy kullanan seçmen sayısı	15 358 210
Seçime katılma oranı	% 72,42
Geçerli oy pusulası sayısı	14 827 172
Adalet Partisinin aldığı geçerli oy pusulası	5 468 202
Cumhuriyet Halk Partisinin aldığı geçerli oy pusulası sayısı	6 136 171
Cumhuriyetçi Güven Partisinin aldığı geçerli oy pusulası sayısı	277 713
Demokratik Partinin aldığı geçerli oy pusulası sayısı	274 484
Millî Selâmet Partisinin aldığı geçerli oy pusulası sayısı	1 269 918
Milliyetçi Hareket Partisinin aldığı geçerli oy pusulası sayısı	951 544
Türkiye Birlik Partisinin aldığı geçerli oy pusulası	58 540
Türkiye İşçi Partisinin aldığı geçerli oy pusulası sayısı	20 565
(188) Bağımsızın aldığı geçerli oy pusulası sayısı	370 035

Milletvekili genel seçiminde toplam olarak siyasî partilerle bağımsızların aldıkları geçerli oy pusulalarının, geçerli oy pusulaları toplamına olan oranı :

Adalet Partisi	% 36,87
Cumhuriyet Halk Partisi	% 41,38
Cumhuriyetçi Güven Partisi	% 1,88
Demokratik Parti	% 1,86
Millî Selâmet Partisi	% 8,56
Milliyetçi Hareket Partisi	% 6,42
Türkiye Birlik Partisi	% 0,39
Türkiye İşçi Partisi	% 0,14
(188) bağımsız	% 2,50

6 KASIM 1983 PAZAR GÜNÜ YAPILAN MİLLETVEKİLİ SEÇİM SONUÇLARI

6 Kasım 1983 Pazar günü yapılan milletvekili seçimi sonuçlarıyla ilgili olarak İl Seçim Kurulu Başkanlıkları tarafından düzenlenip kurulumuza gönderilen birleştirme tutanaklarına göre;

Türkiye genelinde,

Kayıtlı seçmen sayısı	19 740 500
Oyunu kullanan seçmen sayısı	18 214 104
Geçerli oy sayısı	17 328 735
Geçersiz oy sayısı	885 369
Katılma oranı	% 92,27 dir.

Geçerli oyların seçime katılan siyasî partilere ve bağımsız adaylara göre dağılımı ve dağılım oranı ise,

Anavatan Partisi	7 823 827 oran	% 45,15
Halkçı Parti	5 277 698 oranı	% 30,46
Milliyetçi Demokrasi Partisi	4 032 046 oranı	% 23,27
Bağımsızlar	195 164 oranı	% 01,12

Bu dağılıma göre siyasî partilerin çıkarttıkları milletvekili sayısı,

Anavatan Partisi	211
Halkçı Parti	117
Milliyetçi Demokrasi Partisi	71 dir.

Resmî Gazete : 14 Kasım 1983 Mükerrer : 18221

29 KASIM 1987 PAZAR GÜNÜ YAPILAN 18. DÖNEM MİLLETVEKİLİ SEÇİM SONUÇLARI

Tüm seçim çevreleri kayıtlı seçmen sayısı	:	26 328 106
Oy kullanan seçmen sayısı	:	24 554 721
Geçerli oy sayısı	:	23 923 687
Geçersiz oy sayısı	:	631 034
Seçime katılma oranı	:	% 93,26

Oyların seçime katılan siyasî partilere ve bağımsız adaylara dağılımı ve bu dağılımın oranları;

Anavatan Partisi	:	8 681 835, oranı % 36,29
Sosyaldemokrat Halkçı Parti	:	5 923 587, oranı % 24,76
Doğru Yol Partisi	:	4 582 870, oranı % 19,16
Demokratik Sol Parti	:	2 040 528, oranı % 8,52
Refah Partisi	:	1 709 700, oranı % 7,15
Milliyetçi Çalışma Partisi	:	699 750, oranı % 2,93
Islahatçı Demokrasi Partisi	:	195 996, oranı % 0,82
Bağımsızlar	:	89 421, oranı % 0,37
Türkiye geneli kayıtlı seçmen sayısı	:	26 376 926
Oy kullanan seçmen sayısı	:	24 603 541
Geçerli oy sayısı	:	23 971 629
Geçersiz oy sayısı	:	631 912
Seçime katılma oranı	:	% 91,82

Geçerli oyların seçime katılan siyasî partilere dağılımı ve bu dağılımın oranları;

Anavatan Partisi	:	8 704 335, oranı % 36,31
Sosyaldemokrat Halkçı Parti	:	5 931 000, oranı % 24,74
Doğru Yol Partisi	:	4 587 062, oranı % 19,14
Demokratik Sol Parti	:	2 044 576, oranı % 8,53
Refah Partisi	:	1 717 425, oranı % 7,16
Milliyetçi Çalışma Partisi	:	701 538, oranı % 2,93
Islahatçı Demokrasi Partisi	:	196 272, oranı % 0,82
Bağımsızlar	:	89 421, oranı % 0,37

Genel barajı aşan siyasî partilerin çıkardıkları milletvekili sayıları;

Anavatan Partisi	:	292
Sosyaldemokrat Halkçı Parti	:	99
Doğru Yol Partisi	:	59 dur.

Resmî Gazete : 9 Aralık 1987, Sayı : 19 659

**20 EKİM 1991 PAZAR GÜNÜ YAPILAN 19. DÖNEM MİLLETVEKİLİ
SEÇİM SONUÇLARI**

1. – A) Tüm seçim çevreleri kayıtlı

seçmen sayısı	:	29 932 715
Oy kullanan seçmen sayısı	:	25 110 681
Geçerli oy sayısı	:	24 371 474
Geçersiz oy sayısı	:	739 207
Seçime katılma oranı	:	% 83,89

Geçerli Oyların Seçime Katılan Siyasî Partilere Dağılımı ve Bu Dağılımın Oranları

Anavatan Partisi	:	5 849 559	%	24,01
Refah Partisi	:	4 103 887	%	16,88
Sosyalist Parti	:	108 087	%	0,4
Doğru Yol Partisi	:	6 596 548	%	27,03
Demokratik Sol Parti	:	2 619 868	%	10,75
Sosyaldemokrat Halkçı Parti	:	5 060 804	%	20,75
Bağımsızlar	:	32 721	%	0,14

B) Gümrük kapıları kayıtlı seçmen sayısı	:	46 408
Oy kullanan seçmen sayısı	:	46 408
Geçerli oy sayısı	:	45 192
Geçersiz oy sayısı	:	1 216
Seçime katılma oranı	:	% 100,00

Geçerli Oyların Seçime Katılan Siyasî Partilere Dağılımı ve Bu Dağılımın Oranları

Anavatan Partisi	:	13 064	%	28,91
Refah Partisi	:	17 468	%	38,65
Sosyalist Parti	:	282	%	0,63
Doğru Yol Partisi	:	4 178	%	9,24
Demokratik Sol Parti	:	4 433	%	9,81
Sosyaldemokrat Halkçı Parti	:	5 767	%	12,76

C) Türkiye geneli kayıtlı seçmen sayısı	:	29 979 123
Oy kullanan seçmen sayısı	:	25 157 089
Geçerli oy sayısı	:	24 416 666
Geçersiz oy sayısı	:	740 423
Seçime katılma oranı	:	% 83,92

Geçerli Oyların Seçime Katılan Siyasî Partilere Dağılımı ve Bu Dağılımın Oranları

Anavatan Partisi	:	5 862 623	%	24,01
Refah Partisi	:	4 121 355	%	16,88
Sosyalist Parti	:	108 369	%	0,44
Doğru Yol Partisi	:	6 600 726	%	27,03
Demokratik Sol Parti	:	2 624 301	%	10,75
Sosyaldemokrat Halkçı Parti	:	5 066 571	%	20,75
Bağımsızlar	:	32 721	%	0,14

TÜRKİYE GENELİ
PARTİLERİN KAZANDIKLARI MİLLETVEKİLİ SAYILARI

<u>Parti Adı</u>	<u>Kazandığı Milletvekili Sayısı</u>
Anavatan Partisi	115
Refah Partisi	62
Doğru Yol Partisi	178
Demokratik Sol Parti	7
Sosyaldemokrat Halkçı Parti	88
TÜRKİYE TOPLAMI	450

24 ARALIK 1995 PAZAR GÜNÜ YAPILAN 20. DÖNEM
MİLLETVEKİLİ SEÇİM SONUÇLARI

A) GÜMRÜK KAPILARI HARIÇ SEÇİM ÇEVRELERİNDE;

Kayıtlı Seçmen Sayısı	:	34 068 304
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	:	29 013 792
Geçerli Oy Sayısı	:	28 040 392
Geçersiz Oy Sayısı	:	973 400
Seçime Katılma Oranı	:	% 85.16

Geçerli oyların seçime katılan siyasî partilere dağılımı ve bu dağılımın oranları;

Doğru Yol Partisi	:	5 383 062	%	19.20
Yeniden Doğuş Partisi	:	95 314	%	0.34
Anavatan Partisi	:	5 514 240	%	19.67
Millet Partisi	:	127 320	%	0.45
İşçi Partisi	:	61 218	%	0.22
Halkın Demokrasi Partisi	:	1 168 943	%	4.17
Demokratik Sol Parti	:	4 108 203	%	14.65
Yeni Demokrasi Hareketi	:	133 414	%	0.48
Refah Partisi	:	5 980 352	%	21.33
Cumhuriyet Halk Partisi	:	3 004 349	%	10.71
Milliyetçi Hareket Partisi	:	2 293 297	%	8.18
Yeni Parti	:	36 785	%	0.13
Bağımsızlar	:	133 895	%	0.48

B) GÜMRÜK KAPILARI SEÇİM SONUCU;

Kayıtlı Seçmen Sayısı	:	87.677
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	:	87.677
Geçerli Oy Sayısı	:	86.601
Geçersiz Oy Sayısı	:	1.076
Seçime Katılma Oranı	:	% 100.00

Geçerli oyların seçime katılan siyasi partilere dağılımı ve bu dağılımın oranları;

Doğru Yol Partisi	:	12 947	%	14.95
Yeniden Doğuş Partisi	:	170	%	0.20
Anavatan Partisi	:	13 048	%	15.07
Millet Partisi	:	310	%	0.36
İşçi Partisi	:	210	%	0.24
Halkın Demokrasi Partisi	:	2 680	%	3.09
Demokratik Sol Partisi	:	9 822	%	11.34
Yeni Demokrasi Hareketi	:	475	%	0.55
Refah Partisi	:	32 098	%	37.06
Cumhuriyet Halk Partisi	:	6 727	%	7.77
Milliyetçi Hareket Partisi	:	8 046	%	9.29
Yeni Parti	:	68	%	0.08
Bağımsızlar	:	0	%	0.00

C) GÜMRÜK OYLARI DAHİL TÜRKİYE GENELİ SEÇİM SONUÇLARI :

Toplam Kayıtlı Seçmen Sayısı	:	34 155 981
Toplam Oy Kullanan Seçmen Sayısı	:	29 101 469
Toplam Geçerli Oy Sayısı	:	28 126 993
Toplam Geçersiz Oy Sayısı	:	974 476
Seçime Katılma Oranı	:	% 85.20

Geçerli oyların seçime katılan siyasi partilere dağılımı ve bu dağılımın oranları;

Doğru Yol Partisi	:	5 396 009	%	19.18
Yeniden Doğuş Partisi	:	95 484	%	0.34
Anavatan Partisi	:	5 527 288	%	19.65
Millet Partisi	:	127 630	%	0.45
İşçi Partisi	:	61 428	%	0.22
Halkın Demokrasi Partisi	:	1 171 623	%	4.17
Demokratik Sol Parti	:	4 118 025	%	14.64
Yeni Demokrasi Hareketi	:	133 889	%	0.48
Refah Partisi	:	6 012 450	%	21.38
Cumhuriyet Halk Partisi	:	3 011 076	%	10.71
Milliyetçi Hareket Partisi	:	2 301 343	%	8.18
Yeni Parti	:	36 853	%	0.13
Bağımsızlar	:	133 895	%	0.48

TÜRKİYE GENELİ
PARTİLERİN KAZANDIKLARI MİLLETVEKİLİ SAYILARI

<u>Parti Adı</u>	<u>Kazandığı Milletvekili Sayısı</u>
Doğru Yol Partisi	135
Anavatan Partisi	132
Demokratik Sol Parti	76
Refah Partisi	158
Cumhuriyet Halk Partisi	49
TÜRKİYE TOPLAMI :	550

Resmî Gazete : 3 Ocak 1996, Sayı : 22512 (Mükerrer)

1950, 1954, 1957, 1961, 1965, 1973, 1977 MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİNDE
PARTİLERİN ALDIKLARI OYLAR VE KAZANILAN
MİLLETVEKİLİ SAYISI

1950 Seçimleri : (14 Mayıs 1950)

	<u>Alınan Oy</u>	<u>%</u>	<u>Kazanılan Milletvekili</u>	<u>%</u>
CHP	3 176 561	39.3	69	13.0
DP	4 241 393	53.3	397	86.2
MP	250 414	3.1	1	0.2
Bağımsızlar	383 282	4.8	7	0.6

1954 Seçimleri : (2 Mayıs 1954)

	<u>Alınan Oy</u>	<u>%</u>	<u>Kazanılan Milletvekili</u>	<u>%</u>
CHP	3 161 696	34.8	31	5.8
DP	5 151 550	56.6	488	93.2
CMP	434 085	4.8	5	0.9
KP	57 011	0.6	—	—
Bağımsızlar	137 318	1.5	13	0.02

1957 Seçimleri : (27 Ekim 1957)

	<u>Alınan Oy</u>	<u>%</u>	<u>Kazanılan Milletvekili</u>	<u>%</u>
CHP	3 753 136	40,6	173	29,2
DP	4 372 621	47,3	419	69,5
CKMP	652 069	7,0	4	0,66
HP	350 597	3,8	4	0,66
Bağımsızlar	4 994	0.1	2	—

1960 yılında gerçekleşen 27 Mayıs müdahalesinden hemen sonra, feshe-dilen parlamentonun görevlerinin bir süre için “Millî Birlik Komitesine” dev-redildiği açıklanmıştır. Daha sonraki ilk adım, bir an önce Anayasa ve seçim yasasını hazırlayıp, en kısa zamanda seçimlere gidilmesini sağlayacak bir Ku-rucu Meclis kurma yolundaki girişimlerdir.

Bak. Millî Egemenlik ve TBMM, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları-No: 33, Ank. 1987 S. : 84-86.

13 Aralık 1960 günü, Temsilciler Meclisi Üyelerinin seçimi ile birlikte, Millî Birlik Komitesi ve Temsilciler Meclisinden oluşan Kurucu Meclis, 158 sayılı Yasa ile kurulmuştur.

1961 Seçimleri : (15 Ekim 1961)

	<u>Alınan Oy</u>	<u>%</u>	<u>Kazanılan Milletvekili</u>	<u>%</u>
AP	3 527 435	34,6	158	35,1
CHP	3 724 752	38,4	173	38,4
CKMP	1 415 390	14,2	54	12,0
YTP	1 391 934	12,0	65	14,4
Bağımsızlar	81 732	0,8	—	—

1965 Seçimleri : (10 Ekim 1965)

	<u>Alınan Oy</u>	<u>%</u>	<u>Kazanılan Milletvekili</u>	<u>%</u>
AP	4 921 235	52,9	240	53,3
CHP	2 675 785	28,7	134	29,7
CKMP	208 696	2,2	11	2,4
MP	582 704	6,3	31	6,8
TİP	276 101	3,0	15	3,3
YTP	346 514	3,7	19	4,2
Bağımsızlar	296 523	3,2	—	—

1969 Seçimleri : (12 Ekim 1969)

	<u>Alınan Oy</u>	<u>%</u>	<u>Kazanılan Milletvekili</u>	<u>%</u>
AP	4 229 712	46,5	256	56,8
CHP	2 487 006	27,4	143	31,7
CGP	597 818	6,6	15	3,3
MHP	275 091	3,0	1	0,2
MP	292 961	3,2	6	1,3
YTP	197 929	2,2	6	1,3
TİP	243 631	2,8	2	0,4
BP	254 695	2,8	8	1,8
Bağımsızlar	511 023	5,6	13	2,8

1973 Seçimleri : (14 Ekim 1973)

	<u>Alınan Oy</u>	<u>%</u>	<u>Kazanılan Milletvekili</u>	<u>%</u>
AP	3 197 897	29.8	149	33.1
CHP	3 570 583	33.3	185	41.1
CGP	564 343	5.3	13	2.8
DP	1 275 502	11.9	45	10.0
MHP	362 208	3.4	3	0.6
MP	62 377	0.6	—	—
MSP	1 265 771	11.8	48	10.6
TBP	121 759	1.1	1	0.2
Bağımsızlar	303 218	2.8	6	1.3

1977 Seçimleri : (5 Haziran 1977)

	<u>Alınan Oy</u>	<u>%</u>	<u>Kazanılan Milletvekili</u>	<u>%</u>
AP	5 468 202	36.9	189	42.0
CHP	6 136 171	41.3	213	47.0
CGP	277 713	1.9	3	0.7
DP	274 484	1.9	1	0.2
MHP	951 544	6.4	16	3.4
MSP	1 269 918	8.5	24	5.3
TBP	58 540	0.4	—	—
TİP	20 565	0.1	—	—
Bağımsızlar	370 035	2.5	4	0.8

**MİLLETVEKİLİ (1950, 1954, 1957, 1961) SEÇİMLERİNDE SEÇİME
KATILAN PARTİLER VE ALDIKLARI OYLAR**

A Alınan oy	B Kazanılan milletvekili	1950	1954	1957	1961
Kayıtlı seçmen		8 905 743	10 262 063	12 078 623	12 925 395
Oy kullanan seçmen		7 953 055	9 095 617	9 250 949	10 522 716
Seçime katılma oranı %		89.3	88.6	76.6	81.0
Adalet Partisi (AP)	A	-	-	-	3 527 435
	B	-	-	-	158
Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP)	A	-	-	-	-
	B	-	-	-	-
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	A	3 176 561	3 161 696	3 753 136	3 724 752
	B	69	30	173	173
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)	A	-	-	-	1 415 390
	B	-	-	-	54
Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP)	A	-	434 085	652 064	-
	B	-	-	4	-
Demokrat Parti (DP)	A	4 241 393	5 151 550	4 372 621	-
	B	408	490	419	-
Demokratik Parti (DP)	A	-	-	-	-
	B	-	-	-	-
Hürriyet Partisi (HP)	A	-	-	350 597	-
	B	-	-	4	-
Köylü Partisi (KP)	A	-	57 011	-	-
	B	-	5	-	-
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	A	-	-	-	-
	B	-	-	-	-
Millet Partisi (MP)	A	250 414	-	-	-
	B	1	-	-	-
Millî Selamet Partisi (MSP)	A	-	-	-	-
	B	-	-	-	-
Türkiye Birlik Partisi (TBP)	A	-	-	-	-
	B	-	-	-	-
Türkiye İşçi Partisi (TİP)	A	-	-	-	-
	B	-	-	-	-
Yeni Türkiye Partisi (YTP)	A	-	-	-	1 391 934
	B	-	-	-	65
Bağımsızlar	A	383 282	137 318	4 994	81 732
	B	9	10	2	-

**MİLLETVEKİLİ (1965, 1969, 1973, 1977) SEÇİMLERİNDE SEÇİME
KATILAN PARTİLER VE ALDIKLARI OYLAR**

A Alınan oy	B Kazanılan milletvekili	1965	1969	1973	1977
Kayıtlı seçmen		13 679 753	14 788 552	16 798 164	21 207 303
Oy kullanan seçmen		9 748 678	9 516 035	11 223 843	15 358 210
Seçime katılma oranı %		71.3	64.3	66.8	72.4
Adalet Partisi (AP)	A	4 921 235	4 229 712	3 197 897	5 468 202
	B	240	256	149	189
Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP)	A	–	597 818	564 343	277 713
	B	–	15	13	3
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	A	2 675 785	2 487 006	3 570 583	6 136 171
	B	134	143	185	213
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi	A	208 696	–	–	–
(CKMP)	B	11	–	–	–
Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP)	A	–	–	–	–
	B	–	–	–	–
Demokrat Parti (DP)	A	–	–	–	–
	B	–	–	–	–
Demokratik Parti (DP)	A	–	–	1 275 502	274 484
	B	–	–	45	1
Hürriyet Partisi (HP)	A	–	–	–	–
	B	–	–	–	–
Köylü Partisi (KP)	A	–	–	–	–
	B	–	–	–	–
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	A	–	275 091	362 208	951 544
	B	–	1	3	16
Millet Partisi (MP)	A	582 704	292 961	62 377	–
	B	31	6	–	–
Millî Selamet Partisi (MSP)	A	–	–	1 265 771	1 269 918
	B	–	–	48	24
Türkiye Birlik Partisi (TBP)	A	–	254 695	121 759	58 540
	B	–	8	1	–
Türkiye İşçi Partisi (TİP)	A	276 101	243 631	–	20 565
	B	14	2	–	–
Yeni Türkiye Partisi (YTP)	A	346 514	197 929	–	–
	B	19	6	–	–
Bağımsızlar	A	296 523	511 023	303 218	370 035
	B	1	13	6	4

**MİLLETVEKİLİ (1983, 1987, 1991, 1995) SEÇİMLERİNDE SEÇİME
KATILAN PARTİLER VE ALDIKLARI OYLAR**

<u>A Alınan oy</u> <u>B Kazanılan milletvekili</u>		1983	1987	1991	1995
Kayıtlı seçmen		19 767 366	26 376 926	29 979 123	34 155 981
Oy kullanan seçmen		18 238 362	24 603 541	25 157 089	29 101 469
Seçime katılma oranı %		92.3	93.3	83.9	85.2
Anavatan Partisi (ANAP)	A	7 833 148	8 704 335	5 862 623	5 527 288
	B	211	292	115	132
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	A	—	—	—	3 011 076
	B	—	—	—	49
Demokratik Sol Parti (DSP)	A	—	2 044 576	2 624 301	4 118 025
	B	—	—	7	76
Doğru Yol Partisi (DYP)	A	—	4 587 062	6 600 726	5 396 009
	B	—	59	178	135
Halkçı Parti (HP)	A	5 285 804	—	—	—
	B	117	—	—	—
Halkın Demokrasi Partisi (HDP)	A	—	—	—	1 171 623
	B	—	—	—	—
İslahatçı Demokrasi Partisi (İDP)	A	—	196 272	—	—
	B	—	—	—	—
İşçi Partisi (İP)	A	—	—	—	61 428
	B	—	—	—	—
Millet Partisi (MP)	A	—	—	—	127 630
	B	—	—	—	—
Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP)	A	—	701 538	—	—
	B	—	—	—	—
Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP)	A	4 036 970	—	—	—
	B	71	—	—	—
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	A	—	—	—	2 301 343
	B	—	—	—	—
Refah Partisi (RP)	A	—	1 717 425	4 121 355	6 012 450
	B	—	—	62	158
Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP)	A	—	5 931 000	5 066 571	—
	B	—	99	88	—
Sosyalist Parti (SP)	A	—	—	108 369	—
	B	—	—	—	—
Yeni Parti (YP)	A	—	—	—	36 853
	B	—	—	—	—
Yeni Demokrasi Hareketi (YDH)	A	—	—	—	133 889
	B	—	—	—	—
Yeniden Doğuş Partisi (YDP)	A	—	—	—	95 484
	B	—	—	—	—
Bağımsızlar	A	195 588	89 421	32 721	133 895
	B	—	—	—	—

**(1961, 1964, 1966, 1968) SENATO ÜYESİ SEÇİMLERİNE KATILAN
PARTİLER, ALDIKLARI OYLAR, KAZANILAN SENATÖRLÜK**

A Alınan oy	B Kazanılan senatörlük	1961	1964	1966	1968
Kayıtlı seçmen		12 926 837	4 668 865	5 466 284	5 420 255
Oy kullanan seçmen		10 519 659	2 808 592	3 072 393	3 595 976
Seçime katılma oranı %		81.0	60.2	56.2	66.3
Adalet Partisi (AP)	A	3 560 675	1 385 655	1 688 316	1 656 802
	B	71	31	35	38
Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP)	A	—	—	—	284 234
	B	—	—	—	1
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	A	3 734 285	1 125 783	877 066	899 444
	B	36	19	13	13
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)	A	1 350 892	83 400	57 367	66 232
	B	16	—	1	—
Demokratik Parti (DP)	A	—	—	—	—
	B	—	—	—	—
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	A	—	—	—	—
	B	—	—	—	—
Millet Partisi (MP)	A	—	—	157 115	200 737
	B	—	—	1	1
Millî Selamet Partisi (MSP)	A	—	—	—	—
	B	—	—	—	—
Sosyalist Devrim Partisi (SDP)	A	—	—	—	—
	B	—	—	—	—
Türkiye Birlik Partisi (TBP)	A	—	—	—	—
	B	—	—	—	—
Türkiye İşçi Partisi (TİP)	A	—	—	116 375	157 062
	B	—	—	1	—
Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP)	A	—	—	—	—
	B	—	—	—	—
Yeni Türkiye Partisi (YTP)	A	1 401 637	96 427	70 043	—
	B	27	—	1	—
Bağımsızlar	A	39 558	64 498	980	58 317
	B	—	1	—	—

**(1973, 1975, 1977, 1979) SENATO ÜYESİ SEÇİMLERİNE KATILAN
PARTİLER, ALDIKLARI OYLAR, KAZANILAN SENATÖRLÜK**

A Alınan oy	B Kazanılan senatörlük	1973	1975	1977	1979
Kayıtlı seçmen		6 761 157	9 295 019	6 800 746	6 868 533
Oy kullanan seçmen		4 412 727	5 430 184	5 019 677	4 847 156
Seçime katılma oranı %		65.3	58.4	73.8	70.5
Adalet Partisi (AP)	A	1 300 801	2 147 026	1 842 396	2 215 053
	B	22	27	21	33
Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP)	A	246 888	–	89 484	117 749
	B	1	–	–	–
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	A	1 412 051	2 281 470	2 037 875	1 378 224
	B	25	25	28	12
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)	A	–	–	–	–
	B	–	–	–	–
Demokratik Parti (DP)	A	438 276	165 170	107 278	–
	B	–	–	–	–
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	A	114 662	170 357	326 967	312 241
	B	–	–	–	1
Millet Partisi (MP)	A	–	–	–	–
	B	–	–	–	–
Millî Selamet Partisi (MSP)	A	516 822	465 731	402 702	459 040
	B	3	2	1	4
Sosyalist Devrim Partisi (SDP)	A	–	–	–	62 105
	B	–	–	–	–
Türkiye Birlik Partisi (TBP)	A	89 824	28 283	–	55 774
	B	–	–	–	–
Türkiye İşçi Partisi (TİP)	A	–	–	–	33 720
	B	–	–	–	–
Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP)	A	–	–	–	33 548
	B	–	–	–	–
Yeni Türkiye Partisi (YTP)	A	–	–	–	–
	B	–	–	–	–
Bağımsızlar	A	82 233	2 851	5 624	63 093
	B	1	–	–	–

CUMHURİYET SENATOSU SEÇİMLERİ

1. 15.10.1961 (Her İlde).
Res.Gaz.: 17 Kasım 1961, Sayı : 10960	5. 14.10.1973 (27 İlde).
Res. Gaz.: 31 Ekim 1973, Sayı : 14698
2. 7.6.1964 (26 İlde).
Res. Gaz.: 23 Haziran 1964, Sayı : 11735	6. 12.10.1975 (Üçte bir yenileme).
Res. Gaz.: 25 Ekim 1975, Sayı : 15394
3. 5.6.1966 (23 İlde).
Res.Gaz.: 11 Haziran 1966, Sayı : 12320	7. 5.6.1977 (Üçte bir yenileme).
Res. Gaz.: 19 Haziran 1977, Sayı : 15971
4. 2.6.1968 (24 İlde).
Res. Gaz.: 12 Haziran 1968, Sayı : 12922	8. 14.10.1979 (25 İlde).
Res. Gaz.: 8 Kasım 1979, Sayı : 16803

YASAMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Kuruluşu

Türkiye Büyük Millet Meclisi genel oyla seçilen beşyüzelli milletvekilinden oluşur.

(T.C. Anayasası, Madde 75) - (17.5.1987 - 3361 ve 23.7.1995 - 4121)

Milletvekili Seçilme Yeterliliği

Otuz yaşını dolduran her Türk, milletvekili seçilebilir.

En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis ile ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar; zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, Devlet sırlarını açığa vurma, ideolojik veya anarşik eylemlere katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler.

Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve Silahlı Kuvvetler mensupları, görevlerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve milletvekili seçilemezler.

(T.C. Anayasası, Madde 76)

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Seçim Dönemi

Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçimleri beş yılda bir yapılır.

Meclis, bu süre dolmadan seçimin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Anayasada belirtilen şartlar altında Cumhurbaşkanınca verilecek karara göre de seçimler yenilenir. Süresi biten milletvekili yeniden seçilebilir.

Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesi-ne kadar sürer.

(T.C. Anayasası, Madde 77)

Milletin Temsili

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün Milleti temsil ederler.

(T.C. Anayasası, Madde 80)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyelerinin Andıçması

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, göreve başlarken aşağıdaki şekilde andıçerler :

“Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik ve lâik Cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı kalacağıma; toplumun huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanması ülküsünden ve Anayasaya sadakattan ayrılmayacağıma; büyük Türk milleti önünde namusum ve şerefim üzerine andıçerim.”

(T.C. Anayasası, Madde 81)

Yasama Dokunulmazlığı

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisçe başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.

Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılamaz. Ağır cezayı gerektiren suçüstü hali ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14 üncü maddesindeki durumlar bu hükmün dışındadır. Ancak, bu halde yetkili makam, durumu hemen ve doğrudan doğruya Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirmek zorundadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi hakkında, seçiminden önce veya sonra verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi, üyelik sıfatının sona ermesine bırakılır; üyelik süresince zamaşımı işlemez.

Tekrar seçilen milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma, Meclisin yeniden dokunulmazlığını kaldırmasına bağlıdır.

Türkiye Büyük Millet Meclisindeki siyasî parti gruplarınca, yasama dokunulmazlığı ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.

(T.C. Anayasası, Madde 83)

İnkılâp Kanunlarının Korunması

Anayasanın hiçbir hükmü, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğini koruma amacını güden, aşağıda gösterilen inkılâp kanunlarının, Anayasanın halkoyu ile kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan hükümlerinin, Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılamaz ve yorumlanamaz :

1. 3 Mart 1340 tarihli ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu;

2. 25 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisâsı Hakkında Kanun;

3. 30 Teşrinisâni 1341 tarihli ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbele-
rin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Da-
ir Kanun;

4. 17 Şubat 1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisiyle kabul
edilen, evlenme akdinin evlendirme memuru önünde yapılacağına dair mede-
nî nikâh esası ile aynı kanunun 110 uncu maddesi hükmü;

5. 20 Mayıs 1928 tarihli ve 1288 sayılı Beynelmilel Erkamın Kabulü
Hakkında Kanun;

6. 1 Teşrinisâni 1928 tarihli ve 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tat-
biki Hakkında Kanun;

7. 26 Teşrinisâni 1934 tarihli ve 2590 sayılı Efendi, Bey, Paşa Gibi Lâkap
ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanun;

8. 3 Kânunuevvel 1934 tarihli ve 2596 sayılı Bazı Kisvelerin Giyileme-
yeceğine Dair Kanun.

(T.C. Anayasası, madde 174)

Üyeliğin Düşmesi

İstifa eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesi, istifanın geçerli ol-
duğu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanınca tespit edildikten
sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca kararlaştırılır.

Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme ve kısıtlanma halinde düşmesi, bu
hususdaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur.

82 nci maddeye göre milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hiz-
meti sürdürmekte ısrar eden milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, yet-
kili komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine Genel Kurul gizli oy-
la karar verir.

Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içerisinde toplam
beş birleşim günü katılmayan milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine,
durumun Meclis Başkanlık Divanınca tespit edilmesi üzerine, Genel Kurulca
üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyuyla karar verilebilir.

Partisinin temelli kapatılmasına beyan ve eylemleriyle sebep olduğu Ana-
yasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararında belirtilen mil-
letvekilinin milletvekilliği, bu kararın Resmî Gazetede gerekçeli olarak ya-
yımlandığı tarihte sona erer. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı bu ka-
rarın gereğini derhal yerine getirip Genel Kurula bilgi sunar.

(T.C. Anayasası, Madde 84 - 23.7.1995 - 4121)

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Görev ve Yetkileri

(Genel Olarak)

Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesinhesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilânına karar vermek; milletlerarası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak, Anayasanın 14 üncü maddesindeki fiillerden dolayı hüküm giyenler hariç olmak üzere, genel ve özel af ilanına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.

(T.C. Anayasası, Madde 87)

Kanunların Teklif Edilmesi ve Görüşülmesi

Kanun teklif etmeye Bakanlar Kurulu ve milletvekilleri yetkilidir.

Kanun tasarı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülme usul ve esasları İçtüzükle düzenlenir.

(T.C. Anayasası, Madde 88)

Yasama ile İlgili Genel Hükümler ve Tarifler

Yasama dönemi, Türkiye Büyük Millet Meclisinin iki milletvekili genel seçimi arasındaki süre olup, bu süre, Anayasa uyarınca uzatılmadığı veya seçimler yenilenmediği takdirde, beş yıldır.

Yasama yılı; 1 Ekimde başlayıp 30 Eylül'de sona eren süredir.

Birleşim; Genel Kurulun belli bir günde açılan toplantısıdır.

Oturum; bir birleşimin ara ile bölünen kısımlarından her biridir.

Üye Tamsayısı

Üye tamsayısı beşyüzdellidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliklerinde boşalma olması üye tamsayısını değiştirmez.

Ancak, bu İçtüzükte öngörülen seçimler için, siyasî parti gruplarının ve siyasî parti grubu mensubu olmayanların yüzde oranlarının hesaplanmasında, üye tamsayısından açık milletvekilliklerinin çıkarılması suretiyle bulunan sayı esastır.

Yasama Yılı :

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 3 üncü maddede yazılı olan durum dışında, her Ekim ayının birinci günü çağrısız toplanır.

Tatil, Ara verme :

Tatil, Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarının belli bir süre ertelenmesidir.

Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca başka bir karar alınmadıkça Türkiye Büyük Millet Meclisi 1 Temmuz günü tatile girer.

Bir yasama yılı içinde üç aydan fazla tatil yapılamaz.

Ara verme, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onbeş günü geçmemek üzere çalışmalarını ertelemesidir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin ara verme kararı alması, Danışma Kurulunun bu konudaki görüşü alındıktan sonra teklifin Genel Kurulca oylanması suretiyle olur.

Başkanlık Divanının Kuruluşu :

Başkanlık Divanı, bir Başkan; dört Başkanvekili; yedi Kâtip Üye; üç İdare Amirinden kurulur.

Gerektiğinde, Genel Kurul, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Kâtip Üyelerin veya İdare Amirlerinin sayısını artırabilir.

KOMİSYONLAR

Komisyonların Adları

Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları şunlardır :

1. Anayasa Komisyonu;
2. Adalet Komisyonu;
3. Millî Savunma Komisyonu;
4. İçişleri Komisyonu;
5. Dışişleri Komisyonu;
6. Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu;
7. Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu;
8. Çevre Komisyonu;
9. Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu;
10. Tarım, Orman ve Köyişleri Komisyonu;
11. Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu;
12. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hesaplarını İnceleme Komisyonu;
13. Dilekçe Komisyonu;
14. Plan ve Bütçe Komisyonu;
15. Kamu İktisadî Teşebbüsleri Komisyonu;
16. İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu;

(14) ve (15) inci bentlerdeki komisyonlar hariç, komisyonların her birinin üye sayısı, Danışma Kurulunun teklifi üzerine Genel Kurulca işaret oyuyla belirlenir.

Komisyonlar için, bir yasama döneminde iki seçim yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi iki, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi üç yasama yılıdır. Görev süreleri yenileri seçilinceye kadar devam eder.

Gündem :

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun gündemi şu kısımlardan ibarettir.

1. Başkanlığın Genel Kurula sunuşları.
2. Özel gündemde yer alacak işler.
3. Seçim.
4. Oylaması yapılacak işler.
5. Meclis Soruşturması raporları.
6. Genel Görüşme ve Meclis Araştırması yapılmasına dair öngörüşmeler.
7. Sözlü sorular.
8. Kanun tasarı ve teklifleri ile komisyonlardan gelen diğer işler.

KALKINMA PLANLARI

Kalkınma isteğinin plan ve programlar çerçevesinde gerçekleştirilmesi çabası bu ülkenin tarihinde yeni bir olay değildir. Daha önceleri girişimler yapılmıştır. Fakat 1961 Anayasasının 129 uncu Maddesi, kalkınmayı plana bağlamış olması sonucu, planlı döneme geçilmiştir.

Millî tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararına, gerektirdiği önceliklerle yöneltmek ve iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek amacıyla T.C. Hükümetlerince (Devlet Planlama Teşkilâtınca) Yedi tane Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanmıştır.

1. Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963 - 1967 :

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 16 Ekim 1962 tarihli ve 77 sayılı Uzun Vadeli Planın Yürürlüğe Konması ve Bütünlüğünün Korunması hakkındaki Kanun hükümlerine uygun olarak T.B.M.M. Plan Karma Komisyonu, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisinde görüşülüp 21 Kasım 1962 tarihinde onaylanmış ve 3 Aralık 1962 tarihli ve 11272 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının onaylanması 1 nolu Plan Kararı olmuştur.

Birinci Beş Yıllık (1963 - 1967) Kalkınma Planının sunulduğuna dair Başbakanlık Tezkeresi ve Kalkınma Planı ile Cumhuriyet Senatosunca kabul edilen değişikliğelere dair Plan Karma Komisyonu Raporu (Millet Meclisi 3/382, Cumhuriyet Senatosu 3/140 Sıra Sayısı : 1, C. S. Sıra Sayısı : 2)

Adı geçen plan, Millet Meclisinin, Dönem 1, Toplantı 2, Cilt 9 ve 6, 7, 8, 9, 10, 11 inci birleşimlerinde; Cumhuriyet Senatosunun, Dönem 1, Toplantı Yılı : 2, Cilt 6 ve 4, 5, 6 ve 7 nci birleşimlerinde görüşülmüştür.

2. Kalkınma Planı (İkinci Beş Yıl) 1968 - 1972 :

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 16 Ekim 1962 tarihli ve 77 sayılı Uzun Vadeli Planın Yürürlüğe Konması ve Bütünlüğünün Korunması Hakkındaki Kanun hükümlerine uygun olarak T.B.M.M. Plan Karma Komisyonu, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisinde görüşülüp 3.7.1967 tarihinde onaylanmıştır. Oylamaya 342 üye iştirak etmiş, 221 kabul, 118 ret, 3 çekimser oy kullanılmıştır. Bu suretle ikinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Plan Kararı olarak 21.8.1967 tarihli ve 12679 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

İkinci Beş Yıllık (1968 - 1972 Kalkınma Planının 16.10.1962 tarihli ve 77 sayılı Kanunun 1 inci maddesine göre sunulduğuna dair Başbakanlık tezkeresi ve Kalkınma Planı ile Cumhuriyet Senatosunca kabul edilen değiştirgelere dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Plan Karma Komisyonu Raporu. (Millet Meclisi, 3/658; Cumhuriyet Senatosu, 3/590 Sıra Sayısı : 315).

Adı geçen plan, Millet Meclisinin, Dönem. II, Toplantı. II, Cilt. 20 ve 129, 130, 131, 132 nci birleşimlerinde; Cumhuriyet Senatosunun, Toplantı Yılı 6, Cilt. 41 ve 70, 71, 72, 73, 74, 75 ve 76 ncı birleşimlerinde görüşülmüştür.

3. Kalkınma Planı (Üçüncü Beş Yıl) 1973 - 1977 :

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 16 Ekim 1962 tarihli ve 77 sayılı Kanun gereğince, Millet Meclisi Genel Kurulunun 26.10.1972 tarihli 155 inci Birleşiminde onaylanmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık (1973 - 1977) Kalkınma Planının 16.10.1962 tarihli ve 77 sayılı Kanunun 1 inci maddesine göre sunulduğuna dair Başbakanlık tezkeresi ve Kalkınma Planı ile Cumhuriyet Senatosunca kabul edilen değiştirgelere dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı tezkeresi ve Plan Karma Komisyonu Raporu. (Millet Meclisi 3/906; Cumhuriyet Senatosu 3/170, S. Sayısı : 747).

Adı geçen Plan, Millet Meclisinin, Dönem. 3, Toplantı. 3, Cilt. 27 - 28 ve 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154 ve 155 inci birleşimlerinde; Cumhuriyet Senatosunun, Dönem (Toplantı) 11, Cilt. 6 ve 89, 90, 91, 92, 93, 94 ve 95 inci birleşimlerinde görüşülmüştür.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 5 No.lu Plan Kararıdır.

4. Kalkınma Planı (Dördüncü Beş Yıl) 1979 - 1983 :

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 16 Ekim 1962 tarihli, 77 sayılı Yasa gereğince, Millet Meclisi Genel Kurulunun 29 - 30.11.1978 tarihli 15 inci Birleşiminde onaylanmıştır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının, (16.10.1962 tarih ve 77 sayılı Yasanın ikinci maddesinin (6/d) bendi uyarınca Hükümete geri verilen Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının) sunulduğuna dair Başbakanlık tezkere-

si ve Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ile Cumhuriyet Senatosunca kabul edilen değiştirgelere dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı Tezkeresi ve Plan Karma Komisyonu Raporu. (Millet Meclisi S. Sayısı : 254; C. Senatosu S. Sayısı : 824)

Adı geçen Plan Millet Meclisinin, Dönem. 5, Toplantı. 2, Cilt. 7 ve 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 ve 15 inci birleşimlerinde; Cumhuriyet Senatosunun, Dönem (Toplantı) 18, Cilt. 39 ve 6, 7, 8, 9 ve 10 uncu birleşimlerinde görüşülmüştür.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 6 No.lu Plan Kararıdır.

5. Kalkınma Planı (Beşinci Beş Yıl) 1985 - 1989 :

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 16 Ekim 1962 tarihli, 77 sayılı Kanun gereğince, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 13.7.1984 tarihli 90 ıncı Birleşiminde onaylanmış ve 23 Temmuz 1984 tarihli ve 18467 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 8 No.lu Plan Kararıdır.

Beşinci Beş Yıllık (1985 - 1989) Kalkınma Planının 16.10.1962 tarihli ve 77 sayılı Kanunun 1 inci Maddesine Göre Sunulduğuna Dair Başbakanlık Tezkeresi ve Plan ve Bt Komisyonu Raporu (3/463), (S. Sayısı : 100).

Adı geçen Plan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Dönem. 17, Cilt. 4 - 5 ve 86, 87, 88, 89 ve 90 ıncı Birleşimlerinde görüşülmüştür.

6. Kalkınma Planı (Altıncı Beş Yıl) 1990 - 1994 :

Devlet Planlama Teşkilatı Mşteşarlığınca hazırlanıp Yüksek Planlama Kurulunda görüşülen ve Bakanlar Kurulunun 25.5.1989 tarihli ve 89/14173 sayılı Kararıyla kabul edilmiş olan “Altıncı Beş Yıllık (1990 - 1994) Kalkınma Planı”, 8.6.1984 tarihli ve 223 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 33 üncü ve 30.10.1984 tarihli ve 3067 sayılı Kanunun 1 inci maddelerine göre 26.5.1989 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmuştur.

Altıncı Beş Yıllık (1990 - 1994) Kalkınma Planının Sunulduğuna Dair Başbakanlık Tezkeresi ve Plan ve Bt Komisyonu Raporu (3/853) (S. Sayısı : 268).

Adı geçen Plan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Dönem 18, Cilt 30. 104, 105, 106 ncı Birleşimlerinde görüşülmüş Genel Kurulun 22.6.1989 tarihli 107 nci Birleşiminde onaylanmış ve 6 Temmuz 1989 Perşembe günlü 20217 sayılı Mükerrer Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

7. Kalkınma Planı (Yedinci Beş Yıl) 1996 - 2000 :

Devlet Planlama Teşkilatı Mşteşarlığınca hazırlanıp Yüksek Planlama Kurulunda görüşülmüş ve Bakanlar Kurulunun 6.6.1995 tarihli ve 95/6882 sayılı Kararıyla kabul edilmiş olan “Yedinci Beş Yıllık (1996 - 2000) Kalkın-

ma Planı", 540 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 27 nci ve 30.10.1984 tarihli ve 3067 sayılı Kanunun 1 inci maddesine göre 8.6.1995 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmuştur.

Yedinci Beş Yıllık (1996 - 2000) Kalkınma Planının Sunulduğuna Dair Başbakanlık Tezkeresi ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (3/1870) (S. Sayısı : 868)

Adı geçen plan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Dönem 19 Cilt 91, 92. 139, 140, 141, 142 nci Birleşimlerinde görüşülmüş, Genel Kurulun 18.7.1995 tarihli Birleşiminde kabul edilmiş ve 25 Temmuz 1995 Salı günü 22354 sayılı Mükerrer Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

İ Ç T Ü Z Ü K L E R

İçtüzük Nedir :

Parlamento İçtüzükleri, parlamentoların çalışmasını düzenleyen metindir, şeklinde tarif edilebilir. Yani parlamentonun toplanmasını, gündemini, gündemdeki konuların tartışılıp karara bağlanma yollarını ve anayasaca parlamentoya verilmiş diğer görevlerin ifa yollarını ve şekillerini gösteren hukuk kaynaklarıdır.

Anayasalar, devletin temel kuruluşunu düzenleyen hukuk hükümleridir. Anayasalar genel kurallar koyarlar, bunun teferuatını ise kanunlar, kuralların parlamentoya ait olanlarını da İçtüzükler belirler.

İçtüzükler ötedenberi meclislerce yapılır. T.C. Anayasasının 95 inci Maddesinde : “Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarını, kendi yaptığı İçtüzük hükümlerine göre yürütür” hükmü getirilmiştir.

Kaynakları :

Anayasa, kanunlar, başka içtüzükler, meclis kararları, yönetmelikler, gelenek (teamül) ve mahkeme kararlarıdır. (Anayasa Mahkemesi).

TÜRK YASAMA TARİHİNDE KULLANILAN İÇTÜZÜKLER

I. – 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyeti Mebusan Nizamname-i Dahilisi :

Onaltı fasıl 105 maddeden meydana gelmiş olan bu İçtüzük 29 Rabiülahir sene 294 ve fi 1 Mayıs, sene 293 (13 Mayıs 1887) tarihinde Padişahın onayından çıkmıştır.

(Düstur, 1. Tertip, C. 4. Sh. 36 - 58).

II. – 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1887) Tarihli Heyeti Âyan Nizamname-i Dahilisi :

Bu Nizamname-i Dahilî (İçtüzük) Onbir fasıl ve bir özel maddeden meydana gelmiş olup 74 maddeden ibarettir.

12 Ramazan, sene 294 ve 8 Eylül, sene 293 (20 Eylül 1887) tarihinde Padişahın onayından çıkmıştır.

(Düstur, 1. Tertip C. 4, Sh. 20 - 35).

III. – 8 Eylül 1293 (20 Eylül 1887) Tarihli Heyeti Âyan Nizamname-i Dahilisinin Tadil Edilmiş Şekli :

Bu Nizamname-i Dahilî (İçtüzük) Onbir fasıldan onüç fasla, maddeleri de 74'ten 132'ye çıkarılmıştır.

IV. – 1 Mayıs 1293 (13 Mayıs 1877) Tarihli Heyeti Mebusan Nizamname-i Dahilisinin Tadil Edilmiş Şekli :

Daha önce onaltı fasıl 105 maddeden meydana gelmiş olan bu Nizamname-i Dahilî bu sefer yirmi fasla çıkarılmış, bir de özel fasıl ilâve edilmiştir. Maddeleri de 105'ten 190'a yükseltilmiştir.

İlk açılan Türkiye Büyük Millet Meclisinin hangi esaslara göre çalışacağı 26 Nisan 1920 tarihli dördüncü birleşiminin birinci oturumunda görüşülmüştür. Bu birleşimde iki üye ayrı ayrı Meclisi Mebusan İktüzüğü esaslarına göre çalışılmasını teklif etmiş Genel Kurulca teklifler benimsenmiştir. Genel Kurulun 26 Nisan 1336 (1920) tarihli 7 Numaralı Kararına göre : “Nizamname-i Dahilinin tadil edilmek suretiyle tatbiki” kabul edilmiştir.

26 Nisan 1920'den sonra;

1. 14.11.1339 tarihli ve 38 numaralı kararla 97 nci ve 98 inci maddeler tadil edilmiş,

2. 24.11.1339 tarihli ve 42 numaralı kararla 160 ıncı madde tefsir edilmiş,

3. 6.12.1339 tarihli ve 49 numaralı kararla, yine III üncü madde tadil edilmiş ve 2 Mayıs 1927 tarihine kadar Millet Meclisi bu İktüzük esaslarına göre çalışmıştır.

V. – 2 Mayıs 1927 Tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahilî Nizamnamesi :

Yirmibeş bab ve 236 maddeden oluşan bu Dahilî Nizamname; T.B.M.M.'sinin 2 Mayıs 1927 tarihli 62 nci Birleşiminde müzakeresi bitirilerek kabul edilmiştir.

19.11.1340 (1924) tarihinde T.B.M.M. Başkanlığına verilip Genel Kurula arz olunan Dahilî Nizamname Encümeninin mazbatasına üzerine açılan müzakere esnasında Dahilî Nizamname Encümenince yeniden bir nizamname hazırlanması kabul edilmiştir. (1)

Uzun süren çalışmalar sonunda 10.12.1341 (1925) tarihinde Genel Kurula sevk edilen, Encümenin bu konudaki teklifinin müzakeresine 14 Aralık (1341) (1925)'te başlanmış fakat müzakeresi tamamlanamamıştır.

İkinci defa Encümen daha iyi bir metin hazırlayıp, Meclise takdime karar vermiştir. (19.3.1927). Ancak Milletvekilleri tarafından verilen 30 kadar değişiklik teklifi sonucu tasarımı Encümen geri almış 2 Mayıs 1927 tarihinde görüşmeler tamamlanarak kabul edilmiştir.

(1) Zabıt Ceridesi, II. devre Cilt. 10. Sayfa, 363 - 366.

Daha sonra bu İçtüzük 12 Şubat 1954 ve 27 Aralık 1957 tarihlerinde değişiklikler geçirmiştir.

VI. – Türkiye Cumhuriyeti Millî Birlik Komitesi İ t z   :

27 Mayıs 1960'tan sonra yasama görevini de yürüten, Millî Birlik Komitesinin İ t z   de Yirmi bölüm ve 146 maddeden oluşmuştur. Bu İçtüzük Resmî Gazetede yayımlanmamış, T.B.M.M. Matbaasında basılmıştır.

VII. – Temsilciler Meclisi İ t z   :

Kuruluş amaç ve görevi, 13.12.1960 tarihli ve 157 sayılı Kanunda gösterilen ve  yeleri 158 sayılı Kanuna göre seçilmiş olan Temsilciler Meclisinin de Oniki bölüm ve 64 maddeli bir İ t z   vardır. Bu İçtüzük de Resmî Gazetede yayımlanmamıştır. T.B.M.M. Matbaasında basılmıştır.

VIII. – Kurucu Meclis İ t z   :

Kuruluş amacı ve görevi, 13.12.1960 tarihli ve 157 sayılı Kanunda gösterilmiş olan Kurucu Meclisin (Millî Birlik Komitesi  yeleri ile toplandığı zaman) İ t z   Beş Bölüm ve 59 Maddeden oluşmuştur. Bu İçtüzük de Resmî Gazetede yayımlanmamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Matbaasında basılmıştır.

IX. – Cumhuriyet Senatosu İ t z   :

Bu İçtüzük, 9 Temmuz 1961 tarihli ve 334 sayılı T.C. Anayasasının 85 inci maddesi uyarınca hazırlanarak, Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun 27 Aralık 1963 tarihli 21 inci Birleşiminde kabul edilmiştir. 18.1.1964 tarih ve 11610 sayılı Resmî Gazetede ilân edilmiştir.

   bölüm, altı kısım ve 183 maddeden oluşmuştur.

Cumhuriyet Senatosu İ t z   n n g r   ld    tarih ve birleşimler

<u>Tarih</u>	<u>Birleşim</u>
15.11.1961	5
16.11.1961	6
7.6.1962	69
14.6.1962	70
19.6.1962	71
24.10.1962	95
25.10.1962	96
12.12.1962	16
13.12.1962	17
19.12.1962	19
20.12.1962	20
21.12.1962	21
26.12.1962	23
3.1.1963	25
8.1.1963	26
10.1.1963	27
23.1.1963	31
2.4.1963	54
10.4.1963	57
4.10.1963	117
10.10.1963	120
17.12.1963	16
Kabul tarihi 27.12.1963	21

X. – Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İ t z    :

Bu İ t z  k, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik toplantısınca 17  ubat 1965 tarihinde kabul edilmiş ve 1 Mart 1965 tarihli, 11941 numaralı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

Be  kısım ve 33 maddeden oluşmuştur.

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik
Toplantısı İ t z    Tutanakları**

<u>Dönem</u>	<u>Cilt</u>	<u>Toplantı</u>	<u>Birleşim</u>
1	1	1	16
1	2	2	1
1	2	2	9
1	4	4	1
1	4	4	2
1	4	4	5
1	4	4	7
1	4	4	8

15 S. Sayılı Basmayazı T.B.M.M. 1 inci Dönem 4 üncü cilt 1 inci Birleşim Tutanak Dergisine bağlıdır.

XI. – Millet Meclisi İ t z    :

Bu İçtüzük Millet Meclisinin 584 numaralı Kararı olarak 5.3.1973 tarihinde kabul edilmiş, 13.4.1973 tarih ve 14506 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

Onbe  kısım ve 162 maddeden ibarettir.

Bu Karara Ait Tutanaklar

<u>Cilt</u>	<u>Birleşim</u>	<u>Sayfa</u>
25	110	557
29	11	254
	13	418:430
	14	435:465
	15	477:506
	16	587:645,646:701
30	17	30,30:62
	18	69:98,100:144
	19	158:183
	20	188:218,219:267,
	21	275:305,305,306,
		307:323
	22	355:375
	23	414:436
31	39	154
32	45	506:527
	46	550
33	51	134:138
	55	457:473,473:492
	56	497:546
	57	581:606
35	72	639:657

I. - Gerekçeli 763 ve 763'e 1 inci ek S. Sayılı Basmayazılar 13  nc  Birleşim Tutanak Dergisine bağlıdır.

II. - Bu kararı Anayasa Komisyonu g r  m  t r.

III. - Esas No. 2/706

XII. – Türkiye Cumhuriyeti Millî Güvenlik Konseyi Yasama Görevleri İhtüzüğü :

Bu İhtüzük, Millî Güvenlik Konseyinin 25 Eylül 1980 tarihli üçüncü ve 25 Şubat 1981 tarihli 41 inci Birleşimlerinde kabul edilmiştir.

Millî Güvenlik Konseyinin 1 Numaralı Kararı olarak 25.9.1980 tarihinde kabul edilip, 28.9.1980 tarih ve 17119 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

25.2.1981 tarih ve 10 numaralı kararla da Yasama Görevleri İhtüzüğünün bazı maddeleri değiştirilmiştir. Bu karar 3.3.1981 tarih ve 17268 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

Millî Güvenlik Konseyi Yasama Görevleri İhtüzüğü onbir bölüm 21 maddeden ibarettir.

XIII. – Danışma Meclisi İhtüzüğü :

Danışma Meclisi, 2485 sayılı Kanunun 18 inci maddesi gereğince 23 Ekim 1981 Cuma günü Konya Üyesi Sadi Irmak başkanlığında açıldı.

28 Ekim 1981 tarihli 3 üncü Birleşimde onbir üyeden oluşan İhtüzük Geçici Komisyonuna seçim yapıldı. 9.10.1981 tarihli, 4 üncü Birleşimde İhtüzük Geçici Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev bölümüne ve İhtüzük Taslağının en erken 13.11.1981 tarihinde Genel Kurulda görüşülmesine başlanabileceğine dair tezkereleri Genel Kurulun bilgisine sunuldu.

16 Kasım 1981 tarihli 6 ncı Birleşimde İhtüzük Teklifi ve İhtüzük Geçici Komisyonu Raporunun tümü üzerindeki görüşmeler tamamlandı. 20 Kasım 1981'de Danışma Meclisi İhtüzüğü Genel Kurulda kabul edildi.

20.11.1981 tarihinde Danışma Meclisinin 3 numaralı kararı olarak 21 Kasım 1981 tarihli ve 17521 sayılı Resmî Gazetede yayımlandı.

Danışma Meclisi İhtüzüğü; dokuz kısım ve 146 maddeden oluşmuştur.

Danışma Meclisi İhtüzüğünün Görüşüldüğü

Tarih ve Birleşimler

<u>Tarih</u>	<u>Birleşim</u>
16.11.1981	6
17.11.1981	7
18.11.1981	8
20.11.1981	9

XIV. – Türkiye Büyük Millet Meclisi İ t z    Teklifi (S. Sayısı : 344) :

Türkiye Büyük Millet Meclisi a ıldık tan sonra İ t z   n hazırlanması için partiler arası bir komisyon kurulmuş ve bu komisyon 2/191 esas numarası ile bir teklif hazırlamış, ayrıca  orum Milletvekili İhsan Tombu  da bir teklif vermiştir (2/203).

Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Komisyonu her iki teklifi birle tirmi tir.

Bu iki teklif de 20  ubat 1985 tarihinde Anayasa Komisyonu gündemine girmiştir.

Anayasa Komisyonu teklifleri, 27  ubatta görüşmeye ba lamı tır. 2/191 esas numaralı altı imzalı teklifin görüşmelerde esas alınması kabul edilmiştir. Görüşmeler Anayasa Komisyonunun 23.5.1985 tarihli birleşiminde tamamlanmıştır.

İçtüzük Teklifi ve Raporu (S. Sayısı : 344), 5.6.1985 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Ba kanlı ına sunulmuştur.

Bu teklif 11.6.1985 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Gündemine girmiş bilahara Anayasa Komisyonunun talebi üzerine 18.10.1985 tarihinde gündemden geri çekilmiştir.

YENİ İÇTÜZÜK ÇALIŞMALARI

Anayasamızın geçici 6 ncı maddesi; “Türkiye Büyük Millet Meclisinin toplantı ve çalışmaları için, kendi İ t z kleri yapılıncaya kadar, Millet Meclisinin 12 Eylül 1980 tarihinden önce yürürlükte olan İ t z   n n, Anayasaya aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağını” ve 95 inci maddesi de, “Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarını, kendi yapt   İçtüzük hükümlerine göre y r tece ini” hükme ba lamı tır.

Bu duruma göre; Türkiye Büyük Millet Meclisinin, toplantı ve çalışmalarını düzenleyen ve 1982 Anayasasına ve onun öngördüğü tek meclis sisteminde uygun bir İ t z    ihtiyacı bulunduğu ortadadır.

Bu ihtiyacın giderilmesi için takip edilecek iki yol mevcuttur :

1. Yepyeni bir İçtüzük yapmak.
2. Millet Meclisi İ t z   nde bazı ek ve değişiklikler yapmak.

1973 tarihli Millet Meclisi İ t z   n n; o tarihte Mecliste temsil olunan siyasî partilerin ittifakıyla kabul edilmiş ve bu nedenle de çoğu hükümlerinin yerle mi  ve m essesele mi  bulunduğu dikkate alındığında ve zaruret olmadıkça bu m essesele mi  kuralların yerine yenilerini ikame etmenin de son derece mahzurlar do urabilece i d   n ld   nde, Millet Meclisi İ t z   nde bazı ek ve değişiklikler yapılmak suretiyle bu ihtiyacın giderilmesinin daha uygun ve akılcı bir yöntem olduğu sonucuna varılabilir.

21.11.1986 tarihinde, tekrar Genel Kurul Gündemine giren ve 143 maddesinin müzakeresi yapılan bu teklif, dönemin sona ermesi nedeniyle hükümsüz hale gelmiştir.

Bu mülâhazalardan hareketle Danışma Kurulunca kurulması uygun görülen ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde Grubu bulunan siyasî partilerin temsilcilerinden oluşan İçtüzük Özel Komisyonu, 28.11.1991 tarihinde çalışmaya başlamış ve üç ay içinde bu çalışmasını bitirerek “Millet Meclisi İçtüzüğü’nün Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması ve bu İçtüzüğe Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi”ni hazırlamıştır.

Nihayet 20 nci Dönem 1 inci Yasama Yılı İçinde “Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ve 4 Arkadaşının; Millet Meclisi İçtüzüğü’nün Başlığı ile Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında İçtüzük Teklifi ile İstanbul Milletvekili Emin Kul’un; Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu’nun; Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan’ın; İzmir Milletvekili Gencay Gürün ve Bursa Milletvekili Turhan Tayan’ın; Kütahya Milletvekili Mustafa Kalemli’nin; Kocaeli Milletvekili Şevket Kazan ve 6 Arkadaşının; Erzurum Milletvekili Lütfü Esengün’ün; Kayseri Milletvekili Recep Kırış’ın; Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili İçel Milletvekili Oya Arash’nın ve Hatay Milletvekili Atıla Sav’ın; Millet Meclisi İçtüzüğü’nde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifleri ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/158, 2/30, 2/52, 2/67, 2/89, 2/161, 2/176, 2/177, 2/178, 2/183, 2/204) (S. Sayısı : 13)”

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 16.5.1996 tarihli 53 üncü Birleşiminin 2 nci Oturumunda “Millet Meclisi İçtüzüğü’nün Başlığı ile Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu İçtüzüğe Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında”ki Türkiye Büyük Millet Meclisinin 16.5.1996 tarihli 424 Nolu Kararı, 24.5.1996 tarih ve 22645 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün Görüşüldüğü Birleşimler

<u>Dönem</u>	<u>Cilt</u>	<u>Birleşim</u>	<u>Sayfa</u>
3	25	110	557
		11	254
		13	418:430
		14	435:465
		15	477:506
	30	16	587:645,646:701
		17	30,30:62
		18	69:98,100:144
		19	158:183

<u>Dönem</u>	<u>Cilt</u>	<u>Birleşim</u>	<u>Sayfa</u>
		20	188:218,219:267
		21	275:305,305:306,307:323
		22	355:375
		23	414:436
	31	39	154
	32	45	506:527
		46	550
	33	51	134:138
		55	457:473,473:492
		56	497:546
		57	581:606
	35	72	639:657
	39	127	65:67 (143 üncü maddenin değişikliği)
4	26	63	119:120 (20 nci maddenin değişikliği)
	26	75	348:369 (93 üncü maddenin değişikliği)
5	6	166	631:633,636:637 (19 uncu maddenin değişikliği)
19	4	39	291:292 (20 nci maddenin değişikliği)
20	–	53	– (16.5.1996 tarihli 424 numaralı kararla yapılan değişiklik)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLERE AİT AÇIKLAMA NOTU

1 Eylül 1973 tarihinde 584 numaralı Karar olarak yürürlüğe giren Millet Meclisi İhtüzüğü'nün;

- 19 uncu maddesi, 19.9.1978 tarihli 674 numaralı Kararla,
- 20 nci maddesi, 17.3.1977 tarihli 641 numaralı ve 20.2.1992 tarihli 163 numaralı Kararlarla,
- 93 üncü maddesi, 4.4.1977 tarihli 643 numaralı Kararla,
- 167 nci maddesi, 14.6.1973 tarihli 586 numaralı Kararla,
- Değiştirilmiştir.
- 16.5.1996 tarihli 424 numaralı Meclis Kararı ile İhtüzüğü'nün;

* 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 25, 29, 32, 36, 41, 43, 47, 48, 49, 50, 55, 56, 57, 61, 63, 64, 65, 71, 72, 77, 86, 98, 99, 102, 106, 115, 117, 120, 131, 137, 138, 140, 141, 143, 144, 147, 148, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 160 ve 162 nci maddelerinde geçen bazı ibare, kelime, yıl ve sayılar ile adı ve 5, 7, 10, 11, 14, 20, 23, 25, 27, 38, 60, 79, 88, 91, 92, 94, 96, 97, 103, 104, 107, 112, 113 ve 114 üncü maddeleri değiştirilmiş,

* 21, 32, 57, 77, 83, 105, 137, 144, 147 ve 149 uncu maddelerinde geçen bazı kelime, cümle ve ibareler ile 24 üncü maddesi metinden çıkarılmış,

* 43, 50, 52 ve 55 inci maddelerine bazı kelime, cümle ve ibareler ile yeni madde olarak 89, 90, 91, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 126, 127, 128, 129 ve 130 uncu maddeler eklenmiş,

* Diğer madde numaraları teselsül ettirilmiş ve atflar düzeltilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN YASAMA FAALİYETİ

TBMMeclisince 23 Nisan 1920 tarihinden itibaren, 491 numaralı Teşkilâtı Esasiye Kanununun yürürlükte bulunduğu müddet içerisinde 27 Mayıs 1960 tarihine kadar 7 480 kanun, 2 249 karar ve 259 yorum çıkarılarak 1 - 42 numaralı Kanunlar Dergisinde yayımlanmıştır.

Bu süre içerisinde TBMM toplam 3 841 birleşim yapmış olup görüşmeler ihtiva eden tutanak dergileri 283 cilt içinde toplanmıştır.

Millî Birlik Komitesinin çalışmaya başladığı 27 Mayıs 1960 tarihinden, Temsilciler Meclisinin toplandığı 6.1.1961 tarihine kadar çıkarılan 238 kanun ve 40 karar; kanun ve karar numaraları yeniden başlamak suretiyle 43 numaralı Kanunlar Dergisinde;

Kurucu Meclisin çıkardığı 137 kanun, 42 karar ve 1 yorum ise Millî Birlik Komitesince verilen numaralara devam olunarak 44 numaralı Kanunlar Dergisinde yayımlanmıştır.

334 numaralı T.C. Anayasasının teşkil ettiği Yasama Organınca çıkarılmaya başlanan kanunların yeniden numara alacağı, kararlara, TBMM Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisine ait olmak üzere ayrı ayrı numara verileceği Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Başkanlık Divanınca 23.12.1961 tarihinde 1 numaralı Karar olarak kabul edilmiş ve 45 inci ciltten itibaren de bu numaralar teselsül ettirilmiştir.

Millet Meclisi ilk toplantısını yaptığı 26.10.1961 tarihinden 12.9.1980 tarihine kadar 2 300 kanun, 698 Meclis kararı çıkarmış, bunlar 45 - 63 Kanunlar Dergilerinde yayımlanmıştır. Bu tarihler arasında 2 415 birleşim yapılmış ve tutanaklar 160 cilt teşkil etmiştir.

Kanunlara Numara Verilmesi

Kanunlara numara verilmesi hakkında 14 Kânunuevvel 1336 (14 Aralık 1920) tarihli TBMM Kararı aşağıdaki şekildedir.

No.

82

Kanunlara Numara Vazı Hakkında

Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilmiş ve edilecek kanunlara numara vazı takarrür etmiştir. (Cilt : 6 - Sayfa : 414).

“14 Kânunuevvel 1336”

T.B.M.M. YASAMA ÇİZELGESİ (I-II)

	<u>Top. Yılı</u>	<u>Başlama Tarihi</u>	<u>Bitiş Tarihi</u>
I. DÖNEM	1	23.4.1336	28.2.1337
	2	1.3.1337	28.2.1338
	3	1.3.1338	28.2.1339
	4	1.3.1339	16.4.1339
II. DÖNEM	1	11.8.1339	22.4.1340
	2	18.10.1340	22.4.1341
	3	26.10.1341	10.6.1926
	4	1.11.1926	26.6.1927
III. DÖNEM	1	1.11.1927	24.5.1928
	2	1.11.1928	3.6.1929
	3	1.11.1929	2.10.1930
	4	1.11.1930	26.3.1931
IV. DÖNEM	F	4.5.1931	25.7.1931
	1	1.11.1931	9.7.1932
	2	1.11.1932	26.10.1933
	3	1.11.1933	24.10.1934
	4	1.11.1934	23.12.1934
V. DÖNEM	F	1.3.1935	25.10.1935
	1	1.11.1935	31.7.1936
	2	1.11.1936	30.10.1937
	3	1.11.1937	29.6.1938
	4	1.11.1938	27.1.1939
VI. DÖNEM	F	3.4.1939	23.10.1939
	1	1.11.1939	11.9.1940
	2	1.11.1940	22.9.1941
	3	1.11.1941	14.8.1942
	4	1.11.1942	15.1.1943
VII. DÖNEM	F	8.3.1943	17.9.1943
	1	1.11.1943	4.10.1944
	2	1.11.1944	15.8.1945
	3	1.11.1945	14.6.1946
VIII. DÖNEM	F	5.8.1946	20.9.1946
	1	1.11.1946	5.9.1947
	2	1.11.1947	9.7.1948
	3	1.11.1948	10.6.1949
	4	1.11.1949	24.3.1950

<u>Cilt</u>	<u>Kan. Der.</u>	<u>Kanun Numarası</u>	<u>Karar Nosu.</u>	<u>Tefsir Nosu</u>	<u>Birleşim</u>
1—8	—	—	—	—	1—159
9—17	—	—	—	—	1—167
18—27	—	—	—	—	1—201
28—29	1	1—338	1—389	1—12	1—26
1—8/1	2	339—515	1—91	1—45	1—114
9—18	3	516—661	—	—	1—44
19—26	4	662—931	92—150	46—64	45-49,1-109
27—33	5	932—1174	151—265	65—100	1—118
			266—373	101—123	1—83
1—4	6	1175—1352	374—441	124—136	1—82
5—12	7	1353—1529	442—522	137—146	1—76
13—21	8	1530—1727	523—584	147—164	1—84
22—26	9	1728—1801	585—629	165—171	1—39
1—3	10	1802—1888	630—652	—	1—35
4—9	11	1889—2070	653—727	172—179	1—81
10—17	12	2071—2330	728—787	180—192	1—76
18—24	13	2331—2584	788—835	193—202	1—81
25	14	2585—2672	836—846	203—211	1—21
1—5	15	2673—2841	847—902	212—217	1—49
6—12	16	2842—3061	903—957	218—220	1—81
13—19	17	3062—3267	958—1014	221—226	1—77
20—26	18	3268—3539	1015—1062	227—230	1—83
27—29	19	3540—3592	1063—1080	—	1—28
1—5	20	3593—3737	1081—1147	231	1—45
6—13	21	3738—3923	1148—1193	—	1—77
14—20	22	3924—4128	1194—1260	232—236	1—81
21—27	23	4129—4304	1261—1313	237—240	1—81
28—30	24	4305—4386	1314—1328	—	1—29
1—5	25	4387—4501	1329—1355	241	1—56
6—13	26	4502—4675	1356—1434	242	1—99
14—19	27	4676—4801	1435—1479	243	1—90
20—24	28	4802—4948	1480—1502	244	1—65
1	—	—	—	—	1—18
2—6	29	4949—5130	1503—1566	—	1—82
7—12	30	5131—5259	1567—1619	—	1—86
13—20	31	5260—5442	1620—1652	245—247	1—106
21—25	32	5443—5664	1653—1694	248—250	1—72

	Top. <u>Yılı</u>	Başlama <u>Tarihi</u>	Bitiş <u>Tarihi</u>
IX. DÖNEM	F	22.5.1950	14.7.1950
	1	1.11.1950	10.8.1951
	2	1.11.1951	20.6.1952
	3	1.11.1952	23.7.1953
	4	4.11.1953	12.3.1954
X. DÖNEM	F	14.5.1954	5.7.1954
	1	1.11.1954	12.9.1955
	2	1.11.1955	1.9.1956
	3	1.11.1956	11.9.1957
XI. DÖNEM	1	1.11.1957	21.8.1958
	2	1.11.1958	20.7.1959
	3	1.11.1959	25.5.1960
	Toplam :		

MİLLET MECLİSİ

	Top. <u>Yılı</u>	Başlama <u>Tarihi</u>	Bitiş <u>Tarihi</u>
I. DÖNEM (12)	1	26.10.1961	26.10.1962
	2	1.11.1962	25.10.1963
	3	1.11.1963	10.9.1964
	4	1.11.1964	16.7.1965
II. DÖNEM (13)	1	22.10..1965	3.8.1966
	2	1.11.1966	28.7.1967
	3	1.11.1967	30.10..1968
	4	1.11.1968	13.6.1969
III. DÖNEM (14)	1	22.10.1969	31.7.1970
	2	1.11.1970	27.10.1971
	3	1.11.1971	26.10.1972
	4	1.11.1972	25.7.1973
IV. DÖNEM (15)	1	24.10.1973	12.7.1974
	2	1.11.1974	18.7.1975
	3	1.11.1975	12.10.1976
	4	1.11.1976	19.4.1977
V. DÖNEM (16)	1	13.6.1977	30.10.1978
	2	1.11.1978	28.6.1979
	3	1.11.1979	12.9.1980
	Toplam :		

<u>Cilt</u>	<u>Kan. Der.</u>	<u>Kanun Numarası</u>	<u>Karar Nosu.</u>	<u>Tefsir Nosu</u>	<u>Birleşim</u>
1	—	—	—	—	1—23
2—9	33	5665—5843	1695—1743	251	1—113
10—16	34	5844—5988	1744—1807	252	1—88
17—24	35	5989—6188	1808—1832	253	1—115
25—29	36	6189—6410	1833—1842	254—256	1—65
1	—	—	—	—	1—17
2—7	37	6411—6630	1843—1947	—	1—80
8—13	38	6631—6851	1948—2029	—	1—104
14—20	39	6852—7054	2030—2085	257	1—91
1—4	40	7055—7163	2086—2109	258—259	1—87
5—9	41	7164—7375	2110—2221	—	1—83
10—13	42	7376—7480	2222—2249	—	1—69
283		7480	2249		3841

YASAMA ÇİZELGESİ

<u>Cilt</u>	<u>Kan. Der.</u>	<u>Kanun Numarası</u>	<u>Karar Nosu.</u>	<u>Tefsir Nosu</u>	<u>Birleşim</u>
1—8	45	1—119	1—156	—	1—136
9—22	46	120—357	157—170	—	1—158
23—32	47	358—509	171—210	—	1—135
33—43	48	510—703	211—218	—	1—147
1—8	49	704—782	219—223	—	1—123
9—21	50	783—933	224—243	—	1—150
22—28	51	934—1067	244—396	—	1—96
29—36	52	1068—1185	397—403	—	1—99
1—8	53	1186—1328	404—419	—	1—137
9—18	54	1329—1495	420—433	—	1—185
19—28	55	1496—1626	434—581	—	1—155
29—39	56	1627—1784	582—587	—	1—133
1—6	57	1785—1833	588—594	—	1—112
7—13	58	1834—1928	595—610	—	1—104
14—20	59	1929—2025	611—627	—	1—42
21—26	60	2026—2088	628—644	—	1—86
1—6	61	2089—2173	645—675	—	1—172
7—12	62	2174—2252	676—685	—	1—112
13—16	63	2253—2300	686—698	—	1—133
160		2300	698	—	2415

Millet Meclisi 26.10.1961 tarihinden 12.9.1980 tarihine kadar 2300 kanun çıkarmıştır. Bu tarihler arasında 2415 birleşim yapmış, 698 karar almıştır. Millet Meclisinin bu süre içindeki görüşme tutanakları 160 cilt teşkil etmektedir.

MİLLÎ BİRLİK KOMİTESİ, KURUCU MECLİS, TEMSİLCİLER MECLİSİ, MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ, DANIŞMA MECLİSİ YASAMA ÇİZELGESİ

Toplantı Yılı	Başlama Tarihi	Bitiş Tarihi	Kanun Cilt	Kanunlar Numarası	Karar Dergisi	Birleşim No.su
Millî Bir. Komitesi	27.5.1960	5.1.1961	1-6	1-69 70-238	43 —	1-11 12-83
Kur. Mec.	1	6.1.1961	4.9.1961	1-2	239-375	44
Tem. Mec.	1	6.1.1961	3.9.1961	1-7	239-375	44
Millî Gv. Konseyi	19.9.1980	6.12.1983	1-11	2301-2969	64	1-34
Danışma Meclisi	1	23.10.1981	23.9.1982	1-10	Kurucu Meclis K. Dergisi	65
2	5.10.1982	1.12.1983	11-23		66	11-16
						1-156 1-179

CUMHURİYET SENATOSU YASAMA ÇİZELGESİ

Toplantı Yılı	Başlama Tarihi	Bitiş Tarihi	Cilt	Karar	Birleşim
1	26.10.1961	25.10.1962	1-5	1-10	1-96
2	1.11.1962	25.10.1963	6-15	11-19	1-124
3	1.11.1963	10.9.1964	16-21	20-24	1-93
4	1.11.1964	27.10.1965	22-30	25-28	1-121
5	1.11.1965	4.8.1966	31-36	29-33	1-99
6	1.11.1966	28.7.1967	37-43	34-54	1-97
7	1.11.1967	23.10.1968	44-48	55-63	1-76
8	1.11.1968	27.10.1969	49-53	64-67	1-71
9	1.11.1969	3.8.1970	54-61	68-93	1-107
10	1.11.1970	26.10.1971	62-67	94-110	1-127
11	1.11.1971	26.10.1972	1-6	111-114	1-97
12	1.11.1972	24.10.1973	7-12	115-125	1-81
13	1.11.1973	20.7.1974	13-17	126-131	1-77
14	1.11.1974	17.7.1975	18-23	132-133	1-76
15	1.11.1975	14.10.1976	24-28	134-137	1-99
16	1.11.1976	27.10.1977	29-33	138-139	1-90
17	1.11.1977	30.10.1978	34-38	140-184	1-78
18	1.11.1978	23.10.1979	39-43	185-208	1-82
19	1.11.1979	19.8.1980	44-47	209-233	1-63
TOPLAM			114	233	1 754

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ YASAMA ÇİZELGESİ
(BİRLEŞİK TOPLANTI)

<u>Toplantı</u> <u>Yılı</u>	<u>Başlama</u> <u>Tarihi</u>	<u>Bitiş</u> <u>Tarihi</u>	<u>Cilt</u>	<u>Karar</u>	<u>Birleşim</u>
1	25.10.1961	12.10.1962	1	1-48	1-21
2	5.12.1962	24.10.1963	2	49-81	1-15
3	4.12.1963	14.7.1964	3	82-97	1-20
4	25.11.1964	15.7.1965	4	98-102	1-19
5	15.12.1965	6.7.1966	5	103-135	1-10
6	28.12.1966	19.7.1967	6	136-147	1-5
7	16.11.1967	9.10.1968	7	148-191	1-11
8	13.11.1968	14.5.1969	8	192-209	1-10
9	26.11.1969	22.7.1970	9	210-232	1-19
10	16.12.1970	20.10.1971	10	233-256	1-13
11	12.11.1971	4.10.1972	11	257-281	1-20
12	24.11.1972	24.7.1973	12	282-302	1-18
13	28.6.1974	19.9.1974	13	303-307	1-6
14	4.11.1974	2.7.1975	14	308-372	1-11
15	28.1.1975	16.6.1976	15	373-415	1-7
16	10.11.1976	18.4.1977	16	416-503	1-7
17	29.3.1978	14.6.1978	17	504-505	1-8
18	6.12.1978	24.10.1979	18	506-583	1-13
			Cilt		
19	19.12.1979	11.9.1980	1	584-592	1-124
TOPLAM			19	592	357

Not : TBMM'nin 2.3.1984 tarihli 41 inci Birleşiminde; "Bundan evvelki yasama dönemlerinin sıra numaralarını değiştirmemek kaydıyla, bu Yasama Döneminin 17 nci Dönem olarak anılması ve bundan sonraki yasama dönemlerinin de buna göre teselsül ettirilmesine dair Başkanlık önerisi" okunmuş ve öneri Genel Kurulun oyuyla kabul edilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
YASAMA ÇİZELGESİ
(17.18.19.20. DÖNEM)

Toplantı	Başlama	Bitiş	Kanunlar	Kanun	Karar			
<u>Yılı</u>	<u>Tarihi</u>	<u>Tarihi</u>	<u>Cilt</u>	<u>Dergisi</u>	<u>Numarası</u>	<u>No.su</u>	<u>Birleşim</u>	
17. DÖNEM	1	24.11.1983	13.7.1984	1-5	67	2970-3040	1-8	1-90
	2	1.9.1984	15.6.1985	6-18	68	3041-3233	9-23	1-115
	3	1.9.1985	10.7.1986	19-30	69	3234-3309	24-34	1-117
	4	1.9.1986	17.7.1987	31-43	70	3310-3404	35-44	1-123
	5	1.9.1987	16.10.1987	44	-	-	-	1-3
18. DÖNEM	1	14.12.1987	7.8.1988	1-13	71	3405-3470	45-49	1-78
	2	1.9.1988	22.6.1989	14-30	72	3471-3586	50-62	1-107
	3	1.9.1989	14.8.1990	31-46	73	3587-3658	63-107	1-127
	4	1.9.1990	28.8.1991	47-63	74	3659-3763	108-143	1-135
	5	1.9.1991	20.10.1991	-	-	-	-	1
19. DÖNEM	1	6.11.1991	28.8.1992	1-16	75	3764-3838	144-184	1-97
	2	1.9.1992	22.7.1993	17-38	76	3839-3914	185-255	1-131
	3	1.9.1993	29.7.1994	39-64	77	3915-4009	256-332	1-131
	4	1.9.1994	16.8.1995	65-93	78	4010-4124	333-377	1-149
	5	1.10.1995	4.12.1995	94-98	78	4125-4138	378-390	1-42
20. DÖNEM	1	8.1.1996	30.8.1996	1-10	79	4139-4184	391-459	1-91
	2	1.10.1996	16.8.1997	11-33		4185-4306	460-514	1-137
	3	1.10.1997	D.E.	34-D.E.		4307-D.E.	515-D.E.	1-D.E.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA I-XI. DÖNEMLERDE
VERİLEN KANUN TASARI, KANUN TEKLİFİ VE TEZKERELER
(23 Nisan 1920 - 25 Mayıs 1960)

<u>Dönem</u>	<u>Başlama</u> <u>tarihi</u>	<u>Bitiş</u> <u>tarihi</u>	<u>Tasarı</u>	<u>Teklif</u>	<u>Tezkere</u>
I	23.4.1920	16.4.1923	680	719	457
II	11.8.1923	26.6.1927	1 131	631	1 110
III	1.11.1927	26.3.1931	1 036	257	726
IV	4.5.1931	23.12.1934	1 194	136	555
V	1.3.1935	27.1.1939	1 202	87	545
VI	3.4.1939	15.1.1943	930	75	547
VII	8.3.1943	14.6.1946	621	108	348
VIII	5.8.1946	24.3.1950	767	236	509
IX	22.5.1950	12.3.1954	815	625	585
X	14.5.1954	11.9.1957	717	526	554
XI	1.11.1957	25.5.1960	569	452	649
TOPLAM			9 662	3 852	6 585

23 Nisan 1920 tarihinden 27 Mayıs 1960 tarihine kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına toplam 9 662 tasarı sevk edilmiş, 3 852 teklif ve 6 585 tezkere verilmiştir.

MİLLET MECLİSİNE 1 İNCİ DÖNEMDE (26.10.1961 - 16.7.1965)
YASAMA VE DENETİM KONULARINDA GELEN İŞLER

D ö n e m	Birinci Dönem				
	26.10.1961 - 16.7.1965				
Toplantı Yılı	1.	2.	3.	4.	Toplam
1. KANUN TASARILARI	313	256	162	155	886
2. KANUN TEKLİFLERİ	340	263	135	146	884
3. TEZKERELER	420	318	251	228	1 217
4. ÖNERGELER	116	152	60	125	453
5. ÇEŞİTLİ İŞLER	14	55	23	22	114
6. SÖZLÜ SORULAR	455	301	174	155	1 087
7. YAZILI SORULAR	204	189	159	248	800
8. GENEL GÖRÜŞME	1	5	6	3	15
9. MECLİS (T.B.M.M.)					
SORUŞTURMASI	45	2	—	3	50
10. MECLİS ARAŞTIRMASI	8	6	1	8	23
11. GENSORULAR	—	1	1	3	5

MİLLET MECLİSİNE 2 NCİ DÖNEMDE (22.10.1965 - 13.6.1969)
YASAMA VE DENETİM KONULARINDA GELEN İŞLER

D ö n e m	İkinci Dönem				
	22.10.1965 - 13.6.1969				
Toplantı Yılı	1.	2.	3.	4.	Toplam
1. KANUN TASARILARI	266	155	138	135	694
2. KANUN TEKLİFLERİ	362	214	172	150	898
3. TEZKERELER	474	290	250	167	1 181
4. ÖNERGELER	70	140	140	112	462
5. ÇEŞİTLİ İŞLER	17	18	8	5	48
6. SÖZLÜ SORULAR	406	187	202	32	827
7. YAZILI SORULAR	208	247	457	320	1 232
8. GENEL GÖRÜŞME	21	4	10	8	43
9. MECLİS (T.B.M.M.)					
SORUŞTURMASI	1	1	6	4	12
10. MECLİS ARAŞTIRMASI	3	16	19	15	53
11. GENSORULAR	43	10	22	9	84

MİLLET MECLİSİNE 3 ÜNCÜ DÖNEMDE (22.10.1969 - 25.7.1973)

YASAMA VE DENETİM KONULARINDA GELEN İŞLER

D ö n e m		Üçüncü Dönem				
		22.10.1969 - 25.7.1973				
Toplantı Yılı		1.	2.	3.	4.	Toplam
1. KANUN TASARILARI		376	165	181	148	870
2. KANUN TEKLİFLERİ		389	191	175	167	922
3. TEZKERELER		357	314	278	155	1 104
4. ÖNERGELER		93	126	102	93	414
5. ÇEŞİTLİ İŞLER		10	7	4	5	26
6. SÖZLÜ SORULAR		152	54	28	11	245
7. YAZILI SORULAR		293	436	455	587	1 771
8. GENEL GÖRÜŞME		15	23	14	16	68
9. MECLİS (T.B.M.M.)						
SORUŞTURMASI		4	3	4	10	21
10. MECLİS ARAŞTIRMASI		34	56	15	20	125
11. GENSORULAR		8	13	2	—	23

MİLLET MECLİSİNE 4 ÜNCÜ DÖNEMDE (24.10.1973 - 19.4.1977)

YASAMA VE DENETİM KONULARINDA GELEN İŞLER

D ö n e m		Dördüncü Dönem				
		24.10.1973 - 19.4.1977				
Toplantı Yılı		1.	2.	3.	4.	Toplam
1. KANUN TASARILARI		188	132	167	59	546
2. KANUN TEKLİFLERİ		278	173	243	126	820
3. TEZKERELER		229	220	299	74	822
4. ÖNERGELER		37	63	92	142	334
5. ÇEŞİTLİ İŞLER		19	15	11	14	59
6. SÖZLÜ SORULAR		153	101	119	51	424
7. YAZILI SORULAR		277	507	720	241	1 745
8. GENEL GÖRÜŞME		2	2	7	1	12
9. MECLİS (T.B.M.M.)						
SORUŞTURMASI		3	17	39	117	176
10. MECLİS ARAŞTIRMASI		8	28	90	47	173
11. GENSORULAR		1	2	2	1	6

MİLLET MECLİSİNE 5 İNCİ DÖNEMDE (13.6.1977 - 12.9.1980)

YASAMA VE DENETİM KONULARINDA GELEN İŞLER

Beşinci Dönem

D ö n e m	13.6.1977 - 12.9.1980				
Toplantı Yılı	1.	2.	3.	4.	Toplam
1. KANUN TASARILARI	200	114	286		600
2. KANUN TEKLİFLERİ	633	174	144		951
3. TEZKERELER	419	290	279		988
4. ÖNERGELER	127	102	111		340
5. ÇEŞİTLİ İŞLER	23	25	6		54
6. SÖZLÜ SORULAR	164	183	28		375
7. YAZILI SORULAR	343	330	228		901
8. GENEL GÖRÜŞME	11	11	3		25
9. MECLİS (T.B.M.M.)					
SORUŞTURMASI	21	57	20		98
10. MECLİS ARAŞTIRMASI	48	14	27		89
11. GENSORULAR	14	55	—		69

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNE 17 NCİ DÖNEMDE

YASAMA VE DENETİM KONULARINDA GELEN İŞLER

(24.11.1983 - 16.10.1987)

17 nci Dönem		24.11.1983 - 16.10.1987					
Sıra							
No.	Toplantı Yılı	1.	2.	3.	4.	5.	Toplam
1.	KANUN TASARILARI	548	153	82	98	13	894
2.	KANUN TEKLİFLERİ	138	120	98	122	7	485
3.	TEZKERELER	493	322	281	277	39	1 412
4.	ÖNERGELER	26	99	96	123	4	348
5.	ÇEŞİTLİ İŞLER	4	47	57	35	4	147
6.	SÖZLÜ SORULAR	130	265	383	294	9	1 081
7.	YAZILI SORULAR	146	431	674	920	61	2 232
8.	GENEL GÖRÜŞME	3	4	8	6	1	22
9.	MECLİS SORUŞTURMASI	1	3	1	2	—	7
10.	MECLİS ARAŞTIRMASI	1	6	17	41	3	68
11.	GENSORULAR	—	1	1	1	—	3

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNE 18 İNCİ DÖNEMDE
YASAMA VE DENETİM KONULARINDA GELEN İŞLER
(14.12.1987 - 20.10.1991)**

18 nci Dönem		14.12.1987 - 20.10.1991				
Sıra No.	Toplantı Yılı	1.	2.	3.	4.	5. Toplam
1	KANUN TASARILARI	104	85	95	85	— 369
2	KANUN TEKLİFLERİ	82	119	187	202	— 590
3	TEZKERELER	628	272	430	397	— 1 727
4	ÖNERGELER	32	48	146	188	— 314
5	ÇEŞİTLİ İŞLER	39	8	3	13	— 63
6	SÖZLÜ SORULAR	110	365	393	387	— 1 255
7	YAZILI SORULAR	230	526	737	709	— 2 202
8	GENEL GÖRÜŞME	5	7	19	15	— 46
9	MECLİS SORUŞTURMASI	—	1	2	1	— 4
10	MECLİS ARAŞTIRMASI	29	43	36	43	— 151
11	GENSORULAR	2	3	11	12	— 28

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNE 19 UNCU DÖNEMDE
YASAMA VE DENETİM KONULARINDA GELEN İŞLER
(6.11.1991 - 4.12.1995)**

19 uncu Dönem		6.11.1991 - 4.11.1995				
Sıra No.	Toplantı Yılı	1.	2.	3.	4.	5. Toplam
1	KANUN TASARILARI	176	124	125	133	43 601
2	KANUN TEKLİFLERİ	430	348	367	362	84 1 591
3	TEZKERELER	571	452	486	423	116 2 048
4	ÖNERGELER	55	133	142	183	19 532
5	ÇEŞİTLİ İŞLER	3	7	4	7	— 21
6	SÖZLÜ SORULAR	379	482	230	599	134 1 824
7	YAZILI SORULAR	310	1 363	3 153	2 373	351 7 550
8	GENEL GÖRÜŞME	17	19	14	19	— 69
9	MECLİS SORUŞTURMASI	11	9	2	3	— 25
10	MECLİS ARAŞTIRMASI	68	54	77	42	6 247
11	GENSORULAR	7	12	12	11	— 42

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNE 20 İNCİ DÖNEMDE
YASAMA VE DENETİM KONULARINDA GELEN İŞLER
(8.1.1996 - DEVAM EDİYOR)**

<u>20 inci Dönem</u>		<u>8.1.1996 - Devam ediyor</u>				
Sıra						
No.	<u>Toplantı Yılı</u>	<u>1.</u>	<u>2.</u>	<u>3.</u>	<u>4.</u>	<u>5.</u> <u>Toplam</u>
1	KANUN TASARILARI	238	141			
2	KANUN TEKLİFLERİ	436	472			
3	TEZKERELER	460	521			
4	ÖNERGELER	73	182			
5	ÇEŞİTLİ İŞLER	9	7			
6	SÖZLÜ SORULAR	322	573			
7	YAZILI SORULAR	1 265	2 149			
8	GENEL GÖRÜŞME	4	11			
9	MECLİS SORUŞTURMASI	9	5			
10	MECLİS ARAŞTIRMASI	106	197			
11	GENSORULAR	1	10			

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN I - XI. DÖNEMLERİNDE
KABUL EDİLEN KANUNLAR VE TOPLAMINA GÖRE ORANLARI
(23 Nisan 1920 - 25 Mayıs 1960)**

<u>Dönem</u>	<u>Başlama tarihi</u>	<u>Bitiş tarihi</u>	<u>Çıkan Kanun numaraları</u>	<u>Çıkan Kanun sayısı</u>	<u>Yüzdesi</u>
I	23.4.1920	16.4.1923	1-338	338	4,51
II	11.8.1923	26.6.1927	339-1174	836	11,17
III	1.11.1927	26.3.1931	1175-1801	627	8,38
IV	4.5.1931	23.12.1934	1802-2672	871	11,64
V	1.3.1935	27.1.1939	2673-3592	920	12,29
VI	3.4.1939	15.1.1943	3593-4386	794	10,61
VII	8.3.1943	14.6.1946	4387-4948	562	7,51
VIII	5.8.1946	24.3.1950	4949-5664	716	9,57
IX	22.5.1950	12.3.1954	5665-6410	746	9,97
X	14.5.1954	11.9.1957	6411-7054	644	8,60
XI	1.11.1957	25.5.1960	7055-7480	426	5,69
Toplam :			1-7480	7 480	99,94

23 Nisan 1920 tarihinden 27 Mayıs 1960 tarihine kadar Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1-11 inci dönemlerinde 7 480 kanun kabul edilmiştir. Her dönemde kabul edilen kanunlar ile toplama göre oranları % itibariyle tabloda gösterilmiştir.

**MİLLET MECLİSİNİN I - V. DÖNEMLERİNDE KABUL EDİLEN
KANUNLAR VE TOPLAMINA GÖRE ORANLARI**
(26 Ekim 1961 - 12 Eylül 1980)

<u>Dönem</u>	<u>Başlama tarihi</u>	<u>Bitiş tarihi</u>	<u>Çıkan Kanun numaraları</u>	<u>Çıkan Kanun sayısı</u>	<u>Yüzdesi</u>
I	26.10.1961	16.7.1965	1-703	703	30,57
II	22.10.1965	13.6.1969	704-1185	482	20,96
III	22.10.1969	25.7.1973	1186-1784	599	26,04
IV	24.10.1973	19.4.1977	1785-2088	304	13,21
V	13.6.1977	12.9.1980	2089-2300	212	9,22
Toplam :			1-2300	2 300	100,00

26 Ekim 1961 tarihinden 12 Eylül 1980 tarihine kadar Millet Meclisinin 1-5 inci dönemlerinde 2 300 kanun kabul edilmiştir. Her dönemde kabul edilen kanunlar ile toplama göre oranları % itibariyle tabloda gösterilmiştir.

23 Nisan 1920 - 12 Eylül 1983 tarihleri arasında Yasama Organınca (M.B.K. dahil) 10 155 kanun kabul edilmiştir.

12 Eylül 1980 - 22 Kasım 1983 tarihleri arasında da M.G.K. ve Danışma Meclisince de 669 kanun çıkarılmıştır.

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN I-XI. DÖNEMLERİNDE
HÜKÜMSÜZ (KADÜK) KALAN TASARI, TEKLİF, TEZKERE VE
ÖNERGELER**

(23 Nisan 1920 - 25 Mayıs 1960)

<u>Dönem</u>	<u>Başlama tarihi</u>	<u>Bitiş tarihi</u>	<u>Tasarı</u>	<u>Teklif</u>	<u>Tezkere</u>	<u>Önerge</u>	<u>Toplam</u>
I	23.4.1920	16.4.1923	20	86	16	11	133
II	11.8.1923	26.6.1927	86	78	55	18	237
III	1.11.1927	26.3.1931	13	19	14	5	51
IV	4.5.1931	23.12.1934	39	20	26	8	93
V	1.3.1935	27.1.1939	24	14	13	3	54
VI	1.11.1939	15.1.1943	84	19	30	7	140
VII	8.3.1943	14.6.1946	48	33	12	5	98
VIII	5.8.1946	24.3.1950	89	72	81	50	292
IX	22.5.1950	12.3.1954	113	217	66	8	407
X	14.5.1954	11.9.1957	120	289	83	9	501
XI	1.11.1957	25.5.1960	204	298	78	8	588
Toplam			840	1 145	474	132	2 594

23 Nisan 1920 tarihinden 27 Mayıs 1960 tarihine kadar Türkiye Büyük Millet Meclisinin I - XI. Dönemlerinde toplam olarak 840 tasarı, 1 145 teklif, 474 tezkere ve 132 önerenin işlemi tamamlanamadığından kadük olmuştur.

**MİLLET MECLİSİNİN I - V. DÖNEMLERİNDE HÜKÜMSÜZ
(KADÜK) KALAN TASARI, TEKLİF, TEZKERE VE ÖNERGELER
(27 Mayıs 1960 - 12 Eylül 1980)**

<u>Dönem</u>	<u>Başlama tarihi</u>	<u>Bitiş tarihi</u>	<u>Tasarı</u>	<u>Teklif</u>	<u>Tezkere</u>	<u>Önerge</u>	<u>Toplam</u>
M.B.K.	27.5.1960	26.10.1961	53	76	17	1	147
Kurucu Meclis	6.1.1961	4.9.1961	73	39	15	—	127
Temsilciler Meclisi	6.1.1961	3.9.1961	—	—	—	—	—
I	26.10.1961	16.7.1965	211	513	47	—	771
II	22.10.1965	13.6.1969	243	698	36	—	977
III	22.10.1969	25.7.1973	319	681	58	—	1 058
IV	24.10.1973	19.4.1977	177	657	2	—	836
V	13.6.1977	12.9.1980	166	818	—	—	984
M.G.K.	19.9.1980	24.11.1983	28	18	—	—	46
Danışma Meclisi	23.10.1981	24.11.1983	89	22	—	—	111
Toplam			1 359	3 522	175	1	5 057

27 Mayıs 1960 tarihinden 24 Kasım 1983 tarihine kadar Millî Birlik Komitesi, Kurucu Meclis, Temsilciler Meclisi, Millet Meclisi, Millî Güvenlik Konseyi ve Danışma Meclisinde toplam olarak 1 359 tasarı, 3 522 teklif, 175 tezkere ve 1 önerenin işlemleri tamamlanamadığından kadük olmuştur.

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN 17-18-19 DÖNEMLERİNDE
HÜKÜMSÜZ (KADÜK) KALAN TASARI, TEKLİF, TEZKERE VE
ÖNERGELER**

(24 Kasım 1983 - 4 Aralık 1995)

<u>Dönem</u>	<u>Başlama tarihi</u>	<u>Bitiş tarihi</u>	<u>Tasarı</u>	<u>Teklif</u>	<u>Tezkere</u>	<u>Önerge</u>	<u>Toplam</u>
17	24.11.1983	16.10.1987	44	276	6	2	328
18	14.12.1987	20.10.1991	91	449	-	-	540
19	6.11.1991	4.12.1995	268	1 386	4	232	1 890
Toplam			403	2 111	10	234	2 758

24 Kasım 1983 tarihinden 4 Aralık 1995 tarihine kadar Türkiye Büyük Millet Meclisinin 17, 18 ve 19 uncu dönemlerinde toplam olarak; 403 tasarı, 2 111 teklif, 10 tezkere ve 234 önerenin işlemi tamamlanamadığından kadük olmuştur.

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN I - XI. DÖNEMLERİNDE
KABUL EDİLEN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ KARARLARI**

(23 Nisan 1920 - 25 Mayıs 1960)

<u>Dönem</u>	<u>Başlama Tarihi</u>	<u>Bitiş Tarihi</u>	T.B.M.M.
			<u>Kararı Sayısı</u>
I	23.4.1920	16.4.1923	389
II	11.8.1923	26.6.1927	373
III	1.11.1927	26.3.1931	256
IV	4.5.1931	23.12.1934	217
V	1.3.1935	27.1.1939	234
VI	3.4.1939	15.1.1943	248
VII	8.3.1943	14.6.1946	174
VIII	5.8.1946	24.3.1950	192
IX	22.5.1950	12.3.1954	148
X	14.5.1954	11.9.1957	243
XI	1.11.1957	25.5.1960	164
Toplam :			2 638

23 Nisan 1920 - 27 Mayıs 1960 tarihleri arasında (I - XI) 2 638 Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararı kabul edilmiştir.

**MİLLET MECLİSİNİN I - V. DÖNEMLERİNDE KABUL EDİLEN MİL-
LET MECLİSİ KARARLARI**

(26 Ekim 1961 - 12 Eylül 1980)

<u>Dönem</u>	<u>Başlama Tarihi</u>	<u>Bitiş Tarihi</u>	T.B.M.M.
			<u>Kararı Sayısı</u>
I	26.10.1961	16.7.1965	218
II	22.10.1965	13.6.1969	185
III	22.10.1969	25.7.1973	184
IV	24.10.1973	19.4.1977	57
V	13.6.1977	12.9.1980	54
Toplam :			698

26 Ekim 1961 - 12 Eylül 1980 tarihleri arasında (I - V) 698 Millet Meclisi Kararı kabul edilmiştir.

**DÖNEMLERE GÖRE T.B.M. MECLİSİNİN YAPTIĞI BİRLEŞİMLER
(İÇTİMA - İNİKAT) VE OLUŞAN CİLTLER (DÖNEM : I - XI)**

(23 Nisan 1920 - 25 Mayıs 1960)

	Başlama	Bitiş		
<u>Dönem</u>	<u>Tarihi</u>	<u>Tarihi</u>	<u>Cilt</u>	<u>Birleşim</u>
I	23.4.1920	16.4.1923	29	553
II	11.8.1923	26.6.1927	33	473
III	1.11.1927	26.3.1931	26	281
IV	4.5.1931	23.12.1934	25	294
V	1.3.1935	27.1.1939	29	318
VI	3.4.1939	15.1.1943	30	313
VII	8.3.1943	14.6.1946	24	310
VIII	5.8.1946	24.3.1950	25	364
IX	22.5.1950	12.3.1954	29	404
X	14.5.1954	11.9.1957	20	292
XI	1.11.1957	25.5.1960	13	239
Toplam :			283	3 841

Türkiye Büyük Millet Meclisi 23.4.1920 tarihinden 25.5.1960 tarihine kadar toplam 3 841 birleşim (İçtima - İnikat) yapmıştır.

Bu birleşimler 283 (T.B.M.M. Zabıt Ceridesi) cildinde toplanmıştır.

**DÖNEMLERE GÖRE MİLLET MECLİSİNİN YAPTIĞI BİRLEŞİMLER
VE OLUŞAN CİLTLER**

DÖNEM : I - 5

(26 Ekim 1961 - 12 Eylül 1980)

	Başlama	Bitiş		
<u>Dönem</u>	<u>Tarihi</u>	<u>Tarihi</u>	<u>Cilt</u>	<u>Birleşim</u>
I	26.10.1961	16.7.1965	43	576
II	22.10.1965	13.6.1969	36	468
III	22.10.1969	25.7.1973	39	610
IV	24.10.1973	19.4.1977	26	344
V	13.6.1977	12.9.1980	16	417
TOPLAM			160	2 415

Millet Meclisi 26.10.1961 tarihinden 12.9.1980 tarihine kadar toplam 2 415 birleşim yapmıştır. Bu birleşimler 160 (Millet Meclisi Tutanak Dergisi) cildinde toplanmıştır.

**DÖNEMLERE GÖRE TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN YAP-
TIĞI BİRLEŞİMLER VE OLUŞAN CİLTLER**

(24 Kasım 1983 - 4 Aralık 1995)

<u>Dönem</u>	Başlama <u>Tarihi</u>	Bitiş <u>Tarihi</u>	<u>Cilt</u>	<u>Birleşim</u>
17	24.11.1983	16.10.1987	44	448
18	14.12.1987	20.10.1991	63	448
19	6.11.1991	4.12.1995	93	550
TOPLAM			200	1 446

Türkiye Büyük Millet Meclisi 24.11.1983 tarihinden 4.12.1995 tarihine kadar 1 446 birleşim yapmıştır. Bu birleşimler 200 (Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi) cildinde toplanmıştır.

**BİR ÖNCEKİ DÖNEME GÖRE MİLLETVEKİLLERİNİN
YENİLENME ORANLARI**

BİRİNCİ DÖNEM : (23 Nisan 1920 — 16 Nisan 1923)

Üye sayısı	451
İstanbul meclisinden gelen	92
Yeni seçilen üyeler	359
% Yeni üye	79.60
% Eski üye	20.40

İKİNCİ DÖNEM : (11 Ağustos 1923 — 26 Haziran 1927)

Üye sayısı	334
Yeni seçilen üyeler	213 % 63.88
Eskiden üyelik yapan	121 % 36.22

ÜÇÜNCÜ DÖNEM : (1 Kasım 1927 — 26 Mart 1931)

Üye sayısı	335
Yeni seçilen üyeler	125 % 37.33
Eskiden üyelik yapan	210 % 62.67

DÖRDÜNCÜ DÖNEM : (4 Mayıs 1931 — 23 Aralık 1934)

Üye sayısı	351
Yeni seçilen üyeler	78 % 22.22
Eskiden üyelik yapanlar	273 % 77.78

BEŞİNCİ DÖNEM : (1 Mart 1935 — 27 Ocak 1939)

Üye sayısı	444
Yeni seçilen üyeler	114 % 25.67
Eskiden üyelik yapanlar	330 % 74.33

ALTINCI DÖNEM : (3 Nisan 1939 — 15 Ocak 1943)

Üye sayısı	470
Yeni seçilen üyeler	117 % 24.90
Eskiden üyelik yapanlar	353 % 75.10

YEDİNCİ DÖNEM : (8 Mart 1943 — 14 Haziran 1946)

Üye sayısı	492
Yeni seçilen üyeler	134 % 27.22
Eskiden üyelik yapanlar	358 % 72.78

SEKİZİNCİ DÖNEM : (5 Ağustos 1946 — 24 Mart 1950)

Üye sayısı	502
Yeni seçilen üyeler	175 % 34.86
Eskiden üyelik yapanlar	327 % 66.14

DOKUZUNCU DÖNEM : (22 Mayıs 1950 — 12 Mayıs 1954)

Üye sayısı	507
Yeniden seçilen üyeler	386 % 76.13
Eskiden üyelik yapanlar	121 % 23.87

ONUNCU DÖNEM : (14 Mayıs 1954 — 11 Eylül 1957)

Üye sayısı	523
Yeniden seçilen üyeler	268 % 51.24
Eskiden üyelik yapanlar	255 % 48.76

ONBİRİNCİ DÖNEM : (1 Kasım 1957 — 25 Mayıs 1960)

Üye sayısı	602
Yeniden seçilen üyeler	365 % 60.63
Eskiden üyelik yapanlar	237 % 39.37

BİRİNCİ DÖNEM (Onikinci Dönem 26 Ekim 1961 — 16 Temmuz 1965)

Üye sayısı	450
Yeniden seçilen üyeler	334 % 74.23
Eskiden üyelik yapanlar	116 % 25.77

İKİNCİ DÖNEM (Onüçüncü Dönem 22 Ekim 1965 — 13 Haziran 1969)

Üye sayısı	450
Yeniden seçilen üyeler	276 % 61.33
Eskiden üyelik yapanlar	174 % 38.67

ÜÇÜNCÜ DÖNEM (Ondördüncü Dönem 22 Ekim 1969 — 25 Temmuz 1973)

Üye sayısı	450
Yeniden seçilen üyeler	271 % 60.22
Eskiden üyelik yapanlar	179 % 39.78

DÖRDÜNCÜ DÖNEM (Onbeşinci Dönem 24 Ekim 1973 — 19 Nisan 1977)

Üye sayısı	450
Yeniden seçilen üyeler	286 % 63.50
Eskiden üyelik yapanlar	164 % 36.50

BEŞİNCİ DÖNEM (Onaltıncı Dönem 13 Haziran 1977 — 12 Eylül 1980)

Üye sayısı	450
Yeniden seçilen üyeler	259 % 57.55
Eskiden üyelik yapanlar	191 % 42.45

17. DÖNEM (Onyedinci Dönem 24 Kasım 1983 — 16 Ekim 1987)

Üye sayısı	400
Yeniden seçilen üyeler	343 % 85.75
Eskiden üyelik yapanlar	57 % 14.25

18. DÖNEM (Onsekizinci Dönem 14 Aralık 1987 — 20 Ekim 1991)

Üye sayısı	450
Yeniden seçilen üyeler	229 % 50.88
Eskiden üyelik yapanlar	221 % 49.11

19. DÖNEM (Ondokuzuncu Dönem 6 Kasım 1991 — 4 Aralık 1995)

Üye sayısı	450
Yeniden seçilen üyeler	266 % 59.1
Eskiden üyelik yapanlar	184 % 40.88

20. DÖNEM (Yirminci Dönem 8 Ocak 1996 Devam Ediyor.)

Üye sayısı	550
Yeniden seçilen üyeler	301 % 54.7
Eskiden üyelik yapanlar	249 % 45.3

Bak. Ülker, Reşit : Türk Parlamento üyelerinin devir hızı.

Parlamento Mec. Nisan 1980 sayısı. S. 26

DÖNEMLER İTİBARIYLA ÜYE TAM SAYILARI

<u>Dönemi</u>	<u>Başlangıç Tarihi</u>	<u>Bitiş Tarihi</u>	<u>Üye Tam Sayısı</u>
I inci Dönem	23 Nisan 1920	16 Nisan 1923	451
II nci Dönem	11 Ağustos 1923	26 Haziran 1927	287
III üncü Dönem	1 Kasım 1927	26 Mart 1931	316
IV üncü Dönem	4 Mayıs 1931	23 Aralık 1934	317
V inci Dönem	1 Mart 1935	27 Ocak 1939	399
VI ncı Dönem	3 Nisan 1939	15 Ocak 1943	424
VII nci Dönem	8 Mart 1943	14 Haziran 1946	455
VIII inci Dönem	5 Ağustos 1946	24 Mart 1950	465
IX uncu Dönem	22 Mayıs 1950	12 Mart 1954	487
X uncu Dönem	14 Mayıs 1954	11 Eylül 1957	541
XI inci Dönem	1 Kasım 1957	25 Mayıs 1960	610
XII nci Dönem	26 Ekim 1961	16 Temmuz 1965	450
(1 inci Dönem)			
XIII üncü Dönem	22 Ekim 1965	13 Haziran 1969	450
(2 nci Dönem)			
XIV üncü Dönem	22 Ekim 1969	25 Temmuz 1973	450
(3 üncü Dönem)			
XV inci Dönem	24 Ekim 1973	19 Nisan 1977	450
(4 üncü Dönem)			
XVI ncı Dönem	13 Haziran 1977	12 Eylül 1980	450
(5 inci Dönem)			
XVII (17 nci Dönem)	24 Kasım 1983	16 Ekim 1987	400
XVIII (18 inci Dönem)	14 Aralık 1987	20 Ekim 1991	450
XIX (19 uncu Dönem)	6 Kasım 1991	4 Aralık 1995	450
XX (20 nci Dönem)	8 Ocak 1996	Devam ediyor	550

CUMHURBAŞKANLARI SEÇİMLERİ

		TBMM Üye	Seçime Katılan	Kaç Oyla
<u>Cumhurbaşkanları</u>	<u>Seçildiği Tarih</u>	<u>Tamsayısı</u>	<u>Üye Sayısı</u>	<u>Seçildiği</u>
M. Kemal ATATÜRK	29.10.1923	287	158	158
	1.11.1927	316	288	288
	4.5.1931	317	289	289
	1.3.1935	399	386	386
İsmet İNÖNÜ	11.11.1938	399	348	348
	3.4.1939	424+5 Hatay	413	413
	8.3.1943	455	435	435
	5.1.1946	465	451	388
Celâl BAYAR	22.5.1950	487	453	387
	14.5.1954	541	513	486
	1.11.1957	610	413	413
Cemal GÜRSEL	26.10.1961	638 (MM. 450)		
		(CS. 188)	607	434
Cevdet SUNAY	28.3.1966	636 (MM. 450)		
		(CS. 186)	532	461
Fahri KORUTÜRK	6.4.1973	635 (MM. 450)		
		(CS. 185)	557	365 (15. Tur'da)
		2709 sayılı T.C. Anayasasının halk oyu ile kabulü sonucu Anayasanın Geçici 1 inci maddesi uyarınca Cumhurbaşkanlığı sıfatını kazandı.		
Kenan EVREN	9.11.1982			
Turgut ÖZAL	31.10.1989	450	285	263 (3. Tur'da)
Süleyman DEMİREL	10.5.1993	450	431	244 (3. Tur'da)

CUMHURBAŞKANLARI

Cumhurbaşkanları	Yapılan Cumhurbaşkanlığı Seçimi- ne Katılan Üye	Kaç Oyla Cumhurbaşkanlığına	Dön.Cilt. Toplantı Birleşim
<u>Ayrılış Tarihi</u>	<u>Sayısı</u>	<u>Seçildiği</u>	<u>Tarihi</u>
1. M. KEMAL ATATÜRK		Müttefikler	D. 2, C. 3, T. 1
29.10.1923	158	158	B.43 (29.10.1923)
10.11.1938			Pazartesi
2. İSMET İNÖNÜ		Müttefikler	D. 5, C. 27, T. 4
11.11.1938	348	348	B. 3 (11.11.1938)
22.5.1950			
3. CELAL BAYAR			D. 9, C. 1, T. Olg.
22.5.1950	453	387	B. 1. (22.5.1950)
27.5.1960			
4. CEMAL GÜRSEL	26.10.1961 de yapılan C. Bşk.lığı		T.B.M.M. C. 1,
27.5.1960	seçiminde.		T. 1, B. 2
28.3.1966	607	434	(26.10.1961)
5. CEVDET SUNAY	T. B. M. Meclisinde	Anayasanın 100	T.B.M.M. Top. 5,
28.3.1966	oynanıyor.	ve 101. Md. leri	C. 5, B. 5
28.3.1973	532	Uyarınca	(28.3.1966)
		461	
6. FAHRİ KORUTÜRK	15. Tur oylamada.	15. Tur oylamada	T.B.M.M. Top.
6.4.1973	557	365	12, C. 12, B. 16
6.4.1980			(6.4.1973)
7. KENAN EVREN	18 Eylül 1980 tarihinde Devlet Başkanı olarak and içti.		
12.9.1980	Anayasanın Geçici 1 inci Maddesi uyarınca Cumhurbaşkanlığı sıfatını kazandı. (9. Kasım 1982 tarih ve 17863 Mükerrer sayılı Resmi Gazete’de neşir ve ilân edilmiştir)		
31.10.1989			
31.10.1989			
8. TURGUT ÖZAL		3. Tur Oylamada	TBMM
31.10.1989	285	263	D. 18, T. 3,
17.4.1993			C. 33, B. 24
(Öldü)			(31.10.1989)
9.11.1989 tarihli 29 uncu Birleşimde and içti.			
9. SÜLEYMAN DEMİREL		3. Tur Oylamada	TBMM
16.5.1993	431	244	D. 19, Y. Y. 2
Görevi devam ediyor			C. 35, B. 103
			(16.5.1993)

16.5.1993 tarihli 103. Birleşimin 2 nci Oturumunda and içti.

**TEMSİLCİLER MECLİSİ, CUMHURİYET SENATOSU VE
DANIŞMA MECLİSİ BAŞKANLARI**

Seçildiği Tarih <u>Ayrılış Tarihi</u>	Yapılan Başkanlık Seçimi- ne Katılan Üye <u>Sayısı</u>	Kaç Oyla Başkanlığına Seçildiği	Dön. Cilt. Top. Birleşim <u>Tarihi</u>
1. Temsilciler Meclisi Baş. KÂZİM ORBAY 9.1.1961 - 26.10.1961	263	241	C. I Oturum 2 B. 2 (9.1.1961)
2. C. SENATOSU BŞK. LARI SUAT HAYRİ ÜRGÜPLÜ 28.10.1961 - 6.11.1963	Üçüncü Turda 165	140	D. 1 C. 1 Top. 1 O. 2 B. 3 (28.10.1961)
3. ENVER AKA 6.11.1963 - 2.12.1965	35. Turda 146	95	D. 1. C. 16 T. 3 B. 5 Oturum 2 (6.11.1963)
4. İ. ŞEVKİ ATASAĞUN 2.12.1965 - 19.11.1970	63. Turda 156	93	D. 1 C. 31 Top. 5 B. 16 (2.12.1965)
5. TEKİN ARIBURUN 19.11.1970 - 14.6.1977	38. Turda 129	95	C.62 Top. 10 B. 9 Oturum 1 (19.11.1970)
6. SİRRI ATALAY 16.6.1977 - 6.11.1979	3. Turda 113	107	Top. 16, Cilt 32 B. 55 Oturum 2 (16.6.1977)
7. İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (6.11.1979 - 12.9.1980)	5. Turda 164	112	Top. 19, C. 44 B. 2 Oturum 1 (6.11.1979)
8. SADİ IRMAK Danışma Meclisi Bşk. 27.10.1981 - 6.12.1983	158	67	Top. 1981/1 C. 1 B. 2, Otu. 2 (27.10.1981)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLARI

	Seçildiği Tarih <u>Ayrılış Tarihi</u>	Yapılan Başkanlık Seçimi- ne Katılan Üye Sayısı	Kaç Oyla Başkanlığına Seçildiği	Dön.Cilt. Top. Birleşim Tarihi
1.	M. KEMAL ATATÜRK 24.4.1920 29.10.1923	120	110	D. 1. C. 1 T. 1 B. 2 Oturum 5 (24.4.1920)
2.	ALİ FETHİ OKYAR 1.11.1923 22.11.1924	158	151	D. 2 C. 3 T. 1 B. 46 Oturum 2 (1.11.1923)
3.	KÂZİM ÖZALP 26.11.1924 1.3.1935	190	190	D. 2. C. 10 T. 2 B.12 Oturum 2 (26.11.1924)
4.	ABDÜLHALİK RENDA 1.3.1935 5.8.1946	—	337	D. 5 C. 1 T. Fev. B. 1 (1.3.1935)
5.	KÂZİM KARABEKİR 5.8.1946 26.1.1948	—	379	D. 8 C. 1 T. Olg. B. 1 (5.8.1946)
6.	ALİ FUAT CEBESÖY 30.1.1948 1.11.1948	290	285	D. 8 C. 9 T. 2 B. 36 (30.1.1948)
7.	ŞÜKRÜ SARAÇOĞLU 1.11.1948 22.5.1950	308	303	D. 8 C. 13 T. 3 B. 1 (1.11.1948)
8.	REFİK KORALTAN 22.5.1950 27.5.1960	387	385	D. 9 C. 1 T. Olg. B. 1 (22.5.1950)
9.	FUAT SİRMEN 1.11.1961 22.10.1965	9. Tur 348 Üye katılmış	227	D. 1 C. 1 T. 1 B. 4 Oturum 2 (1.11.1961)
10.	FERRUH BOZBEYLİ 22.10.1965 19.10.1970 1.11.1970	2. Tur 394 üye katılmış	354	D. 2 C. 1 T. 1 B. 1 Oturum 2 (22.10.1965)

Seçildiği Tarih <u>Ayrılış Tarihi</u>	Yapılan Başkanlık Seçimi- ne Katılan Üye <u>Savısı</u>	Kaç Oyla Başkanlığına <u>Seçildiği</u>	Dön.Cilt. Top. Birleşim <u>Tarihi</u>
11. SABİT OSMAN AVCI 26.11.1970 24.10.1973	36. Tur 332 üye katılmış	269	D. 3 C. 9 T. 2 B. 15 (26.11.1970)
12. KEMAL GÜVEN 18.12.1973 13.6.1977	27. Tur 399 üye katılmış	312	D. 4 C. 1 T. 1 B. 23 (18.12.1973)
13. CAHİT KARAKAŞ 17.11.1977 12.9.1980	38. Tur 389 üye katılmış	227	D. 5 C. 1 T. 1 B. 69 (17.11.1977)
14. NECMETTİN KARADUMAN 4.12.1983 12.9.1985 29.11.1987	2. Tur oylamaya 396 üye katılmış	292	D. 17 C. 1 T. 1 B. 2 Oturum 1 (4.12.1983)
15. YILDIRIM AKBULUT 24.12.1987 11.9.1989 9.11.1989	3. Tur oylamaya 437 üye katılmış	281	D. 18 C. 1 T. 1. B. 2 (24.12.1987)
16. İSMET KAYA ERDEM 21.11.1989 20.10.1991	3. Tur oylamaya 386 üye katılmış	270	D. 18 C. 34 T. 3 B. 35 (21.11.1989)
17. HÜSAMETTİN CİNDORUK 16.11.1991 14.9.1993 1.10.1995	3. Tur oylamaya 413 üye katılmış	286	D. 19 C. 1 T. 1 B. 3 (16.11.1991)
18. İSMET SEZGİN 18.10.1995 25.1.1996	4. Tur oylamaya 398 üye katılmış	230	D. 19 C. 94 T. 5 B. 11 (18.10.1995)
19. MUSTAFA KALEMLİ 25.1.1996 16.10.1997	4. Tur oylamaya 542 üye katılmış	343	D. 20 C. 1 T. 1 B. 5 (25.1.1996)
20. HİKMET ÇETİN 16.10.1997 (Görevi devam ediyor.)	4. Tur oylamaya 521 üye katılmış	373	D. 20 C. 34 T. 3 B. 4 (16.10.1997)

YASAMA DÖNEMLERİNE GÖRE MİLLETVEKİLLERİNİN EĞİTİM DURUMLARI

Yasama Dönemleri

Milletvekil-
lerin Eğitim

<u>Durumları</u>	<u>1920</u>	<u>1923</u>	<u>1927</u>	<u>1931</u>	<u>1935</u>	<u>1939</u>	<u>1943</u>	<u>1946</u>	<u>1950</u>	<u>1954</u>	<u>1957</u>
Özel	7.8	7.0	4.5	4.9	2.6	2.5	3.8	2.6	2.4	1.3	1.6
İlk	6.8	3.3	3.0	6.9	4.2	3.1	3.0	5.4	5.0	3.9	6.1
Orta	21.1	12.3	12.5	11.5	10.5	9.5	8.5	12.8	10.3	9.8	9.8
Lise	3.6	3.6	4.5	3.7	3.5	0.4	5.3	5.0	9.1	8.7	10.8
Yüksek	42.2	65.2	70.3	68.6	75.7	77.8	77.9	72.6	72.0	75.5	71.0
Medrese	18.1	8.3	4.8	4.0	3.1	2.3	1.2	1.6	1.0	0.5	0.3

Milletvekil-
lerin Eğitim

Yasama Dönemleri

	Kurucu	Danışma									
<u>Durumları</u>	<u>Meclis</u>	<u>1961</u>	<u>1965</u>	<u>1969</u>	<u>1973</u>	<u>1977</u>	<u>Mec.</u>	<u>1983</u>	<u>1987</u>	<u>1991</u>	<u>1995</u>
Özel	—	0.9	0.8	0.6	0.8	—	—	—	—	—	—
İlk	0.7	3.8	2.2	5.8	6.2	9.3	—	3.8	3.6	3.5	6
Orta	1.7	9.5	8.5	8.6	8.4	7.5	—	2.2	4.4	4	11
Lise	5.6	9.9	10.1	11.1	6.9	9.1	1.8	8.8	6.7	7.8	47
Yüksek	91.8	75.7	78.1	73.6	77.5	74	98	85	85	85	486
Medrese	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

YASAMA DÖNEMLERİNE GÖRE KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN SAYISI VE ORANI

Yasama Dönemleri

Kadın

<u>Milletvekilleri</u>	<u>1920</u>	<u>1931</u>	<u>1935</u>	<u>1939</u>	<u>1943</u>	<u>1946</u>	<u>1950</u>	<u>1954</u>	<u>1957</u>
Sayı	—	—	18	16	16	9	3	4	8
%	—	—	3.8	3.4	3.2	1.8	0.6	0.7	1.3

1960

Kadın Mil-

Kurucu

Danışma

<u>letvekilleri</u>	<u>Meclis</u>	<u>1961</u>	<u>1965</u>	<u>1969</u>	<u>1973</u>	<u>1977</u>	<u>Mec.</u>	<u>1983</u>	<u>1987</u>	<u>1991</u>	<u>1995</u>
Sayı	4	3	8	5	6	4	5	12	6	8	13
%	1.4	0.6	1.7	1.1	1.3	0.9	3.0	3.0	1.3	5.6	2.3

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

(Resmî Gazete ile İlanı : 27.V.1949 - Sayı : 7217)

3

Karar sayısı : 9119

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 10.12.1948 tarihli ve 217 (111) sayılı kararıyla kabul edilen ilişik “İnsan Hakları Evrensel Beyanname”sinin Resmî Gazete ile yayınlanması ve yayımdan sonra okullarda ve diğer eğitim müesseselerinde okutulması ve yorumlanması ve bu beyanname hakkında radyo ve gazetelerde munasip neşriyatta bulunulması, Dışişleri Bakanlığının 28.3.1949 tarihli ve 36084/122 sayılı yazısı üzerine Bakanlar Kurulunun 6.4.1949 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

6.4.1949

Cumhurbaşkanı

İsmet İnönü

Devlet Bakanı

Başbakan

Ş. Günaltay

Devlet Bakanı

N. Sümer

Millî Savunma Bakanı

H. Çakır

Dışişleri Bakanı V.

N. Sümer

Millî Eğitim Bakanı

T. Banguoğlu

Eko. ve Ticaret Bakanı

C. S. Barlas

G. ve Tekel Bakanı

Dr. F. Ş. Bürge

Ulaştırma Bakanı

Dr. K. Satır

Başkan Yardımcısı

N. Erim

Adalet Bakanı

F. Sirmen

İçişleri Bakanı

E. Erişirgil

Maliye Bakanı

İ. R. Aksal

Bayındırlık Bakanı

Ş. Adalan

Sağ. ve S. Y. Bakanı

Dr. K. Bayazıt

Tarım Bakanı

C. Oral

Çalışma Bakanı

R. Ş. Sirer

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ

Önsöz

İnsanlık ailesinin bütün üyelerinde bulunan haysiyetin ve bunların eşit ve devir kabul etmez haklarının tanınması hususunun, hürriyetin, adaletin ve dünya barışının temeli olmasına,

İnsan haklarının tanınmaması ve hor görülmesinin insanlık vicdanını isyana sevkeden vahşiliklere sebep olmuş bulunmasına, dehşetten ve yoksulluktan kurtulmuş insanların içinde söz ve inanma hürriyetlerine sahip olacakları bir dünyanın kurulması en yüksek amaçları olarak ilan edilmiş bulunmasına,

İnsanın istibdat ve baskıya karşı son çare olarak ayaklanmaya mecbur kalmaması için insan haklarının bir hukuk rejimi ile korunması esaslı bir zaruret olmasına,

Birleşmiş Milletler halklarının, Andlaşmada, insanın ana haklarına, insan şahsının haysiyet ve değerine, erkek ve kadınların eşitliğine olan imanlarını bir kere daha ilan etmiş olmalarına ve sosyal ilerlemeyi kolaylaştırmaya, daha geniş bir hürriyet içerisinde daha iyi hayat şartları kurmaya karar verdiklerini beyan etmiş bulunmalarına,

Üye devletlerin, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ile işbirliği ederek insan haklarına ve ana hürriyetlerine bütün dünyaca gerçekten saygı gösterilmesinin teminini taahhüt etmiş olmalarına,

Bu haklar ve hürriyetlerin herkesçe aynı şekilde anlaşılmasının yukarıki taahhüdün yerine getirilmesi için son derecede önemli bulunmasına göre;

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu,

İnsanlık topluluğunun bütün fertleriyle uzuvlarının bu beyannameyi daima gözönünde tutarak öğretim ve eğitim yoluyla bu haklar ve hürriyetlere saygıyı geliştirmeye, gittikçe artan millî ve milletlerarası tedbirlerle gerek bizzat Üye Devletler ahalisi gerekse bu Devletlerin idaresi altındaki ülkeler ahalisi arasında bu hakların dünyaca fiilen tanınmasını ve tatbik edilmesini sağlamaya gayret etmeleri için işbu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini ilan eder.

Madde – 1

Bütün insanlar hür, haysiyet ve hakları bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyeti ile hareket etmelidirler.

Madde – 2

1. Herkes, ırk, renk, cins, dil, din, siyasî veya diğer her hangi bir âkide, millî veya içtimai menşé, servet, doğuş veya her hangi diğer bir fark gözetil-

meksizin işbu beyannamede ilan olunan tekmil haklardan ve bütün hürriyetlerden istifade edebilir.

2. Bundan başka, bağımsız memleket uyruğu olsun, vesayet altında bulunan, gayrimuhtar veya sair bir egemenlik kayıtlamasına tâbi ülke uyruğu olsun, bir şahıs hakkında, uyruğu bulunduğu memleket veya ülkenin siyasî, hukukî veya milletlerarası statüsü bakımından hiçbir ayrılık gözetilmiyecektir.

Madde – 3

Yaşamak, hürriyet ve kişi emniyeti her ferdin hakkıdır.

Madde – 4

Hiç kimse kölelik veya kulluk altında bulundurulamaz; kölelik ve köle ticareti her türlü şekliyle yasaktır.

Madde – 5

Hiç kimse işkenceye, zalimane, gayriinsani, haysiyet kırıcı cezalara veya muamelelere tâbi tutulamaz.

Madde – 6

Herkes her nerede olursa olsun hukuk kişiliğinin tanınması hakkını haizdir.

Madde – 7

Kanun önünde herkes eşittir ve farksız olarak kanunun eşit korunmasından istifade hakkına haizdir. Herkesin işbu beyannameye aykırı her türlü ayırdedici muameleye karşı ve böyle bir ayırdedici muamele için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır.

Madde – 8

Her şahsın kendisine Anayasa veya kanun ile tanınan ana haklara aykırı muamelelere karşı fiilî netice verecek şekilde millî mahkemelere müracaat hakkı vardır.

Madde – 9

Hiç kimse keyfi olarak tutulamaz, alıkonulamaz veya sürülemez.

Madde – 10

Herkes, haklarının, vecibelerinin veya kendisine karşı cezai mahiyette her hangi bir isnadın tesbitinde, tam bir eşitlikte, davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından nasafetle ve açık olarak görülmesi hakkına sahiptir.

Madde – 11

1. Bir suç işlemekten sanık herkes, savunması için kendisine gerekli bütün tertibatın sağlanmış bulunduğu açık bir yargılanma ile kanunen suçlu olduğu tespit edilmedikçe masum sayılır.

2. Hiç kimse, işlendikleri sırada millî veya Milletlerarası hukuka göre suç teşkil etmeyen fiillerden veya ihmallerden ötürü mahkûm edilemez. Bunun gibi, suçun işlendiği sırada uygulanan cezadan daha şiddetli bir ceza verilemez.

Madde – 12

Hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni veya yazışması hususlarında keyfî karışmalara, şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere maruz kalamaz. Herkesin bu karışma ve tecavüzlere karşı kanun ile korunmaya hakkı vardır.

Madde – 13

1. Herkes her hangi bir devletin arazisi dahilinde serbetçe seyrüsefer ve ikamet eylemek hakkını haizdir.

2. Herkes, kendi memleketi de dahil olduğu halde, her hangi bir memleketi terketmek ve memleketine tekrar dönmek hakkını haizdir.

Madde – 14

1. Herkes zulüm karşısında başka memleketlere iltica etmek ve bu memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkını haizdir.

2. Bu hak, âdi bir cürme veya Birleşmiş Milletler prensip ve amaçlarına aykırı faaliyetlere gerçekten müstenit kovuşturmalar halinde ileri sürülemez.

Madde – 15

1. Her ferdin bir vatandaşlığa hakkı vardır.

2. Hiç kimse keyfî olarak vatandaşlığından veya vatandaşlığını değiştirmek hakkından mahrum edilemez.

Madde – 16

1. Evlilik çağına varan her erkek ve kadın, ırk, vatandaşlık veya din bakımından hiçbir takyidata tâbi olmaksızın evlenmek ve aile kurmak hakkını haizdir.

2. Evlenme akdi ancak müstakbel eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır.

3. Aile, cemiyetin tabîi ve temel unsurudur; cemiyet ve Devlet tarafından korunmak hakkını haizdir.

Madde – 17

1. Her şahıs tek başına veya başkalariyle birlikte mal ve mülk sahibi olmak hakkını haizdir.

2. Hiç kimse keyfî olarak mal ve mülkünden mahrum edilemez.

Madde – 18

Her şahsın fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır; bu hak, din veya kanaat değiştirmek hürriyetini, dinini veya kanaatini tek başına veya topluca, açık olarak veya özel surette, öğretim, tatbikat, ibadet ve âyinlerle izhar etmek hürriyetini gerektirir.

Madde – 19

Her ferdin fikir ve ifade hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzuubahis olmaksızın malûmat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek ve yaymak hakkını gerektirir.

Madde – 20

1. Her şahıs muslihane toplanma ve dernek kurma ve derneğe katılma serbestisine maliktir.
2. Hiç kimse bir derneğe mensup olmaya zorlanamaz.

Madde – 21

1. Her şahıs, doğrudan doğruya veya serbestçe seçilmiş temsilciler vasıtasıyla, memkeletinin kamu işleri yönetimine katılmak hakkını haizdir.
2. Her şahıs memleketinin kamu hizmetlerinden eşitlikte faydalanmak hakkını haizdir.
3. Halkın iradesi Hükümet otoritesinin esasıdır; bu irade gizli şekilde veya serbestliği sağlayacak muadil bir usul ile cereyan edecek genel ve eşit oy verme yoluyla yapılacak olan devrî ve dürüst seçimlerle ifade edilir.

Madde – 22

Her şahsın, cemiyetin bir üyesi olmak itibarıyla, sosyal güvenliğe hakkı vardır; haysiyeti için ve şahsiyetinin serbetçe gelişmesi için zaruri olan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların millî gayret ve Milletlerarası işbirliği yoluyla ve her devletin teşkilâtı ve kaynaklarıyla mütenasip olarak gerçekleştirilmesine hakkı vardır.

Madde – 23

1. Her şahsın çalışmaya, işini serbetçe seçmeye, âdil ve elverişli çalışma şartlarına ve işsizlikten korunmaya hakkı vardır.
2. Herkesin, hiçbir fark gözetilmeksizin, eşit çalışma karşılığında eşit ücrete hakkı vardır.
3. Çalışan her kimsenin kendisine ve ailesine insanlık haysiyetine uygun bir yaşayış sağlayan ve gerekirse her türlü sosyal koruma vasıtalarıyla de tamamlanan âdil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.
4. Herkesin, menfaatlerinin korunması için sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır.

Madde – 24

Her şahsın dinlenmeye, eğlenmeye, bilhassa çalışma müddetinin mâkul surette tahdidine ve muayyen devrelerde ücretli tatillere hakkı vardır.

Madde – 25

1. Her şahsın, gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbî bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır.

2. Analık ve çocukluk özel ihtimam ve yardım görmek hakkım haizdir. Bütün çocuklar, evlilik içinde veya dışında doğsunlar, aynı sosyal korunmadan faydalanırlar.

Madde – 26

1. Her şahsın eğitime hakkı vardır. Eğitim parasızdır, hiç olmazsa ilk ve temel eğitim safhalarında böyle olmalıdır. İlk eğitim mecburidir. Teknik ve mesleki öğretimden herkes istifade edebilmelidir. Yüksek öğretim liyakatlerine göre herkese tam eşitlikte açık olmalıdır.

2. Eğitim insan şahsiyetinin tam gelişmesini ve insan haklarıyla ana hürriyetlere saygının kuvvetlenmesini istihdaf etmelidir. Bütün milletler, ırk ve din grupları arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu teşvik etmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışın idamesi yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.

3. Ana baba, çocuklarına verilecek eğitim nev'ini tercihan seçmek hakkını haizdirler.

Madde – 27

1. Herkes, topluluğun kültürel faaliyetine serbestçe katılmak, güzel sanatları tatmak, ilim sahasındaki ilerleyişe iştirak etmek ve bundan faydalanmak hakkını haizdir.

2. Herkes, sahibi bulunduğu her türlü ilim, edebiyat veya sanat eserlerinden mütevellit mânevi ve maddî menfaatlerin korunmasına hakkı vardır.

Madde – 28

Herkesin, işbu beyannamede derpiş edilen hak ve hürriyetlerin tam tatbikini sağlayacak bir sosyal ve milletlerarası nizama hakkı vardır.

Madde – 29

1. Her şahsın, şahsiyetinin serbet ve tam gelişmesi ancak içinde yaşama-siyle mümkün olan topluluğa karşı vecibeleri vardır.

2. Herkes, haklarını kullanmak ve hürriyetlerinden istifade etmek hususunda, ancak kanun ile sırf başkalarının hak ve hürriyetlerinin tanınmasını ve bunlara saygı gösterilmesini sağlamak maksadiyle ve demokratik bir cemiyette ahlâk, nizam ve genel refahın muhik icaplarını karşılamak için, tespit edilmiş kayıtlamalara tabidir.

3. Bu hak ve hürriyetler hiçbir veçhile Birleşmiş Milletlerin amaç ve prensiplerine aykırı olarak kullanılamaz.

Madde – 30

İşbu Beyannamenin hiçbir hükmü içinde ilân olunan hak ve hürriyetlerin bir Devlet, zümre veya fert tarafından yokedilmesini güden bir faaliyete girişmeye veya bilfiil bunu işlemeye her hangi bir hak gerektirir mahiyette yorumlanamaz.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948'de ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin metninde sayılan hakların her yerde ve fiilen tanınmasını tatbik amacıyla; Hükümetimizce, 4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imzalanmış olan, "İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Sözleşmesi ve buna ek Protokol" ün tasdiki ile ilgili 6366 sayılı Kanun, 10.3.1954 tarihinde kabul edilmiş olup 18.3.1954 tarih ve 8662 sayılı Resmî Gazetede ilan edilmiştir.

BÜTÇE KANUNU TASARILARININ MİLLET MECLİSİ GENEL KURULUNDA

YILLAR	1972		1973		1974	
	C.	B.	C.	B.	C.	B.
HÜKÜMETİN SUNUŞU	21	40	34	59	4	77
TÜMÜ ÜZERİNDE	21	40	34	59	4	77
CUMHURİYET SENATOSU	21	41	34	60	4	78
MİLLET MECLİSİ	21	41	34	60	4	78
CUMHURBAŞKANLIĞI	21	41	34	60	4	79
SAYIŞTAY	21	41	34	60	4	79
ANAYASA MAHKEMESİ	21	41	34	61	4	79
BAŞBAKANLIK	21	41	34	61	4	79
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI	21	42	34	61	4	79
DANIŞTAY	21	42	34	61	4	80
DEVLET İSTATİSTİK BŞK.	21	42	34	62	4	80
TOP. TARIM REF. MÜSTEŞARLIĞI	-	-	-	-	4	80
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI	21	42	34	62	4	80
TAPU KADASTRO	21	43	34	62	4	80
VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	21	44	34	62	4	80
ADALET BAKANLIĞI	21	43	34	63	4	81
YARGITAY BAŞKANLIĞI	21	43	34	63	4	81
MİLLÎ SAVUNMA BAKANLIĞI	21	44	34	63	4	81
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI	21	44	34	63	4	82
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI	21	44	34	64	4	82
ÇALIŞMA BAKANLIĞI	22	48	35	67	4	83
SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI	-	-	-	-	-	-
SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAK.LIĞI	22	49	35	67	4	83
TURİZM VE TANITMA BAK.LIĞI	22	49	35	67	4	83
GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI	22	51	35	69	5	88
BEDEN TERBİYESİ GEN. MÜD.	22	51	35	69	5	88
TİCARET BAKANLIĞI	21, 22	47,48	34	65	4	84
SAĞLIK VE SOSYAL YAR. BAK.	22	47	34	65	4	84
HUDUT VE SAHİLLER GEN. MÜD.	22	47	34	65	4	84
GÜMRÜK VE TEKEL BAKANLIĞI	22	47	34	66	5	85
GIDA TARIM VE HAY. BAK.LIĞI	22	48	34	66	5	85
ULAŞTIRMA BAKANLIĞI	22	48	34	66	5	85
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI	21	45	34	66	5	86
KÜLTÜR BAKANLIĞI	-	-	-	-	-	-
İMAR VE İSKÂN BAKANLIĞI	22	49	35	68	5	87
ENERJİ VE TABİİ KAY. BAK.LIĞI	22	50	35	68	5	87
KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	22	50	35	68	5	87
ORMAN BAKANLIĞI	22	50	35	69	5	88
BAYINDIRLIK BAKANLIĞI	21	46	34	65	4	84
MALİYE BAKANLIĞI (Gelir Büt.)	22	51	35	69	5	88
MADDELERİN OKUNARAK OYLAN.	22	51	35	70	5	89
TÜMÜ ÜZERİNDE	22	52	35	71	5	89
HÜKÜMET ADINA KONUŞMA	22	53	35	71	5	90
YEREL YÖNETİM BAKANLIĞI	-	-	-	-	-	-
İŞLETMELER BAKANLIĞI	-	-	-	-	-	-
BİRLEŞİMLERİN TÜMÜ	40	- 53	59	- 71	77	- 90

YILLARA GÖRE GÖRÜŞME TUTANAKLARINI GÖSTERİR ÇİZELGEDİR

1975		1976		1977		1978		1979		1980	
C.	B.	C.	B.	C.	B.	C.	B.	C.	B.	C.	B.
9	40	15	57	24	46	3	108	10	54	14	44
9	40	15	57,58	24	47	3	108,109	10	54,55	14	44
9	41	15	59	24	47	3	109	10	55	14	45
9	41	15	59	24	47	3	109	10	55	14	45
9	41	15	59	24	47	3	109	10	55	14	45
9	41	15	59	24	47	3	109	10	55	14	45
9	41	15	59	24	47	3	109	10	55	14	45
9	42	15	59,60	24	48	3	110	10	56	14	46
9	42	15	60	24	48	3	110	10	56	14	46
9	42	15	60	24	48	3	110	10	56	14	46
9	42	15	60	24	48	3	110	10	56	14	46
9	42	15	60	24	49	3	111	10	57	14	47
9	42	15	61	24	49	3	111	10	57,58	14	47
9	43	15	61	24	49	3	111	10	58	14	47
9	43	15	61	24	49	3	111	10	58	14	47
9	43	17	67	24	50	3	112	10	58	14	48
9	43	17	67	24	50	3	112	10	59	14	48
9	43	15	61	24	50	3	112	11	62	15	54
9	44	16	62	24	50	3	112	10	58	15	50
9	44	16	63	25	55	3	114	10	60	15	50
9	44	16	65	25	54	4	117	11	63	15	54
9	44	16	65	25	54	4	117	11	63	15	54
9	45	16	65	25	54	4	116	11	63	15	55
9	45	16	64	25	53	4	115	11	61	15	53
9	45	17	67	25	56	4	118	10	60	14	48
9	45	-	-	25	56	4	118	10	60	14	48
9	45	16	63	24	52	3	114	10	60	15	50
10	46	16	64	25	53	4	115	11	61	15	51,53
10	46	16	64	25	53	4	115	11	61	15	53
10	46	17	66	25	55	4	116	11	62	14	48
10	46	17	66	25	55	4	116	11	62	15	54
10	46	16	64	25	53	4	115	11	61	15	51
10	47	16	62	24	51	4	116	10	59	14	49
10	47	17	68	24	51	3	113	10	59	14	49
10	48	16	64	24	52	4	117	10	58	15	51
10	48	16	65	25	53	4	115	11	61	15	53
10	48	17	66	25	54	4	116	11	62	15	53
10	48	17	67	24	52	4	117	11	63	15	54
10	49	16	63	24	52	3	114	10	60	15	54
10	49	17	68	25	56	4	118	11	64	15	55
10	49	17	69	25	57	4	119	11	65	15	56
10	49	17	69	25	57	4	119	11	64,65	15	57
10	49	17	69	25	57	4	119	11	65	15	57
-	-	-	-	-	-	3	114	11	64	-	-
-	-	-	-	-	-	4	118	11	64	-	-
40	-50	57	-69	46	-57	108	-119	54	-65	44	-57

**BÜTÇE KANUNU TASARILARININ TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
GENEL KURULUNDA YILLARA GÖRE GÖRÜŞME TUTANAKLARI LİSTESİ**

YILI BÜTÇESİ	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
<u>BAKANLIKLAR</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>
1. Hükümetin sunuş konuşması	9-36	21-39	33-35	6-45	19-37	35-44	52-44	5-46
2. Bütçenin tümü üzerinde görüşmeler	9-36	21-39	33-35,	6-45	19-37	35-44	52-44	5-46
			36					
3. Türkiye Büyük Millet Meclisi Bşk.	9-37	22-40	33-37	7-46	19-38	35-45	52-45	5-47
4. Cumhurbaşkanlığı	9-37	22-40	33-37	7-46	19-38	35-45	52-45	5-47
5. Sayıştay Başkanlığı	9-38	22-41	33-37	7-46	19-38	35-45	52-45	5-47
6. Anayasa Mahkemesi Başkanlığı	9-38	22-41	34-41	7-46	19-38	35-45	52-45	5-47
7. Danıştay Başkanlığı	10-40	22-43	34-40	7-49	20-40	36-48	52-45	5-47
8. Başbakanlık	9-38	22-41	33-38	7-47	20-39	36-46	52-46	5-48
9. Diyanet İşleri Başkanlığı	10-40	22-43	34-40	7-49	20-41	36-46	52-46	5-48
10. Devlet İstatistik Enstitüsü Bşk.	9-39	22-42	34-40	7-48	20-40	36-47	52-46	5-48
11. Devlet Meteoroloji İşleri Gen. Md.	10-41	22-44	33-38	7-47	20-39	36-47	52-46	6-49
12. Devlet Planlama Teşkilatı Müs.	9-39	22-42	34-39	7-48	20-40	36-47	53-47	6-49
13. Hazine ve Dış Ticaret Müs.	9-39	22-42	34-39	7-48	20-40	36-46	53-47	6-49
14. Darphane ve Damga Matba. Gen. Md.	9-39	22-42	34-39	7-48	20-40	36-46	-	-
15. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü	10-43	23-50	34-45,	8-51	20-44	36-47	53-47	6-49
			46	52	45			
16. Vakıflar Genel Müdürlüğü	10-40	22-43	34-40	7-49	20-41	36-48	53-47	6-50
17. Sos. Hiz. ve Çoc. Es. Kur. Gen. Md.	-	-	-	-	21-47	36-48	53-47	6-49
18. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	10-40	22-43	34-39	7-49	20-39	36-48	53-48	5-48
19. Çevre Bakanlığı	10-41	22-44	33-38	7-47	20-39	36-48	53-48	7-56
20. Adalet Bakanlığı	10-42	22-44	34-41	7-50	20-42	37-51	53-48	6-50
21. Yargıtay Başkanlığı	10-42	22-44	34-41	7-50	20-42	37-51	53-48	6-50
22. Dışişleri Bakanlığı	11-44	22-45	35-49	9-58	21-49	37-54	53-49	7-55
23. Kültür Bakanlığı	11-47	23-51	34-43	7-50	20-42,	37-55	53-49	8-57
					45			
24. Millî Eğitim Bakanlığı	10-43	23-50	34-45	8-51	20-44	36-50	53-50	6-51
			46	52	45	37-51		
25. Millî Savunma Bakanlığı	10-42	22-46	34-43	8-52	21-47	37-52	53-51	8-58
26. Turizm Bakanlığı	11-47	23-51	34-43	7-50	20-42	38-56	53-51	6-52
					45			
27. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.	11-47	23-49	35-48	8-53	20-43	38-57	53-52	7-53
28. Çalışma ve Sos. Güv. Bakanlığı	11-47	23-49	34-44	8-53	21-48	36-49	53-52	8-57
29. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	11-45	22-45	34-42	9-56	20-45	38-56	54-53	6-52
30. Ulaştırma Bakanlığı	11-44	22-46	34-42	8-54	20-41	37-52	54-53	7-56
31. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	10-41	23-47	35-49	9-57	20-43	37-55	54-54	7-53
32. Sağlık Bakanlığı	11-46	23-47	34-46	9-57	21-47	37-54	54-54	7-55

YILI BÜTÇESİ	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
<u>BAKANLIKLAR</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>
33. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	11-46-	23-48	35-47	9-55	21-46	37-53	54-55	7-54
			48	56				
34. Orman Bakanlığı	11-46-	23-48	35-47	9-55	21-46	37-53	54-55	8-58
			48	56				
35. İçişleri Bakanlığı	11-45	22-46	34-44	8-54	21-48	36-49	54-56	8-59
36. Maliye ve Gümrük Bakanlığı	11-48	23-51	35-50	9-58	21-49	38-57	54-56	8-59
37. Gelir Bütçesi	11-48	23-52	35-50	9-59	21-50	38-58	54-57	8-60
38. Bütçenin tümü üzerinde son konuş.	12-49	23-53	35-51	10-60	21-51	38-59	54-58	8-61
				52				

**BÜTÇE KANUNU TASARILARININ TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
GENEL KURULUNDA YILLARA GÖRE GÖRÜŞME TUTANAKLARI LİSTESİ**

YILI BÜTÇESİ	1993	1994	1995	1996	1997	1998
<u>BAKANLIKLAR</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>	<u>C.-B.</u>
1. Hük. Sun. Kon. Bütçenin Tümü Üzerinde Gör.	23-38	46-38	74-50	3-38	15-28	39-28
2. Türkiye Büyük Millet Meclisi Bşk.	24-39	47-39	75-51	3-39	16-29	40-29
3. Cumhurbaşkanlığı	24-39	47-39	75-51	3-39	16-29	40-29
4. Sayıştay Başkanlığı	24-39	47-39	75-51	3-39	16-29	40-29
5. Anayasa Mahkemesi Başkanlığı	24-39	47-39	75-51	3-39	16-29	40-29
6. Danıştay Başkanlığı	24-42	47-42	75-54	3-39	16-30	40-30
7. Başbakanlık	24-40	47-40	75-51	3-39	16-29	40-29
8. Diyanet İşleri Başkanlığı	24-42	47-43	75-53	3-40	16-31	40-31
9. Devlet İstatistik Enstitüsü Bşk.	24-41	47-43	75-53	3-39	16-30	40-31
10. Devlet Meteoroloji İşleri Gen. Md.	24-40	47-43	75-52	3-40	16-31	40-29
11. Devlet Planlama Teşkilatı Müs.	24-41	47-41	75-52	3-39	16-30	40-30
12. Hazine Müsteşarlığı	24-41	47-41	75-52	3-39	16-30	40-30
13. Dış Ticaret Müsteşarlığı	24-41	47-41	75-52	3-39	16-30	40-30
14. Darp Damga Genel Müdürlüğü	-	-	-	-	-	-
15. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü	24-40	47-40	75-52	3-40	16-30	40-30
16. Vakıflar Genel Müdürlüğü	24-42	47-43	75-53	3-40	16-31	40-31
17. Sos. Hiz. ve Çoc. Es. Kur. Gen. Md	24-41	47-42	75-53	3-39	16-30	40-30
18. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	24-42	47-42	75-52	3-39	16-31	40-30
19. Denizcilik Müsteşarlığı	-	-	-	3-39	16-29	40-29
20. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü	-	-	-	-	16-29	40-30
21. Gümrük Müsteşarlığı	-	-	-	-	16-30	40-31
22. Yargıtay Başkanlığı	27-43	47-44	75-54	3-40	16-31	40-31
23. Adalet Bakanlığı	24-43	47-44	75-54	3-40	16-31	40-31
24. Çevre Bakanlığı	25-46	47-44	75-55	3-40	16-31	41-35
25. Dışişleri Bakanlığı	25-48	48-50	75-56	4-41	16-32	40-32
26. Millî Savunma Bakanlığı	25-45	48-49	76-59	3-40	16-32	41-35

YILI BÜTÇESİ BAKANLIKLAR	1993 C.-B.	1994 C.-B.	1995 C.-B.	1996 C.-B.	1997 C.-B.	1998 C.-B.
27. Turizm Bakanlığı	24-43	48-47	76-57	4-41	16-32	40-33
28. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.	25-46	48-45	76-59	4-41	16-33	41-35
29. Çalışma ve Sos. Güv. Bakanlığı	26-50	48-50	75-56	3-40	16-33	40-32
30. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	25-44	48-46	76-57	4-41	16-32	40-33
31. Ulaştırma Bakanlığı	25-45	48-48	76-58	4-41	17-34	40-31
32. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	25-48	49-52	75-56	3-40	17-34	41-35
33. Sağlık Bakanlığı	25-47	48-45	75-54	4-41	17-34	40-32
34. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı	25-47	48-47	75-55	4-41	16-33	40-33
35. Orman Bakanlığı	26-50	48-48	75-55	4-41	17-34	40-32
36. İçişleri Bakanlığı	25-44	48-46	75-57	3-40	16-33	40-33
37. Kültür Bakanlığı	26-51	48-49	76-59	4-42	17-35	41-34
38. Millî Eğitim Bakanlığı	26-49	49-51	76-58	4-42	17-35	41-34
39. Maliye Bakanlığı	26-50	49-52	76-60	4-42	16-36	41-36
40. Gelir Bütçesi	26-51	49-53	76-60	4-42	16-36	41-36
41. Tümü Üzerinde Son Konuşmalar	26-52	49-53	76-61	4-43	17-37	41-37

**BÜTÇE KANUNU TASARILARININ CUMHURİYET SENATOSU VE DA-
NİŞMA MECLİSİ GENEL KURULLARINDA YILLARA GÖRE GÖRÜŞME
TUTANAKLARINI GÖSTERİR ÇİZELGEDİR**

YILLAR	CUMHURİYET							
	1972		1973		1974		1975	
	C.	B.	C.	B.	C.	B.	C.	B.
HÜKÜMETİN SUNUŞU	2	25	8	21	15	52	19	26
TÜMÜ ÜZERİNDE	2	25	8	21	15	52	19	26
CUMHURİYET SENATOSU (D.M.)	2	25	8	22	15	53	19	27
MİLLET MECLİSİ (M.G.K.)	2	26	8	22	15	53	19	27
CUMHURBAŞKANLIĞI	2	26	8	22	15	53	19	27
SAYIŞTAY	2	26	8	22	15	53	19	27
ANAYASA MAHKEMESİ	2	26	8	22	15	53	19	27
								27
BAŞBAKANLIK	2	26	8	22	15	53	19	28
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI	2	26	8	23	15	54	19	28
DANIŞTAY	2	27	8	23	15	54	19	28
DEVLET İSTATİSTİK GEN. MÜD.	2	27	8	23	15	54	19	28
TOPRAK TARIM MÜSTEŞARLIĞI	-	-	-	-	-	-	19	28
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI	2	27	8	23	15	54	19	28
TAPU KADASTRO GEN. MÜD.	2	27	8	23	15	54	19	28
VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	2	27	8	23	15	54	19	28
ADALET BAKANLIĞI	2	28	8	24	15	55	20	32
YARGITAY BAŞKANLIĞI	-	-	-	-	15	55	20	32
MİLLÎ SAVUNMA BAKANLIĞI	2	27	8	23	15	55	19	29
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI	2	28	8	24	15	55	19	29
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI	3	32	9	28	16	59	19	29
ÇALIŞMA BAKANLIĞI	3	31	8	25	16	58	20	32
SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI	-	-	-	-	-	-	20	32
SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAK.LIĞI	3	31	9	27	16	58	20	32
TURİZM VE TANITMA BAK.LIĞI	2	30	8	26	16	57	20	31
GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI	2	30	8	26	16	57	20	31
BEDEN TERBİYESİ GEN. MÜD.	-	-	-	-	16	57	20	31

SENATOSU										DANISMA MECLİSİ					
1976		1977		1978		1979		1980		1982		1983		1984	
C.	B.	C.	B.	C.	B.	C.	B.	C.	B.	C.	B.	C.	B.	C.	B.
25	30	30	28	34	25	41	32	45	28	2	33	11	13	23	173
25	31	30	28	34	25	41	32	45	28	2	34	11	14	23	174
25	31	30	29	34	25	41	33	45	29	2	35	11	14	-	-
25	31	30	29	34	25	41	33	45	29	2	35	11	14	23	174
25	31	30	29	34	25	41	33	45	29	2	35	11	14	23	174
25	31	30	29	34	25	41	33	45	29	2	35	11	14	23	174
25	31	31	32	34	26	41	34	45	33	2	38	11	15	23	175
									29						
	31							45	30						
25	32	30	29	34	26	41	33	46	36	2	36	11	14	23	174
25	31	30	30	34	26	41	33	45	30	2	36	11	14	23	174
25	32	30	30	34	26	41	34	45	30	2	37	11	15	23	175
25	32	30	30	34	26	41	33	45	30	2	36	11	14	23	174
25	32	30	30	34	26	41	34	45	30	2	36	11	14	23	174
	33														
25	31	30	29	34	26	41	34	45	30	2	37	11	15	23	174
25	32	30	30	34	26	41	34	45	30	2	37	11	15	23	174
	31														
25	32	30	29	34	26	41	34	45	30	2	37	11	15	23	174
25	33	31	32	34	26	42	39	45	33	2	38	11	16	23	175
25	33	31	32	34	26	42	39	45	33	2	38	11	16	23	175
25	33	30	35	34	27	41	36	45	32	2	39	11	16	23	175
25	33	30	31	35	27	41	36	45	32	2	40	11	17	23	175
26	37	30	31	36	30	41	37	46	35	3	44	11	15	23	175
26	36	31	34	35	28	41	35	46	33	3	48	12	25	23	177
26	36	31	34	35	28	41	37	45	33	2	39	12	24	23	178
26	36	31	34	35	29	41	37	46	34	3	46	12	23	23	177
26	35	31	34	35	27	41	39	45	31	3	47	11	16	23	177
26	35	31	33	35	29	42	38	46	34	3	45	11	18	23	178
26	35	31	33	35	29	42	38	46	34	3	45	11	18	23	178

		CUMHURİYET							
		1972		1973		1974		1975	
YILLAR		C.	B.	C.	B.	C.	B.	C.	B.
TİCARET BAKANLIĞI		3	33	9	29	16	60	20	32
SAĞLIK VE SOSYAL YAR. BAK.		2	29	8	25	15	56	19	30
HUDUT VE SAHİLLER GEN. MÜD.—		—	—	—	—	15	56	19	30
GÜMRÜK VE TEKEL BAKANLIĞI		3	32	9	29	16	59	20	33
GIDA TARIM VE HAY. BAK.LIĞI		3	31	9	28	16	58	20	33
ULAŞTIRMA BAKANLIĞI		2	30	8	26	16	57	20	34
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI		2	29	9	27	15	56	19	30
KÜLTÜR BAKANLIĞI		—	—	—	—	—	—	20	31
İMAR VE İSKÂN BAKANLIĞI		2	28	8	24	15	55	20	33
ENERJİ VE TABİİ KAY. BAK.LIĞI									33
		3	32	9	28	16	59	20	34
KÖYİŞLERİ VE KOOP.BAK.		3	33	9	29	16	60	20	34
ORMAN BAKANLIĞI		2	30	8	26	16	57	20	31
BAYINDIRLIK BAKANLIĞI		2	28	8	25	15	56	19	30
MALİYE BAKANLIĞI					29				34
		3	33	9	30	16	60	20	35
YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMU		—	—	—	—	—	—	—	—
İŞLETMELER BAKANLIĞI		—	—	—	—	—	—	—	—
YEREL YÖNETİM BAKANLIĞI		—	—	—	—	—	—	—	—
MADDELERİN OKUNARAK OYLAN.		3	33	9	30	16	61	20	35
TÜMÜ ÜZERİNDE GÖRÜŞMELER		3	33	9	30	16	61	20	35
HÜKÜMET ADINA KONUŞMA		3	33	9	30	16	61	20	35
TUTANAKLARIN TAMAMI		25	— 33	21—	30	52	— 61	20—	35

SENATOSU										DANISMA MECLİSİ						
1976		1977		1978		1979		1980		1982		1983		1984		
C.	B.	C.	B.	C.	B.	C.	B.	C.	B.	C.	B.	C.	B.	C.	B.	
26	35	31	34	35	28	41	37	45	33	2	41	12	22	23	176	
25	34	31	33	35	28	41	36	45	32	3	48	12	25	23	176	
37																
25	34	31	35	-	-	41	36	45	32	-	-	12	25	23	176	
26	37	31	35	35	28	41	35	45	31	2	42	12	19	23	176	
26	36	31	35	36	30	42	39	46	35	3	46	12	23	23	176	
26	38	31	33	35	27	41	35	45	31	3	44	12	21	23	176	
34																
26	35	31	32	35	29	42	38	46	34	2	42	12	19	23	175	
25																
25	34	31	32	35	29	42	38	45	33	3	47	11	16	23	177	
25	32	30	30	35	27	41	35	45	31	3	47	12	22	23	177	
26	37	31	35	36	30	42	39	46	35	2	41	11	18	23	177	
26	38	31	36	36	30	42	40	46	36	3	45	12	24	23	177	
26	35	31	36	36	31	42	40	46	36	3	46	12	23	23	176	
26	35	31	35	26	30	42	39	46	34	2	40	11	17	23	176	
26	38	31	36	36	31	42	40	46	36	3	48	12	26	23	178	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	20	23	175	
-	-	-	-	36	31	42	40	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	36	31	42	40	-	-	-	-	-	-	-	-	
48																
26	38	31	36	36	31	42	41	46	37	3	49	12	26	23	178	
26	39	31	37	36	31	42	41	46	37	3	49	12	26	23	178	
26	39	31	37	36	31	42	41	46	37	3	49	12	26	23	178	
30-39	28-37	25-31	32-41	28-37	33-49	12-26	173-178									

OSMANLI DEVLETİ PARLAMENTOSU

Türkiye'nin siyasî yaşamında parlamenterli hayat yüzyılı geçmiştir.

İlk parlamentonun (Meclis-i Umumî) hukukî dayanağı 1876 Anayasası dediğimiz "Kanun-i Esasî"dir.

İlk önce Mithat Paşa bir anayasa taslağı hazırladı. II. Abdülhamit bu taslağı beğenmedi. Anayasanın hazırlanmasını Server Paşanın başkanlığında kurduğu bir komisyona havale etti. Uzun görüşmelerden sonra Kanun-i Esasî 119 madde olarak kabul edildi. (1)

Kanun-i Esasî II. Abdülhamit'in 7 Zilhicce 1293 (23 Aralık 1876) tarihli Hattı Humayunu ile yürürlüğe girdi.

Kanun-i Esasî 11 bölüm içinde 119 maddeden oluşmuştur. Beş, altı ve yedinci bölümleri parlamentonun oluşumu, yapısı, yetkisi ve işlevleriyle ilgilidir.

Beşinci bölüm; Meclis-i Umumî (Parlamento) (Madde 42-59), Altıncı bölüm; Heyeti Âyân (Senato) (60-64), Yedinci bölüm; Heyeti Mebusan (Millet Meclisi) (Madde 65-80) ile ilgili maddelerdir.

MECLİSİ UMUMÎ

(PARLAMENTO)

İki meclisli Osmanlı Devleti Parlamentosunu yani Meclis-i Umumîyi padişah tarafından seçilen Heyeti Âyân ile erkek Osmanlı vatandaşları tarafından seçilen Heyeti Mebusan (Meclisi Mebusan) meydana getiriyordu.

Bu iki heyet, iki ayrı başkan tarafından yönetiliyordu.

MECLİS-İ MEBUSAN

1876 Anayasasının ilk şekli ve pek kısa süren uygulamasına göre Meclis-i Mebusan açık olarak görüşmeler yapan, yasama yetkileri çok sınırlı bir meclisti. Milletvekillerinin kanun teklif etme yetkileri vardı. Ancak teklif edilen kanun görüşmelerinin yapılabilmesi için padişahın onayı şarttı.

Padişahın dilediğinde, vaktinden önce Meclis-i Umumîyi toplantıya çağırabilirdiği gibi istediği zaman da kapatma yetkisi vardı.

Meclis, Kanun-i Esasînin 43 üncü maddesine göre padişahın devetiyle Kasım ayı başında toplanıp Martta tatile girerdi.

Mebusların, dört yıl için her elli bin Osmanlı erkek vatandaşına bir mebus hesabıyla gizli oylamayla seçileceği öngörülmüştü. (Md. 69, 65). Ancak uygulamada bu anayasa gerçekleşmedi. Siyasî sebeplerle hemen toplanması istenen Mebusan Meclisi üyelerinin seçimi, Talimat-ı Muvakkate adı verilen geçici bir düzenlemeyle yapıldı.

(1) Coşkun Üçok, 1876 Anayasasının Kaynakları, (Türk Parlamentoculuğunun ilk Yüzyılı) (1876-1976), Hazırlayan, Siyasî İlimler Türk Derneği. Ankara. 1977. sh. 1-30.

İlk Türk Parlamentosu için açılış töreni, 19 Mart 1877 Pazartesi günü saat 14.30'da Dolmabahçe Sarayının muayede salonunda yapıldı. (1)

28 Ekim 1876 tarihli "Talimat-ı Muvakkate"ye göre yapılan iki dereceli seçimler sonucu Heyet-i Mebusan 69'u müslüman, 46'sı müslüman olmayan 115 üyeden oluşmuştu. Heyet-i Âyân üyeleri ise 26 kişi idi. (2)

Padişah açılış töreninde hazır bulunmuştu. Ayrıca bütün devlet erkânı ile birlikte yabancı misyon şefleri ve ruhanî liderler de parlamentodaki yerlerini almışlardı.

Heyet-i Mebusan'ın ilk başkanlığına Ahmet Vefik Efendi (Paşa) (1823-1891) padişah buyruğu ile ve geçici olarak atandı. Heyet-i Âyân başkanlığına ise, anayasayı hazırlayan komisyonun başkanı Server Paşa (1821-1886) getirildi.

Meclis-i Mebusanın 19 Mart 1877 tarihli açılış töreninde padişahın açılış nutku okunmuştur. Bu açılış nutku Takvimi Vekayi'nin 8 Mart 1293 tarihli ve 1867 nci sayısının ilâvesi olarak neşredilmiştir.

Âyân ile Mebusan Meclisinin açılış nutku üzerine, hazırladığı cevapları Sadrazam Ethem Paşa ile birlikte Mebusan Reisi Ahmet Vefik, Âyân Reisi Server Paşalar 24 Mart 1293'de Mabeyn'e götürmüşler ve padişah tarafından kabul olunup Meclisin cevaplarını takdim etmişlerdir. (3)

20 Mart 1877 tarihinde Meclis-i Mebusan birinci birleşimini yapmış üyeleri bu toplantıda aşağıdaki şekilde and içmişlerdir.

"Tahlif'in sureti şudur. (and)"

(Zatı Hazreti Padişahiye ve vatanıma sadakat ve Kanun-i Esasî ahkâmına ve uhdeme tevdi olunan vazifeye riayetle hilâfından mücanebet eyleyeceğime kase (yemin) ederim.)

Yemin töreninden sonra beş şube halinde komiyonlara seçim yapılmıştır.

Meclis-i Mebusanın 21 Mart 1877 tarihli ikinci birleşiminde Başkanvekili ve Kâtiplerin seçimi yapılmış ve Dahilî Nizamnamenin (İçtüzük) müzakerelerine geçilmiştir.

Meclis-i Mebusanın birinci devresinin birinci toplantı yılı yukarıda da belirtildiği gibi 19 Mart 1877 tarihinde açılmış, 56 birleşim yaparak 28 Haziran 1877 tarihinde sona ermiştir.

Bu süre içinde Meclis-i Mebusan;

Kendi Nizamname-i Dahilisi, Dersaadet ve Vilâyatı Şahane ve Devairi
Belediye Kanunları ve Teşkilî Vilâyat Kanunu, Matbuat Kanunu,
İntihabı Mebusan Kanunu, İdarei Örfiyye Kanunu, Bütçe ve Kavaimi

(1) Hakkı Tarık Us, *Meclis-i Mebusan, İstanbul. 1940, s. 4.*

(2) Millî Egemenlik ve TBMM, *TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları-No-33 Ankara. 1987. S. 32.*

(3) *Vakit, 25 Mart 1293.*

Nakdiyye Nizamları gibi çok önemli bazı konuların görüşülmüş olmasının pek önemli bir yasama hizmeti olduğu Meclis-i Mebusan Reisi Ahmet Vefik Paşanın kapanış nutkunda ifade edilmiştir.

Meclis-i Mebusanın ikinci devre birinci içtimalı 13 Aralık 1877 (Perşembe) tarihinde başlamış 14 Şubat 1878 (Perşembe) tarihinde sona ermiştir.

Birinci toplantı yılında olduğu gibi ikinci toplantı yılı da Padişahın Açış Nutkunun(1) okunması ile başlamıştır.

Bu toplantı yılında Meclis-i Mebusan başkanlığına Dersaadet Mebusu (İstanbul) Hasan Fehmi Efendi, Hüdavendigâr Vilâyeti (Bursa) Mebusu Şeyh Bahaeddin Efendi Birinci, Dersaadet Mebusu Ohannes Efendi İkinci Reis Vekâletine seçilmişlerdir. (2)

İkinci devrede 29 birleşim yapılmıştır.

29 uncu Birleşim 14 Şubat 1878 (Perşembe) günü saat 18.00'de açılmış Reis;

– Bir irade-i seniyye var, tebliğ buyurulacak... (3) demişlerdir.

Meclisin tatiline ait olan bu irade mecliste okunmuş ve meclis dağılmıştır.

Meclisin ikinci devresi de toplam 62 gün açık kalabilmiştir.

Ancak, 1877-1878 Türk-Rus harbini bahane eden Abdülhamit, 1878'de meclisi kapatarak, Meşrutiyete son vermiştir.

Abdülhamit yönetimi, ülkede yaygın bir muhalefetin doğmasına yol açmıştır. Genç Osmanlıların muhalefet örgütü olarak etkinlik göstermeye başlayan İttihat ve Terakki Cemiyeti, 1908'de önce padişahı Meşrutiyeti ilân etmek zorunda bırakmış, sonra da iktidarı ele geçirmiştir.

Biz bu döneme İkinci Meşrutiyet dönemi diyoruz.

İkinci Meşrutiyet döneminin ilk meclisi Aralık 1908'de toplandı ve Ocak 1911'de dağıldı. İkinci meclis Nisan 1912'de toplanmış olup, aynı yılın Temmuz ayının sonunda dağılmıştır. Balkan Savaşının başlaması nedeniyle de yeni meclis için yapılacak seçimler, belli bir tarih tespit edilmeden ertelendi. Bundan dolayı üçüncü meclis Mayıs 1914 tarihine kadar toplanamadı. Üçüncü Meclis, Osmanlı İmparatorluğunun Büyük Savaşta yenilgiye uğramasından sonra 1918 yılında dağıldı.

Meclis-i Mebusanın dördüncü dönemi ise 12 Ocak 1920'de başlamıştır. 16 Martta İtilâf Devletleri İstanbul'u resmen işgal ettiler. İşgalciler, önce kentteki millî direnişçileri ve sempatizanlarını toplatıp tutukladılar, ardından da 18 Martta Meclisi kapattılar.

(1) *Takvimi Vekayi* 2057, 3 Aralık 1293.

(2) *Hakkı Tarık Us, Meclis-i Mebusan (1293-1877). 2. Cilt. İst. 1954 s. 22*

(3) *a.g.e. s. 406*

SEÇİM BÖLGELERİ

Meclis-i Mebusana ait seçim bölgeleri Kuzey Arnavutluk'da İpek'ten başlayarak Güneyde, Trablusgarp'a Bingazi'ye kadar uzanıyordu. Bu seçim bölgelerinin sayısı 126 idi. Zaman içinde hızla toprak kaybına uğrayan Osmanlı İmparatorluğunun seçim bölgelerinde de azalma oldu.

MEBUS (MİLLETVEKİLİ) LİSTESİ

Kitabımıza eklenen Mebus Listesi (Ad Defteri), Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivinde bulunan "Osmanlı Meclisi Mebusan Mebuslarının Sicil Defteri. Devre 1-4" den yararlanılarak hazırlanmıştır. Bu defterin o dönem Meclisi Mebusan Baş Kitabeti (Genel Sekreterlik) tarafından el yazısı ile tutulduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Meclisi Mebusan Baş Kitabetine hazırlanan Resmî ve Umumî Fihristlerde de Meclisi Mebusan Azalarının listeleri vardır. Bu liste, adı geçen Azaların Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivinde bulunan özlük dosyalarındaki seçim mazbataları ile de karşılaştırılmıştır. Ad defteri alfabetik isim sırasına göre düzenlenmiştir. Ayrıca arşivde üyenin dosyasının bulunduğu zarf ve sicil numarası, hangi devrede mebusluk yaptığı, seçim çevresi ve 1920'den sonra Meclislerde de üyelik yapanların sicil numaraları gösterilmiştir.

Seçim çevreleri sütununda Meclisi Mebusanın 1-4 üncü devrelerindeki seçim çevrelerini tespit etmek mümkün olacaktır.

Yaptığımız tespitlere göre Meclisi Mebusanın Birinci Devre-i İçtimaiye (Toplantı Yılı)'nda 323,

İkinci Devre-i İntihabiyesinde 282,

Üçüncü Devre-i İntihabiyesinde 289,

Dördüncü Devre-i İntihabiyesinde 160 mebusun adı kayda geçmiştir. Meclisi Mebusanın dört döneminde toplam olarak 1 054 mebusun adı geçiyor.

Meclisi Mebusanda üyelik yapanların toplam sayısı ise 757'dir.

OSMANLI MECLİSİ MEBUSANI YASAMA ÇİZELGESİ

MECLİSİ MEBUSAN BİRİNCİ DEVRE-İ İÇTİMAİYE

İÇTİMA SENESİ (TOPLANTI YILI) 1 :

Başlangıç tarihi : 4 Kânunuevvel (Aralık) 1324 (1908) Cuma

Bitiş Tarihi : 8 Ağustos 1325 (1909)

Birleşim (İnikad) : 1-140

İÇTİMA SENESİ (TOPLANTI YILI) 2 :

Başlangıç tarihi : 1 Teşrinisanî (Kasım) 1325, (1909)

Bitiş Tarihi : 15 Haziran 1326, (1910)

Birleşim (İnikad) : 1-125

İÇTİMA SENESİ (TOPLANTI YILI) 3 :

Başlangıç tarihi : 1 Teşrinisanî (Kasım) 1326, (1910)

Bitiş Tarihi : 21 Mayıs 1327, (1911)

Birleşim (İnikad) : 1-114

İÇTİMA SENESİ (TOPLANTI YILI) 4 :

Başlangıç tarihi : 2 Teşrinievvel (Ekim) 1327, (1911)

Bitiş Tarihi : 5 Kânunusanî (Ocak) 1327, (1911)

Birleşim (İnikad) : 1-40

MECLİSİ MEBUSAN İKİNCİ DEVRE-İ İNTİHABİYE

(İKİNCİ DÖNEM)

İÇTİMA SENESİ (TOPLANTI YILI) 1 :

Başlangıç tarihi : 5 Nisan 1328, (1912) Perşembe

Bitiş Tarihi : 23 Temmuz 1328, (1912) Pazartesi. Tatile girdi.

Süresiz olarak kapandı.

Birleşim (İnikad) : 1-47 Birleşim.

MECLİSİ MEBUSAN ÜÇÜNCÜ DEVRE-İ İNTİHABİYE

(ÜÇÜNCÜ SEÇİM DÖNEMİ)

İÇTİMA-I FEVKALÂDE :

Başlangıç tarihi : 1 Mayıs 1330, (1914). Perşembe

Bitiş Tarihi : 20 Temmuz 1330, (1914). Pazar

Birleşim (İnikad) : 1-47

İÇTİMA SENESİ (TOPLANTI YILI) 1 :

Başlangıç tarihi : 1 Kânunuevvel (Aralık) 1330, (1914). Pazartesi

Bitiş Tarihi : 31 Teşrinievvel (Ekim) 1331, (1915). Cumartesi

Birleşim (İnikad) : 1-48

İÇTİMA SENESİ (TOPLANTI YILI) 2 :

Başlangıç tarihi : 1 Teşrinisani (Kasım) 1331, (1915). Pazar

Bitiş Tarihi : 29 Şubat 1331, (1915). Pazartesi

Birleşim (İnikad) : 1-44

İÇTİMA SENESİ (TOPLANTI YILI) 3 :

Başlangıç tarihi : 1 Teşrinisani (Kasım) 1332, (1916). Salı

Bitiş Tarihi : 31 Mart 1333, (1917). Cumartesi

Birleşim (İnikad) : 1-63

İÇTİMA SENESİ (TOPLANTI YILI) 4 :

Başlangıç tarihi : 1 Teşrinisani (Kasım) 1333, (1917). Çarşamba

Bitiş Tarihi : 31 Mart 1334, (1918). Pazar

Birleşim (İnikad) : 1-79

İÇTİMA SENESİ (TOPLANTI YILI) 5 :

Başlangıç tarihi : 10 Teşrinievvel (Ekim) 1334, (1918). Perşembe

Bitiş Tarihi : 21 Kânunuevvel (Aralık) 1334, (1918). Cumartesi

Birleşim (İnikad) : 1-29

MECLİSİ MEBUSAN DÖRDÜNCÜ DEVRE-İ İNTİHABİYE (DÖRDÜNCÜ SEÇİM DÖNEMİ)

İÇTİMA-I FEVKALÂDE :

Başlangıç tarihi : 12 Kânunusani (Ocak) 1336 Pazartesi

Bitiş Tarihi : 18 Mart 1336 Perşembe

Birleşim (İnikad) : 1-24 Birleşim

BİRİNCİ DEVRENİN GİZLİ VE AÇIK GENEL KURUL TOPLANTILARININ ADEDİNİ GÖSTERİR CETVELDİR

TOPLANTI YILI	1.	2.	3.	4.
(Sene-i İctimaiye)	1324	1325	1326	1327
	1908	1909	1910	1911
Rumî ve Miladi	1325	1326	1327	1328
<u>Seneleri</u>	<u>1909</u>	<u>1910</u>	<u>1911</u>	<u>1912</u>
Teşrinievvel	Açık			15
(Ekim)	Gizli			1
Teşrinisani	Açık	14	14	9
(Kasım)	Gizli			
Kânunievvel	Açık	12	10	13
(Aralık)	Gizli			
Kânunisani	Açık	16	15	16
(Ocak)	Gizli			3
Şubat	Açık	14	14	17
	Gizli			

TOPLANTI YILI (Sene-i İctimaiye)		1.	2.	3.	4.
		1324	1325	1326	1327
		1908	1909	1910	1911
Rumî ve Miladî		1325	1326	1327	1328
Seneleri		<u>1909</u>	<u>1910</u>	<u>1911</u>	<u>1912</u>
Mart	Açık	16	19	22	
	Gizli	1			
Nisan	Açık	13	16	18	
	Gizli	1			
Mayıs	Açık	20	24	17	
	Gizli				
Haziran	Açık	20	13		
	Gizli	2			
Temmuz	Açık	21			
	Gizli				
Ağustos	Açık	8			
	Gizli				
Eylül	Açık				
	Gizli				
TOPLAM	Açık	<u>140</u>	<u>125</u>	<u>114</u>	<u>40</u>
	Gizli	4			1

MECLİSİ MEBUSAN İKİNCİ DEVRE-İ İNTİHABİYE
HEYETİ UMUMİYE İÇTİMAATI ADEDİNİ GÖSTERİR ÇETVEL

5 Nisan 1328 (1912); 23 Temmuz 1328 (1912)

SENE-İ İÇTİMAİYYE

TOPLANTI YILI

RUMÎ SENESİ		1328
	Aleni	
NİSAN	(Açık)	4
	Hafî	
	(Gizli)	
	Aleni	9
MAYIS	Hafî	
HAZİRAN	Aleni	19
	Hafî	
TEMMUZ	Aleni	15
	Hafî	
YEKÛN	Aleni	47
	Hafî	

**ÜÇÜNCÜ DEVREİ İNTİHABİYE ZARFINDA VAKİ OLAN HEYETİ
UMUMİYE İNİKATLARI ADEDİNİ GÖSTERİR CETVELDİR**

İÇTİMA

(Toplantı)	Fevkâlede	1.	2.	3.	4.	5.
SENELERİ	1330	1330	1331	1332	1333	1334
	<u>(1914)</u>	<u>1331</u>	<u>(1915)</u>	<u>1333</u>	<u>1334</u>	<u>(1918)</u>
Eylül		5				
Teşrin-i evvel		10				9
Teşrin-i sani			8	11	11	10
Kânun-i evvel		12	9	13	14	10
Kânun-i sani		13	10	13	17	
Şubat		8	17	8	17	
Mart				18	20	
Mayıs	14					
Haziran	18					
Temmuz	15					
TOPLAM	47	48	44	63	79	29

1 Mayıs 1330 (1914) tarihinden 21 Kânun-i evvel 1334 (1918) tarihine kadar toplam 310 Birleşim yapılmıştır.

10 Mart 1334 ve 30 Teşrin-i evvel 1334 tarihindeki birleşimler gizli olarak yapılmıştır.

**YENİ HARFLERLE BASKISI YAPILMIŞ OLAN
MECLİSİ MEBUSAN ZABIT CERİDELERİ**

S. No.	Devre	İçtima	Cilt	Tarih	İnikat (Birleşim)	Basım Tarihi
1	1	1	1	4 Kânuni evvel 1324 9 Şubat 1324	1-33	1982
2	1	1	2	11 Kasım 1324 26 Mart 1325	34-54	1982
3	1	1	3	28 Mart 1325 14 Mayıs 1325	55-81 55	1982 1982
	1	1	3'e Ek	28 Mart 1325		
4	1	1	4	16 Mayıs 1325 11 Haziran 1325	82-100	-
5	1	1	5	13 Haziran 1325 16 Temmuz 1325	101-120	
6	1	1	6	18 Temmuz 1325 8 Ağustos 1325	121-140	-
7	1	1	1-6	4 Kânunuevvel 1324 (1908) YILLIK FİHRİST 8 Ağustos 1325 (1909)	1-140	1990
8	1	2	1	1 Teşrinisani 1325 1 Kânunusani 1325	1-30	1985

S. No.	Devre	İctima	Cilt	Tarih	İnikat (Birleşim)	Basım Tarihi
9	1	2	2	16 Kânunusani 1325 23 Şubat 1325	31-50	1985
10	1	2	3	24 Şubat 1325 27 Mart 1326	51-69	—
11	1	2	4	29 Mart 1326 24 Nisan 1326	70-84	1986
12	1	2	5	26 Nisan 1326 22 Mayıs 1326	85-104	1986
13	1	2	6	24 Mayıs 1326 15 Haziran 1326	105-125	1986
14	1	2	1-6	1 Teşrinisani 1325 (1909) 15 Haziran 1326 (1910)	1-125	1990
YILLIK FİHRİST						
15	1	3	1	1 Teşrinisani 1326 18 Kânunuevvel 1326	1-20	1986
16	1	3	2	20 Kânunuevvel 1326 31 Kânunusani 1326 (1910)	21-40	1986
17	1	3	3	2 Şubat 1326 (1910) 26 Şubat 1326 (1910)	41-56	1986
18	1	3	4	28.2.1326 (1910) 21.3.1327 (1911)	57-71	1986
19	1	3	5	27 Mart 1327 (1911) 13 Nisan 1327 (1911)	72-86	1990
20	1	3	6	16 Nisan 1327 (1911) 7 Mayıs 1327 (1911)	87-102	1991
21	1	3	7	8 Mayıs 1327 (1911) 21 Mayıs 1327 (1911)	103-114	1991
22	1	4	1	2 Teşrinievvvel 1327 (1911) 7 Teşrinisani 1327 (1911)	1-18	1991
23	1	4	2	9 Teşrinisani 1327 (1911) 5 Kânunusani 1327 (1911)	19-40	1991
24	2	1	1	5 Nisan 1328 (1912) 19 Haziran 1328 (1912)	1-24	1991
25	2	1	2	20 Haziran 1328 (1912) 23 Temmuz 1328 (1912)	25-47	1991
26	3	1	1	1 Mayıs 1330 (1914) 23 Haziran 1330 (1914)	1-26	1991
İçtimai Fevkâlade						
27	3	1	2	24 Haziran 1330 (1914) 20 Temmuz 1330 (1914)	27-47	1991
İçtimai Fevkâlade						
28	3	1	1	1 Kânunuevvvel 1330 (1914) 31 Teşrinievvvel 1331 (1915)	1-48	1991

<u>S. No.</u>	<u>Devre</u>	<u>İctima</u>	<u>Cilt</u>	<u>Tarih</u>	<u>İnikat</u> <u>(Birleşim)</u>	<u>Basım</u> <u>Tarihi</u>
29	3	2	1	1 Teşrinisani 1331 (1915) 30 Kânunusani 1331 (1915)	1-27	1991
30	3	2	2	1 Şubat 1331 (1915) 29 Şubat 1331 (1915)	28-44	1991
31	3	3	1	1 Teşrinisani 1332 (1916) 9 Kânunusani 1332 (1916)	1-28	1991
32	3	3	2	13 Kânunusani 1332 (1916) 3 Mart 1333 (1917)	29-47	1991
33	3	3	3	4 Mart 1333 (1917) 31 Mart 1333 (1917)	48-63	1991
34	3	4	1	1 Teşrinisani 1333 (1917) 15 Kânunisani 1334 (1918)	1-34	1992
35	3	4	2	17 Kânunusani 1334 (1918) 5 Mart 1334 (1918)	35-63	1991
36	3	4	3	7 Mart 1334 (1918) 31 Mart 1334 (1918)	64-79	1991
37	3	5	1	1 Teşrinievvel 1334 (1918) 21 Kânunuevvel 1334 (1918)	1-29	1992
38	4	1	1	12 Kânunusani 1336 (1920) 18 Mart 1336 (1920)	1-24	1992
İctimai Fevkâlâde						

YENİ HARFLERLE BASKISI YAPILMIŞ OLAN MECLİSİ ÂYAN ZABIT CERİDELERİ

<u>S. No.</u>	<u>Devre</u>	<u>İctima</u>	<u>Cilt</u>	<u>Tarih</u>	<u>İnikat</u> <u>(Birleşim)</u>	<u>Basım</u> <u>Tarihi</u>
1	1	2	1	1 Teşrinisani 1325 (1909) 1 Mayıs 1326 (1910)	1-68	—
2	1	2	2	3 Mayıs 1326 (1910) 15 Haziran 1326 (1910)	69-95	—
3	1	3	1	1 Teşrinisani 1326 (1910) 21 Şubat 1326 (1910)	1-38	1988
4	1	3	2	24 Şubat 1326 (1910) 25 Nisan 1327 (1911)	39-58	1989
5	1	3	3	28 Nisan 1327 (1911) 21 Mayıs 1327 (1911)	59-75	1989
6	1	4	1	3 Teşrinievvel 1337 (1911) 5 Kânunusani 1327 (1911)	1-24	1989
7	2	1	1	7 Nisan 1328 (1912) 23 Temmuz 1328 (1912)	1-33	1989
8	3	1	1	1 Mayıs 1330 (1914) 20 Temmuz 1330 (1914)	1-30	1989
İctima-ı Fevkâlâde						

<u>S. No.</u>	<u>Devre</u>	<u>İçtima</u>	<u>Cilt</u>	<u>Tarih</u>	<u>İnikat (Birleşim)</u>	<u>Basım Tarihi</u>
9	3	1	1	1 Kânunuevvel 1330 (1914) 31 Teşrinievvel 1331 (1915)	1-33	1990
10	3	2	1	1 Teşrinisani 1331 (1915) 21 Kânunusani 1331 (1915)	1-25	1990
11	3	2	2	23 Kânunusani 1331 (1915) 29 Şubat 1331 (1915)	26-42	1990
12	3	3	1	1 Teşrinisani 1332 (1916) 13 Şubat 1332 (1916)	1-34	1990
13	3	3	2	14 Şubat 1332 (1916) 31 Mart 1333 (1917)	35-54	1990
14	3	4	1	1 Teşrinisani 1333 (1917) 2 Mart 1334 (1918)	1-32	1990
15	3	4	2	5 Mart 1334 (1918) 31 Mart 1334 (1918)	33-46	1991
16	3	5	1	10 Teşrinievvel 1334 (1918) 19 Kânunuevvel 1334 (1918)	1-16	1990
17	4	1	1	12 Kânunuevvel 1336 (1920) 5 Nisan 1336 (1920)	1-24	1991

**YENİ HARFLERLE BASKISI YAPILMIŞ OLAN
MECLİS-İ UMUMİ ZABIT CERİDELERİ**

<u>S. No.</u>	<u>Devre</u>	<u>İctima</u>	<u>Cilt</u>	<u>Tarih</u>	<u>İnikat</u> <u>(Birleşim)</u>	<u>Basım</u> <u>Tarihi</u>
1	1	1	1	1 K. Evvel 1324 (1908)	1	—
2	1	1	1	11 Nisan 1325 (1909)	2 (X)	—
3	1	1	1	12 Nisan 1325 (1909)	3	—
4	1	1	1	13 Nisan 1325 (1909)	4	—
5	1	1	1	7 Mayıs 1325 (1909)	5 (1)	—
6	1	2	1	1 T. Sani 1325 (1909)	1	—
7	1	3	1	1 T. Sani 1326 (1910)	1	—
8	1	4	1	1 T. Evvel 1327 (1911)	1	—
9	2	1	1	5 Nisan 1328 (1912)	1	—
10	3	1	1	1 Mayıs 1330 (1914)	1	(1. Fevkalade)
11	3	1	1	1 K. Evvel 1330 (1914)	1	—
12	3	2	1	1 T. Sani 1331 (1915)	1	—
13	3	3	1	1 T. Sani 1332 (1916)	1	—
14	3	4	1	1 T. Sani 1333 (1917)	1	—
15	3	5	1	1 T. Evvel 1334 (1918)	1	—
16	4	1	1	12 K. Sani 1336 (1920)	1	—

**YENİ HARFLERLE BASKISI YAPILMIŞ OLAN, MECLİS-İ MEBUSAN
LEVAYİH VE TEKALİF-İ KANUNİYYE VE ENCÜMEN MAZBATALARI**

<u>S.No</u>	<u>Devre</u>	<u>İçtima</u>	<u>Cilt</u>	<u>Tarih</u>	<u>Basım Tarihi</u>	<u>Konusu</u>
1	1	1	-	1324-1325	-	Meclis-i Mebusan Levayih ve Tekalif-i Kanuniyye ve Encümen Mazbataları.
2	1	2	-	1325-1326	1992	Meclis-i Mebusan Levayih ve Tekalif-i Kanuniyye ve Encümen Mazbataları.
3	1	3	-	1326-1327	1992	Meclis-i Mebusan Levayih ve Tekalif-i Kanuniyye ve Encümen Mazbataları.
4	1	4-5	1	1327-1328	1993	Devlet-i Osmaniyye Maliye Nezareti.
5	2	1	-	1328 (1912)	-	Meclis-i Mebusan Levayih ve Tekalif-i Kanuniyye ve Encümen Mazbataları.
6	-	-	1	1330	1992	Meclis-i Mebusan Kanun Layihaları.
7	3	2	1	1331 (1915)	1993	Meclis-i Mebusan Encümen Mazbataları ve Levayih-i Kanuniyye.
8	-	- Cüz-1		1332	-	Meclis-i Umuminin Mün'akid Olmadığı Esnada Heyet-i Vükelaca Ba İrade-i Seniyye Mevki-i İcraya Konulan Levayih-i Kanuniyye. (Levayih-i Kanuniye-i Adiiyye.)
9	3	3	1. Cilt Fihristi	1332-1333	1992	Meclis-i Mebusan Encümen Mazbataları ve Levayih-i Kanuniyye.
10	3	4	1	1332-1333	1992	Meclis-i Mebusan Encümen Mazbataları ve Levayih-i Kanuniyye.
11	-	- Cüz-1		1333	-	Meclis-i Umuminin Mün'akid Olmadığı Esnada Heyet-i Vükelaca Ba İrade-i Seniye Mevki-i İcraya Konulan Mukarrerat.
12	3	5	1	1334	1993	Meclis-i Mebusan Encümen Mazbataları ve Tekalif-i Kanuniyye.
13	-	-	2	1334	1993	Meclis-i Mebusan Encümen Mazbataları ve Levayih-i Kanuniyye.

BİRİNCİ DEVRE

MUVAKKAT REİS VE KÂTİPLER

BİRİNCİ SENE :

MUVAKKAT REİS :	Ali Naki Efendi	– Trabzon
MUVAKKAT KÂTİP :	Rıza Nur Bey	– Sinop
MUVAKKAT KÂTİP :	Arif Hikmet Bey	– Mersin

İKİNCİ SENE :

MUVAKKAT REİS :	Ali Naki Efendi	– Trabzon
MUVAKKAT KÂTİP :	Rıza Nur Bey	– Sinop
MUVAKKAT KÂTİP :	Arif Hikmet Bey	– Mersin

ÜÇÜNCÜ SENE :

MUVAKKAT REİS :	Ali Naki Efendi	– Trabzon
MUVAKKAT KÂTİP :	Mehmet Ali Bey	– Canik
MUVAKKAT KÂTİP :	Nesim Masilyah Efendi	– İzmir

DÖRDÜNCÜ SENE :

MUVAKKAT REİS :	Ali Naki Efendi	– Trabzon
MUVAKKAT KÂTİP :	Rıza Nur Bey	– Sinop
MUVAKKAT KÂTİP :	Nesim Masilyah Efendi	– İzmir

BİRİNCİ DEVRE

DÖRT SENELİK HEYET-İ İDARE-İ DAİME AZALARI

(DÖRT SENELİK BAŞKAN, BİRİNCİ VE İKİNCİ BAŞKANVEKİLLERİ)

BAŞKAN :		Adedi	Rey
BİRİNCİ SENE	: Ahmet Rıza Bey – İstanbul	205	
İKİNCİ SENE	: Ahmet Rıza Bey – İstanbul	164	
ÜÇÜNCÜ SENE	: Ahmet Rıza Bey – İstanbul	124	
DÖRDÜNCÜ SENE	: Ahmet Rıza Bey – İstanbul	86	
BİRİNCİ BAŞKANVEKİLİ :			
BİRİNCİ SENE	: Talât Bey – Edirne	116	
İKİNCİ SENE	: Mustafa Asım Efendi – İstanbul	80	
ÜÇÜNCÜ SENE	: Hayri Bey – Niğde (x)	110	
DÖRDÜNCÜ SENE	: Ruhi El Halidi Bey – Kudüs	84	
İKİNCİ BAŞKANVEKİLİ :			
BİRİNCİ SENE	: Aristidi Paşa – İzmir	122	
İKİNCİ SENE	: Süleyman Elbustanî Ef. – Beyrut	82	
ÜÇÜNCÜ SENE	: Süleyman Elbustanî Ef. – Beyrut	99 (xx)	
DÖRDÜNCÜ SENE	: Emanuelidi Efendi – İzmir	73	

(x) Mülşarünileyh 9 Kânunuevvel sene 1326 tarihinde Evkaf nezaretine tayin buyurulmakla yerine (107) rey ile Kastamonu Mebusu Ahmet Mahir Efendi intihap edilmiştir.

(xx) Mülşarünileyh 6 Kânunusani sene 1326 tarihinde Ayân azalığına tayin buyurulmuş olduğundan yerine (107) rey ile Hicaz Mebusu Şerif Abdullah Bey intihap edilmiş ise de sonra istifa etmiştir.

**BİRİNCİ DEVRE
KÂTİPLER
(KÂTİP ÜYELER)**

BİRİNCİ SENE :		Adedi Rey
Müfit Bey	: İzmit	129
Ali Münif Bey	: Adana	113
Abdülaziz Mecdi Efendi	: Karasi	112
Nesim Masilyah Efendi	: İzmir	110

İKİNCİ SENE :		
Müfit Bey	: İzmit	93
Abdülaziz Mecdi Efendi	: Karasi	75
Seyyid Bey	: İzmir	64
Mehmet Emin Efendi	: Konya	49

ÜÇÜNCÜ SENE :		
Müfit Bey	: İzmit	107
Abdülaziz Mecdi Efendi	: Karasi	106
Seyyid Bey	: İzmir	105
Hayrullah Bey	: Yozgat	98

DÖRDÜNCÜ SENE :		Adedi Rey
Abdülaziz Mecdi Efendi	: Karasi	85
Müfit Bey	: İzmit	81
Haydar Bey	: Saruhan	79
Trayan Nali Efendi	: Manastır	79

**BİRİNCİ DEVRE
İDARE MEMURLARI
(İDARE AMİRLERİ)**

BİRİNCİ SENE :		Adedi Rey
Mithat Bey	: Siroz	İlk sene-i içtimaiyyede
Pançedoref Efendi	: Manastır	idare memurları ma
Ali Vasfı Efendi	: Taşlıca	kam-ı riyaset tarafından
		intihab edilmişlerdir.

İKİNCİ SENE :		
Ruhi El Halidi Bey	: Kudüs	106
Basri Bey	: Debre	102
Cemal Bey	: Kütahya	91

ÜÇÜNCÜ SENE :

Basri Bey	: Debre	131
Ruhi El Halidi Bey	: Kudüs	115
Pastırmacıyan Karakin Efendi	: Erzurum	110

DÖRDÜNCÜ SENE :

Cemal Bey	: Kütahya	80
Pastırmacıyan Karakin Efendi	: Erzurum	83
Kofidi Efendi	: Trabzon	77

İKİNCİ DEVRE

MUVAKKAT REİS VE KÂTİPLER

Kazandığı Rey

REİS-İ SİN	: Ahmet Mahir Efendi	– Kastamonu	142
REİS-İ MUVAKKAT	: Ahmet Mahir Efendi	– Kastamonu	142
MUV. REİS VEKİLİ	: Artas Efendi	– İstanbul	79
MUVAKKAT KÂTİP	: Ferhat Bey	– Karasi	–
MUVAKKAT KÂTİP	: Kâzım Bey	– Aydın	–
MUVAKKAT KÂTİP	: Hakkı Baha Bey	– Ertuğrul	–
MUVAKKAT KÂTİP	: Hakkı Bey	– Sinop	–

DAİMİ REİS VE KÂTİPLER

REİS	: Halil Bey	– Menteşe	163
BİRİNCİ REİS VEKİLİ	: Mehmet Fevzi Paşa	– Şam	156
İKİNCİ REİS VEKİLİ	: Hallaçyan Efendi	– İstanbul	141
KÂTİP	: Müfit Bey	– İzmit	157
KÂTİP	: Feyzi Bey	– Diyanbekir	150
KÂTİP	: Ferhat Bey	– Karasi	135
KÂTİP	: Tefvik Nazif Bey	– Prezrin	133

İDARE MEMURLARI

İDARE MEMURU	: İsmail Canbolat Bey	– İzmit	134
İDARE MEMURU	: Hakkı Bey	– Canik	131
İDARE MEMURU	: Grigor Efendi	– Şerfiçe	128

7 Haziran, sene 1328 tarihinde idare memurluğundan istifa etmişlerdir.

İDARE MEMURU	: Rıza Bey	– Bursa	119
İDARE MEMURU	: Haydar Bey	– Saruhan	105
İDARE MEMURU	: Ruhî El Halidi Bey	– Kudüs	82

ÜÇÜNCÜ DEVRE

ÜÇÜNCÜ DEVRE-İ İNTİHABİYEDEKİ DİVAN-I RİYASET HEYETİ

İÇTİMA-I FEVKALÂDE:			Adedi Rey
REİS	: Halil Bey	– Menteşe	180
BİRİNCİ REİS VEKİLİ	: Emir Ali Paşa	– Şam	102
İKİNCİ REİS VEKİLİ	: Hüseyin Cahit Bey	– İstanbul	104
BİRİNCİ İÇTİMA :			
REİS	: Halil Bey	– Menteşe	126
BİRİNCİ REİS VEKİLİ	: Emir Ali Paşa	– Şam	92
İKİNCİ REİS VEKİLİ	: Hüseyin Cahit Bey	– İstanbul	89
İKİNCİ İÇTİMA :			
REİS	: Hacı Adil Bey	– Bursa	151
BİRİNCİ REİS VEKİLİ	: Emir Ali Paşa	– Şam	143
İKİNCİ REİS VEKİLİ	: Hüseyin Cahit Bey	– İstanbul	136
ÜÇÜNCÜ İÇTİMA :			
REİS	: Hacı Adil Bey	– Bursa	107
BİRİNCİ REİS VEKİLİ	: Hüseyin Cahit Bey	– İstanbul	127
İKİNCİ REİS VEKİLİ	: Mehmet Fevzi Paşa	– Şam	113
DÖRDÜNCÜ İÇTİMA :			
REİS	: Hacı Adil Bey	– Bursa	94
BİRİNCİ REİS VEKİLİ	: Hüseyin Cahit Bey	– İstanbul	137
İKİNCİ REİS VEKİLİ	: Mehmet Fevzi Paşa	– Şam	124
BEŞİNCİ İÇTİMA :			
REİS	: Halil Bey	– Menteşe	70
BİRİNCİ REİS VEKİLİ	: Hüseyin Cahit Bey	– İstanbul	93
İKİNCİ REİS VEKİLİ	: Mehmet Fevzi Paşa	– Şam	95

ÜÇÜNCÜ DEVRE

ÜÇÜNCÜ DEVRE-İ İNTİHABİYEDEKİ İDARE MEMURLARI

İÇTİMA-I FEVKALÂDE :		Adedi Rey
Rıza Bey	: Bursa	138
Salâh Cimcoz Bey	: İstanbul	131
Kâzım Bey	: Biga	135
BİRİNCİ İÇTİMA		
Rıza Bey	: Bursa	99
Salâh Cimcoz Bey	: İstanbul	97
Kâzım Bey	: Biga	96

İKİNCİ İÇTİMA

Tevfik Bey	: Bağdat	141
Salâh Cimcoz Bey	: İstanbul	113
Sabri Bey	: Saruhan	119

ÜÇÜNCÜ İÇTİMA

Kâzım Bey	: Biga	113
Asaf Bey	: Van	102
Süleyman Bey	: Gelibolu	86

DÖRDÜNCÜ İÇTİMA

Kâzım Bey	: Biga	142
Asaf Bey	: Van	143
Süleyman Bey	: Gelibolu	144

BEŞİNCİ İÇTİMA

Fuat Hulûsi Bey	: Antalya	117
Şemsettin Bey	: Ertuğrul	102
Süleyman Bey	: Gelibolu	121

ÜÇÜNCÜ DEVRE

ÜÇÜNCÜ DEVRE-I İNTİHABİYEDEKİ KÂTİPLER

İÇTİMA-I FEVKALÂDE Adedi Rey

Ferhat Bey	: Karasi	154
Bedii El Müeyyed Bey	: Şam	151
Haydar Bey	: Saruhan	147
İstapan Çıracıyan Ef.	: Ergani	133

BİRİNCİ İÇTİMA

Ferhat Bey	: Karasi	95
Bedii El Müeyyed Bey	: Şam	96
Haydar Bey	: Saruhan	92
İstapan Çıracıyan Ef.	: Ergani	85

İKİNCİ İÇTİMA

Servet Bey	: Trabzon	144
Fuad Bey	: Divaniye	144
Haydar Bey	: Saruhan	154
Faik Bey	: Edirne	129

ÜÇÜNCÜ İÇTİMA

Memduh Bey	: Bursa	127
Nuri Bey	: Kerbelâ	117
Haydar Bey	: Saruhan	134
Faik Bey	: Edirne	127

DÖRDÜNCÜ İÇTİMA

Memduh Bey	: Bursa	139
Nuri Bey	: Kerbelâ	102
Haydar Bey	: Saruhan	138
Faik Bey	: Edirne	125

BEŞİNCİ İÇTİMA

Memduh Bey	: Bursa	126
Halet Bey	: Erzincan	129
Haydar Bey	: Saruhan	131
Vehbi Bey	: Siverek	122

DÖRDÜNCÜ DEVRE

İLK AÇILIŞTA GEÇİCİ BAŞKANLIK DİVANI :

REİS-İ SİN	: Hacı İlyas Efendi	(Bursa)
MUVAKKAT REİS	: Celâlettin Arif Bey	(Erzurum)
MUVAKKAT KÂTİPLER	: Faik Bey	(Edirne)
	Mehmet Emin Bey	(Niğde)
	Şakir Bey	(Gelibolu)
	Rahmi Bey	(Tekfurdağı)

SEÇİLEN BAŞKANLIK DİVANI :

REİS	: Reşat Hikmet Bey	(Bilahara vefat etmiştir)
REİS	: Celâlettin Arif Bey	
1 inci REİS VEKİLİ	: Hüseyin Kâzım Bey	
2 nci REİS VEKİLİ	: Abdülaziz Mecdî Efendi	
KÂTİPLER	: Rahmi Bey	(Tekfurdağı)
	Faik Bey	(Edirne)
	Hüsrev Bey	(Trabzon)
	Mehmet Emin Bey	(Niğde)
	: Kâzım Hüsnü Bey	(Konya)
	: Zeki Bey	(Gümüşhane)

İDARECİ ÜYELER (KESTÖRLER) :

Suat Bey, Ömer Lütfi Bey, Asaf Bey.

MECLİSİ MEBUSAN ÜYELERİNİN İSİMLERİ (Dönem 1-4)

Sıra	Zarf	Kütük No.				TBMM
No.	No	Sicil No.	Devresi	Adı	Seçim Cevresi	Sic.
1	35	348	2.	Abdullah Bey	Basra	-
2	30	297	1.	Adullah Efendi	Canik (Samsun)	-
3	13	121	1,2,3,4	Abdullah Azmi Efendi	Kütahya, Eskişehir	167
4	1	1	1,2	Abdullah Faik Efendi	Adana	1
5	20	193	1.	Abdullah Mahir Efendi	Elbasan (Manastırda)	-
6	39	382	2.	Abdullah Sabri Bey	Bursa	-
7	43	422	2,3.	Abdullah Safi Efendi	Kerkük	-
8	51	507	3.	Abdullah Saib Bey	Basra	-
9	24	239	1,2.	Abdurrahman Bey	Şam	-
10	61	606	3.	Abdurrahman Bühkelî	Hudeyde	-
11	64	636	4.	Abdurrahman Hulûsi Bey	Antep	-
12	41	404	2.	Abdülaziz Efendi	Prizin	-
13	32	311	1.	Abdülaziz Mecdi Efendi	Karesi (Balıkesir)	-
14	52	513	3.	Abdülfettah Sadi Efendi	Akkâ	-
15	1	6	1.	Abdülhalim Bey	Mersin	-
16	24	235	1.	Abdülhamid Zühravi Ef.	Hama	-
17	48	473	2.	Abdülkadir Bey	Bingazi	-
18	54	537	3.	Abdülkadir Bey	Maraş	585
19	59	590	3.	Abdülkadir Geylânî	Hama	-
20	32	320	1.	Abdülkadir Haşimî Ef.	Medine-i Münevvere	-
21	51	505	3.	Abdülkerim Bey	Ammare	-
22	5	44	1,3.	Abdülmecid Bey	Ammare	-
23	5	43	1,3.	Abdülmehtâ bey	Kerbela	-
24	6	51	1,2,3.	Abdülmuhsin Bey	Müntefik	-
25	45	448	2.	Abdülmuhsin Efendi	Şam	-
26	11	108	1.	Abdünnafi Paşa	Halep	-
27	51	508	3.	Abdürrezzak Bey	Basra	-
28	7	66	1	Abdürrezzak Bey	Siird	-
29	5	48	1,2.	Abdülvahhab Paşa	Basra	-
30	30	291	1.	Abdülvahhab Efendi	Bolu	62
31	36	353	2,3.	Abdülvahid Harun Bey	Lâzkiye	-
32	9	88	1.	Adil Bey	Tekfurdağı (Tekirdağ)	-
33	68	676	4.	Dr. Adnan Bey	İstanbul	217
34	21	209	1.	Agâh Bey	Drama	-
35	9	89	1.	Agob Babikyan Efendi	Tekfurdağı	-
36	9	90	1.	Agob Boyacıyan Efendi	Tekfurdağı	-
37	54	538	3.	Agop Hırlakyan Efendi	Maraş	-
38	55	542	3.	Ağaoğlu Ahmet Bey	Karahisarısahip	548
39	12	112	1,2,3.	Ahmed Efendi (Hafız)	Bursa (Hüdavendigâr)	-
40	66	658	4.	Ahmet Bey	Ertuğrul (Bilecik)	586
41	54	535	3.	Ahmet Efendi	Halep	-

Sıra	Zarf	Kütük No.	TBMM			
No.	No	Sicil No.	Devresi	Adı	Seçim Çevresi	Sic.
42	75	742	4.	Ahmet Bey	Tokat	—
43	49	484	2.	Ahmet Arif Efendi	Kudüs	—
44	39	386	2.	Ahmet Bedri Efendi	Karahisarısahib	—
45	13	122	1,4.	Ahmet Ferid Bey	Kütahya, İstanbul	211
46	48	476	2.	Ahmet Hakkı Bey	Canik	—
47	30	298	1,2,4.	Ahmet Hamdi Efendi	Canik	—
48	17	164	1.	Ahmet Hamdi Efendi	İpek	—
49	19	184	1.	Ahmet Hamid Efendi	Malatya	—
50	6	60	1.	Ahmet Hammaş Efendi	Nablus	—
51	71	706	4.	Ahmet Hilmi Bey	Kayseri	267
52	15	144	1,2,3.	Ahmet Mahir Efendi	Kastamonu	550
53	3	23	1.	Ahmet Muhib Efendi	Denizli	—
54	73	729	4.	Ahmet Muvaffak Bey	Saruhan	—
55	31	304	1,2.	Ahmet Müfid Bey	İzmit	—
56	65	644	4.	Ahmet Münir Bey	Bursa	672
57	35	349	2,3.	Ahmet Naim Bey	Basra	—
58	13	126	1,2,3.	Ahmet Nesimî Bey	İstanbul	—
59	5	49	1.	Ahmet Paşa	Basra	—
60	26	253	1,2.	Ahmet Paşa	Lâzistan	—
61	71	704	4.	Ahmet Remzi Efendi	Kayseri	—
62	34	331	2,4.	Ahmet Rifat Bey	Kayseri	272
63	13	127	1.	Ahmet Rıza Bey	İstanbul	—
64	64	631	4.	Ahmet Rüstem Bey	Ankara	21
65	15	145	1.	Ahmet Şükrü Efendi	Kastamonu	—
66	24	231	1.	Ahmet Şükrü Efendi	Sivas	—
67	10	93	1,3.	Ahmet Ziya (Hafız) Ef.	Erzurum	—
68	69	690	4.	Ali Bey	İzmit	811
69	70	695	4.	Ali Bey	Karahisarısahib	237
70	72	713	4.	Ali Bey	Kütahya	—
71	29	288	1.	Ali Bin Hasan Efendi	Asir	—
72	11	101	1,2,3,4.	Ali Cenani Bey	Halep, Antep	175
73	18	179	1.	Aleksandr Parliç Efendi	Üsküp (Kosova)	—
74	4	38	1.	Ali (Hacı) Efendi	Bağdat	—
75	20	194	1.	Ali (Hacı) Efendi	Elbesan	—
76	42	419	2,3.	Ali Fethi Bey	Manastır, İstanbul	215
77	76	752	4.	Ali Fuad Bey	Urfa	637
78	40	398	2.	Ali Galip Bey	Burdur	—
79	32	312	1,2,3.	Ali Galib Bey	Karesi	—
80	33	330	2.	Ali Galib Bey	Kayseri	—
81	17	165	1.	Ali Haydar Bey	İpek	—
82	34	339	2.	Ali Haydar Bey	Menteşe	—
83	51	501	3.	Ali Haydar Mithat	Divaniye	—
84	33	326	2.	Ali İlmî Bey	Kozan	—

Sıra No.	Zarf No.	Kütük No. Sicil No.	Devresi	Adı	Seçim Cevresi	TBMM Sic.
85	40	400	2.	Ali Kemal Efendi	Konya	—
86	59	584	3.	Ali Muammer Bey	Karahisarşarki	—
87	1	2	1,3.	Ali Münif Bey	Adana, Halep	739
88	26	225	1.	Ali Naki Bey	Trabzon	—
89	2	12	1,2.	Ali Osman Bey	Çorum	—
90	46	456	2,3.	Ali Osman Bey	Trabzon	—
91	61	608	3.	Ali Osman Efendi	Taiz	—
92	2	16	1,2,3,4.	Ali Rıza Bey	Kırşehir	563
93	68	673	4.	Ali Rıza Efendi	İçel	199
94	31	307	1.	Ali Rıza Efendi	Kala-i Sultaniye (Çanakkale)	—
95	57	569	3.	Ali Rıza Efendi	Konya	—
96	53	524	3.	Ali Rıza Efendi	Mardin	—
97	28	274	1.	Ali Süveyd Efendi	Hudeyde	—
98	75	745	4.	Ali Şefik Bey	Trabzon	636
99	41	409	2.	Ali Şefik Bey	Üsküp	—
100	75	746	4.	Ali Şükrü Bey	Trabzon	408
101	18	178	1.	Ali Vasfi Bey	Taşlıca	—
102	41	407	2.	Amir Bey	Senice	—
103	31	305	1,2,3.	Anastas Efendi	İzmit	—
104	41	403	2,3.	Ananyas Efendi	Niğde	—
105	8	72	1.	Arif Efendi	Diyarbakir	—
106	7	62	1.	Arif Efendi	Bitlis	—
107	1	7	1.	Arif Hikmet Bey	Mersin	—
108	23	222	1,2,3.	Arif Fazıl Efendi	Amasya	—
109	31	308	1.	Arif İsmet Bey	Kalâ-i Sultaniye (Biga)–	—
110	3	25	1.	Aristidi Paşa	Aydın	—
111	11	102	1,2,3.	Artin Efendi	Halep	—
112	61	605	3,4.	Asaf Bey	Van, Hakkâri	519
113	59	581	3.	Asım Bey	Amasya	11
114	8	78	1.	Asım Bey	Edirne	—
115	72	716	4.	Asım Bey	Lâzistan	—
116	19	187	1.	Asım Bey	Mamuretülaziz	—
117	57	565	3.	Atuf Bey	Burdur	914
118	31	309	1,2.	Atuf Bey	Çanakkale, Ankara	1038
119	64	632	3,4.	Atuf Efendi	Ankara	16
120	27	266	1.	Aziz Paşa	Berat	—
121	50	493	3.	Azmi Bey	Çorum	—
122	27	268	1.	Azmi Bey	Preveze	—
123	43	423	2.	Baha Bey	Kerkük	—
124	76	756	4.	Bahri Bey	Yozgat	423
125	19	190	1.	Basri Bey	Debre (Manastır)	—
126	60	593	3.	Bedîî El Müeyyed Bey	Şam	—

Sıra	Zarf	Kütük No.	TBMM			
No.	No	Sicil No.	Devresi	Adı	Seçim Cevresi	Sic.
127	38	371	2.	Bedreddin Bey	Tekfurdağı	—
128	17	166	1.	Bedri Bey	İpek	—
129	15	142	1,4.	Behçet Bey	Kengırı (Çankırı)	91
130	63	629	4.	Bekir Sami Bey	Amasya	10
131	74	739	4.	Bekir Sıtkı Bey	Siverek	396
132	54	536	3.	Beşîr İbrî Efendi	Haleb	—
133	11	103	1,3.	Beşir Efendi (Şeyh)	Haleb	—
134	43	429	2.	Boynof Efendi	Siroz	—
135	25	246	1,2,4.	Cami Bëy	Fizan, Aydın	33
136	22	212	1,2,3.	Cavid Bey	Selânik, Kalâ-i Sultaniye	—
137	73	730	4.	Celal Bey	Saruhan	369
138	65	646	4.	Cavid Paşa	Canik	472
139	67	667	4.	Celal Nuri Bey	Gelibolu	180
140	66	660	4.	Celâlettin Arif Bey	Erzurum	158
141	13	123	1,2.	Cemal Bey	Kütahya	—
142	68	674	4.	Cemal Paşa	Isparta	205
143	35	350	2.	Cemil Efendi	Müntefik	—
144	50	498	3.	Cemil Zühavi Efendi	Bağdat	—
145	64	637	4.	Cevad Bey	Bolu	60
146	23	223	1,3.	Cudî Efendi	Amasya, Isparta	—
147	23	227	1.	Dagavaryan Efendi	Sivas	—
148	22	217	1.	Dalcef Efendi	Siroz	—
149	21	206	1,3.	Davud Yusfanî Efendi	Musul	—
150	22	219	1,2.	Derviş Ragıp Bey	Siroz	—
151	59	586	3.	Dikran Barsamyan Ef.	Sivas	—
152	53	529	3.	Dimitraki Fito Efendi	Gelibolu	—
153	36	359	2.	Dimitri Sava Efendi	Midilli	—
154	31	303	1.	Dimitri Zafiropolos Ef.	Çatalca	—
155	20	197	1,2.	Dimitroviç Efendi	Manastır	—
156	22	218	1.	Dingas Efendi	Siroz	—
157	61	609	3.	Ebubekir Haddad Ef.	Taiz	—
158	58	574	3,4.	Ebul Alâ Bey	Niğde, Mardin	—
159	16	151	1.	Ebuzziya Tevfik Bey	Antalya	—
160	2	18	1.	Edib Bey	Yozgat	—
161	36	360	2.	Ehlefes Abodyako Ef.	Sakız	—
162	22	213	1,2,3.	Emanuel Karasu Efendi	Selânik, İstanbul	—
163	3	26	1,2,3.	Emanuelidi Efendi	İzmir, Aydın	—
164	65	674	4.	Emin Bey	Canik	82
165	37	365	2.	Emin Bey	Edirne	—
166	45	449	2.	Emin Bey	Şam	—
167	52	516	3.	Emin Abdülhadi Bey	Nablus	—
168	6	58	1.	Emin Arslan Bey	Lâzkiye	—
169	44	439	2,3.	Emin Edib Bey	Sivas	—

Sıra No.	Zarf No	Kütük No. Sicil No.	Devresi	Adı	Seçim Çevresi	TBMM Sic.
170	60	594	3.	Emir Ali Paşa	Şam	-
171	9	86	1,2.	Emrullah Efendi	Kırkkilise	-
172	54	540	3.	Enver Bey	Ertuğrul	-
173	6	54	1,2.	Esad Efendi	Akkâ	-
174	14	138	1,2.	Esad Paşa	Draç (İşkodra)	-
175	75	747	4.	Eşref Bey	Trabzon	1316
176	16	154	1,2.	Eşref (Hacı) Bey	Isparta	-
177	74	734	4.	Ethem Sıtkı Bey	Sivas	-
178	8	79	1,2,3,4.	Faik Bey	Edirne	125
179	74	740	4.	Faik Süleyman Bey	Tekirdağ	-
180	60	595	3.	Faris Elhuri Efendi	Şam	-
181	62	613	3.	Fazıl Bey	Ayıntab (Anteb)	-
182	70	698	4.	Fazıl Efendi	Karahisarışarki	-
183	56	557	3.	Fazıl Berkî Bey	Çankırı	731
184	9	84	1,3.	Fehmi Efendi	Gümülcine, Kırkkilise	-
185	59	589	3.	Fehmi Efendi	Tokat	-
186	13	128	1,2.	Feraci Efendi	İstanbul	-
187	49	481	2,3.	Ferhad Bey	Karasi	-
188	25	248	1,2.	Ferhad Bey	Trablusgarb	-
189	29	289	1.	Ferrac Bey	Asir	-
190	8	73	1,2,3,4.	Feyzi Bey (Pirincçizade)	Diyarbakir	117
191	63	625	3.	Feyzi İlmî Bey	Kudüs	-
192	46	451	2.	Feyzullah Zübeyir Bey	Cebeligarbî	-
193	20	195	1,2.	Filib Mişe Efendi	Görice	-
194	35	346	2,3.	Fuad Bey	Bağdat, Divaniye	-
195	70	699	4.	Fuad Bey	Karasi	-
196	35	343	2,3.	Fuad Bey	Kerbelâ, Bağdat	-
197	7	61	1,3.	Fuad Hulûsi Bey	Trablusşam, Antalya	1412
198	68	677	4.	Fuad Selim Bey	İstanbul	-
199	17	168	1.	Fuad Paşa	Piriştine	-
200	66	654	4.	Galib Bahtiyar Bey	Edirne	1068
201	3	24	1,2.	Gani Bey	Denizli	-
202	42	420	2.	Grigor Efendi	Serfiçe	-
203	30	292	1,2.	Habib Bey (Mehmet)	Bolu	-
204	55	543	3.	Hacı Abdullah Bey	Kütahya	-
205	37	367	2,3.	Hacı Adil Bey	Gümülcine, Bursa	-
206	71	710	4.	Hacı Bekir Efendi	Konya	-
207	41	405	2.	Hacı Destan Efendi	Prizrin	-
208	38	380	2.	Hacı Evliya Efendi	Maraş	-
209	7	64	1,2,3.	Hacı İlyas Efendi	Muş	353
210	45	441	2,3.	Hacı Kâmil Efendi	Tokat	631
211	43	424	2.	Hacı Mehmet Paşa	Musul	-
212	70	700	4.	Hacı Muhiddin Bey	Karasi	251

Sıra	Zarf	Kütük No.				TBMM
No.	No	Sicil No.	Devresi	Adı	Seçim Çevresi	Sic.
213	44	435	2.	Hacı Mustafa Efendi	Amasya	-
214	42	415	2.	Hacı Osman Bey	Mamuretülaziz	-
215	58	577	3.	Hacı Said Efendi	Mamuretülaziz	-
216	39	389	2,3.	Hacı Şefik Bey	İstanbul	-
217	49	490	3.	Hacı Tayyib Efendi	Ankara	-
218	67	666	4.	Hacı Veli Efendi	Eskişehir	170
219	28	272	1.	Hadi Rızık Efendi	Hudeyde	-
220	33	325	2,3.	Hafız Emin Efendi	İçel	522
221	46	457	2,3.	Hafız Mehmet Bey	Trabzon	411
222	70	691	4.	Hakkı Bey	İzmir	-
223	76	754	4.	Hakkı Bey	Van	425
224	39	385	2.	Hakkı Baha Bey	Ertuğrul	-
225	66	652	4.	Hakkı Behiç Bey	Denizli	105
226	47	465	2,3.	Hakkı İlhami Bey	Hudeyde	-
227	38	372	2,3.	Halet Bey	Erzincan	504
228	24	236	1,2.	Halid Berazi Efendi	Hama	-
229	51	502	3.	Halid Bey	Divaniye	-
230	66	659	4.	Halil Bey	Erzincan	-
231	4	32	1,2,3.	Halil Bey	Menteşe	800
232	44	432	2.	Halil Bey	Selânik	-
233	33	328	2.	Halil Halid Bey	Ankara	-
234	53	528	3.	Halil İbrahim Bey	Edirne	-
235	73	725	4.	Halil İbrahim Efendi	Menteşe	-
236	13	129	1,2,3.	Hallaçyan Efendi	İstanbul	-
237	50	499	3.	Hamdi Bey	Bağdat	-
238	57	570	3.	Hamdi Bey	Konya	-
239	27	269	1.	Hamdi Bey	Preveze	-
240	57	564	3.	Hamdullah Emin Paşa	Antalya	-
241	38	377	2,3.	Hamid Bey	Halep	-
242	68	678	4.	Hamid Bey	İstanbul	-
243	1	5	1.	Hamparsum Efendi	Kozan	-
244	64	633	4.	Hamdullah Subhi Bey	Antalya	26
245	61	603	3.	Hamza Bey	Hakkâri	-
246	4	33	1.	Hamza Bey	Menteşe	337
247	36	351	2.	Hamza Bey	Müntefik	-
248	55	545	3.	Haralambidi Efendi	İstanbul	-
249	54	531	3.	Harun Hilmi Efendi	Tekfurdağı	-
250	17	169	1.	Hasan Bey	Priştine	-
251	66	653	4.	Hasan Hayri Bey	Dersim	113
252	43	425	2.	Hasan Faik Bey	Musul	-
253	65	642	4.	Hasan Fehmi Bey	Bursa	75
254	46	454	2,3.	Hasan Fehmi Bey	Gümüşhane	187
255	11	110	1,2.	Hasan Fehmi (Hacı) Ef.	Maraş	-

Sıra	Zarf	Kütük No.					TBMM
No.	No.	Sicil No.	Devresi	Adı	Seçim Çevresi	Sic.	
256	15	149	1,2,3.	Hasan Fehmi Efendi	Sinop	554	
257	75	748	4.	Hasan Hüsnü Bey	Trabzon	413	
258	37	363	2,3.	Hasan Lâmi Efendi	Mardin, Bitlis	-	
259	44	436	2.	Hasan Rasim Bey	Amasya	-	
260	61	607	3.	Hasan Rıza Paşa	Hudeyde	-	
261	33	324	2,3.	Hasan Sezai Bey	(Cebelibereket) (Dörtöl)	-	
262	10	99	1,2,3.	Hasan Şibî Efendi	Mekke-i Mükerreme	-	
263	18	177	1.	Hasan Muhiddin Bey	Senice	-	
264	13	124	1.	Hasan Tahsin Efendi	Kütahya	-	
265	58	576	3.	Haşim Efendi	Malatya	-	
266	58	571	3.	Haydar Bey	Konya	812	
267	4	34	1,2,3.	Haydar Bey	Saruhan, İzmir	299	
268	76	755	4.	Haydar Bey	Van	427	
269	36	354	2.	Haydar Tufan Bey	Nablus	-	
270	65	648	4.	Hayreddin Bey	Çatalca	-	
271	17	161	1,2,3.	Hayri Bey	Niğde	-	
272	26	251	1,2.	Hayri Bey	Gümüşhane	-	
273	2	18	1.	Hayrullah Efendi	Yozgat	-	
274	43	428	2,3.	Hikmet Bey	Süleymaniye	-	
275	50	491	3,4.	Hilmi Efendi	Ankara	-	
276	51	509	3.	Hilmi Efendi	Basra	-	
277	6	52	1.	Hıdır Efendi	Müntefik	-	
278	33	323	1.	Hıdır Lütfi Efendi	Zor	-	
279	47	466	2,3.	Hıfzı Bey	Hudeyde	-	
280	22	214	1.	Honeus Efendi	Selânik	-	
281	44	431	2.	Hulûsi Bey	Siroz	-	
282	65	641	4.	Hüseyin Bey	Burdur	468	
283	67	661	4.	Hüseyin Avni Bey	Erzurum	159	
284	60	596	3.	Hüseyin Avni Bey	Şam	-	
285	72	720	4.	Hüseyin Avni Efendi	Mamuretülaziz	-	
286	13	130	1,2,3.	Hüseyin Cahid Bey	İstanbul	991	
287	5	45	1.	Hüseyin El Ulvan Ef.	Ammare	-	
288	29	281	1.	Hüseyin El Halâli Ef.	San'a	-	
289	39	390	2,3.	Hüseyin Haşim Bey	İstanbul, Karesi	-	
290	48	471	2.	Hüseyin Hüsamettin Ef.	Asır	-	
291	49	482	2,3.	Hüseyin Kadri Bey	Karasi	-	
292	34	340	2,4.	Hüseyin Kâzım Bey	Saruhan	-	
293	38	373	2,3.	Hüseyin Tosun Bey	-	-	
294	37	366	2.	Hüseyin Ulvî Efendi	Gelibolu	-	
295	40	394	2.	Hüsnü Bey	Kastamonu	-	
296	23	228	1,2.	Hüsnü Bey	Sivas	-	
297	75	749	4.	Hüsrev Bey	Trabzon	414	

Sıra	Zarf	Kütük No.				TBMM
No.	No.	Sicil No.	Devresi	Adı	Seçim Cevresi	Sic.
298	8	74	1.	İbrahim Efendi	Ergani	–
299	55	544	3.	İbrahim Efendi	Kütahya	727
300	26	254	1.	İbrahim Ferid Efendi	Lâzistan	–
301	43	426	2,3.	İbrahim Fevzi Bey	Musul	–
302	17	167	1,2.	İbrahim (Hafız) Ef.	İpek	–
303	26	252	1.	İbrahim Lütü Paşa	Gümüştane	–
304	74	731	4.	İbrahim Süreyya Bey	Saruhan	367
305	32	313	1.	İbrahim Vasfî Efendi	Karesi	–
306	40	396	2.	İdris Bey	Antalya	–
307	53	525	3.	İhsan Bey	Mardin	397
308	4	35	1,4.	İlhamî Bey	Saruhan, İzmir	–
309	65	643	4.	İlyas Zühdi Efendi	Bursa	–
310	51	510	3.	İsa Ruhi Efendi	Basra	–
311	20	191	1.	İsmail Bey	Debre	–
312	9	83	1.	İsmail Bey	Gümülcine	–
313	56	559	3.	İsmail Bey	Kastamonu	–
314	75	750	4.	İsmail Bey	Trabzon	600
315	48	479	2.	İsmail Canbolat Bey	İzmit	532
316	76	757	4.	İsmail Fadıl Paşa	Yozgat	434
317	59	582	3.	İsmail Hakkı Bey	Amasya	651
318	4	39	1,2.	İsmail Hakkı Bey	Bağdat, Divaniye	–
319	40	395	2.	İsmail Hakkı Bey	Sinop	–
320	37	364	2.	İsmail Hakkı Bey	Siverek	–
321	23	224	1,4.	İsmail Hakkı Paşa	Amasya	–
322	61	610	3.	İsmail Gurbanî Efendi	Taiz	–
323	45	445	2.	İsmail Hariri Efendi	Havran	–
324	27	267	1.	İsmail Kemal Bey	Berat	–
325	65	650	4.	İsmail Kemal Bey	Çorum	480
326	24	232	1.	İsmail Paşa	Tokat	–
327	2	20	1.	İsmail Sıtkı Bey	Aydın	–
328	15	146	1,2,3.	İsmail Mahir Efendi	Kastamonu	–
329	50	494	3,4.	İsmail Bey	Çorum	103
330	55	546	3.	İsmet Bey	İstanbul	–
331	41	410	2.	İspirî Hacı Reşîş Ef.	Üsküp	–
332	53	521	3.	İstefan Efendi	Ergani	–
333	3	27	1.	İstefan Efendi	İzmir	–
334	43	430	2.	İstefan Haçef Efendi	Siroz	–
335	26	257	1,2,3.	İzzet Bey	Trabzon	415
336	56	560	3.	İzzettin Bey	Kastamonu	–
337	66	656	4.	Kadir Efendi	Ergani	139
338	53	522	3.	Kâmil Efendi	Ergani	–
339	68	679	4.	Kâmil Efendi	İstanbul	–
340	12	118	1,2,3.	Kâmil Efendi	Karahisarısahip (Afyon)	440

Sıra	Zarf	Kütük No.					TBMM
No.	No	Sicil No.	Devresi	Adı	Seçim Cevresi	Sic.	
341	6	55	1,2,3.	Kâmil El Esad Bey	Beyrut	-	
342	10	95	1,2.	Karakin Pastırmacıyan Ef.	Erzurum	-	
343	2	14	1.	Kasım (Hacı) Efendi	Kayseri	-	
344	1	9	1,3.	Kasım Nuri Efendi	Ankara, Yozgat	-	
345	10	98	1.	Kasım Zeynel Efendi	Cidde	-	
346	34	334	2.	Kâzım Bey	Aydın	-	
347	48	480	2,3.	Kâzım Bey	Kalâisultaniye	-	
348	72	711	4.	Kâzım Hüsnü Bey	Konya	285	
349	7	65	1,2,3.	Kegam Efendi	Muş	-	
350	19	185	1,3.	Keşşaf Efendi	Malatya	-	
351	28	272	1,2.	Kingos Efendi	Yanya	-	
352	44	433	2.	Kiryako Efendi	Selânik	-	
353	421	201	1.	Koço Drizi Efendi	Serfiçe (Manastır)	-	
354	14	131	1.	Kostantinidi Efendi	İstanbul	-	
355	14	132	1.	Kozmide Efendi	İstanbul	-	
356	19	183	1.	Lütfi Fikri Bey	Dersim	-	
357	38	374	2.	Lütfullah Vehbi Efendi	Erzurum	-	
358	26	259	1,2,3.	Mahmud Bey	Trabzon	-	
359	1	10	1.	Mahir Said Bey	Ankara	-	
360	57	567	3.	Mahmud Esad Efendi	Isparta	-	
361	1	4	1.	Mahmud Bayram Ef.	İçel	-	
362	27	261	1.	Mahmut İmadettin Ef.	Trabzon	-	
363	2	17	1,2,3.	Mahmut Mahir Efendi	Kırşehir	-	
364	26	260	1.	Mahmut Mazhar Bey	Trabzon	-	
365	25	249	1,2.	Mahmut Naci Bey	Trablusgarp	-	
366	28	276	1.	Mahmut Nedim Bey	Hudeyde	-	
367	33	321	1.	Mahmut Nedim Bey	Urfa	-	
368	27	270	1.	Mamapulos Efendi	Ergiri	-	
369	52	512	3.	Maruf Ernsafi Efendi	Müntefek	-	
370	26	258	1,2,3.	Matyo Kofidi Efendi	Trabzon	-	
371	49	489	3.	Matyos Nalbantyan Ef.	Kozan	-	
372	68	672	4.	Mazhar Müfit	Hakkâri	194	
373	54	534	3.	Mededyan Osip Efendi	Erzurum	-	
374	58	575	3	Mehmet Bey	Dersim	-	
375	37	368	2.	Mehmet Bey	Gümölcine	-	
376	75	743	4.	Mehmet Bey	Tokat	-	
377	64	638	4.	Mehmet Vasfi Efendi	Bolu	464	
378	57	568	3.	Mehmet Efendi	Isparta	-	
379	24	240	1.	Mehmet Aclanî Efendi	Şam	-	
380	30	299	1,4.	Mehmet Ali Bey	Canik	-	
381	21	204	1,2,3.	Mehmet Ali Bey	Kerkük	-	
382	21	207	1,3.	Mehmet Ali Fadıl Ef.	Musul	-	
383	9	85	1.	Mehmet Arif Bey	Gümölcine	-	

Sıra	Zarf	Kütük No.				TBMM
No.	No	Sicil No.	Devresi	Adı	Seçim Çevresi	Sic.
384	6	59	1.	Mehmet Arslan Bey	Lâzkiye	-
385	45	447	2.	Mehmet Ataullah Bey	Kerek	-
386	73	727	4.	Mehmet Ataullah Bey	Niğde	359
387	11	104	1,2.	Mehmet Bahaeddin Bey	Halep	-
388	71	708	4.	Mehmet Bahaeddin Ef.	Kırkkilise	-
389	71	703	4.	Mehmet Besim Bey	Kastamonu	260
390	67	669	4.	Mehmet Celâl Bey	Genç	182
391	36	355	2.	Mehmet Cisir Efendi	Trablusşam	-
392	58	580	3.	Mehmet Emin Bey	Musul	-
393	73	728	4.	Mehmet Emin Bey	Niğde	1163
394	64	635	4.	Mehmet Emin Efendi	Aydın	35
395	66	651	4.	Mehmet Emin Efendi	Denizli	-
396	7	63	1,2,3.	Mehmet Emin Efendi	Genç (Bingöl)	-
397	16	156	1,2.	Mehmet Emin Efendi	Konya	-
398	18	173	1.	Mehmet Emin Efendi	Prezrin	-
399	27	262	1.	Mehmet Emin Efendi	Trabzon	-
400	45	450	2,3.	Mehmet Feyzi Paşa	Şam	-
401	16	152	1.	Mehmet Hamdi Ef.	Antalya	-
402	37	369	2.	Mehmet Hilmi Ef.	Gümölcine	-
403	41	408	2.	Mehmet İzzet Paşa	Taşlıca	-
404	5	46	1,3.	Mehmet Kureş Ef.	Ammare, Müntefik	-
405	29	282	1,3.	Mehmet Makhafi Ef.	San'a	-
406	46	453	2.	Mehmet Muhtar Bey	Trablusgarb	-
407	2	13	1,2,3.	Mehmet Münir Bey	Çorum	481
408	19	188	1,2,3.	Mehmet Nuri (Hacı) Ef.	Mamuretülaziz	-
409	49	487	2,3.	Mehmet Nuri Ef.	Zor	-
410	1	3	1.	Mehmet Reşit Ef.	Cebelibereket (Dörtöl)	-
411	72	718	4.	Mehmet Rifat Ef.	Malatya	-
412	41	401	2.	Mehmet Rıza Ef.	Konya	-
413	35	341	2,3.	Mehmet Sabri Bey	Saruhan	610
414	40	393	2,3.	Mehmet Sabri Ef.	Çankırı	-
415	12	116	1,2,3,4.	Mehmet Sadık Bey	Ertuğrul (Bilecik)	-
416	3	28	1.	Mehmet Said Ef.	İzmir	-
417	5	47	1.	Mehmet Selim Ef.	Ammare	-
418	12	117	1.	Mehmet Sıtkı Bey	Ertuğrul	-
419	12	111	1.	Mehmet Şükrü Bey	Maraş	-
420	19	186	1,2.	Mehmet Tevfik Ef.	Malatya	-
421	20	198	1,2.	Mehmet Vasıf Bey	Manastır	-
422	44	437	2.	Mehmet Vasfi Ef.	Karahisarşarki	246
423	49	483	2,3.	Mehmet Vehbi Bey	Karasi	255
424	16	157	1,4.	Mehmet Vehbi Ef.	Konya	286
425	54	539	3.	Memduh Bey	Bursa	-
426	40	391	2.	Memduh Bey	İstanbul	-

Sıra	Zarf	Küttük No.					TBMM
No.	No	Sicil No.	Devresi	Adı	Secim Cevresi	Sic.	
427	63	627	3.	Me'mun Ef.	Medine-i Münevvere	-	
428	11	105	1.	Merî Paşa	Halep	-	
429	11	106	1.	Mesut Ef.	Halep	-	
430	7	67	1.	Mihalâki Ef.	Limni	-	
431	8	71	1.	Mihalâki Çelebidis Ef.	Sakız	-	
432	52	519	3.	Minas Çiraz Ef.	Bitlis	-	
433	62	620	3.	Mir Adil Arslan Bey	Cebelilübnan	-	
434	63	621	3.	Mir Haris Şihab	Cebelilübnan	-	
435	36	352	2.	Misbah Muharrem			
				Muhayyeş Bey	Beyrut	-	
436	52	514	3.	Mişel Sersak Ef.	Beyrut	-	
437	68	680	4.	Mişon Vontora	İstanbul	-	
438	73	724	4.	Mithat Bey	Mardin	331	
439	46	459	2.	Mithat Bey	Van	980	
440	22	220	1,2,3.	Mithat Şükrü Bey	Siroz, Drama, Burdur	968	
441	32	314	1.	Muharrem Hasbi Ef.	Karasi	-	
442	50	495	3.	Muhiddin Bey	Çorum	1103	
443	73	721	4.	Muhiddin Ef.	Mamuretülaziz	131	
444	17	162	1,2,3,4	Muhiddin Ef.	Niğde	-	
445	69	681	4.	Muhtar Bey	İstanbul	213	
446	76	751	4.	Muhtar Bey	Trabzon	633	
447	35	344	2,3.	Murat Bey	Bağdat	-	
448	14	139	1,2.	Murtaza Galip Bey	İşkodra	-	
449	34	337	2.	Musa Kâzım Ef.	İzmir	-	
450	72	712	4.	Musa Kâzım Ef.	Konya	287	
451	31	310	1.	Mustafa Bey	Çanakkale	-	
452	11	107	1.	Mustafa Bey	Halep	-	
453	1	8	1,2.	Mustafa (Hacı) Ef.	Ankara	17	
454	38	378	2,3.	Mustafa Ef. (Hacı)	Halep, Antep	-	
455	47	467	2,3.	Mustafa Ef.	Hudeyde	-	
456	23	226	1.	Mustafa Ef.	Karahisarşarkî	249	
457	16	158	1.	Mustafa Ef.	Konya	-	
458	58	578	3.	Mustafa Ef.	Mamuretülaziz	495	
459	53	526	3.	Mustafa Ef.	Mardin	-	
460	9	87	1,4.	Mustafa Arif Bey	Kırkkilise	-	
461	14	133	1.	Mustafa Asım Ef.	İstanbul	-	
462	72	719	4.	Mustafa Feyzi Ef.	Malatya	309	
463	35	342	2,3.	Mustafa Feyzi Ef.	Saruhan	611	
464	24	233	1.	Mustafa Haki Ef.	Tokat	-	
465	40	399	2,3.	Mustafa Hakkı Bey	Isparta	-	
466	17	170	1.	Mustafa Hamdi Ef.	Priştine	-	
467	73	726	4.	Mustafa Hilmi Bey	Menteşe	646	
468	70	696	4.	Mustafa Hulûsi Ef.	Karahisarısahip	242	

Sıra	Zarf	Kütük No.					TBMM
No.	No	Sicil No.	Devresi	Adı	Seçim Çevresi	Sic.	
469	56	556	3.	Mustafa İbrahim Bey	Saruhan	-	
470	25	247	1.	Mustafa Bin Kaddare Bey	Humus	-	
471	67	662	4.	Mustafa Kemal Paşa	Erzurum	19	
472	56	558	3.	Mustafa Nedim Bey	Çankırı	-	
473	24	234	1.	Mustafa Sabri Ef.	Tokat	-	
474	13	125	1.	Mustafa Safvet Paşa	Kütahya	-	
475	42	416	2.	Mustafa Safvet Ef.	Mamuretülaziz	-	
476	50	496	3.	Mustafa Şeref Bey	Konya	469	
477	73	722	4.	Mustafa Şükrü Bey	Mamuretülaziz	132	
478	30	294	1,2,3.	Mustafa Zeki Ef.	Bolu	-	
479	23	229	1,2.	Mustafa Ziya Ef.	Sivas	-	
480	28	271	1,2.	Müfid Bey	Ergiri	-	
481	61	604	3,4.	Münib Bey	Hakkâri, Van	642	
482	40	397	2.	Münir Bey	Antalya	-	
483	34	332	2.	Münir Bey	Yozgat	-	
484	61	601	3.	Naci Bey	Trabzon	-	
485	59	583	3.	Nafiz Bey	Amasya	445	
486	30	300	1.	Nail Bey	Canik	-	
487	39	387	2.	Nail Bey	Kütahya	-	
488	9	82	1.	Narlı Ef.	Gelibolu	-	
489	58	579	3.	Nazım Bey	Kerkük	-	
490	36	358	2.	Nazım Bey	Siirt	-	
491	62	616	3.	Necati Bey	Bolu	-	
492	18	180	1.	Necip Draga Bey	Üsküp	-	
493	15	147	1,2,3.	Necmettin Molla Bey	Kastamonu	556	
494	3	29	1,2,3.	Nesim Masilyah Ef.	İzmir	-	
495	62	617	3.	Nihad Bey	Canik	-	
496	69	682	4.	Numan Ef.	İstanbul	221	
497	8	76	1.	Nureddin Bey	Siverek	-	
498	69	686	4.	Nuri Bey	İzmir	-	
499	35	347	2,3.	Nuri Bey	Kerbela	-	
500	47	469	2.	Nuri Bey	San'a	-	
501	33	329	2.	Nusret Bey	Ankara	749	
502	71	701	4.	Orhan Şemseddin Bey	Karasi	-	
503	56	552	3.	Onnik İhsan Ef.	İzmir	-	
504	46	460	2,3.	Onnik Terezekyan Ef.	Van	-	
505	62	618	3.	Osman Bey	Canik	446	
506	55	547	3.	Osman Bey	İstanbul	-	
507	72	717	4.	Osman Bey	Lâzistan	306	
508	43	421	2.	Osman Bey	Serfiçe	-	
509	26	256	1,2.	Osman (Hacı) Bey	Trabzon	-	
510	49	485	2.	Osman Ef.	Kudüs	-	
511	42	414	2.	Osman Avni Ef.	Malatya	-	

Sıra	Zarf	Kütük No.				TBMM
No.	No	Sicil No.	Devresi	Adı	Seçim Çevresi	Sic.
512	10	92	1.	Osman Fevzi Ef.	Erzincan	154
513	52	518	3.	Osman El Muhammet Paşa	Trablusşam	-
514	65	645	4.	Osman Nuri Bey	Bursa	80
515	41	402	2,4.	Ömer Ef.	Konya	288
516	49	486	2,3.	Ömer Edip Bey	Urfa	-
517	12	113	1.	Ömer Feyzi Ef.	Bursa	-
518	23	225	1,4.	Ömer Feyzi Ef.	Karahisarışarki	-
519	16	153	1.	Ömer Lütü Ef.	Burdur	-
520	70	697	4.	Ömer Lütü Bey	Karahisarısahip	244
521	57	563	3.	Ömer Lütü Bey	Sinop	-
522	30	295	1,2.	Ömer Mansur Paşa	Bingazi	-
523	63	630	4.	Ömer Lütü Bey	Amasya	14
524	50	492	3,4.	Ömer Mümtaz Bey	Ankara	20
525	2	15	1,3.	Ömer Mümtaz Bey	Kayseri	-
526	37	370	2.	Ömer Naci Bey	Kırkkilise	-
527	23	230	1,2,3.	Ömer Şevki Bey	Sivas	618
528	7	68	1.	Panoyot Bostanî Ef.	Limni	-
529	20	199	1,2.	Pançedoref Ef.	Manastır	-
530	27	264	1,3.	Papasyan Vahan Ef.	Van	-
531	44	440	2.	Paşayan Karabet Ef.	Sivas	-
532	3	30	1,2.	Pavli Karolidi Ef.	İzmir	-
533	19	181	1.	Pavlov Ef.	Üsküp	-
534	63	626	3.	Ragıp Bey	Kudüs	-
535	72	714	4.	Ragıp Bey	Kütahya	300
536	56	553	3.	Rahmi Bey	İzmir	537
537	22	215	1,2.	Rahmi Bey	Selânik	-
538	59	587	3.	Rahmi Bey	Sivas	621
539	75	741	4.	Rahmi Bey	Tekirdağ	-
540	38	375	2,3.	Raif Ef.	Erzurum	506
541	72	715	4.	Rasih Ef.	Kütahya	-
542	71	702	4.	Rasim Bey	Karasi	-
543	59	588	3.	Rasim Bey	Sivas	391
544	74	735	4.	Rauf Bey	Sivas	389
545	69	683	4.	Rauf Ahmet Bey	İstanbul	-
546	39	383	2,3.	Refet Bey	Bursa	472
547	69	687	4.	Refet Bey	İzmir	227
548	6	53	1.	Refet Ef.	Müntefik	-
549	14	134	1.	Refik Bey	İstanbul	-
550	65	649	4.	Resul Bey	Bitlis	55
551	69	684	4.	Reşat Hikmet Bey	İstanbul	-
552	74	732	4.	Reşit Bey	Saruhan	374
553	53	523	3.	Reşit Paşa	Ergani	-
554	63	622	3.	Reşit Rami Bey	Cebelilübnan	-

Sıra	Zarf	Kütük No.					TBMM
No.	No	Sicil No.	Devresi	Adı	Seçim Çevresi	Sic.	
555	45	446	2.	Reşit Tali Bey	Havran	-	
556	11	109	1.	Rifat Bey	Halep	-	
557	14	135	1.	Rifat Paşa	İstanbul	-	
558	48	474	2,3.	Rifat Kâmil Bey	Bolu	-	
559	67	670	4.	Rıfkı Bey	Gümüşhane	-	
560	39	384	2,3.	Rıza Bey	Bursa	-	
561	21	210	1,2.	Rıza Bey	Drama	-	
562	14	140	1,2.	Rıza bey	İşkodra	-	
563	53	530	3.	Rıza Bey	Kırkkilise	-	
564	71	709	4.	Rıza Bey	Kırşehir	278	
565	6	56	1.	Rıza El Sulh Bey	Beyrut	-	
566	15	150	1,4.	Rıza Nur Bey	Sinop	382	
567	12	119	1,3.	Rıza Paşa	Karahisarısahip	-	
568	8	80	1.	Rıza Tevfik Bey	Edirne	-	
569	32	317	1,2.	Ruhi El Halidi Bey	Kudüs	-	
570	56	551	3.	Rüşdi Bey	Denizli	-	
571	66	657	4.	Rüşdi Bey	Ergani	144	
572	31	306	1,3.	Rüşdi Bey (Hafız)	İzmit	-	
573	57	561	3.	Rüşdi Bey	Kastamonu	264	
574	25	241	1.	Rüşdi Bey	Şam	-	
575	12	114	1.	Sabri Bey	Bursa	-	
576	24	237	1,3.	Sadettin Ef.	Havran	-	
577	34	336	2,3.	Sadık Ef.	Denizli	-	
578	39	388	2,3.	Sadık Bey	Kütahya	-	
579	25	250	1.	Sadık Bey	Trablusgarb	-	
580	38	379	2.	Sadık Efendi	Halep	-	
581	33	327	2,3.	Sadık Paşa	Mersin	-	
582	36	356	2,3.	Sadullah Bey	Trablusşam	-	
583	36	357	2.	Sadullah Feyzi Bey	Bitlis	56	
584	31	301	1.	Sait Ef.	Canik	-	
585	32	318	1.	Sait Ef.	Kudüs	-	
586	8	75	1,2.	Sait Bey	Mardin	-	
587	4	36	1,2,3.	Sait Bey	Saruhan, Menteşe	-	
588	19	182	1.	Sait Ef.	Üsküp	-	
589	21	208	1,3.	Sait (Hacı) Ef.	Süleymaniye	-	
590	32	319	1,3.	Sait El Hüseyini	Kudüs	-	
591	55	548	3.	Salâh Bey	İstanbul	798	
592	21	205	1.	Salih Paşa	Kerkük	-	
593	43	427	2,3.	Salih Sadi Ef.	Musul	-	
594	29	287	1.	Salih Sındar Ef.	Taiz	-	
595	42	413	2.	Salim Bey	Dersim	-	
596	12	120	1,2,3.	Salim Ef.	Karahisarısahip	-	
597	16	159	1.	Salim Ef.	Konya	-	

Sıra	Zarf	Kütük No.					TBMM
<u>No.</u>	<u>No.</u>	<u>Sicil No.</u>	<u>Devresi</u>	<u>Adı</u>	<u>Seçim Çevresi</u>	<u>Sic.</u>	
598	47	461	2.	Sami Bey	Berat	-	
599	51	503	3.	Sami Bey	Divaniye	-	
600	51	504	3.	Sami Bey	Kerbelâ	654	
601	60	597	3.	Sami Paşa	Şam	-	
602	74	736	4.	Samih Fethi Bey	Sivas	-	
603	7	69	1.	Salta Ef.	Midilli	-	
604	4	40	1,2,3.	Sasun Ef.	Bağdat	-	
605	18	171	1.	Sava Ef.	Priştine	-	
606	32	315	1,2,3.	Savapulos Ef.	Karasi	-	
607	71	704	4.	Dr. Suat Bey	Kastamonu	261	
608	69	685	4.	Selâhaddin Bey	İstanbul	-	
609	52	515	3.	Selim Selâm Bey	Beyrut	-	
610	46	458	2,3.	Servet Bey	Trabzon	-	
611	68	675	4.	Seyfullah Bey	Isparta	-	
612	10	96	1,3.	Seyfullah Ef.	Erzurum	-	
613	4	31	1,2,3.	Seyyid Bey	İzmir	540	
614	62	614	3.	Seyyid Abdülvahhab Bey	Asir	-	
615	29	284	1,2,3.	Seyyid Ahmet Bin Yahya			
				El Kebşi Ef.	San'a	-	
616	29	283	1,2,3.	Seyyid Ahmet Habbani			
				Bey	San'a	-	
617	62	611	3.	Seyyid Ahmet Paşa	Taiz	-	
618	63	628	3.	Seyyid Ahmet Safi Ef.	Medine-i Münevvere	-	
619	29	286	1.	Seyyid Ali Bin Hüseyin Ef.	San'a	-	
620	62	615	3.	Seyyid Ali Haydar Bey	Asir	-	
621	47	470	2,3.	Seyyid Ali İbrahim Bey	San'a	-	
622	29	285	1.	Seyyid Ali Mutağ Ef.	San'a	-	
623	57	566	3.	Seyyid Haşim Bey	Burdur	-	
624	45	444	2.	Seyyid Haşim Bey	Hama	-	
625	28	280	1,2,3.	Seyyid Hüseyin			
				Abdülkadir Ef.	San'a	-	
626	28	277	1.	Seyyid Muhammed			
				Abdurrahman Ef.	Hudeyde	-	
627	35	345	2.	Seyyid Muhiddin Ef.	Bağdat	-	
628	5	41	1.	Seyyid Mustafa Ef.	Divaniye	-	
629	27	263	1.	Seyyid Taha Ef.	Hakkâri	-	
630	47	468	2.	Seyyid Yahya Paşa	Hudeyde	-	
631	48	472	2,3.	Seyyid Yusuf Fadıl Bey	Asir	-	
632	56	554	3.	Simonaki Ef.	İzmir	-	
633	70	692	4.	Sırrı Bey	İzmit	235	
634	60	600	3.	Sudî Bey	Lâzistan	-	
635	49	488	3.	Subhi Paşa	Adana	-	
636	28	273	1,2.	Surlas Ef.	Yanya	-	

Sıra	Zarf	Kütük No.				TBMM
<u>No.</u>	<u>No</u>	<u>Sicil No.</u>	<u>Devresi</u>	<u>Adı</u>	<u>Secim Cevresi</u>	<u>Sic.</u>
637	8	77	1,2,3.	Süleyman Bey	Dedağaç, Gelibolu	-
638	70	693	4.	Süleyman Bey	Çanak kale	-
639	42	418	2.	Süleyman Bey	Görice	-
640	3	21	1.	Süleyman Ef.	Aydın	225
641	48	478	2.	Süleyman Ef.	Çatalca	-
642	25	242	1.	Süleyman Ef.	Şam	-
643	25	245	1,2.	Süleyman El Barunî Ef.	Cebeligarbî	-
644	6	57	1.	Süleyman El Bustanî Ef.	Beyrut	-
645	52	511	3.	Süleyman Feyzi Bey	Basra	-
646	67	663	4.	Süleyman Necati Bey	Erzurum	163
647	31	302	1,2.	Süleyman Necmi Bey	Canik	474
648	16	155	1.	Süleyman Sami Bey	Isparta	-
649	10	91	1,2.	Süleyman Sudi Ef.	Bayazıt	47
650	47	462	2.	Süreyya Bey	Berat	-
651	38	376	2.	Şaban Bey	Erzurum	-
652	18	172	1.	Şaban Paşa	Piriştine	-
653	47	463	2.	Şahin Bey	Çamlık	-
654	20	196	1.	Şahin Takî Bey	Görice	-
655	67	668	4.	Şakir Bey	Gelibolu	479
656	15	141	1.	Şakir Bey	İşkodra	-
657	58	572	3.	Şakir Bey	Konya	-
658	34	333	2,3.	Şakir Bey	Yozgat	-
659	45	442	2.	Şakir Ef.	Tokat	-
660	54	533	3,4.	Şefik Efendi	Bayezit	458
661	46	452	2.	Şefik Bey	Humus	-
662	32	316	1.	Şefik Bey	Karesi	-
663	60	598	3.	Şefik Bey	Şam	-
664	25	243	1.	Şefik El Müeyyid Bey	Şam	-
665	4	37	1.	Şekib Bey	Saruhan	-
666	60	592	3.	Şekip Arslan Bey	Havran	-
667	55	541	3.	Şemsettin Bey	Ertuğrul	622
668	30	293	1.	Şeref Bey	Bolu	-
669	66	655	4.	Şeref Bey	Edirne	128
670	18	174	1.	Şerif Ef.	Prezrin	-
671	10	100	1,2,3.	Şerif Abdullah Bey	Mekke-i Mukerreme	-
672	39	381	2,3.	Şerif Faysal Bey	Cidde	-
673	20	192	1,2.	Şevket Bey	Debre	-
674	42	417	2.	Şevket Bey	İlbesan	-
675	10	94	1.	Şevket (Hacı) Efendi	Erzurum	-
676	5	42	1,3.	Şevket Paşa	Divaniye, Bağdat	-
677	75	744	4.	Şevki Bey	Tokat	-
678	29	290	1.	Şeyh Ahmet Ef.	Asir	-
679	33	322	1,2,3.	Şeyh Saffet Ef.	Urfa	640

Sıra	Zarf	Kütük No.					TBMM
No.	No.	Sicil No.	Devresi	Adı	Seçim Cevresi	Sic.	
680	52	520	3.	Şeyh Nasreddin Ef.	Siirt	–	
681	51	506	3.	Şükrü Bey	Ammare	–	
682	69	688	4.	Şükrü Bey	İzmir	539	
683	57	562	3.	Şükrü Bey	Kastamonu	571	
684	71	705	4.	Şükrü Bey	Kastamonu	–	
685	25	244	1.	Şükrü El Aselî Bey	Şam	–	
686	76	753	4.	Şükrü Nasih	Urfa	–	
687	12	115	1.	Tahir Bey	Bursa	–	
688	62	612	3.	Tahir Feyzi Bey	Taiz	–	
689	14	136	1.	Tahir Hayreddin Bey	İstanbul	–	
690	28	278	1.	Tahir Recep Ef.	Hudeyde	–	
691	69	689	4.	Tahsin Bey	İzmir	229	
692	73	723	4.	Tahsin Bey	Maraş	326	
693	45	443	2,3.	Tahsin Bey	Tokat	–	
694	2.	11	1,2.	Talât Bey	Ankara	453	
695	48	477	2,3.	Talât Bey	Canik	475	
696	9	81	1,2,3.	Talât Bey	Edirne	–	
697	5	50	1,2,3.	Talip (Seyyid) Bey	Basra	–	
698	64	639	4.	Tayyar Ef.	Bolu	–	
699	7	70	1.	Teodor Konstantinidi Ef.	Rodos	–	
700	50	500	3.	Tevfik Bey	Bağdat	–	
701	15	143	1,2,3.	Tevfik Ef. (Hacı)	Çankırı	96	
702	58	573	3.	Tevfik Ef.	Konya	–	
703	27	265	1.	Tevfik Ef.	Van	–	
704	24	238	1,3.	Tevfik El Mecali Ef.	Kerek	–	
705	52	517	3.	Tevfik Hammad Ef.	Nablus	–	
706	41	406	2.	Tevfik Nazif Bey	Prezrin	876	
707	54	532	3.	Timestokli Efkalis Ef.	Tekfurdağı	–	
708	42	411	2.	Todor Paskalef Ef.	Üsküp	–	
709	62	619	3.	Todoraki Ef.	Canik	–	
710	63	623	3.	Tokidis Ef.	Çatalca	–	
711	50	497	3.	Tomayan Ef.	Kayseri	–	
712	20	200	1,2.	Trayan Nali Ef.	Manastır	–	
713	64	640	4.	Tunalı Hilmi Bey	Bolu	65	
714	3	22	1,2,3.	Ubeydullah Ef.	Aydın, İzmir	782	
715	40	392	2,3.	Urfanidis Ef.	İstanbul	–	
716	34	338	2.	Vahan Bardizbanyan Ef.	İzmir	–	
717	55	550	3.	Veliyüddin Bey	Aydın	74	
718	21	202	1.	Vamvaka Ef.	Serfiçe	–	
719	56	555	3.	Vangel Ef.	İzmir	–	
720	10	97	1,2,3.	Varteks Ef.	Erzurum	–	
721	74	737	4.	Vasif Bey	Sivas	392	
722	60	591	3.	Vasfi Bey	Hama	–	

Sıra	Zarf	Kütük No.				TBMM
No.	No	Sicil No.	Devresi	Adı	Seçim Çevresi	Sic.
723	47	464	2.	Vasilâki Ef.	Ergiri	-
724	53	527	3.	Vehbi Bey	Siverek	-
725	18	175	1.	Vehbi Ef.	Prezrin	-
726	60	599	3.	Veysel Rıza Bey	Gümüşhane	191
727	55	549	3.	Viktor Bey	İstanbul	-
728	22	216	1.	Vlahof Ef.	Selânik	-
729	18	176	1.	Yahya Bey	Prezrin	-
730	70	694	4.	Yahya Sezai Bey	Çanakkale	-
731	59	585	3.	Yanko Ef.	Karahisarışarkî	-
732	44	434	2.	Yordan Nikolof Ef.	Selânik	-
733	17	163	1.	Yorgaki Ef.	Niğde	-
734	22	211	1,2.	Yorgaki Artas Ef.	Selânik, İstanbul	-
735	61	602	3.	Yorgi Ef.	Trabzon	-
736	21	203	1.	Yorgi Boşo Ef.	Serfiçe	-
737	34	335	2,3,4.	Yunus Nadi Bey	Aydın, İzmir	230
738	42	412	2.	Yusuf Bey	Üsküp	-
739	15	148	1,4.	Yusuf Kemal Bey	Kastamonu	266
740	23	221	1.	Yusuf Naşit Bey	Serez	-
741	30	296	1,2.	Yusuf Şetvan Bey	Bingazi	-
742	64	634	4.	Yusuf Talât Ef.	Antalya	-
743	48	475	2,3.	Yusuf Ziya Bey	Bolu	645
744	68	671	4.	Zeki Bey	Gümüşhane	518
745	74	733	4.	Zeki Bey	Sinop	-
746	16	160	1,2.	Zeynelabidin Ef.	Konya	-
747	67	664	4.	Zihni Bey	Erzurum	165
748	44	438	2,3.	Zihni Ef.	Karahisarışarkî	-
749	37	362	2.	Ziya Bey	Ergani	-
750	67	665	4.	Ziya Bey	Erzurum	-
751	63	624	3.	Ziya Bey	İzmit	-
752	74	738	4.	Ziya Bey	Sivas	393
753	19	189	1.	Ziyaeddin (Hacı) Bey	Mamuretülaziz	-
754	46	455	2,3.	Ziya Molla Ef.	Lâzistan	-
755	14	137	1,2,3.	Zöhrab Ef.	İstanbul	-
756	28	279	1,2,3.	Zühdi Ef.	Hudeyde	-
757	37	361	2,3,4.	Zülfî Bey	Diyaarbekir	123

757 Üyeden 178'i TBMM'de bulunmuştur.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

— TBMM Zabıt Cerideleri; 3841 adet ceride olup bu cerideler 283 ciltte toplanmıştır.

— Millet Meclisi Tutanak Dergileri; 2415 adet dergi olup bu dergiler 160 ciltte toplanmıştır.

— Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergileri; 1754 adet dergi olup bu dergiler 114 ciltte toplanmıştır.

— T.B.M.M. Tutanak Dergileri; 358 adet dergi olup bu dergiler 19 ciltte toplanmıştır.

— Danışma Meclisi Tutanak Dergileri; 335 adet dergi olup bu dergiler 23 ciltte toplanmıştır.

— T.B.M.M. Tutanak Dergileri (17. Dönem 1,2. Toplantı Yılı) son iki toplantı yılında 205 adet dergi çıkmış olup bu dergiler 18 ciltte toplanmıştır.

— T.B.M.M. Kavanin Mecmuaları; (Cilt 1-42),

— T.C. Millî Birlik Komitesi Kanunlar Dergisi; (Cilt 43),

— T.C. Kurucu Meclis Kanunlar Dergisi; (Cilt 44),

— T.B.M.M. Kanunlar Dergileri; (Cilt 45-63),

— T.C. Millî Güvenlik Konseyi Kanunlar Dergisi; (Cilt 64),

— T.C. Kurucu Meclis Kanunlar Dergisi; (Cilt 65),

— T.B.M.M. Kanunlar Dergisi; (Cilt 66-68),

— T.B.M.M. Birinci Devre Umumî Fihristi, Ankara, T.B.M.M. Matbaası, 1962. s. 783

— T.B.M.M'nin Devre : II Müzakeratını havi zabıt ceridelerine mahsus Umumî Fihrist. 1923- 1927. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, 1944, s. 820

— T.B.M.M'nin Devre : III Müzakeratını havi zabıt ceridelerine mahsus Umumî Fihrist. 1927 - 1932. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 320

— T.B.M.M nin Devre : IV Müzakeratını havi zabıt ceridelerine mahsus Umumî Fihrist. 1932 - 1935. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 404

— T.B.M.M nin Devre : V Müzakeratını havi zabıt ceridelerine mahsus Umumî Fihrist. 1935 - 1939. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 403

— T.B.M.M nin Devre : VI Müzakeratını havi zabıt ceridelerine mahsus Umumî Fihrist. 1939 - 1943. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 399

— T.B.M.M nin Dönem : VII görüşmeleri tutanaklarına mahsus Genel Fihrist. 1943 - 1946. Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 293

— T.B.M.M nin Dönem : VIII görüşmeleri tutanaklarına mahsus Genel Fihrist. 1946 - 1950. Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 630

— T.B.M.M nin Devre : IX Zabıt Cerideleri Umumî Fihrist 1 Kasım 1954, Ankara T.B.M.M. Matbaası, s. 972

— T.B.M.M nin Devre : X görüşmeleri Zabıtlarına mahsus Umumî Fihrist. 1954 - 1957. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 597

— T.B.M.M nin Devre : XI Zabıt Cerideleri Umumî Fihristi 1962. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 529

— Millet Meclisinin Dönem : I Toplantı : 1 Tutanak Dergileri Genel Fihristi 1 Kasım 1962. Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 336

- Millet Meclisinin Dönem : 1 Toplantı : 2 Tutanak Dergileri Genel Fihristi 1 Kasım 1963. Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 467
- Millet Meclisinin Dönem : 1 Toplantı : 3 Tutanak Dergileri Genel Fihristi 1964. s. 337
- Millet Meclisinin Dönem : 1 Toplantı : 4 Tutanak Dergileri Genel Fihristi 1965. s. 401
- Millet Meclisinin Dönem : 2 Toplantı : 1 Tutanak Dergileri Genel Fihristi 1966. s. 265
- Millet Meclisinin Dönem : 2 Toplantı : 2 Tutanak Dergileri Genel Fihristi 1968. s. 321
- Millet Meclisinin Dönem : 2 Toplantı : 3 Tutanak Dergisi Genel Fihristi 1968. Ankara, T.B.M.M. Basımevi s. 322
- Millet Meclisinin Dönem : 2 Toplantı : 4 Tutanak Dergisi Genel Fihristi 1969. Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 241
- Millet Meclisi Dönem : 3 Toplantı : 1 Tutanak Dergileri Genel Fihristi 1970. T.B.M.M. Matbaası, s. 271
- Millet Meclisi Dönem : 3 Toplantı : 2 Tutanak Dergileri Genel Fihristi 1971. T.B.M.M. Matbaası, s. 343
- Millet Meclisi Dönem : 3 Toplantı : 3 Tutanak Dergileri Genel Fihristi 1972. T.B.M.M. Matbaası, s. 261
- Millet Meclisi Dönem : 3 Toplantı : 4 Tutanak Dergileri Genel Fihristi 1973. T.B.M.M. Matbaası, s. 250
- Millet Meclisi Dönem : 4 Toplantı : 1 Tutanak Dergileri Genel Fihristi 1974. T.B.M.M. Matbaası, s. 137
- Millet Meclisi Dönem : 4 Toplantı : 2 Tutanak Dergileri Genel Fihristi 1975. T.B.M.M. Matbaası, s. 171
- Millet Meclisi Dönem : 4 Toplantı : 3 Tutanak Dergileri Genel Fihristi 1976. T.B.M.M. Matbaası, s. 227
- Millet Meclisi Dönem : 4 Toplantı : 4 Tutanak Dergileri Genel Fihristi 1977. T.B.M.M. Matbaası, s. 177
- Millet Meclisi Dönem : 5 Toplantı : 1 Tutanak Dergileri Genel Fihristi 13.6.1977 - 30.10.1978 (Cilt 1 - 6) 1979. T.B.M.M. Matbaası, s. 197
- Millet Meclisi Dönem : 5 Toplantı : 2 Tutanak Dergileri Genel Fihristi 1979. T.B.M.M. Matbaası, s. 196
- Millet Meclisi Dönem : 5 Toplantı : 3 Tutanak Dergileri Genel Fihristi 1980. T.B.M.M. Matbaası, s. 130
- Danışma Meclisi Tutanak Dergisi Genel Fihrist. (23.10.1981 ~ 1.12.1983) 1984. Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 395
- Cumhuriyet Senatosunun Dönem : 1 Toplantı : 1 Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 Kasım 1962, Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 171
- Cumhuriyet Senatosunun Dönem : 1 Toplantı : 2 Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 Kasım 1963, Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 238
- Cumhuriyet Senatosunun Dönem : 1 Toplantı : 3 Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 Kasım 1964, Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 150

- Cumhuriyet Senatosunun Dönem : 1 Toplantı : 4 Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 Kasım 1965, Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 195
- Cumhuriyet Senatosunun Dönem : 1 Toplantı : 5 Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 Kasım 1966, Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 128
- Cumhuriyet Senatosunun Toplantı : 6 Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 Kasım 1967, Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 167
- Cumhuriyet Senatosunun 7 nci Toplantı Yılı Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 Kasım 1968, Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 162
- Cumhuriyet Senatosunun Toplantı : 8 Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 Kasım 1969, Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 149
- Cumhuriyet Senatosu 9 uncu Toplantı Yılı Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 Kasım 1970, Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 169
- Cumhuriyet Senatosu 10 uncu Toplantı Yılı Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 Kasım 1970 - 31 Ekim 1971. Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 181
- Cumhuriyet Senatosu 11 inci Toplantı Yılı Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 Kasım 1971 - 31 Ekim 1972. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 112
- Cumhuriyet Senatosu 12 nci Toplantı Yılı Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 Kasım 1972 - 24 Ekim 1973 (Cilt : 7 - 12) Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 111
- Cumhuriyet Senatosu 13 üncü Toplantı Yılı Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 Kasım 1973 - 20 Temmuz 1974 (Cilt : 13 - 17) Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 60
- Cumhuriyet Senatosu 14 üncü Toplantı Yılı Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 Kasım 1974 - 17 Temmuz 1975 (Cilt : 18 - 23) Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 80
- Cumhuriyet Senatosu 15 inci Toplantı Yılı Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 .11.1975 - 14.10.1976 (Cilt : 24 - 28) Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 104
- Cumhuriyet Senatosu 16 ncı Toplantı Yılı Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 .11.1976 - 27.10.1977 (Cilt : 29 - 33) Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 101
- Cumhuriyet Senatosu 17 nci Toplantı Yılı Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 .11.1977 - 30.10.1978 (Cilt : 34 - 38) Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 91
- Cumhuriyet Senatosu 18 inci Toplantı Yılı Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1 .11.1978 - 23.10.1979 (Cilt : 39 - 43) Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 95
- Cumhuriyet Senatosu 19 uncu Toplantı Yılı Tutanak Dergileri Genel Fihristi. 1.1.1979 - 19.8.1980 (Cilt : 44 - 47) Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 55
- T.B.M.M. Yıllık Devre : 3 - İçtima : 1, 1928. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 302 (bu yıllık eski Türkçe ve yeni Türkçe olarak basılmıştır.)
- T.B.M.M. Yıllık Devre : 3 İçtima : 2, 1929. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 401
- T.B.M.M. Yıllık Devre : 3 - İçtima : 3, 1930. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 506
- T.B.M.M. Yıllık Devre : 3 - İçtima : 4, 1931. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 418
- T.B.M.M. Yıllık Devre : IV - İçtima : 1, 1 Teşrinisani 1931 - 9 Temmuz 1932 - 1934. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 487
- T.B.M.M. Yıllık Devre : IV - İçtima : 2, 1 Teşrinisani 1932 - 26 Teşrinievvel 1933, 1935. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 620
- T.B.M.M. Yıllık Devre : V - İçtima : Fevkalade, 1936. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 504
- T.B.M.M. Yıllık Devre : V - İçtima : 1, 26 Teşrinievvel 1935 - 31 Teşrinievvel 1936. 1937. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 544

- T.B.M.M. Yıllık Devre : 5 - İçtima : 2, 1 Teşrinisani 1936 - 31 Teşrinievvel 1937. 1938. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 475
- T.B.M.M. Yıllık Devre : 5 - İçtima : 3, 1 Teşrinisani 1937 - 31 Teşrinievvel 1938. 1939. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 604
- T.B.M.M. Yıllık Devre : 5 - İçtima : 4, 1 Teşrinisani 1938 - 27 Kânunisani 1939. 1939. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 362
- T.B.M.M. Yıllık Devre : VI - İçtima : F. 3 Nisan 1939 - 31 Teşrinievvel 1939. 1940. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 659
- T.B.M.M. Yıllık Devre : VI - İçtima : 1 Teşrinisani 1939 - 31 Teşrinievvel 1940. 1941. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 550
- T.B.M.M. Yıllık Devre : VI - İçtima : 2, 1 Teşrinisani 1940 - 31 Teşrinievvel 1941. 1942. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 521
- T.B.M.M. Yıllık Devre : VI - İçtima : 3, 1 Teşrinisani 1941 - 31 Teşrinievvel 1942. 1943. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 505
- T.B.M.M. Yıllık Devre : VI - İçtima : 4, 1 Teşrinisani 1942 - 8 Mart 1943. 1943. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 342
- T.B.M.M. Yıllık Devre : VII - İçtima : F 8 Mart 1943 - 31 Teşrinievvel 1943. 1944. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 429
- T.B.M.M. Yıllık Devre : VII - İçtima : 1, 1 Teşrinisani 1943 - 31 Teşrinievvel 1944. 1945. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 532
- T.B.M.M. Yıllık Devre : VII- Toplantı : 2, 1 Kasım 1944 - 31 Ekim 1945. 1945. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 537
- T.B.M.M. Yıllık Devre : VII- Toplantı : 3, 1 Kasım 1945 - 14 Haziran 1946. 1947. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 543
- T.B.M.M. Yıllık Devre : VIII - Toplantı : Olağan. Toplantı : 1, 5 Ağustos 1946 - 31 Ekim 1946, 1 Kasım 1946 - 31 Ekim 1947. 1948..Ankara, T.B.M.M. Basımevi, s. 445
- T.B.M.M. Yıllık Devre : VIII - Toplantı : 2, 1 Kasım 1947 - 31 Ekim 1948. 1950. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 718
- T.B.M.M. Yıllık Devre : IX “Yıllıkları”
İçtima : F 22. 5.1950 - 14.7.1950
İçtima : 1 1.11.1950 - 10.8.1951
İçtima : 2 1.11.1951 - 20.6.1952
İçtima : 3 1.11.1952 - 23.7.1953
İçtima : 4 1.11.1953 - 12.3.1954
1955. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, s. 1023
- T.B.M.M. Yıllık Devre : X “Yıllıkları”
İçtima : F 14. 5.1954 - 5.7.1954
İçtima : 1 1.11.1954 - 21.5.1955 - 12 IX 1955
İçtima : 2 1.11.1955 - 1.9.1956
İçtima : 3 1.11.1956 - 11.9.1957
1 Kasım 1958, Ankara, T.B.M.M. Matbaası s. 1045
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Millet Meclisi İçtüzüğü, Ankara, Türkiye Büyük Millet Meclisi Basımevi, s. 235

— Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, T.B.M.M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğü, Millet Meclisi İçtüzüğü ve Bazı Kanun ve Yönetmelikler. Ankara, T.B.M.M. Basımevi, 1 Kasım 1977. s. 422

— Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, T.B.M.M. Birleşik Toplantısı İçtüzüğü ile Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü ve diğer mevzuat. Ankara, T.B.M.M. Basımevi, 5 Haziran 1977. s. 428

— Türkiye Büyük Millet Meclisi Dahili Nizamnamesi. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, 1932. s. 42

— Teşkilatı Esasiye Kanunu. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, 1932. s. 14

— T.B.M.M. Teşkilatı Esasiye Kanunu ve Dahili Nizamname 2 nci basılış. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, 1 Kasım 1958. s. 134

— T.B.M.M. Muhtıra (Devre : X). Ankara, T.B.M.M. Matbaası, 1954.

— T.B.M.M. Muhtıra'ya 1 inci ek. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, 1956.

— T.B.M.M. İsim (Ad) Defterleri Devre : 1 - 17. Ankara, T.B.M.M. Matbaası, 1943 - 1983

— Danışma Meclisi İçtüzüğü. Ankara, 1981. s. 76

— Mustafa Kemal : Nutuk. Türk Devrim Tarihî Enstitüsü, İst. 1973. 3 Cilt. On-dördüncü Basılış.

— CİHAN, Ali Rıza : İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konuşmaları 1920-1973 Cilt: 1-3 Ankara 1992-1993, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No : 56

— ERMAN, Azmi Nihat : İzmir Suikasti ve İstiklâl Mahkemeleri. İst. Temel Yayınları, 1971

— KILIÇ, Ali : İstiklâl Mahkemesi Hatıraları. İst. Sel Yayınları, 1955

— DEMİRAL, Cafer : Türkiye'nin 42 Hükümeti. Ank. Başbakanlık Basımevi, 1973

— ŞAPOLYO, Enver Behnan : Mustafa Kemal ve Birinci Büyük Millet Meclisi Tarihçesi, Ankara, 1969

— OMURTAK, Salih - YÜCEL, Hasan Ali - SUNGU, İhsan - KARAL, Enver Ziya - UNAT, Faik Reşit - SOKMEN, Enver - İĞDEMİR, Ulug (Hazırlayanlar). Atatürk. İst. M.E.B. Basımevi, 1970

— AYBARS, Ergun : İstaklâl Mahkemeleri. Ankara, Bilgi Yayınevi - Basımevi, 1975

— KILI, Suna Prof Dr. - GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref Prof. Dr : Türk Anayasa Metinleri "Senedi İttifaktan Günümüze". Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1985. s. 332

— ALTUĞ, Yılmaz Prof Dr. : Türk Devrim Tarihi Dersleri (1919 - 1938). İst. 1973

— ARMAĞAN, Servet Doç. Dr. : Memleketimizde İçtüzükler, İst. 1972

— FERİDUN, Server Dr. : Anayasalar ve Siyasal Belgeler. İst. 1962

— TÜRK SİYASİ İLİMLER DERNEĞİ : Türk parlamentoculuğunun İlk Yüzyılı 1876 - 1976. Ankara, 1976

— ERSİN, Fahir : 1966 Seçim Almanahı Türkiye'de Seçimler

— KOCATÜRK, Utkan Prof. Dr. : Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi 1918 - 1938. Ankara. T.T.K. Basımevi, 1983

— Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri 3 Cilt. Ank. Başbakanlık Basımevi, 1978

— DEMİRAL, Cafer : Türkiye Cumhuriyetini Yönetenler. 1974

— Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/191, 2/203) Dönem : 17, Yasama Yılı : 2, S. Sayısı : 344 s. 143)

— Atatürk (Komutan, Devrimci ve Devlet Adamı Yönleriyle). Ankara, Genkur. Basımevi, 1980. s. 722

— GOLOĞLU, Mahmut : Erzurum Kongresi, Ankara. 1968. s. 203

— GOLOĞLU, Mahmut : Sivas Kongresi, Ankara. 1969. s. 260

— EROĞLU, Hamza : Türk Devrim Tarihi. 1967

— HALİDE, Edip (Adıvar) : Türkün Ateşle İmtihanı. 1962

— KARABEKİR, Kâzım : General : İstiklâl Harbimiz, 1969

— CEBESÖY, Ali Fuat : Millî Mücadele Hatıraları, İst. 1953

— ÖZTÜRK, Kâzım : Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü, Ankara 1973

— ÇOKER, Fahri : Türk Parlamento Tarihi,

Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem

1913-1923, Cilt I, II, III, Türkiye Büyük Millet Meclisi

Vakfı Yayınları I, 5, 6.

— İBA, Şeref : Parlamenter Denetim Yolları, Etkinliği ve

Susurluk Örneği, Bilgi Yayınevi, Ank. 1997.

— ÖZTÜRK, Kâzım : Türk Parlamento Tarihi TBMM-II. Dönem 1923-1927,

Cilt I, II, III, Türkiye Büyük Millet Meclisi

Vakfı Yayınları 1, 2, 3.

Osmanlı Meclisi Mebusanı; Mebusların Sicil Defteri : TBMM Arşivi Rumuz. 11-d/1

Devreler : 1-4

Seneler : 1324 - 1336

Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi 4-5, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

İkinci Meşrutiyet Döneminde Meclisler :

1908-1918, Feroz Ahmad-Dankwart. A. Rustov

Bak. Edebiyat Fakültesi Basımevi 1976.

MECLİSİ MEBUSAN, BİRİNCİ DEVREİ İÇTİMAİYE; 4 Kânunuevvel sene

1324 - 5 Kânunusani 1327

Meclisi Mebusan Baş Kitabevi tarafından tertip edilmiştir.

1 Mart 1328, İstanbul, Matbai Amire.

MECLİSİ MEBUSAN, İKİNCİ DEVREİ İNTİHABİYE; 5 Nisan sene 1328 - 23

Temmuz sene 1328

Meclisi Mebusan Kâtibi Umumiliği tarafından tertip edilmiştir.

İstanbul. Matbai Amire, 1332

MECLİSİ MEBUSAN, ÜÇÜNCÜ DEVREİ İNTİHABİYE; 1 Mayıs sene 1330

tarihinden 21 Kânunuevvel sene 1334 tarihine kadar içtima

eden Meclisi Mebusan mesai-i umumiye-i teşriye ve teşkilatı

dahiliyesini alel müfredat irae eder RESMÎ VE UMUMÎ FİH-

RİSDİR. Meclisi Mebusan Başkitabeti tarafından üçüncü defa

olarak tanzim ve Meclisi Mebusan Matbaasında tab edilmiştir.

1335.

MİLLÎ EGEMENLİK ve TBMM. TBMM KÜLTÜR, SANAT ve YAYIN

KURULU YAYINLARI - No : 33 Ankara. 1987. s. 271

TBMM BASIMEVİ
ANKARA - 1998

ISBN — 975 / 7479 - 09 - 8